

Økonomiske analyser

27. årgang

6/2008

Innhold

Konjunkturtendensene	3
1. Internasjonal økonomi	4
2. Konjunkturutviklingen i Norge	10
<i>Ingunn Sagelvmo og Ole Magnus Jakobsen:</i> Reviderte nasjonalregnskapstall for 2006 og 2007: Hovedbildet av norsk økonomi er uforandret	30
<i>Brita Bye, Taran Fæhn og Tom-Reiel Heggedal:</i> Forskning og utvikling i næringslivet – politiske intensjoner og valg av virkemidler	35
<i>Stein Hansen og Tor Skoglund:</i> Utviklingen i sysselsetting og lønn etter 1930	42
<i>Torgeir Ericson og Bente Halvorsen:</i> Hvordan varierer timeforbruket av strøm i ulike sektorer?	46
Forskningspublikasjoner	52
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser de siste 12 måneder	56
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap for Norge	17*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	54*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 2. desember 2008.

Spørsmål om konjunkturutviklingen:

Torbjorn.Eika@ssb.no, tlf. 21 09 48 07

Roger.Bjornstad@ssb.no, tlf. 21 09 48 17

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Ådne Cappelen (ansv.), Helge Brunborg, Torbjørn Eika, Taran Fæhn, Bente Halvorsen, Elin Halvorsen, Johan Heldal, Tom Kornstad, Hong Pham og Knut Sørensen.

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, telefon: 21 09 47 57, telefaks: 21 09 00 40

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knappt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 7 grupper og ledes av forskningsdirektør Ådne Cappelen.

- Skatt, fordeling og konsumentatferd
Forskningsleder Thor Olav Thoresen
- Klima- og energioekonomi
Forskningsleder Annegrete Bruvoll
- Makroøkonomi
Forskningsleder Roger Bjørnstad
- Arbeidsmarked og bedriftsatferd
Forskningsleder Torbjørn Hægeland
- Offentlig økonomi
Forskningsleder Erling Holmøy
- Økonomisk vekst og miljø
Forskningsleder Mads Greaker
- Demografi- og levekårsforskning
Forskningsjef Randi Kjeldstad

**Økonomiske analyser utkommer med 6 nummer i året.
Neste utgave publiseres 19. februar 2009.**

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

De siste tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap bekrefter bildet om et markert omslag i norsk økonomi i 2008. Konjunkturedgangen har så langt vært moderat og BNP-veksten har vært positiv. Omslaget har påvirket arbeidsmarkedet, selv om arbeidsledigheten først nylig har økt. Sysselsettingsveksten har bremsset opp, tilgangen på ledige stillinger er blitt redusert og antall permitterte har økt.

Konjunkturedgangen internasjonalt har kommet lenger og ligger an til å bli vesentlig kraftigere enn det vi tidligere så for oss. Nedgangen viser seg i de fleste land. I mange OECD-land har BNP falt gjennom sommerhalvåret. I samme periode økte prisveksten og styringsrentene i mange land. Siden midten av september er den allerede tynnslitte tilliten i og til finansmarkedene blitt ytterligere svekket. Aksjekursene på verdens børser har gått kraftig ned. Banknæringen i mange land er i krise og kredittmarkedene fungerer generelt dårlig. Dette fører til at produksjon og etterspørsel begrenses av en mer restriktiv utlånspraksis. Myndighetene i et stort antall land har igangsatt og varsler framtidige stabiliseringspakker for kredittmarkedet, samt penge- og finanspolitiske stimuleringsiltak i stor skala.

I Norge har banknæringen vokst kraftig siden slutten av 1990-tallet, men den utgjør likevel en mindre andel av økonomien enn i andre OECD-land. Norske banker har i tillegg hatt et gunstig utgangspunkt i møtet med den internasjonale finanskrisen. De har bak seg en lang periode med god lønnsomhet og har en beskjedent utenlandsvirksomhet. Like fullt har også norske banker merket finanskrisen. I første rekke har den ført til dyrere finansiering og anstrengt likviditet, men også tap på verdipapirer. Fra et konjunktursynspunkt er det avgjørende i hvilken grad en strammere utlånspraksis fra bankene forsterker et tilbakeslag som vi allerede har observert i norsk økonomi.

Produksjons- og investeringsvirksomheten i petroleumssektoren er en nøkkelfaktor for den norske konjunkturutviklingen. En kraftig reduksjon i oljeselskapenes forventninger til fremtidige oljepriser har sikkert ført til at noen prosjekter legges på is, men lønnsomheten er trolig god nok for de fleste aktuelle prosjekter. Vi legger derfor til grunn at aktiviteten her vil holde seg oppe og til dels øke. Dette kan innebære et element av stabilisering for den private delen av fastlandsøkonomien.

Norske myndigheter har også bedre forutsetninger enn andre land for å begrense utslagene av krisen gjennom et betydelig handlingsrom i den økonomiske politikken. Styringsrentene ble gjennom oktober satt ned med 1 prosentpoeng. Dette har bidratt til at bankenes utlånsrente har kommet klart ned i løpet av de siste månedene. Videre rentenedgang vil ganske sikkert følge. Regjeringens finanspolitiske opplegg som vedtas i disse dager innebærer klare stimulanser til økonomien, og det er varslet at finanspolitikken vil legges om ytterligere i ekspansiv retning i 2009. Alt dette vil imidlertid neppe hindre en forsterkning av den norske konjunkturedgangen, men vil begrense den.

Med svake framtidsutsikter, en redusert vilje i bankene til å påta seg risiko og låne ut penger, lavere produktpriser og etterspørselsnedgang på verdensmarkedet som viktige drivkrefter, går det mot fortsatt redusert etterspørsel fra husholdningene, lavere eksport og videre reduksjon i investeringene for fastlandsbaserte næringer. Mange næringer må derfor forvente fall i aktivitetsnivået en stund framover.

Vi antar at stimuleringsiltakene vil bidra til at produksjonsnedgangen vil stoppe opp et stykke ut i neste år. Den internasjonale nedgangen vil også dempes utover i 2009 og slå om til konjunkturrell oppgang mot slutten av 2010 eller begynnelsen av 2011. Arbeidsledigheten vil imidlertid trolig kunne komme til å øke i lang tid. Vi tror at antall arbeidsledige personer vil komme over 100 000 i løpet av 2009 og at arbeidsledigheten vil komme opp i 4,5 prosent av arbeidsstyrken i 2010 og 2011. En vesentlig usikkerhetsfaktor for arbeidsmarkedet er utviklingen i arbeidsinnvandringen. Vi har lagt til grunn at den vil fortsette, men på et lavere nivå enn vi har sett i de senere årene.

1. Internasjonal økonomi

Den internasjonale nedgangskonjunkturen har akse-
lerert gjennom høsten. Nedgangen rammer bredt, og
ingen land eller områder ser ut til å kunne agere som
motkraft. Kredittmarkedene fungerer ikke normalt,
selv om sentralbankene har satt ned styringsrentene og
tilført store mengder likviditet. Problemene startet al-
lerede høsten 2007, men eskalerte dramatisk gjennom
nasjonalisering av de amerikanske boliglångigantene
Fannie Mae og Freddie Mac og forsikringsselskapet
American International Group, og særlig da amerikan-
ske myndigheter lot Lehman Brothers gå over ende i
midten av september. Dette har bidratt til en kraftig
nedgang i aksjemarkedene og en ytterligere svekkelse
av tilliten i finansmarkedene. Banksektoren har store
problemer. Resultatet har blitt strengere utlånspraksis
og høyere lånekostnader. Til tross for at sentralbankene
har økt tilførselen av likviditet, er differansen mellom
styringsrenter og pengemarkedsrenter fortsatt på et
meget høyt nivå. Virkemidlene i pengepolitikken er i
stor grad rettet mot å få kredittmarkedene til å fungere
mer normalt, og evnen til å stimulere økonomien i tra-
disjonell forstand er i mellomtiden svekket.

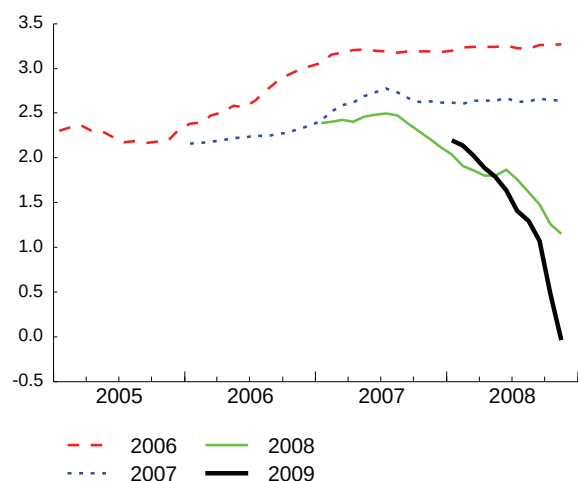
Industriproduksjonen har falt siden begynnelsen av
året i de fleste OECD-land. Situasjonen er særlig kritisk
for bilindustrien i USA, men også i Europa og Asia ram-
mes denne industrien hardt. Bygg- og anleggsbransjen
er kraftig rammet av nedgangen i boligmarkedet og
husholdningenes forbruk svikter. De fleste OECD-land
har opplevd fall i BNP i 3. kvartal i år, enkelte også i 2.
kvartal. Vi venter at BNP for OECD-området vil falle på
årsbasis i 2009, som i så fall blir det første året siden
2. verdenskrig med fallende BNP for industrilandene
sett under ett. Under slike omstendigheter kan en også
forvente at utviklingslandene rammes, både gjennom
at kredittskvisen reduserer investeringene fra innen-

landske og utenlandske aktører og gjennom lavere
internasjonal etterspørsel. Det er også klare tegn til
at nedturen smitter til framvoksende økonomier som
Kina, India, Russland og Brasil. I disse landene har
børsen falt kraftig og det har vært nedgang i BNP-vek-
sten. Forventningsindikatorer styrker inntrykket av at
verdensøkonomien går inn i en synkronisert og markert
lavkonjunktur.

Råvareprisene har falt kraftig gjennom høsten. Olje-
prisen har falt fra en topp på 147 dollar i juli, til rundt
50 dollar fatet i slutten av november. The Economists
indeks for råvarer utenom olje har falt med 40 pro-
sent siden juli. FNs matprisindeks har falt med om lag
25 prosent i den samme perioden. Sammen med den
kraftige oppbremsingen i realøkonomien, er det derfor
ventet at konsumprisinflasjonen vil falle markert, særlig
i USA, der oljeprisen utgjør en større andel av bensin-
prisen enn i de fleste OECD-land. Både i USA og Europa
venter vi en periode med fallende konsumpriser neste
år. I Kina, der matvarer utgjør en relativt stor andel av
konsumet, hadde inflasjonen falt til 4 prosent i oktober,
fra en topp på nær 9 prosent i februar. Den kraftige dol-
larstyrkingen trekker også i retning av lavere inflasjon
i USA og land med dollartilknytning, men virker med
motsatt fortegn andre steder.

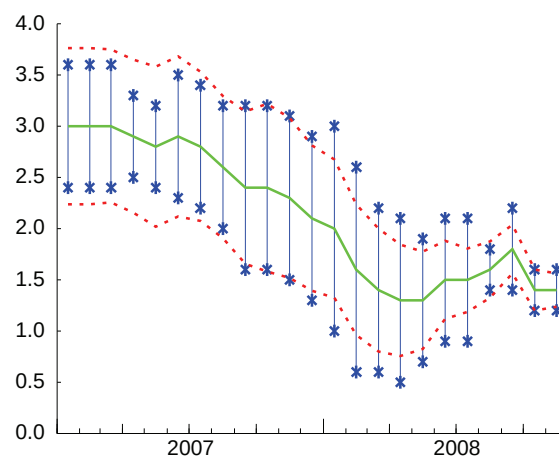
Som en respons på den globale nedturen har sentral-
bankene de fleste steder kuttet rentene kraftig, og
mer er i vente. I tillegg kommer massive markedso-
perasjoner for å øke likviditeten. Vi venter at rentene
i OECD-området raskt vil falle til om lag samme nivå
som under konjunkturedgangen tidlig på 2000-tallet.
Vi tror imidlertid at sentralbankene vil sørge for at de
stiger tidligere denne gangen, for å redusere faren for
at nye bobler skal oppstå. Det er annonsert ekspansiv

Figur 1.1. BNP-vekstanslag for Norges handelspartnere for
årene 2006-2009 gitt på ulike tidspunkter. Prosent

Kilde: Consensus Forecasts.

Figur 1.2. BNP-vekstanslag for USA for 2008 på ulike tidspunkter.
Gjennomsnittsanslag (linje) med +/- 2 standardavvik
(stjernepunkter) og +/- "normalt" avvik (stiplet)

Kilde: Consensus Forecasts.

finanspolitikk i mange land. EU planlegger en finanspolitisk stimulanspakke i størrelsesorden 1,5 prosent av unionens BNP. Påtroppende president i USA, Barack Obama, lover også ekspansiv finanspolitikk på nyåret. Kina har store finansielle reserver og planlegger å bruke betydelige summer for å stimulere økonomien framover. Den ekstreme usikkerheten i finansmarkedene fra midten av september ser ut til å være redusert, men vi venter at betydelige usikkerhet vil fortsette å prege markedene gjennom 2009. Deretter legger vi til grunn en gradvis normalisering etter hvert som konjunktorene igjen begynner å peke oppover.

For 2009 er våre vekstanslag for internasjonal økonomi noe lavere enn det blant andre IMF, OECD og Consensus forecasts har publisert i november. Vi venter at konjunkturedgangen vil vare ved gjennom 2010, og legger nå til grunn at konjunkturbunnen først passerer ved inngangen til 2011. Dette innebærer at vi ser for oss den kraftigste konjunkturedgangen internasjonalt siden 2. verdenskrig. Vi venter at også inflasjonen normaliseres, etter hvert som den økonomiske veksten så vel som råvareprisene tar seg opp igjen, og blir mer i tråd med sentralbankenes inflasjonsmål i løpet av 2010.

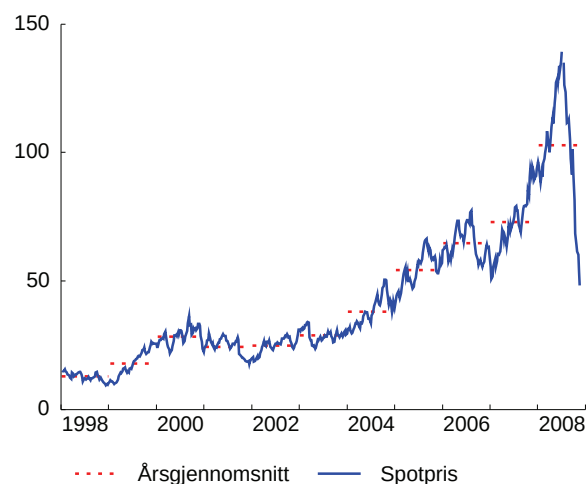
1.1. Konjunkturedgangen forsterkes i amerikansk økonomi

Den amerikanske konjunkturedgangen har forsterket seg. Etter et kortvarig oppsving i 2. kvartal i år, som i stor grad kan tilskrives midlertidige finanspolitiske stimulanter og kraftig vekst i eksporten og fall i importen som følge av rekordsvak dollar, falt BNP i 3. kvartal i år med 0,5 prosent målt som årlig rate. Nedgangen skyldtes særlig at husholdningenes konsum falt, for første gang siden 1991, og at investeringene fortsatte å falle. I tillegg har høstens dollarstyrking bidratt til en betydelig svekkelse av utenrikshandelen. Økt vekst i offentlig forbruk bidro til å dempe nedgangen.

Boliginvesteringene i USA har nå falt 11 kvartaler på rad, med til sammen 45 prosent siden slutten av 2005. Boligprisene har falt med om lag 20 prosent siden toppen i 2006. Både boligbyggingen og omsetningen av nye boliger har fortsatt å falle, og er på de laveste nivåer siden tidlig på 1990-tallet. Det er få tegn til bedring i boligmarkedet. Et unntak kan en imidlertid finne i omsetningstall for brukte boliger. Der stoppet fallet opp i første halvår i år, og det er antydning til oppgang de siste månedene. Hvis denne oppgangen fortsetter, kan en vente at etterspørselen etter hvert vil øke også etter nye boliger, slik at boligbyggingen kan øke igjen. Vi venter imidlertid lav omsetning og fallende priser i boligmarkedet enda en tid framover.

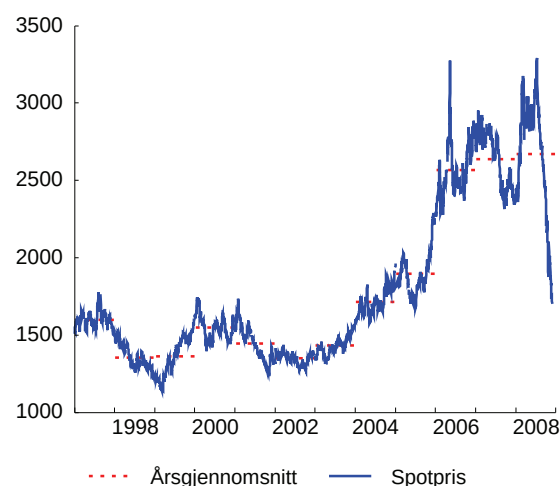
Også investeringer utenom bolig falt i 3. kvartal. Etterspørselen svikter både fra husholdningene og internasjonalt, og overskuddene i næringslivet falt for femte kvartal på rad. Amerikansk eksportindustri har lenge vært understøttet av at dollaren har svekket seg gjennom det meste av 2000-tallet. Siden i sommer har imidlertid dollaren styrket seg med hele 20 prosent

Figur 1.3. Spotprisen på råolje, Brent Blend. Dollar per fat

Kilde: Norges Bank.

Figur 1.4. Spotprisen på aluminium. Dollar per 100 pund (lbs.)

Kilde: IMF.

mot euro. Bedriftene opplever en alvorlig ordresvikt som følge av kredittskvis og fallende salg. Dette borger for fall i investeringene framover. Bilindustrien, som sysselsetter mange både direkte og gjennom underleverandører, er særlig hardt rammet, og forhandler med myndighetene om en mulig redningspakke. Med styrket dollar og svak internasjonal etterspørsel går særlig eksportorienterte bedrifter vanskelige tider i møte.

Aksjekursene har falt kraftig det siste året. S&P 500-indeksen er nær halvert siden i fjor høst. Det meste av nedgangen har kommet de siste tre månedene. Forventningsindikatorer er gjennomgående på de laveste nivåer vi har sett på flere tiår. Dette tilsier en fortsatt svak utvikling i næringslivet framover.

Husholdningenes forbruk er redusert på grunn av høy inflasjon, kraftig fall i boligmarkedet og etter hvert i aksjemarkedet, og mindre tilgang på kreditt. Råvareprisene har falt kraftig siden i sommer, noe som allerede

Tabell 1.1. **Makroøkonomiske anslag ifølge ulike kilder. Årlig endring i prosent**

	BNP-vekst				Prisvekst			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
USA								
NIESR	2,8	2,0	1,6	-0,5	2,8	2,6	4,0	3,2
ConsF	2,8	2,0	1,4	-0,6	3,2	2,9	4,2	1,4
OECD	2,8	2,0	1,4	-0,9	3,2	2,9	4,3	1,6
IMF	2,8	2,0	1,4	-0,7	3,2	2,9	4,2	1,8
SSB	2,8	2,0	1,5	-1,1				
Euroområdet								
NIESR	3,0	2,6	1,2	0,3	2,1	2,0	3,5	3,2
ConsF	3,0	2,6	1,0	-0,2	2,1	2,1	3,4	1,8
OECD	3,0	2,6	1,0	-0,6	2,2	2,1	3,4	1,4
IMF	3,0	2,6	1,2	-0,5	2,2	2,1	3,5	1,9
SSB	3,0	2,6	1,0	-0,9	2,2	2,1	3,3	0,3
Handelspartnere								
NIESR	3,4	2,9	1,5	0,5	2,0	2,0	3,5	3,2
ConsF ¹	3,4	2,9	1,1	-0,2	2,1	2,2	3,5	1,9
OECD	3,4	2,9	1,2	-0,3	2,1	2,3	3,6	1,6
IMF	3,4	2,9	1,4	-0,1	2,1	2,2	3,6	2,2
SSB ²	3,4	2,9	1,3	-0,7	2,2	2,1	3,3	0,3

¹ Uten Kina.² Prisvekst i euroområdet.

Kilde: NIESR fra oktober, Consensus Forecasts, IMF og OECD fra november 2008. Alle prisanslagene fra NIESR gjelder konsumdeflatoren.

viser seg i fallende konsumprisvekst. Kraftige rentekutt fra sentralbanken og massive intervensjoner for å øke likviditeten har hittil hatt begrenset effekt på realøkonomien. Kredittmarkedene fungerer fortsatt dårlig, og det er store rentepåslag og streng utlånspraksis i bankene. Det store flertallet av amerikanske husholdninger har dessuten fastrentelån til bolig, som er knyttet til obligasjoner med lang løpetid, der rentene har steget. Referanserentene på lån hos boliglånsgigantene Freddie Mac og Fannie Mae var i slutten av november om lag 5 prosent, rundt ett prosentpoeng høyere enn bunnen i januar 2008.

Arbeidsmarkedet har svekket seg betydelig. Sysselsettingen har falt hver eneste måned siden januar, og arbeidsledigheten skyter i været. Fra en bunn på 4,4 prosent i fjor var ledigheten i oktober i år kommet opp i 6,5 prosent, og utviklingen har akselerert gjennom høsten. Et svakere arbeidsmarked rammer husholdningenes inntekter og forbruk. Forventningsundersøkelser bærer bud om fortsatt fall i husholdningskonsumet når vi beveger oss inn i 2009.

Inflasjonen har falt markert siden toppen i sommer. I oktober var tolv månedersveksten i konsumprisene 3,7 prosent, mot 5,5 prosent i juli. Hovedårsaken er fallet i råvarepriser generelt, og oljeprisen spesielt. Konsumprisveksten vil fortsette å falle framover. Den svake konjunkturutviklingen bidrar til at vi kan vente fallende konsumpriser neste år. Høstens dollarstyrking trekker i samme retning. Deretter ventes det en normalisering av inflasjonen mot slutten av 2010.

Den amerikanske sentralbanken kuttet styringsrenta fra 5,25 prosentpoeng i september 2007 til 2 prosent i februar i år. Renta ble liggende på dette nivået fram til i høst. Etter at finanskrisen eskalerte i september har sentralbanken kuttet styringsrenta ytterligere to ganger, med til sammen 1 prosentpoeng. Omfattende krisepakker til bankene har hittil ikke lyktes med å normalisere forholdene i finansmarkedene, som fortsatt preges av stor usikkerhet. Bankene er mindre villige til å ta risiko og lånemarkedet er i ulage. Det gjør det vanskeligere å finansiere boligkjøp så vel som næringslivsinvesteringer, og bidrar til å redusere pengepolitikens gjennomslagskraft. Sentralbanken signaliserer derfor at den vil gå lenger i sin bruk av utradisjonelle virkemidler framover, blant annet gjennom kjøp av statsobligasjoner.

Sentralbanken håper at rentekutt sammen med ekstraordinære tiltak for å øke likviditeten og stabilisere finansmarkedene, etter hvert vil bidra til at den økonomiske veksten vil tilta. Sentralbanken har antydnet at renta vil bli satt ytterligere ned. Gulvet er imidlertid snart nådd og ytterligere pengepolitiske stimulanser må eventuelt komme gjennom likviditetsstyringen, i påvente av at situasjonen skal stabilisere seg i kredittmarkedene. De finansielle redningspakkene er siden 12. november utvidet til også å omfatte billån, studielån og kredittkortgjeld. Dette reflekterer økende bekymring for husholdningenes konsum. Finanspolitiske tiltak i stor skala er derfor på trappene, og påtroppende president Obama lanserte sent i november en ny krisepakke for amerikansk økonomi, der skattelette, veibygging og alternativ energi står sentralt for å holde amerikanerne i arbeid.

Vi venter at nedturen i amerikansk økonomi fortsetter, med fallende BNP-vekst gjennom 2009. Videre legger vi til grunn at lavkonjunktoren blir relativt langvarig og at konjunkturbunnen først passerer mot slutten av 2010, etter hvert som pengepolitikken begynner å virke og kredittmarkedet normaliseres, boligmarkedet snur til oppgang og husholdningenes konsum begynner å vokse. Våre anslag gir årsvekstrater på -1,1 neste år og 0 i 2010, før veksten tar seg opp til 2 prosent i 2011.

1.2. Dystre utsikter for Europa

Etter å ha vist god vekst fram til inngangen av 2008, har BNP i euroområdet falt sammenhengende med totalt 0,4 prosent fra 1. til 3. kvartal i år. Den økonomiske nedgangskonjunktoren var således godt i gang før finanskrisen økte i omfang i kjølvannet av Lehman Brothers konkursen midt i september. Svake makrotall og en sterkt dalende framtidstro blant konsumenter så vel som i næringslivet generelt, tyder også på at vi så langt trolig kun har sett opptakten til en markert konjunkturedgang. For euroområdet ser vi derfor for oss svak vekst i årene som kommer, med en vekstrate på noe i overkant av -1 prosent neste år fulgt av omlag nullvekst i 2010. Selv om vi ser for oss at veksten vil ta seg ytterligere opp i 2011, innebærer våre framskrivninger at euroområdet ikke vil være ute av lavkonjunkt-

turen før et stykke ut i 2012. De svake konjunkturerne, både regionalt og globalt, vil bidra til at inflasjonen i euroområdet etter hvert vil komme inn betydelig under det som er konsistent med inflasjonsmålet til den europeiske sentralbanken (ESB). Markedsrentene er i tråd med dette ventet å falle betraktelig i nærmeste framtid, hovedsakelig som følge av store kutt i styringsrentene til ESB. Realrentene vil derimot falle mindre som følge av vesentlig lavere inflasjon.

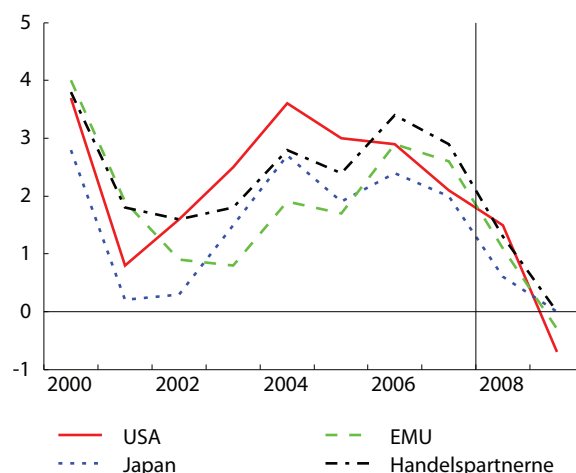
Nasjonalregnskapstallene for 3. kvartal i år bekreftet våre antagelser fra forrige konjunkturrapport om at BNP i euroområdet kom til å falle for andre kvartal på rad. Det er første gang på 15 år at dette skjer. De svake tallene for euroområdet under ett skjuler imidlertid fortsatt store vekstforskjeller landene imellom. Mens veksten i store land som Tyskland, Italia og Spania var negativ, var veksten fortsatt positiv i land som Hellas, Kypros og Østerrike. Med unntak av Frankrike, der den kvartalsvise veksten tok seg opp fra -0,4 til 0,1 prosent, faller imidlertid veksten fra 2. til 3. kvartal for samtlige land i euroområdet.

Også i Storbritannia har veksten avtatt kraftig i det siste, og var i 3. kvartal på -0,5 prosent. Også i våre naboland Sverige og Danmark, er situasjonen alt annet enn rosenrød. De svenske nasjonalregnskapstallene for 3. kvartal viser at BNP også der nå har falt i to kvartaler på rad. I Danmark økte BNP i 2. kvartal riktignok med 0,5 prosent etter å ha falt sammenhengende i de to foregående kvartalene. De nylig publiserte tallene for 3. kvartal, viste imidlertid at denne oppgangen kun var et midlertidig blaff. Med et fall på 0,5 prosent er BNP tilbake på nivået før oppgangen i 2. kvartal. Dette illustrerer at Danmark fortsatt har store problemer.

Ser vi på faktorene bak den svake BNP-utviklingen, varierer bildet en del fra land til land i euroområdet. Dekomponeringen av de tyske nasjonalregnskapstallene tyder for eksempel på at det først og fremst er svak vekst i nettoeksporten på grunn av både svak eksportvekst og sterk importvekst, samt lav investeringsvekst som forklarer den dårlige utviklingen. Den sterke importveksten har sammenheng med en sterkere euro og fortsatt konsumvekst, sistnevnte forhold formodentlig som følge av lav og fortsatt fallende ledighet samt en kraftig nedgang i prisene på varer som mat og olje. I Spania falt imidlertid konsumveksten kraftig. En viktig årsak til vekstoppgangen i Frankrike var dessuten en oppgang i eksporten på 1,9 prosent. Realinvesteringene i fransk næringsliv kom også inn positivt. Investeringene totalt falt imidlertid som følge av svake boliginvesteringer. I Spania derimot falt investeringene kraftig både som følge av en kraftig korreksjon i boliginvesteringene samt fall i næringslivsinvesteringene.

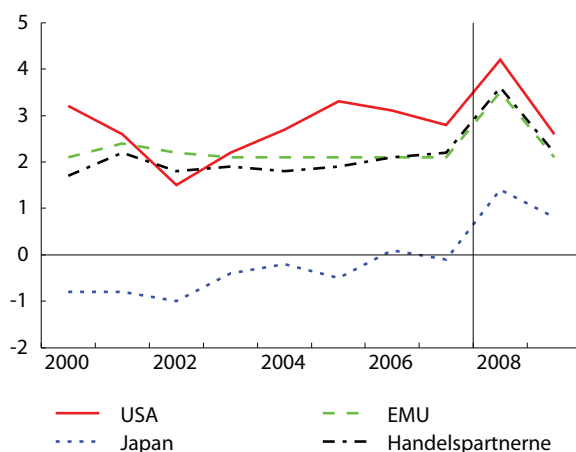
Selv om årsakene til den svake veksten varierer på tvers av landene i euroområdet, er det en del felles forhold som helt klart preger utviklingen. For eksempel har svekkelsen i bytteforholdet ovenfor utlandet i første halvår i år hatt negative følger for europeisk eksport og

Figur 1.5. BNP-vekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

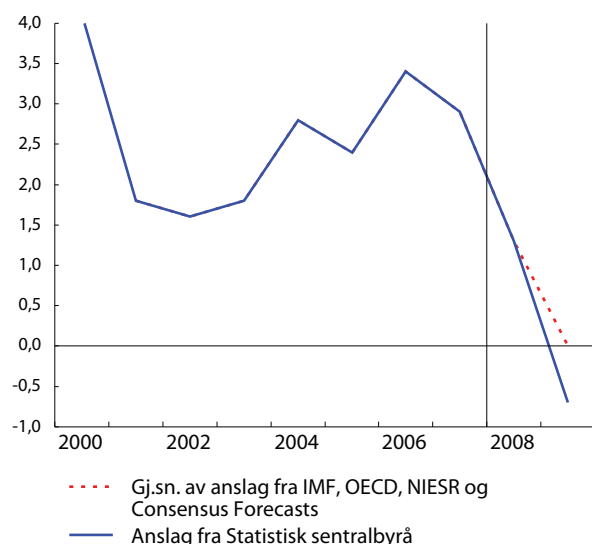
Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.

Figur 1.6. Konsumprisvekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

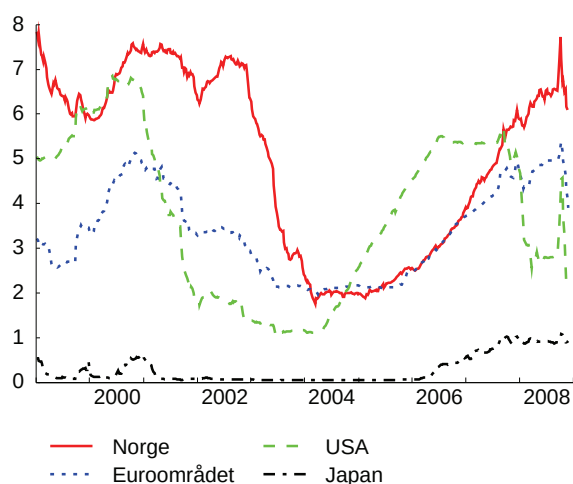

Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts. Prisanslagene fra NIESR gjelder konsumdeflatoren.

Figur 1.7. BNP-vekst for Norges handelspartnere

Figur 1.8. Internasjonale renter. 3-måneders pengemarkedsrente

Kilde: Norges Bank.

stimulert importen. Korreksjonen i en rekke av euroområdet boligmarkeder, økt pessimisme, kombinert med en svekkelse av de internasjonale rammebetingelsene, høye utlånsrenter og en klar innstramning i muligheten for å ta opp kreditt, har dessuten bidratt til å dempe så vel konsum som investeringer.

Etter at finanskrisen eskalerte i september, har den økonomiske situasjonen i Europa forverret seg markert. Sterkt stigende risikopremier og tegn til kredittørke – spesielt for små og mellomstore foretak – kjennetegner utviklingen de siste to månedene. Det er også klar tendens til fall i viktige indikatorer som industriproduksjon og detaljhandel. For industriproduksjonens vedkommende ble dette bekreftet av industri- og ordretilgangstallene for oktober. Utviklingen i en rekke stemningsindikatorer – både for konsumenter og næringslivet – har i det siste dessuten vært foruroligende svake. I følge Reuters har tilliten til den fremtidige utviklingen ikke vært lavere på over 15 år. Et fall fra september til november i EU-kommisjonens tillitsindeks er et av de største som noensinne er registrert. Arbeidsledigheten i euroområdet har dessuten steget med 0,5 prosentpoeng fra mars i år til 7,7 prosent i november. Sammen med klart fallende fremtidstro samt redusert tilgang og høyere priser på kreditt, vil dette legge en demper på konsumutviklingen i tiden som kommer. En mulig tiltakspakke på 200 milliarder euro, tilsvarende 1,5 prosent av BNP, vil kunne avhjelpe situasjonen noe, men vil antakelig ikke komme tidlig nok til å kunne endre bildet på kort sikt. På litt lenger sikt er det imidlertid å vente at tiltakspakken vil få effekt, ikke minst som følge av at den vil innebære en koordinasjon av medlemslandenes finanspolitiske respons til finanskrisen. Subsidier, momskutt og ikke minst støtte til fattige og arbeidsledige, er alle tiltak som bør gi mye konsum per euro i forhold til alternativ anvendelse av tiltaksmidlene. Dessuten inneholder pakken et forslag om penger til investeringer i små og mellomstore firmaer. Dette er et tiltak som synes spesielt fornuftig i en situasjon hvor

det nettopp er denne delen av bedriftssegmentet som er rammet av utlånsrasjoneringen.

Inflasjonen i euroområdet steg sterkt i første halvdel av inneværende år, men har siden avtatt kraftig etter at den nådde en topp på i overkant av 4 prosent i juli 2008. Nye foreløpige tall fra Eurostat for november i år, viste at inflasjonen i euroområdet har kommet ned på 2,1 prosent. Inflasjonen ligger nå derfor kun marginalt høyere enn det som er konsistent med ESBs inflasjonsmål. Hovedårsaken til det kraftige fallet i inflasjonstakten er først og fremst knyttet til siste måneders reduksjon i råoljepriser og priser på jordbruksprodukter. Gitt at denne tendensen ikke reverseres, samt at de dystre prognosene med hensyn til den fremtidige konjunkturutviklingen slår til, vil inflasjonen avta videre også i tiden som kommer. Ikke minst som følge av lavere importpriser, økt konkurranse og den modererende effekten en etter hvert klart høyere ledighet vil ha på lønnsvekst og marginer. I våre prognoser ser vi således for oss at inflasjonen vil kunne falle til under 1 prosent i løpet av første halvdel neste år. Når vi kommer ut i andre halvdel av neste år innebærer dessuten våre prognoser en periode med negativ tolv månedersvekst. Vi legger imidlertid til grunn at prisveksten, blant annet som følge av høyere oljepriser, vil ta seg godt opp igjen gjennom 2010, til et nivå som er i overensstemmelse med ESBs inflasjonsmål. Det svake inflasjonsbildet vil understøtte kjøpekraften og således konsumet, og dermed bidra til å reversere de negative impulsene fra sterkt stigende olje- og matvarepriser tidligere i år.

Om ESB tidligere i høst stod ovenfor et dilemma mellom høy inflasjon og lav BNP-vekst, så er dette på ingen måte lenger tilfelle med det inflasjonsbildet man nå ser for seg. Alt tyder dessuten på at økonomien i euroområdet er på full fart inn i en lavkonjunktur som fort kan vise seg å bli svært dyp om ikke ESB lykkes med å bedre finansmarkedenes funksjonsmåte, sikre den finansielle stabiliteten og å stimulere økonomien ved å gjøre penger rimeligere. Ser vi på påslaget på styringsrenta til tremåneders pengemarkedsrente, ligger denne for tiden på noe i underkant av 0,6 prosentpoeng. Siden tremåneders pengemarkedsrente har blitt betydelig redusert av forventninger om en betydelig nedgang i styringsrenta er risikopremien betydelig høyere enn dette. I markedet for fremtidige renteavtaler prises det for tiden inn en tremåneders pengemarkedsrente på rundt 2,5 prosent i september neste år. Med en risikopremie på 0,5 prosentpoeng tilsvarer dette en styringsrente på om lag 2 prosent. I tråd med et slikt utviklingsforløp har vi i våre prognoser lagt til grunn at ESB innen utgangen av 1. kvartal neste år har redusert styringsrenta fra dagens nivå på 3,25 til 2 prosent, men at den fra da av vil velge å se situasjonen an før den eventuelt velger å sette renta ytterligere ned. Skulle for eksempel inflasjonsforløpet bli svakere eller konjunkturedgangen dypere enn det vi har lagt til grunn i våre prognoser, vil ESB ikke nødvendigvis stoppe der. Utviklingen i markedsrenta er i våre prognoser antatt å følge utviklingen i risikopremien fra 2. kvartal 2009 og ut året. I våre

prognoser er denne antatt å skrumpe gradvis inn slik at markedsrenta ved inngangen til 2010 ligger på 2,5 prosent. Vi ser deretter for oss en relativt flat utvikling før konjunktorene antas å snu mot slutten av 2010. Deretter ser vi for oss en gradvis økning i pengemarkedsrenta opp til 4 prosent ved utgangen av 2011.

1.3. Kina

I Kina merkes etterspørselssvikten i eksportmarkedene. Håpet er at innenlandsk etterspørsel skal kompensere i noen grad. Husholdningene er tradisjonelt forsiktige. Et lite utbygd velferdssystem gjør at sparingen fortsatt er meget høy. Kina har imidlertid hatt store overskudd på handelsbalansen gjennom en årrekke, og statsfinansene gir rom for kraftig motkonjunkturpolitikk. Også pengepolitikken er aktiv, med flere rentekutt gjennom høsten. Noe av den lavere veksten de siste kvartalene kan tilskrives at det er slutt på de store investeringer i forbindelse med OL. Det er planer om å erstatte disse

med investeringer i infrastruktur, og intensivering av gjenoppbyggingen etter fjorårets jordskjelv.

Inflasjonen er nær halvert i år, til om lag 5 prosent i oktober. Kina reduserte styringsrenta med 1,08 prosentpoeng til 5,58 prosent i slutten av november – det største kuttet på 11 år. I tillegg er blant annet bankenes reservekrav redusert i et forsøk på å frigjøre kapital. Kina er en åpen økonomi og ventes å merke den lave veksten i resten av verden framover. Vi legger til grunn at veksten faller fra 10-11 prosent de siste årene, ned mot 7 prosent i 2009 og 2010. Det er en noe svakere vekst enn ved konjunkturedgangen tidlig på 2000-tallet. Det skyldes både at den internasjonale nedgangen ventes å bli sterkere denne gangen og at Kina er ytterligere integrert i verdensøkonomien. Myndighetene signaliserer imidlertid at de vil strekke seg meget langt for å avverge et større fall.

Utviklingen i oljemarkedet

Spotprisen på Brent Blend steg fra 90 dollar fatet i midten av februar i år til om lag 147 dollar fatet i begynnelsen av juli. Siden har oljeprisen falt og lå i slutten av november rundt 50 dollar fatet. Som gjennomsnitt over årets første elleve måneder har prisen vært om lag 102 dollar per fat, mot noe over 72 dollar som årsgjennomsnitt i 2007.

Det er flere årsaker til at oljeprisen økte kraftig gjennom store deler av første halvår. For det første fortsatte oljeetterpørselen å øke i Kina, India, Midt-Østen og Latin-Amerika. Samtidig var oljeproduksjonen lavere enn forventet i flere områder som Irak, Nigeria og Nordsjøen. Årsaken til det kraftige oljeprisfallet siden juli er først og fremst at etterspørselen nå faller i OECD, og spesielt i USA. Finanskrisen sprer seg nå til andre land og demper etterpørselen også utenfor OECD.

IEA (International Energy Agency) forventer at oljeetterpørselen vil øke med 0,3 millioner fat per dag fra 2008 til 2009. Dette representerer en nedgang fra tidligere anslag, som først og fremst skyldes en forventet reduksjon i etterspørselen i OECD for fjerde året på rad. Økt etterspørsel er i første rekke ventet å komme fra Kina, India, Midt-Østen og Latin-Amerika.

Samtidig anslår IEA at produksjonen utenfor OPEC øker med 0,6 millioner fat daglig. Økningen utenfor OECD er spesielt forventet å komme i den kaspiske regionen og Brasil. En økning i produksjonen i Nord-Amerika vil bli mer enn motvirket av reduksjoner i Norge, Storbritannia og Mexico, slik at produksjonen i OECD-området reduseres også i 2009, i likhet med de syv foregående årene. OPEC vedtok å redusere produksjonskvotene med 1,5 millioner fat per dag fra og med november. Dersom kartellet makter å gjennomføre 80 prosent av de varslede kuttene, vil de globale lagrene av råolje øke med 0,7 millioner fat daglig neste år. Ifølge IEA er lagrene av råolje og ferdigprodukter i de fleste regioner i OECD noe over gjennomsnittet for de siste fem årene.

Vi legger til grunn at oljeprisen holder seg rundt 45 dollar fatet i første halvår 2009, og at den deretter vil øke gradvis til 80 dollar per fat mot slutten av 2011. Dette er basert på en forutsetning om at veksten i verdensøkonomien tar seg opp i 2010 og 2011, og at veksten i oljetilbudet blir moderat.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Konjunkturukslaget i norsk økonomi er blitt mer markert gjennom 2008. Tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at veksten i norsk økonomi fra 2. til 3. kvartal, målt ved utviklingen i BNP Fastlands-Norge, var én prosent regnet som årlig rate. Tallene bekrefter inntrykket av at konjunkturtoppen ble passert i slutten av 2007. Det er imidlertid utviklingen etter midten av september måned, som knapt er reflektert i KNR-tallene så langt, som viser at konjunkturedgangen for alvor er i gang. I finansmarkedene verden over har det vært uvanlige tilstander de siste tre månedene.

Pengemarkedene har ikke fungert normalt, risikopremier har økt kraftig, valutakurser har endret seg mye og det har vært kraftige fall i børskurser og råvarepriser. I tillegg har utviklingen vært svært volatil, med oppgang eller nedgang i samlede børsverdier på 10 prosent eller mer enkelte dager. Dette tyder på at aktørene ikke riktig vet hva «ting er verdt» lenger. Dermed blir det vanskelig å vurdere investeringsprosjekter som nettopp baserer seg på forventninger om størrelser det er knyttet større usikkerhet til enn før. I denne virkeligheten er også kvantitative prognoser beheftet med stor usikkerhet.

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2006-2008. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2006	2007	Sesongjustert			
			07:4	08:1	08:2	08:3
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	4,8	6,0	1,0	0,4	0,0	-0,6
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	3,4	0,5	0,8	0,9	0,8
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	11,7	8,4	3,5	-2,5	0,8	0,1
Fastlands-Norge	11,9	9,3	10,4	-6,5	2,0	-0,1
Utvinning og rørtransport	4,3	5,5	-0,4	0,5	-1,9	2,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	5,3	6,0	2,7	-1,0	0,6	-0,2
Eksport	0,0	2,5	1,2	-0,1	-0,3	-2,0
Råolje og naturgass	-6,5	-2,6	-2,5	1,4	-1,8	-4,1
Tradisjonelle varer	6,2	8,7	3,7	1,3	0,3	0,3
Import	8,4	7,5	5,3	-0,7	-0,4	1,4
Tradisjonelle varer	11,5	6,7	3,2	1,6	-1,2	1,3
Bruttonasjonalprodukt	2,3	3,1	1,1	0,2	0,1	-0,7
Fastlands-Norge	4,9	6,1	0,8	-0,1	0,5	0,2
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	3,2	4,4	1,1	0,8	0,8	0,6
Sysselsatte personer	3,6	4,1	1,1	0,7	0,8	0,6
Arbeidsstyrke ²	2,4	3,2	1,1	0,8	0,8	0,6
Arbeidsledighetsrate, nivå ³	3,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk ⁴	4,8	5,6	5,3	5,0	5,6	6,2
Konsumprisindeksen (KPI) ⁴	2,3	0,8	1,4	3,5	3,2	4,7
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ⁴	0,8	1,4	1,6	2,1	2,4	2,9
Eksportpriser tradisjonelle varer	11,4	2,5	0,9	-1,8	3,2	7,2
Importpriser tradisjonelle varer	4,0	3,7	-0,7	2,5	1,7	2,1
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	372,1	362,3	117,4	101,3	123,1	116,6
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	3,1	5,0	5,8	6,0	6,4	6,6
Utlånsrente, banker ⁵	4,3	5,7	6,4	6,8	7,2	7,6
Råoljepris i kroner ⁶	413,8	423,4	483,2	516,4	616,8	602,1
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	92,5	90,8	88,4	88,4	87,3	89,1
NOK per euro	8.05	8.02	7.88	7.96	7.94	8.06

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Definert som summen av ledige ifølge AKU og sysselsetting ifølge nasjonalregnskapet fratrukket utlendinger i utenriks sjøfart.

³ Ifølge AKU.

⁴ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁵ Gjennomsnitt for perioden.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Den internasjonale finanskrisen påvirker også utviklingen i norske finansinstitusjoner. Bankene har hatt problemer med å refinansiere sine markedslån både hjemme og internasjonalt. De har også tatt tap på verdipapirbeholdningene sine. Når det internasjonale tilbakeslaget nå trekker ned utviklingen i norsk økonomi, er det grunn til å tro at bankene vil stramme inn sin utlånspraksis overfor så vel næringslivet som husholdningene framover.

Omslaget i norsk økonomi startet med nedgang i boliginvesteringene. Senere fulgte nedgang i kjøp av varige forbruksgoder. De siste kvartalene har også næringsinvesteringene utviklet seg svakt. En strammere pengepolitikk til og med 3. kvartal i år bidro til dette. Eksporten av tradisjonelle varer har holdt seg godt oppe til tross for en svak utvikling internasjonalt, men vi ser for oss at dette vil endre seg framover. Norsk økonomi har imidlertid fått stimulanser gjennom økende oljeinvesteringer og vekst i offentlig kjøp av varer og tjenester. Dette har bidratt til at utviklingen i Norge har vært gunstigere enn i mange andre land. På årsbasis kan en regne med at BNP-veksten i fastlandsøkonomien i 2008 blir vel 2 prosent. Arbeidsledigheten har hittil vært meget lav. Den registrerte ledigheten økte først etter sommeren, mens AKU-ledigheten hittil har endret seg lite. Omslaget i arbeidsmarkedet er tydeligere når man ser på tilgangen på ledige stillinger. Her skjedde en utflating i veksten allerede ved forrige årsskifte. Ifølge KNR har sysselsettingsveksten fortsatt fra 2. til 3. kvartal, om enn i et klart svakere tempo enn tidligere.

Prisveksten i Norge har økt og ikke minst har sterk vekst i energiprisene bidratt til at 12-månedersveksten i konsumprisene, målt ved KPI, i oktober er kommet opp i 5,5 prosent, mens årsveksten var -0,2 prosent ett år tidligere. Disse prisene har også slått gjennom i andre priser. Sammen med høykonjunkturen og den sterke kostnadsveksten har også prisveksten utenom energivarer økt. KPI-JAE har vist høyere vekst enn inflasjonsmålet siden i sommer. Sesongjusterte tall kan tyde på at inflasjonen, målt som prisvekst mellom to påfølgende måneder, nådde en topp i sommer.

Utsiktene for norsk økonomi de nærmeste årene er nå langt dystre enn vi så for oss for ett kvartal siden. Også i forhold til vår reviderte prognose fra oktober, har situasjonen forverret seg. Internasjonalt ser man nå for seg det sterkeste konjunkturt tilbakeslaget siden andre verdenskrig. En liten åpen økonomi som den norske, vil bli påvirket av dette. Særlig vil enkelte av våre tradisjonelle eksportnæringer bli sterkt berørte. Flere forhold kan imidlertid redusere effekten av den internasjonale nedgangen. Norge har politikkregler som bidrar nesten automatisk til å dempe utslagene. Den betydelige svekkelsen av kronekursen gjør at eksportbedriftene oppnår høyere priser i norske kroner enn i utenlandsk valuta, og det demper effekten av den internasjonale nedgangen.

Uten mer ekspansiv penge- og finanspolitikk ville utviklingen i Norge antakelig blitt preget av meget rask økning i arbeidsledigheten og en klar nedgang i BNP i fastlandsøkonomien neste år. Med klare stimulanser fra den økonomiske politikken, slik vi legger til grunn her, vil nedgangen dempes vesentlig og økningen i ledigheten vil kanskje kunne begrenses til å bli om lag som i forrige konjunkturedgang for fem år siden. Som følge av den sterke arbeidsinnvandringen, er det nå vanskeligere enn tidligere å anslå utviklingen i ledigheten. Trolig vil noen av utlendingene som har arbeidet i Norge i senere tid reise hjem grunnet konjunkturutviklingen. Hvor mange det blir, er ikke lett å anslå. Riktignok blir situasjonen på arbeidsmarkedet vanskeligere i Norge, men det blir den også i de fleste andre europeiske land. Det kan gjøre at en hjemreise ikke er et opplagt valg. I befolkningstallene som ligger til grunn for vårt anslag på arbeidsstyrken er det fortsatt høy innvandring, selv om vi skjønsmessig har nedjustert arbeidsinnvandringen noe i de nærmeste årene.

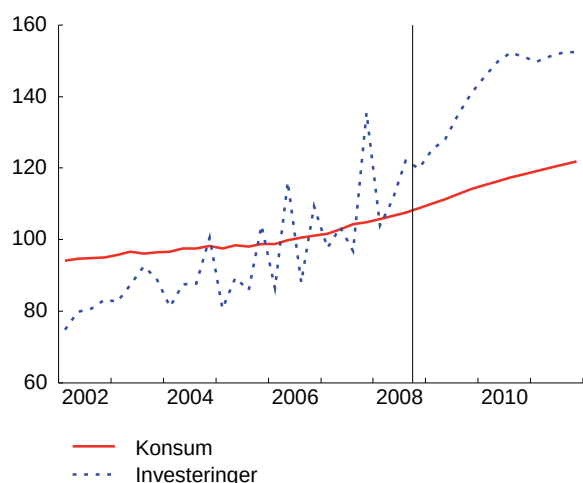
Inflasjonen vil fortsatt holde seg høy noen kvartaler framover, men vil synke klart gjennom 2009. Med langt svakere arbeidsmarked og dårligere lønnsomhet i næringslivet, er det grunn til å regne med at lønnsveksten vil avta mer merkbart neste år enn vi tidligere har antatt. Hvis konjunkturedgangen internasjonalt blir så dyp som mange nå tror og dessuten varer langt inn i 2010, er det ikke grunn til å regne med noe vesentlig vekst i råvareprisene før et stykke ut i 2010. Dermed vil antakelig også lønnsomheten i norske eksportbedrifter og med den lønnsveksten bli lavere enn vi regnet med tidligere. Det vil også bidra til lavere konsumprisvekst.

2.1. Mer ekspansiv finanspolitikk framover?

De sesongjusterte tallene fra KNR viser en jevn og høy vekst i konsumet i offentlig forvaltning gjennom de tre første kvartalene av 2008. Utviklingen er i tråd med anslaget for årsveksten i Nasjonalbudsjettet 2009 (NB 2009) som er på 3,8 prosent fra 2007 til 2008. Veksten er høy i sivilt konsum både i stats- og kommuneforvaltningen, mens konsumet i forsvaret synker. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning viser en mer ujevn vekst gjennom 2008. Det skyldes i stor grad at importen av fregatter forstyrrer kvartalsmønsteret. Justerer man for dette i 4. kvartal 2007 og 3. kvartal 2008, må det bli uvanlig sterk vekst i investeringene i 4. kvartal hvis man skal nå opp til årsanslaget i NB 2009 på vel 6 prosent. Vi anslår nå årsveksten i investeringer i offentlig forvaltning til å bli vel 4 prosent i 2008. Vårt anslag for veksten i samlet kjøp av varer og tjenester fra offentlig forvaltning i 2008 er dermed nesten det samme som i forrige konjunkturrapport.

Stønadene til husholdningene som i 2008 vil utgjøre om lag 296 mrd. kroner eller 16 prosent av BNP Fastlands-Norge, ser ut til å øke med vel 6 prosent nominelt i innværende år. Det er den sterke lønnsveksten som regulerer grunnbeløpet i Folketrygden

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

som bidrar mest til dette. Antall stønadsmottakere er ganske stabilt. Framover vil imidlertid dette endre seg. Høyere arbeidsledighet fører til vekst i antall dagpengemottakere og gradvis vil også antall pensjonister begynne å øke mer. De nærmeste par årene kan antall alderspensjonister vokse med om lag ett prosent per år av demografiske grunner. Med et vanskeligere arbeidsmarked framover kan det tenkes at tilbøyeligheten til å benytte seg av tidligpensjoneringsordninger tiltar. Erfaringsmessig vil dessuten antall personer på attføring og antall uføre øke noe etter en periode med høy ledighet. Slike mekanismer er i noen grad innarbeidet i våre beregninger. Det gjør at selv om vi nå har nedjustert anslaget for lønnsveksten noe både i 2009 og særlig i årene deretter, vil stønadsveksten holde seg rundt 6 prosent. Med lavere prisvekst framover enn i 2008, vil dette gi betydelige stimulanser til husholdningenes inntekter. Mens realveksten i stønadene bare blir om lag 2,5 prosent i 2008, vil realveksten bli vel 4 prosent i 2010 dersom våre prognoser slår til.

Den økonomiske politikken er blitt endret i løpet av høsten i forhold til beskrivelsen i NB 2009 ved at staten nå tilfører kredittmarkedet store beløp i form av langsiktige kreditter for å motvirke effektene av den internasjonale finanskrisen. Det finanspolitiske opplegget slik det er foreslått i NB 2009, vil gi ekspansive impulser til norsk økonomi neste år. Som følge av dystre utsikter framover, har Regjeringen varslet at den på nyåret også vil komme med justeringer i finanspolitikken. Mens vi på dette tidspunktet av året normalt ville lagt til grunn anslagene for finanspolitikken i 2009 fra NB 2009, er ikke det en god prognose for neste år slik situasjonen er nå. Med utgangspunkt i anslagene for offentlig kjøp av varer og tjenester ifølge NB 2009, har vi lagt inn en økning i kjøpene på om lag 15 milliarder kroner i løpende priser. Den ekstra stimulansen tilsvarer 0,8 prosent av BNP Fastlands-Norge. Som teknisk forutsetning, har vi valgt ikke å øke sysselsettingen i offentlig forvalt-

ning, men bare investeringer og vare- og tjenestekjøp til konsumformål. En slik etterspørselsstimulans vil i stor grad rette seg mot bygge- og anleggssektoren og delvis privat tjenesteyting. Anslaget for bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning er som følge av dette økt med 15 prosentpoeng i forhold til anslaget i NB 2009, mens konsumet i offentlig forvaltning er økt med om lag ett prosentpoeng. For øvrig antar vi de samme anslagene for skattesatser og avgiftssatser som i NB 2009. Svært mange husholdninger vil få en betydelig økonomisk stimulans i 2009 som følge av lavere utlånsrenter og lavere prisvekst. I en egen boks på side 24 illustreres hvordan ulike stimuleringsiltak slår ut i norsk økonomi.

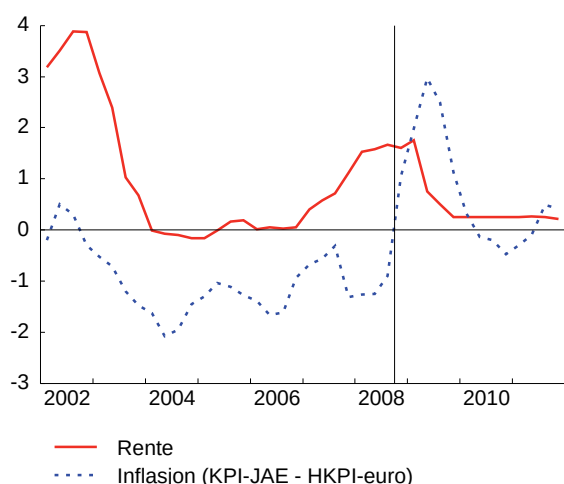
For 2010 og framover har Regjeringen ennå ikke publisert anslag for finanspolitikken. Vi har valgt å legge inn uendrede skatte- og avgiftssatser også framover. Vi antar at et fallende aktivitetsnivå i private fastlandsnæringer og en kraftig konjunkturedgang i utlandet øker behovet for å stimulere etterspørselen ved ekspansiv penge- og finanspolitikk også i 2010. Beregningene tyder på at uten ytterligere stimulans fra finanspolitikken, ville ledigheten øke betydelig mer i 2010 enn våre anslag tilsier. Vi gjentar derfor stimulansen fra 2009 i 2010 når vi måler denne som økningen i kjøp av varer og tjenester fra privat sektor i forhold til hva vi la til grunn i forrige konjunkturrapport og hva som også følger av en forlengelse av veksten i NB 2009 inn i 2010. Den finanspolitiske stimulansen vil samlet sett bli om lag 1,5 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2010. For 2011 vender vi imidlertid tilbake til mer trendmessig vekst i offentlig etterspørsel i tråd med et antatt konjunkturuomslag.

Hvis vi forsøker å anslå hva disse forutsetningene betyr i avvik fra 4-prosentbanen for handlingsregelen, vil for det første stimulansene bidra til et konjunkturtelt merforbruk på om lag 1,5 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2010. Dette tilsvarer om lag 30 milliarder kroner dette året. Som følge av stor og uventet nedgang i pensjonsfondets verdi, vil antakelig handlingsrommet som 4-prosentbanen gir, bli mindre enn det som anslås i NB 2009. Det er også grunn til å regne med at fondet blir tilført mindre i 2009 enn anslått i NB 2009 som følge av lavere oljepriser. Så langt har svekkelsen av kronekursen langt på vei motvirket fallet i fondets verdi regnet i norske kroner. Hvis ikke aksjekursene internasjonalt stiger mye gjennom 2009 mens krona styrker seg slik vi antar framover, vil fondets verdi ved inngangen til 2010 kunne bli lavere enn anslått i NB 2009.

2.2. Kraftig rentenedgang i første halvdel av 2009

Krisen i verdens finansmarkeder og dystre konjunkturutsikter, også for norsk økonomi, preger pengepolitikken. Norges Bank antas å sette ned styringsrenta fram mot neste sommer. Videre legger vi til grunn at finansmarkedenes funksjonsmåte i stor grad normaliseres i løpet av det nærmeste året.

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

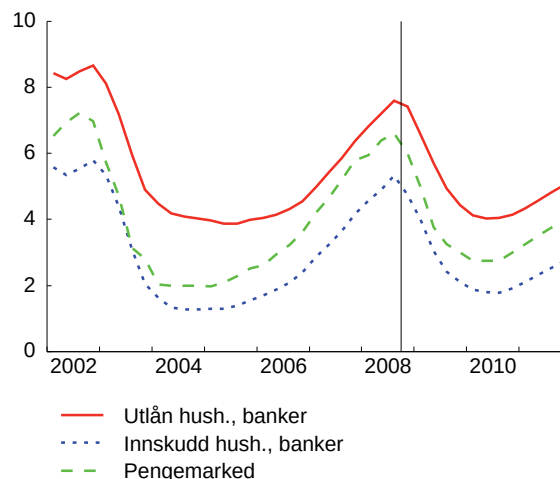
Rentesettingen til Norges Bank tar sikte på å stabilisere inflasjonen, hensyn tatt til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Det operative målet for pengepolitikken er en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent. Inflasjonen målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) var i august 2006 nede i 0,4 prosent. Prisveksten har deretter gradvis tatt seg opp. I de 10 første månedene i 2008 var 12 månedersveksten i KPI-JAE 2,5 prosent i gjennomsnitt.

Som følge av finanskrisen har forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta økt. Før finanskrisen fulgte pengemarkedsrenta stort sett styringsrenta med et påslag på $\frac{1}{4}$ prosentpoeng. Siden sommeren 2007 har påslaget imidlertid vært vesentlig større på grunn av uroen i finansmarkedene. Forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta økte til 2 prosentpoeng i månedsskiftet september/oktober.

Norges Bank har redusert styringsrenta to ganger i oktober etter å ha holdt den uendret på rentemøtet i slutten av september. Både på det ekstraordinære rentemøtet i midten av oktober og det ordinære møtet senere i måneden ble styringsrenta satt ned med 0,5 prosentpoeng, slik at styringsrenta nå er 4,75 prosent. Fra inngangen av oktober til utgangen av november har pengemarkedsrenta falt fra knappe 8 prosent til om lag 6 prosent.

Norges Bank har også gjennomført andre tiltak for å styrke bankenes likviditet. Utlånsvolumet for Norges Banks fastrenteutlån (F-lån) er økt, løpetiden på disse lånene er utvidet og sikkerhetskravene bankene må stille for å kunne ta opp disse lånene er reduserte. I tillegg har Stortinget vedtatt utlån av statspapirer med sikkerhet i obligasjoner på inntil 350 milliarder kroner til bankene.

Figur 2.3 Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

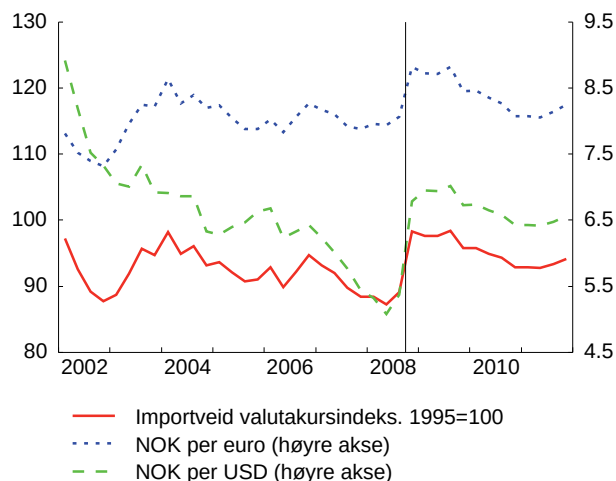
Den økte uroen i pengemarkedet kan se ut til å ha ført til en flukt fra små valutaer som den norske krona. Krona har derfor blitt redusert i verdi de siste tre månedene. Mens en dollar kostet i overkant av 5 kroner i sommer, må man nå betale rundt 7 kroner. Prisen på en euro har i samme periode økt fra rundt 8 kroner til nesten 9 kroner. Målt med den importveide kronekursen, der vektene er basert på sammensetningen av norsk import, har den norske krona svekket seg med om lag 12 prosent fra august til utgangen av november i år.

Den innenlandske kredittveksten målt ved 12-månedersveksten i publikums innenlandske bruttogjeld (K2) var 11,9 prosent i oktober 2008, den laveste på tre år. Husholdningenes gjeldsvekst var på 8,2 prosent. Det er den laveste 12-månedersveksten siden årtusenskiftet. Dempet aktivitetsvekst i norsk økonomi og lav omsetning i boligmarkedet er noe av bakgrunnen til utviklingen.

For å redusere konjunkturedgangen regner vi med kraftige rentenedsettelse framover. Fram til sommeren 2009 legger vi til grunn at styringsrenta settes ned fra 4,75 til 2,25 prosent. Vi tenker oss at det ekstraordinært høye påslaget på pengemarkedsrenta gradvis reduseres til $\frac{1}{2}$ prosentpoeng gjennom 2009, slik at pengemarkedsrenta blir 2,75 prosent i begynnelsen av 2010. I tråd med at konjunktorene når bunnen rundt årsskiftet 2010/2011, antas pengemarkedsrenta å øke gradvis fra 2,75 prosent i tredje kvartal 2010 til 4 prosent i fjerde kvartal 2011.

Vi regner med at svekkelsen av norske kroner mot euro vil reverseres de kommende to årene, slik at kursen kommer ned mot 8,0 ved årsskiftet 2010/2011. Samtidig legger vi til grunn om lag uendret kurs mellom euro og amerikanske dollar fra dagens kurs, slik at norske kroner styrker seg like mye mot dollar som mot euro. Svenske kroner og britiske pund har svekket seg mot

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

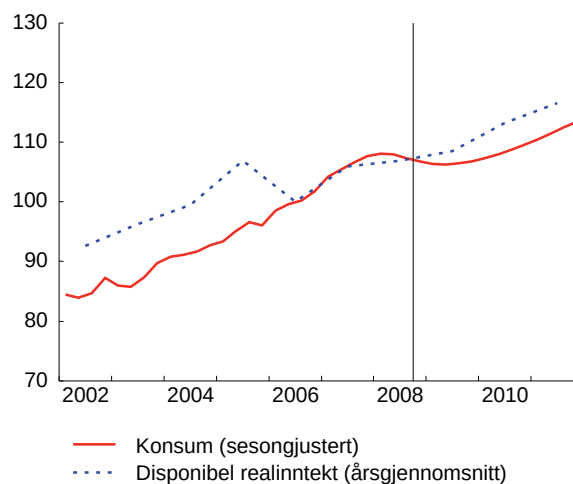
euro den siste tiden, og vi legger til grunn at disse styrker seg om lag like mye som den norske krona. Dermed forblir kursen mellom norske kroner og disse valutaene omtrent uendret framover.

På årsbasis vil svekkelsen av krona i høst dominere styrkingen vi legger til grunn for neste år. Som årsgjennomsnitt vil derfor krona svekkes i verdi fra i år til neste år. Mot euro er svekkelsen i underkant av 6 prosent fra 2008 til 2009, mens den importveide kronekursen svekkes nærmere 7½ prosent. Grunnen til at krone-svekkelsen er større importveid er at krona har svekket seg mye mot dollar. I 2010 og 2011 styrker krona seg 3 og nærmere 1½ prosent mot den importveide valuta-kurven.

2.3. Husholdningenes konsum faller

Sesongjusterte KNR-tall viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner falt med hele 0,6 prosent fra 2. til 3. kvartal 2008. Nedgangen kommer etter svak utvikling også i første halvår i år. Den svake utviklingen gjaldt først og fremst varekonsumet med markert nedgang i bilkjøpene gjennom årets tre første kvartaler. Tjenestekonsumet har så langt i år økt noe, men nedgangen i kjøp av hotell- og restauranttjenester på 0,4 prosent i 3. kvartal bærer bud om at konjunkturedgangen nå også gjør seg gjeldende for denne konsumgruppen. Samlet for årets tre første kvartaler var totalkonsumet kun 2,3 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Dersom vi ser bort fra bilkjøpene var konsumveksten 3 prosent. Også varekonsumindeksen for oktober, som viser en sesongjustert nedgang på 1 prosent fra september, peker i retning av fortsatt svak utvikling i konsumet i 4. kvartal i år. På årsbasis venter vi nå at konsumet vil øke med rundt 1,5 prosent i år, mot hele 6 prosent i fjor. Konsumutviklingen i fjor må i hovedsak ses i lys av høy underliggende realinntektsvekst gjennom konjunkturoppgangen. Spareraten – sparing regnet som andel av disponibel inntekt – lå imidlertid på et meget lavt nivå på 0,4 prosent i 2007.

Figur 2.5. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Volumindekser, 2006=100

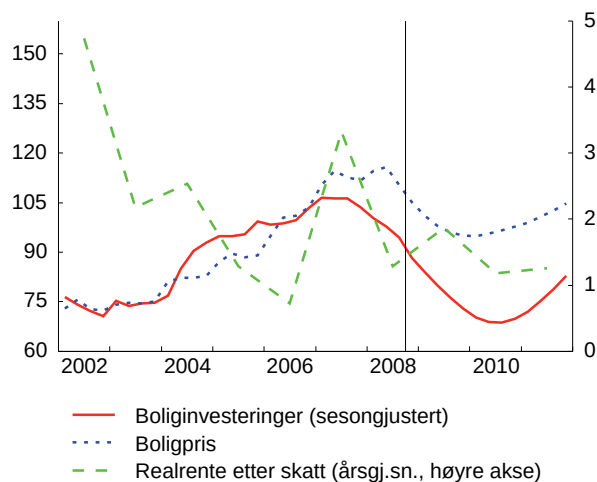

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kjøp av varige konsumgoder utenom bolig er riktignok ikke inkludert i dette sparebegrepet. Den meget sterke veksten i bilkjøpene i 2007 er derfor en viktig forklaring bak den lave spareraten i fjor. Spareraten inkludert bilkjøp var 6,1 prosent i 2007.

Konjunkturedgangen vil fortsette å påvirke husholdningenes konsum framover, i første rekke gjennom svakere inntektsutvikling. Veksten i husholdningenes disponible realinntekter ventes nå å bli rundt én prosent i år og neste år, mot nær 6 prosent i 2007. Svakere vekst i husholdningenes lønnsinntekter bidrar vesentlig til å forklare denne utviklingen. Høyere konsumprisvekst, særlig i 2008, demper også realveksten i husholdningenes inntekter i betydelig grad. Sterkere vekst i offentlige stønader, i all hovedsak fordi flere vil motta alderspensjon fra Folketrygden, bidrar imidlertid til å trekke veksten i disponibel inntekt opp de nærmeste årene. Lavere renter trekker i samme retning i 2009 og 2010. Realrenta etter skatt ser ut til å bli rundt 1,5 prosent i 2008, som er klart lavere enn i 2007 da den var over 3 prosent. Neste år venter vi at realrenta blir nær 2 prosent og at den vil gå ned igjen mot én prosent i både 2010 og 2011. Etter flere år med høy forbruksvekst tror vi at husholdningene vil søke å gjenopprette et mer normalt forhold mellom inntekt og forbruk, slik at konsumet faller med én prosent fra 2008 til 2009. Dette understøttes av mer usikre framtidsutsikter og av at bankene ventelig vil stille strengere krav til husholdningene for å yte boliglån og annen kreditt. Vi må tilbake til 1989 for å finne tilsvarende svak vekst i konsumet. I årene 2010 og 2011 venter vi at inntektsveksten igjen tar seg noe opp i takt med bedrede konjunkturer, og konsumveksten antas å bli rundt 2,5 prosent som årlig gjennomsnitt. Våre prognoser innebærer altså en betydelig svakere konsumvekst sammenliknet med den høye veksten siden 2004.

Den inntekts- og konsumutviklingen som her legges til grunn innebærer at spareraten synker fra 0,4 prosent

Figur 2.6. **Boligmarkedet. Venstre akse indekser, 2006=100, høyre akse prosent**

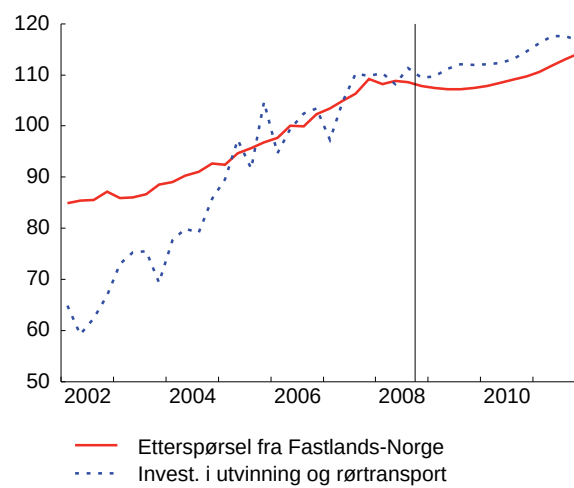
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i fjor til -0,7 prosent i år, for så å stige igjen til rundt 5 prosent i 2011. Oppgangen i sparingen gjennom prognoseperioden reflekteres i en markant økning i husholdningenes nettofinansinvesteringer. Målt i løpende priser vil husholdningene øke sine nettofinansinvesteringer fra om lag -70 milliarder kroner i 2008 til vel 17 milliarder kroner i 2011.

2.4. Fortsatt kraftig fall i boliginvesteringene

Boliginvesteringene ventes å gå betydelig ned gjennom prognoseperioden sammenliknet med nivået i 2007. Den sterke vekstperioden i boliginvesteringene siden slutten av 2003 er dermed over. Den har vært drevet av sterk inntektsvekst, lave realrenter og høy prisvekst på boliger. Ifølge sesongjusterte KNR-tall har boliginvesteringene falt forholdsvis kraftig siden 2. kvartal i 2007. Statistikk over igangsetting av nye boliger, som KNR-tallene i stor grad bygger på, viser at den markerte nedgående trenden gjennom 2007 har fortsatt gjennom årets tre første kvartaler. Det høye nivået på boligkapitalen og nedgangen i byggeaktivitet gjennom 2007 og så langt i 2008, peker i retning av et fortsatt klart fall i boliginvesteringene ut inneværende år og de nærmeste par årene. Utsikter til høyere vekst i disponibel realinntekt fra og med 2010 samt relativt lave realrenter tilsier imidlertid at boliginvesteringene vil ta seg noe opp igjen mot slutten av prognoseperioden.

Boligprisene økte mye i perioden 2004 til 2007 og veksten var nær 11 prosent som årlig gjennomsnitt ifølge SSBs boligprisindeks. Utviklingen har nå snudd. Selveierboliger viste en prisnedgang på 4,8 prosent fra 2. til 3. kvartal i år. Mens eneboliger hadde størst prisnedgang med 5,8 prosent, sank også prisene på småhus og blokkleiligheter med henholdsvis 3,6 og 0,4 prosent i siste kvartal. Samlet for årets tre første kvartaler var prisene for selveierboliger kun 0,9 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Vi ventet nå at boligprisene vil falle med nesten 20 prosent fra toppnivået i 2. kvartal i

Figur 2.7. **Innenlandsk etterspørsel. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

år til 4. kvartal neste år før boligprisene igjen begynner å stige, om enn i et moderat tempo i takt med en bedret konjunktursituasjon. Med denne kvartalsvise utviklingen vil boligprisene som årgjennomsnitt falle med rundt 1,5 prosent i år og 12,5 prosent neste år.

2.5. Moderat vekst i petroleumsinvesteringene

Petroleumsinvesteringene var svakere i første halvår 2008 enn det investeringstallene tidligere har vist. De sesongjusterte tallene fra KNR viser at investeringene økte med 3,9 prosent i 3. kvartal 2008 i forhold til kvartalet før. Ujustert var veksten fra 3. kvartal 2007 til 3. kvartal 2008 imidlertid på bare 1,5 prosent. Etter sterk vekst i petroleumsinvesteringene de siste årene, har de flatet ut gjennom første halvår i 2008. Det kan til en viss grad bli forklart av utsettelse av allerede planlagte investeringsprosjekter. Utsettelsene har i noen grad blitt tatt igjen i 3. kvartal. Vi forventer at investeringene i årets siste kvartal også vil fange opp dette.

Det siste året har særlig investeringer i leting og utbedring av eksisterende felt økt, mens investeringer i produksjonsboring og anlegg på land har falt. Framover forventer vi at nye investeringer i større grad vil bli knyttet til eksisterende infrastruktur for å øke utvinnings- og rundt modne felt

Mangel på realressurser i form av kapitalutstyr og arbeidskraft har begrenset veksten i investeringene i 2008. Mangelen førte til økte faktorpriser og dermed høyere kostnader for oljeselskapene. En lavere oljepris vil redusere investeringene i områder hvor olje- og gassutvinning er kostnadskrevende. I områder med lavere kostnader vil dette gi økt tilgang på innsatsfaktorene, spesielt for borerigger, og dermed bidra til at investeringsveksten kan opprettholdes.

Vårt anslag på veksten i petroleumsinvesteringene i 2008 er 3,7 prosent. Investeringene i 2009 ventes i

liten grad å bli preget av fallet i oljeprisen. Vi anslår en vekst i investeringene i 2009 på 3 prosent i tråd med siste investeringstelling og nær nullvekst i 2010, før investeringene tar seg opp i slutten av prognoseperioden. Usikkerheten er imidlertid stor. Hvis oljeprisen blir lavere enn vi antar, vil investeringene kunne bli lavere framover.

Petroleumsproduksjonen på norsk sokkel har økt i 2008 sammenlignet med fjoråret. Oljedirektoratet melder at produksjonen av petroleumsprodukter¹ har økt med 2,4 prosent de første tre kvartalene i 2008 i forhold til samme periode i fjor. I denne perioden har oljeproduksjonen falt med 5,4 prosent, men fallet har blitt mer enn oppveid av høyere gassproduksjon. Fallet i oljeproduksjonen antas å avta ut prognoseperioden, slik at produksjonen reduseres med om lag 1 prosent årlig. Utbygging av flere store gassfelt vil i årene framover sørge for at gassproduksjonen vil øke kraftig og mer enn oppveie fallet i oljeproduksjonen. Vi anslår en vekst i gassproduksjonene på om lag 10 prosent årlig i 2008 og 2009, før vekstraten avtar betydelig. Dette medfører en moderat økning i bruttoproduktet for petroleumsnæringen i 2009, og deretter nullvekst ut prognoseperioden.

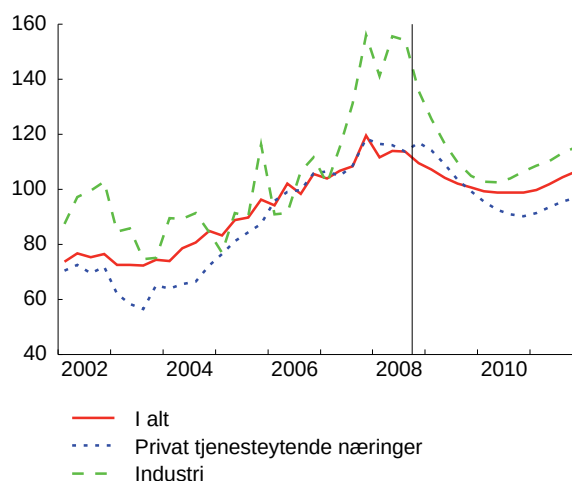
2.6. Industriinvesteringene faller 30 prosent fram til 2010

Fra 2003 til 2007 har investeringene i fastlandsnæringene økt med 70 prosent. Fra 2006 til 2007 steg de med 12,2 prosent. Sesongjusterte KNR-tall viser en tilnærmet utflating i disse investeringene i år, og fra 2. til 3. kvartal i år falt de med 2 prosent. Undergruppene viser omtrent samme utvikling. Investeringene i industri og bergverk falt med knappe 1 prosent siste kvartal, mens investeringene i tjenester og annen vareproduksjon falt med henholdsvis 2 og drøye 3 prosent.

SSBs siste investeringstelling tyder på at investeringene i år blir i underkant av 20 prosent høyere enn i 2007. Byggingen av nye fabrikkbygg og omfattende oppgraderinger innenfor oljeraffinering og solcellerelatert virksomhet er hovedårsaken til dette. Tellingen tyder på at industriinvesteringene faller kraftig neste år. Avslutning av flere store prosjekter innenfor solcellerelatert virksomhet er en viktig årsak til dette.

Ifølge våre prognoser vil industriinvesteringene øke med nesten 20 prosent i år, og falle med i overkant av 20 prosent neste år. I 2010 antar vi at industriinvesteringene faller ytterligere, og investeringene vil i 2010 være om lag 30 prosent lavere enn i år. For fastlandsnæringene samlet anslår vi en investeringsvekst på knappe 9 prosent i år, mens investeringene faller utover prognoseperioden i takt med en dempet vekst i produksjonen. I 2011 tar investeringene seg opp i tråd med neste konjunkturoppgang.

Figur 2.8. **Investeringer i Fastlands-Norge. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.7. Lav eksportvekst framover

Eksportveksten for tradisjonelle varer har vært høy og stigende de siste fem årene, fra en vekst på 3,4 prosent i 2003 til 8,7 prosent i 2007. Utviklingen i eksport av varer og tjenester er i stor grad avhengig av internasjonale etterspørselsimpulser, og det konjunkturrelle omslaget hos våre handelspartnere har følgelig påvirket eksporten negativt. Den kvartalsvise eksportveksten, målt ved årlig rate, falt til 1,2 prosent i både 2. og 3. kvartal i år når det justeres for normale sesongvariasjoner. Det var eksport av metaller som bidro mest til å trekke eksporten opp i 3. kvartal, mens eksport av verkstedprodukter bidro sterkest i 2. kvartal.

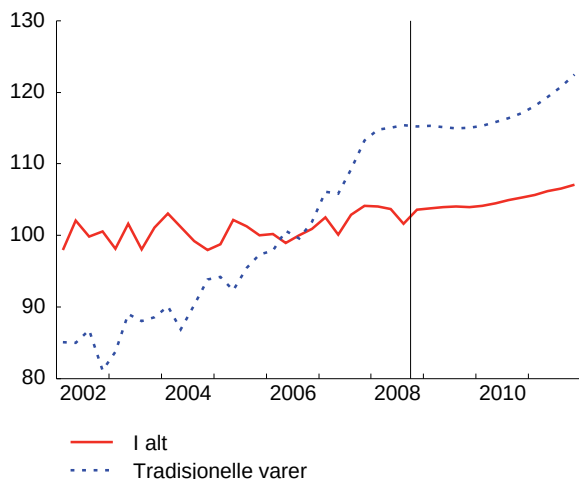
Eksporten i 3. kvartal har blitt negativt påvirket av vedlikeholdsarbeider ved raffineriet på Mongstad i Hordaland fra september til og med oktober. Mye av produksjonen fra raffineriet går til eksport. At produksjonen nå er i gang igjen vil bidra til å trekke opp veksten i tradisjonell eksport fra 2008 til 2009.

Prisene på tradisjonelle eksportvarer steg med 7,2 prosent i 3. kvartal i år sammenlignet med kvartalet før. Dette har i stor grad sammenheng med utviklingen i valutakursen og verdensmarkedsprisene på en del industrielle råvarer og energivarer. Prisfallet på råolje og naturgass på 5,5 prosent i samme periode bidro til at prisen på samlet eksport falt med 1,1 prosent. Prisen på råolje målt i kroner er blitt halvert fra juli til slutten av november. Dette vil påvirke gjennomsnittlig eksportpris negativt framover.

Eksportmarkedene er antatt å bli redusert med om lag 2,5 prosent til neste år som følge av de internasjonale konjunktorene. Dette vil påvirke eksportutviklingen negativt framover. Kronesvekkelsen vil imidlertid bidra til at den kostnadsmessige konkurranseevnen styrkes fra 2008 til 2009, og således dempe de negative impulsene fra utlandet. På årsbasis anslår vi at eksporten av tradisjonelle varer vil holde seg om lag uendret i 2009

¹ Målt i antall standard kubikkmeter oljeequivalenter.

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

og 2010. Vi legger til grunn at eksporten av tjenester vil stige svakt i 2009 og 2010. Samlet petroleumsproduksjon er ventet å stige, spesielt som følge av økt gassproduksjon, og det anslås en økning i eksporten av olje og gass rundt 2 prosent i 2009. I 2011 legges det til grunn at den internasjonale konjunkturutviklingen snur og eksportmarkedene anslås da å stige med 4 prosent.

2.8. Redusert import i 2009

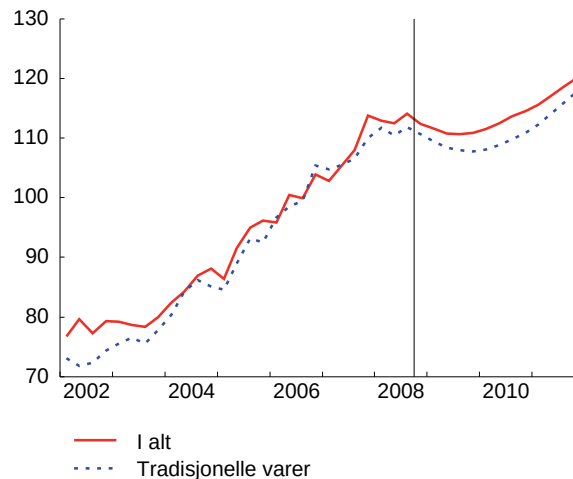
Fra 4. kvartal 2007 til 3. kvartal 2008 var det tilnærmet ingen økning i importen, når det justeres for normale sesongvariasjoner. I 3. kvartal økte importen med 1,4 prosent fra kvartalet før. Denne høye importveksten anses som midlertidig og kan i stor grad tilskrives import av fregatten KNM Otto Sverdrup. Importen av tjenester økte med 1,5 prosent. Den relativt sterke krona fram til 3. kvartal i år, spesielt målt mot dollar, kan ha påvirket handelsmønsteret i retning av økt import, også gjennom internetthandel. Dette kan i så fall forklare fordoblingen i import av post og teletjenester.

Det har vært en bred økning i importprisene som samlet økte med 2,5 prosent i 3. kvartal i år, regnet fra kvartalet før. En prisøkning på skip, plattformer og fly på 11,2 prosent bidro til dette.

Den norske nedgangskonjunktoren vil påvirke importen negativt. Vi legger til grunn at den totale importen vil falle med om lag 2,5 prosent i 2009. Den svake krona bidrar til at importen svekkes mer enn nedgangen i fastlandsøkonomien, noe som innebærer lavere importandeler. Fra 2010 venter vi at veksten i innenlandsk etterspørsel tar seg opp. Dette, sammen med en forventet styrking av den importveide kronekursen, bidrar til at veksten i importen vil øke fra 2010.

Den internasjonale nedgangskonjunktoren vil påvirke importprisene negativt framover. Lavere internasjonal etterspørsel, lavere råvarepriser samt fallende fraktrater vil gjøre importen billigere. Den forventede styrkingen av den importveide kronekursen trekker i samme

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

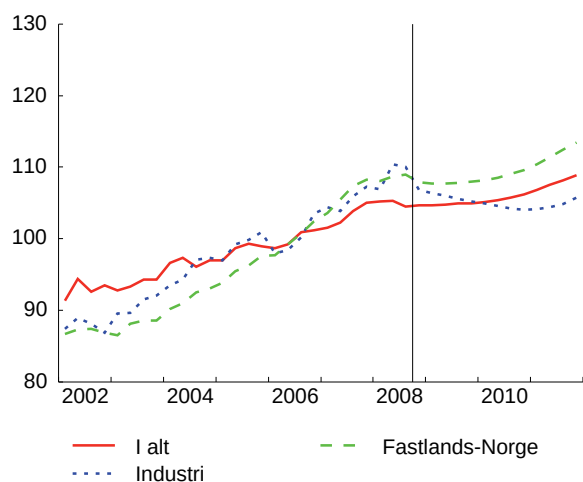
retning. Vi anslår at prisene på tradisjonelle importvarer vil falle gjennom de neste to årene. I 2011 vil importprisene stige som følge av neste internasjonale konjunkturoppgang.

2.9. Produksjonsutviklingen fra svak til svakere

Nesten fem år med til dels kraftig konjunkturoppgang ble avsluttet med en økning i BNP Fastlands-Norge fra 3. til 4. kvartal i fjor på 3,4 prosent sesongjustert og regnet som årlig rate. En nedgang i kraftproduksjonen bidro til at veksten ikke ble enda høyere. Over siste årsskifte fikk aktivitetsutviklingen i Fastlands-Norge seg en skikkelig knekk. Fra 4. kvartal i fjor til 3. kvartal i år økte BNP Fastlands-Norge med kun 0,6 prosent, eller 0,8 prosent som årlig rate. Dette er klart lavere enn trendveksten og indikerer at norsk økonomi har vært i en konjunktorell nedgangsfase i årets tre første kvartaler. Fra 2. til 3. kvartal økte BNP Fastlands-Norge med bare 0,2 prosent eller med 1 prosent som årlig rate.

Produksjonsutviklingen gjennom 2008 har imidlertid vært bedre enn tallene referert ovenfor kan tyde på. Det har vært en klar nedgang i omsetningen av avgiftstunge produkter, slik som biler. BNP regnet i markedspriser har blitt trukket ned av dette. Regnet i basispriser, der slike avgiftskomponenter trekkes ut, var veksten i BNP Fastland-Norge i årets tre første kvartaler 2,0 prosent regnet som årlig rate. De tre første kvartalene sett under ett, vil imidlertid også med denne indikatoren måtte karakteriseres som en konjunkturedgang, om enn ikke så sterk.

KNR-tallene er basert på indikatorer og ikke regnskaper. Det innebærer at det er usikkerhet knyttet til tallene. KNRs indikatorer for etterspørselen, viser en svakere utvikling enn tilsvarende for produksjonen. Avviket registreres som lagerendring og statistiske avvik. Økt produksjon til lager er hva vi forventer i en konjunkturfase hvor etterspørselen stagnerer raskt. Det kan imidlertid også være et signal om at etterspørselsindi-

Figur 2.11. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindekser, 2006=100**

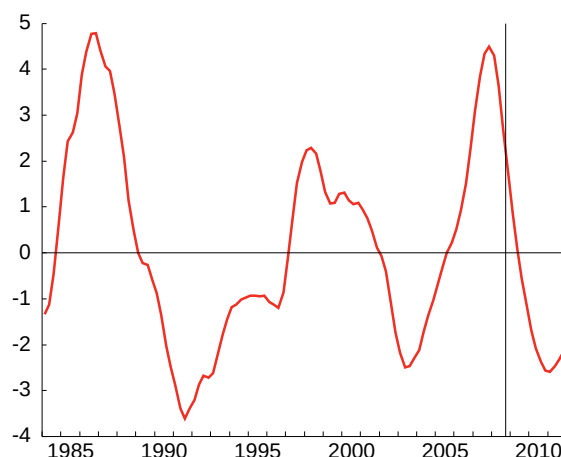
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

katorene øker for lite eller at produksjonsindikatorene øker for mye. Fortsatt relativt klar vekst i sysselsettingen til og med 3. kvartal i år peker imidlertid i retning av at det ikke er produksjonsveksten som overvurderes.

Konjunkturoppgangen var bredt basert og det var høy vekst i de aller fleste næringene. Situasjonen nå er mer sammensatt. For årets tre første kvartaler sett under ett er det privat tjenesteyting som viser den svakeste utviklingen blant hovedgruppene i fastlandsøkonomien. Spesielt har utviklingen i innenlands samferdsel og finansiell tjenesteyting vært svak. Industrien, annen vareproduksjon og offentlig forvaltning har i dette tidsrommet hatt en klart større produksjonsøkning og den er ganske sammenfallende. Innenfor disse hovedgruppene er det imidlertid store forskjeller, særlig innenfor industrien. Treforedling og næringer med store leveranser til husholdningene har vist en svak utvikling, mens metall- og verkstedsindustrien samt produksjonen av skip og oljeplattformer har vokst klart.

Den sist registrerte utviklingen avviker en del fra bildet for de første tre kvartalene samlet sett. Fra 2. til 3. kvartal i år er utviklingen spesielt svak i industrien, der bruttoproduktet faller med 0,4 prosent. Kraftig produksjonsnedgang for næringene raffinering, kjemisk og mineralsk industri bidrar alene til å redusere industriveksten med over 1 prosentpoeng. Den sterkeste utviklingen finner vi i offentlig forvaltning, med en økning på 1,3 prosent. Også for privat tjenesteyting og annen vareproduksjon enn industri viser KNR-tallene en klar produksjonsøkning.

I tiden framover regner vi med at aktivitetsutviklingen i fastlandsøkonomien vil bli meget svak, og for de fleste næringene vil produksjonen trolig falle. Unntakene er i første rekke offentlig forvaltning og virksomheter med direkte eller indirekte leveranser til petroleumsvirksomheten. Virksomheter som til nå har vært begrenset av mangel på arbeidskraft vil oppleve færre begrens-

Figur 2.12. **BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ninger framover. Dette bidrar isolert sett til økt produksjon. Meget svak etterspørsel fra husholdningene vil bidra til svak aktivitetsutvikling i varehandelen og bygg- og anleggsvirksomheten. Bygge- og anleggsnæringen vil også merke sterk nedgang i næringslivsinvesteringene. Noe av bortfallet av privat etterspørsel vil imidlertid bli erstattet av økte offentlige investeringer. Det er ikke lenge siden kommuner rapporterte at knapt noen entreprenører ville gi anbud på mindre bygge- og anleggsprosjekter. Nå vil nok dette endre seg.

De dystre utsiktene for internasjonal økonomi bidrar til at vi venter en meget svak utvikling for eksportorientert virksomhet. I den nærmeste tiden vil imidlertid den svake kronekursen bidra til å dempe problemene. Produksjonsnedgangen i sektorene som i første omgang opplever svikt i etterspørselen vil raskt forplante seg til de fleste private sektorer i økonomien. Vi regner med et fall i bruttoproduktet i Fastlands-Norge i flere kvartaler fra og med 4. kvartal i år og deretter en meget beskjeden økning til et stykke inn i 2010. Alt første halvår neste år regner vi med at produksjonen i fastlandsøkonomien vil komme under det en kan betrakte som et konjunkturnøytralt nivå. Dette må karakteriseres som et relativt kraftig konjunkturtillbakeslag. Nedgangen fra midten av 1980-tallet og inn på 1990-tallet, var imidlertid langt kraftigere. Som årsgjennomsnitt falt BNP i Fastlands-Norge fra 1986 til 1989 med over 2,5 prosent, og kom ikke tilbake til 1986-nivået før i 1992.

Bankene vil i nedgangskonjunkturen framover være varsomme med å påta seg ny risiko og de vil trolig også ønske å styrke egenkapitalandelen i balansene. Dette leder til redusert tilgang på kreditt for næringslivet, som bidrar til nedgang i bedriftenes investeringer. I konjunkturoppgangen har produksjonskapasiteten blitt bygget kraftig opp. Med utsikter til store negative etterspørselsimpulser fra utlandet, husholdninger og fra næringslivet selv, vil det kunne ta noe tid før bedriftene følger behov for en ny kraftig kapasitetsoppbygging.

Tabell 2.2. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2007-2011. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2007	Prognoser									
		2008			2009			2010		2011	
		SSB	FIN	NB	SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	6,0	1,6	2,3	1 1/2	-1,0	2,5	3/4	2,0	3	3,3	3 1/4
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,8	3,8	3 3/4	4,4	3,4	3 1/2	4,4	..	3,1	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	8,4	3,2	4,6	..	-6,7	-0,3	..	-3,2	..	3,5	..
Utvinning og rørtransport ¹	5,5	3,7	11,0	7 1/2	3,1	5,0	10	0,2	5	4,9	0,0
Fastlands-Norge	9,3	2,7	2,7	2 1/4	-8,5	-1,2	-14	-3,9	..	4,5	..
Næringer	12,2	8,7	7,9	..	-13,7	-2,4	..	-9,8	..	3,9	..
Bolig	5,3	-9,7	-8,5	..	-17,3	-2,0	..	-12,4	..	12,2	..
Offentlig forvaltning	7,9	4,5	6,2	..	16,9	2,7	..	15,4	..	0,2	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	6,0	2,3	2,7	2 1/4	-1,1	2,0	-1 1/4	1,5	1 1/2	3,5	3 3/4
Lagerendring ³	-1,5	0,7	..	..	0,0	..	..	0,0	..	0,0	..
Eksport	2,5	1,0	2,2	..	0,9	2,5	..	0,6	..	1,7	..
Råolje og naturgass	-2,6	-2,3	-1,5	..	2,1	2,6	..	-0,3	..	-0,3	..
Tradisjonelle varer ⁴	8,7	6,0	5,9	5 1/2	0,3	1,8	3/4	0,9	..	3,4	..
Import	7,5	5,3	5,3	4	-2,3	1,8	-1 1/4	2,3	..	4,3	..
Tradisjonelle varer	6,7	4,6	5,5	..	-3,5	1,9	..	1,2	..	5,3	..
Bruttonasjonalprodukt	3,1	1,6	2,0	2	0,2	2,3	1	0,7	2 1/4	2,2	3 1/4
Fastlands-Norge	6,1	2,2	3,1	2 1/2	-0,4	1,9	1/4	1,0	2 1/2	2,9	3 1/2
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	4,1	3,2	2,8	2 3/4	0,1	0,4	-3/4	-0,1	0	1,1	3/4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,5	2,6	2 1/2	2 1/2	3,7	2 3/4	3 1/4	4,6	4	4,6	4
Priser og lønninger											
Lønn per normalårsverk	5,6	5,9	6,0	6	4,0	5,0	4 3/4	4,0	4 3/4	3,7	4 3/4
Konsumprisindeksen (KPI)	0,8	3,9	3 3/4	3 3/4	2,0	3,0	3	1,7	2 3/4	2,1	2 1/2
KPI-JAE ⁵	1,4	2,7	2 1/2	2 1/2	2,5	2 3/4	3	1,4	2 3/4	1,9	2 1/2
Eksportpris tradisjonelle varer	2,5	2,4	1,4	..	-3,2	0,3	..	-2,0	..	3,4	..
Importpris tradisjonelle varer	3,7	3,2	1,6	..	-0,1	1,5	..	-2,4	..	2,1	..
Boligpris ⁶	12,3	-1,3	..	..	-12,6	..	..	-0,7	..	5,6	..
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	362,3	440,2	529,2	..	302,9	435,8	..	369,7	..	432,9	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	15,9	17,3	20,5	..	12,4	16,6	..	14,4	..	15,7	..
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	0,4	-0,7	2	..	3,1	2,3	..	5,4	..	5,0	..
Pengemarkedsrente (nivå)	5,0	6,2	6,5	6,4	3,8	6,5	4,8	2,8	4,2	3,6	4,5
Utlånsrente, banker (nivå) ⁷	5,7	7,3	..	..	5,4	..	..	4,1	..	4,7	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	423	528	585	..	340	500	..	442	..	502	..
Eksportmarkedsindikator	5,4	3,4	..	..	-2,4	..	..	0,3	..	4,0	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁹	-1,8	-0,1	-3	-3/4	7,3	2,5	4 1/2	-3,0	-1	-1,3	-1 1/2

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport, som også inkluderer en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Selveier.⁷ Gjennomsnitt for året.⁸ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁹ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.1 (2008-2009), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 3/2008 (NB).

Lave renter, en normalisering av kredittmarkedene og en bedret finansiell situasjon for husholdningene, vil etter hvert bidra til at husholdningenes etterspørsel tar seg opp. Dette regner vi med vil skje på om lag samme tid som vi får en økning i etterspørselen fra utlandet. Dermed kan produksjonen begynne å ta seg opp i de fleste næringene. Vi regner imidlertid med at veksten i økonomien ikke vil komme over trendveksten før litt ut i 2011. Den svake veksten gjennom 2010 vil bidra til at årsveksten i 2011 for BNP Fastlands-Norge ikke kommer høyere enn i underkant av 3 prosent.

Produksjonen av olje og gass lever tilsynelatende sitt eget liv i forhold til de internasjonale konjunktorene. Bruttoproduktet i utvinningssektoren, i faste priser vel å merke, har økt mindre enn BNP Fastlands-Norge i de seks siste årene og har faktisk falt i nesten hele konjunkturoppgangen. Dette har bidratt til at veksten i BNP tidvis har vært lavere enn veksten i Fastlands-Norge. Kraftig økning i gassproduksjonen vil bidra til at BNP til neste år vil øke noe mer enn BNP Fastlands-Norge. Produksjonen av olje har for lengst passert toppnivået og selv med ytterligere økning i gassproduksjonen vil trolig BNP i alt igjen vokse mindre enn BNP Fastlands-Norge fra og med 2010.

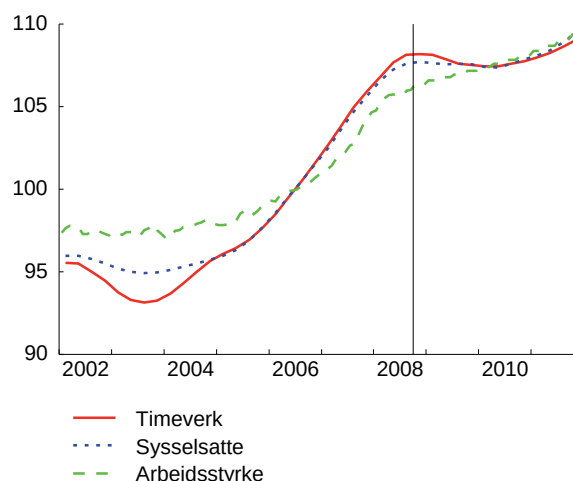
2.10. Raskt økende ledighet

De sesongjusterte tallene fra Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) publiseres som tre måneders glidende gjennomsnitt, og i perioden august-oktober i år var ledigheten 2,5 prosent. Dette tilsvarte 66 000 personer. Den sesongjusterte ledigheten har ligget stabilt på dette nivået siden våren 2007. Ifølge AKU ser en altså enn så lenge ingen klare tegn til økende ledighet. Arbeids- og velferdsetaten har imidlertid publisert tall for den registrerte ledigheten ved utgangen av november i år. De sesongjusterte tallene viser at antall registrerte helt ledige økte med 3 400 personer fra utgangen av oktober. Økningen var den sterkeste månedlige økningen på over fem år. Ifølge Arbeids- og velferdsetaten har også antall permitterte økt markert den siste måneden, og antall ledige stillinger annonsert i media har gått kraftig ned fra en topp rundt forrige årsskifte. Omslaget i arbeidsmarkedet er således tydelig.

Den høye arbeidsinnvandringen har fortsatt i 2008. Relativt stabil ledighet vitner dermed om en tilsvarende vekst i sysselsettingen så langt i år. De sesongjusterte kvartalstallene fra nasjonalregnskapet viser at sysselsettingsveksten har avtatt i 2008, men at veksten likevel har vært relativt høy. Gjennom 2006 og 2007 økte sysselsettingen i gjennomsnitt med 1 prosent i kvartalet. I de tre første kvartalene i år har sysselsettingsveksten vært stabil på om lag 0,7 prosent i kvartalet.

Økningen i den registrerte ledigheten har kommet innen alle yrkesgrupper, unntatt i undervisning og helse, pleie og omsorg. Sterkest økning har det vært innenfor bygg- og anleggsarbeid og industriarbeid. Ledigheten blant disse har økt med henholdsvis 73 og 32 prosent siden utgangen av november i fjor, men

Figur 2.13. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2006=100

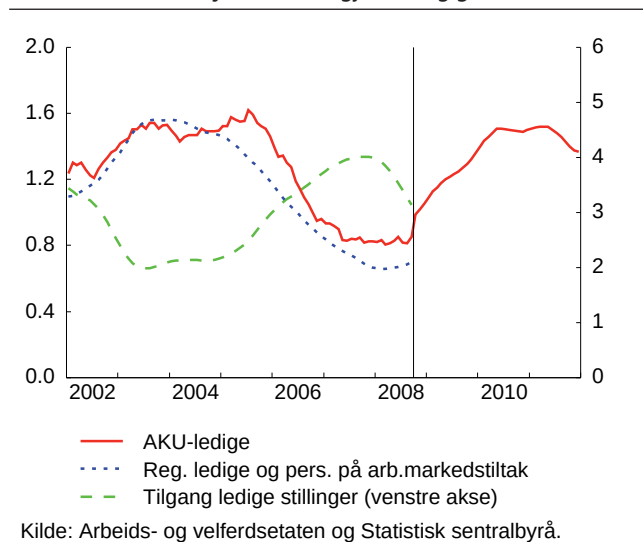
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ledighetsnivåene må fortsatt karakteriseres som lave. Det er særlig økt ledighet blant bygningsarbeidere som snekkere og tømrere, og i mindre grad blant vei- og anleggsarbeidere. Nasjonalregnskapet viser at antall sysselsatte i bygge- og anleggsnæringen samlet har økt mer enn i økonomien forøvrig det siste året. I 3. kvartal i år var det drøyt 7 000 flere sysselsatte i denne næringen sammenliknet med 3. kvartal i fjor, en økning på 3,9 prosent. Samlet sett økte sysselsettingen i Norge med 3,3 prosent i samme periode. Også i industrien har sysselsettingen økt markert. Der var økningen i den samme perioden 3,1 prosent.

Ifølge konjunkturbarometeret til SSB har mangelen på arbeidskraft vært den faktoren som i størst grad har bidratt til å begrense industriproduksjonen gjennom flere år. Slik var det også i 3. kvartal i år. Sysselsettingsveksten og mangelen på arbeidskraft i industrien må således sees på bakgrunn av de høye ordreservene i næringen. Også ordreservene i bygge- og anleggsvirksomheten har vært svært høye i år, selv om de har blitt noe redusert i forhold til det rekordhøye nivået i fjor. Høye ordreserver innebærer at bedriftene trenger arbeidskraft for å møte leveringsforpliktelsene framover. Et kraftig fall i ordreinngangen fra 2. til 3. kvartal i år gir likevel et varsel om at konjunkturukslaget i økonomien vil ramme sysselsettingen i de tradisjonelt sykliske næringene. Ordretilgangen har falt spesielt mye innen boligbygging, noe som kan forklare økningen i antall ledige bygningsarbeidere.

Den internasjonale finanskrisen vil gi betydelige negative impulser til norsk økonomi, og impulsene kommer gjennom flere kanaler som i sum treffer arbeidsmarkedet bredt. Eksportindustrien rammes av redusert vekst i eksportmarkedene, mens fortsatt økte oljeinvesteringer og svak kronekurs bidrar til å begrense nedgangen for industrien som helhet. Våre prognoser innebærer at industrisysselsettingen i 2011 vil være om lag 12 000 lavere enn i 2008.

Figur 2.14. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kapasiteten innen bygge- og anleggsnæringen har blitt vesentlig utvidet gjennom den siste oppgangskonjunktura. I 2004 sysselsatte næringen 126 000 personer. I 2008 anslår vi sysselsettingen til 165 000. Lavere investeringsaktivitet, særlig i boliger og næringsbygg, frigjør mye av denne kapasiteten i årene framover. Dette gir rom for økte offentlige investeringer, men likevel anslår vi at sysselsettingen innen næringen reduseres med om lag 25 000 personer fra 2008 til 2011. Hva dette fører til for inn- og utvandring av arbeidskraft er usikkert. Mange av de som har innvandret til Norge de siste årene, arbeider i bygge- og anleggsnæringen. Om de returnerer til hjemlandene eller blir værende når arbeidsmarkedet forverres, er av betydning for utviklingen i ledigheten framover.

Nesten halvparten av de sysselsatte arbeider i de private tjenesteytende næringene, og andelen har økt trendmessig så lenge vi har hatt statistikk for dette. Denne trenden forventes å fortsette, men en svak utvikling i husholdningenes konsum bidrar likevel til å begrense sysselsettingsveksten i disse næringene framover. Særlig for sysselsettingen i varehandelen er utviklingen i husholdningenes konsum viktig. Etter ett år med om lag uendret sysselsetting i de private tjenesteytende næringene i 2009, forventer vi en samlet vekst fra 2009 til 2011 på vel 20 000 personer. Også innen offentlig forvaltning anslår vi en betydelig sysselsettingsvekst. En antatt mer ekspansiv finanspolitikk enn i Nasjonalbudsjettet for 2009 bidrar til det. I 2011 ser vi for oss at sysselsettingen i offentlig sektor har økt med rundt 60 000 personer fra nivået i 2008.

Vi antar at økt utvandring og redusert innvandring bidrar til å dempe veksten i arbeidsstyrken noe framover, men vi anslår likevel en vekst i arbeidsstyrken på omtrent 1 prosent årlig i prognoseperioden. De siste par årene har veksten vært på over 3 prosent årlig. Med om lag nullvekst i sysselsettingen i 2009 og 2010, ligger det dermed an til en raskt økende ledighet framover. En

anslått AKU-ledighet på 2,6 prosent i 2008, øker til 3,7 prosent i 2009 og 4,6 prosent i 2010. I 2011 bedres arbeidsmarkedet noe, og ledigheten anslås til 4,5 prosent. Rundt årsskiftet 2009/2010 kan ledigheten ha kommet opp i over 100 000 og i gjennomsnitt vil den i 2010 og 2011 tilsvare omtrent 120 000 personer. En slik ledighet vil være om lag som i forrige lavkonjunktur, og klart lavere enn i nedgangstidene på begynnelsen av 1990-tallet da tilsvarende ledighetsmål nådde opp i 6,4 prosent.

2.11. Markert lavere lønnsvekst framover

I år har tariff tilleggene bidratt til betydelig lønnsvekst. I tillegg har lønnsglidningen i de tre første kvartalene i år vært høy. Lønnsglidningen måler virkningen fra lokale forhandlinger samt endringer i sammensetningen i lønnsmassen, blant annet fra sysselsettingsendringer. Vi anslår at veksten i lønn per normalårsverk fra i fjor til i år blir 5,9 prosent. Dette blir i så fall den høyeste lønnsveksten siden 1998.

Reallønnsveksten har vært høy gjennom hele 2000-tallet. Lønnstakerne har nytt godt av høy produktivitetsvekst. Dessuten har en sterkt økende eksport fra Kina og andre høyvekstland gitt Norge en betydelig bytteforholdsgevinst overfor utlandet, med lav prisvekst på importerte varer og høy prisvekst på typiske norske eksportprodukter. Lønnsomheten i eksportindustrien har tradisjonelt vært viktig for lønnsveksten i hele Norge, siden industrien har ledet an i lønnsoppgjørene. Høy eksportprisvekst har dermed gitt høy nominell lønnsvekst.

Etter at de internasjonale konjunktorene snudde til nedgang i løpet av 2007 og særlig siden den internasjonale finanskrisen eskalerte midt i september i år, har lønnsomheten i industribedriftene blitt svekket. Svekkelsen av kronekursen har begrenset virkningene av de internasjonale forholdene på det konkurranseutsatte næringslivet. Redusert eksportprisvekst, økt lønnskostnadsvekst og redusert etterspørsel – som har gitt seg utslag i lavere produktivitet – har således snudd en svært god utvikling for industribedriftene. Disse negative trekkene forventer vi blir forsterket gjennom 2009 og 2010, noe som vil prege lønnsoppgjørene framover.

Siden både tariff tilleggene og lønnsglidningen i liten grad kommer 1. januar får de først full virkning på årslønningene året etter. Den høye lønnsveksten i år vil således bidra til at lønnsveksten fra 2008 til 2009 blir relativt høy selv med små tillegg neste år. Vi venter at veksten i lønn per normalårsverk blir 4,0 prosent i 2009.

Foran hovedoppgjøret i 2010 har norsk økonomi ifølge våre prognoser gått inn i en lavkonjunktur, og industribedriftene er spesielt hardt rammet. Ledigheten har økt fra 2,6 prosent i 2008 til omtrent 4 prosent rundt årsskiftet 2009/2010, og inflasjonstakten har blitt redusert med vel 2 prosentpoeng fra det høye nivået på 3,9 prosent i 2008. Disse momentene bidrar til en ytterlig-

ere nedgang i lønnsveksten i 2010. På den annen side vil lønnsomheten i næringslivet fortsatt være relativt god. I industrien kommer lønnskostnadene ifølge våre anslag til å utgjøre vel 68 prosent av verdiskapningen i 2009. Dette er en økning fra bunnen på 64 prosent i 2006 og 2007, men bringer likevel bare andelen tilbake til 2001-nivået. Lønnskostnadsandelen i årene før 2001 var til sammenlikning aldri lavere enn 70 prosent. Anslaget vårt på lønnsveksten i 2010 er 4 prosent, noe som sammen med våre øvrige anslag innebærer en ytterligere svekkelse av lønnsomheten i næringslivet det året. En normalisering av lønnskostnadsandelen i industrien, videre økning i ledigheten og ytterligere nedgang i inflasjonen trekker lønnsvekstsanslaget vårt for 2011 ned til 3,7 prosent.

2.12. Energiprisene trekker prisstigningen ned i 2009

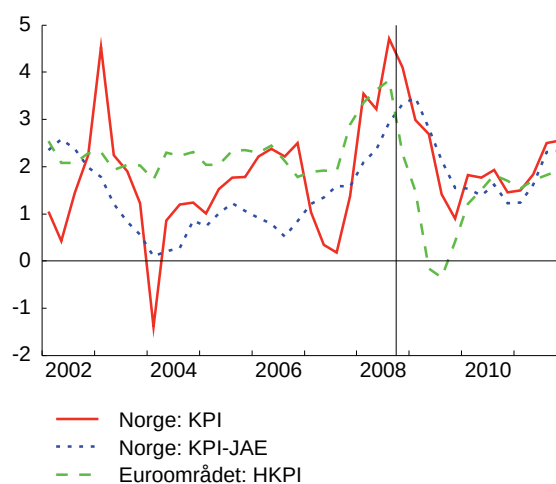
Inflasjonen har i over to år vært på vei opp. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgifts- endringer og uten energivarer (KPI-JAE) var i oktober i år 3,3 prosent, mens den i august 2007 var nede i 0,4 prosent. Utviklingen i elektrisitetsprisene har bidratt til at veksten i konsumprisindeksen i alt (KPI) har økt meget kraftig gjennom det siste året. Etter å ha vært så lav som -0,3 prosent i september i fjor, som for øvrig også i stor grad hadde sammenheng med elektrisitetsprisene, var 12-månedersveksten i KPI i oktober i år kommet opp i 5,5 prosent.

En oppsplitting av KPI-JAE etter leverende sektor viser at det har vært økende inflasjonsimpulser fra alle hovedgrupper gjennom det siste året. Gjennom de siste månedene har den største økningen i 12-månedersveksten vært i jordbruks- og fiskevarer. Men også for andre norskproduserte konsumvarer og tjenester utenom husleie har prisstigningstakten økt noe. Prisstigningen for importerte konsumvarer og husleie har derimot vært stabil siden sommeren.

Økt lønnskostnadsvekst, økte marginer, svakere produktivitetsutvikling og indirekte effekter av økte energi- og råvarepriser har bidratt til at prisstigningen på norskproduserte varer og tjenester har gått opp. I det siste jordbruksoppkjøret ble det også avtalt at en vesentlig del av bøndenes inntektsvekst skulle komme gjennom økte priser.

De prisdempende effektene av at en stadig større andel av importen kommer fra lavkostnadsland er trolig blitt mindre gjennom de siste årene. Dette skyldes blant annet at omfanget av endringene i handelsmønsteret er redusert og at kostnadsnivået i lavkostlandene øker. Styrkingen av krona gjennom 2007 og første halvår 2008 har imidlertid virket i retning av å redusere importprisene. Kronesvekkelsen gjennom de tre siste månedene i kjølvannet av den intensiverede finanskrisen vil bidra til å trekke prisen på importerte varer opp i tiden framover. De svake internasjonale konjunktorene sammen med kraftig fall i internasjonale energi- og råvarepriser vil imidlertid virke i motsatt retning.

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Klart svakere norske konjunkturer vil bidra til både lavere lønnsvekst og en svak utvikling i marginene og reduserte renter. Etter hvert vil produktivitetsutviklingen bedres, og det kraftige fallet i energi- og råvarepriser vil også bidra til å redusere kostnadsnivået i norsk produksjon. På kort sikt kan de norske inflasjonsimpulsene (eksklusive energivarer) likevel komme til å øke, som effekt av lønnsøkninger og produktivitetssvekkelse i 2008.

Samlet sett antar vi at 12-månedersveksten i KPI-JAE øker svakt fram mot årsskiftet. På årsbasis regner vi med en vekst på 2,7 prosent i år. Vi må tilbake til 2001 for å finne en like høy inflasjon. Framover regner vi med at kronekursen vil styrke seg noe fra dagens nivå. Gjennom 2009 vil dette bidra til å redusere inflasjonen. Som årsgjennomsnitt anslår vi at KPI-JAE vil øke med 2,5 prosent i 2009. Ytterligere noe nedgang i prisstigningstakten gjennom 2010 kan bringe inflasjonen i 2010 under 1,5 prosent. I beregningene bidrar konjunkturoppgang og etter hvert litt svakere krone til at inflasjonen øker opp mot 2,5 prosent i slutten av 2011.

Konjunkturedgangen og det kraftige prisfallet på olje og kull har medvirket til å snu prisutviklingen i det nordiske kraftmarkedet. Fra slutten av september til slutten av november har spotprisen falt med over 25 prosent. Prisene på standardkontrakter for elektrisitet reagerer på spotprisene med et betydelig tidsetterslep. Nedgangen for denne kontraktstypen blir dermed vesentlig lavere. Fra oktober til november i fjor var det en meget kraftig vekst i elektrisitetsprisene i KPI som inkluderer avgifter og nettleie. Et fall i denne perioden i år vil derfor føre til et kraftig fall i 12-månedersveksten. En kraftig nedgang i bensinprisene vil trolig bidra til at veksten i KPI i november kommer under 4 prosent og falle ytterligere i desember. På årsbasis regner vi med at KPI-veksten blir 3,9 prosent i 2008.

Terminprisene er betydelig redusert siden vår forrige konjunkturrapport og peker nå i retning av at elektrisitetsprisene på årsbasis øker meget moderat fra 2008 til 2009. Vi legger til grunn en økning på 3 prosent i den samlede elektrisitetsprisen slik den måles i KPI. Vi anslår videre en liknende økning i 2010 og litt høyere i 2011. Oljeprisen målt i kroner vil ifølge våre anslag falle med 35 prosent fra 2008 til 2009. Dette vil bidra til en klart lavere vekst i KPI enn i KPI-JAE til neste år. En ventet økning i oljeprisen fra og med annet halvår neste år bidrar til at KPI øker noe mer enn KPI-JAE i de to siste årene av prognoseperioden. Som årsgjennomsnitt viser beregningen en vekst i KPI på 1,7 prosent i 2010 og 2,1 prosent i 2011.

Statsbudsjettets avgiftsopplegg for 2009 anses som nær inflasjonsnøytralt. Som vanlig legger vi til grunn at dette opplegget ikke endres i 2009 og at avgiftssatsene inflasjonsjusteres i resten av prognoseperioden. På grunn av finanskrisen oppfatter vi denne forutsetningen som langt mer usikker enn det vi normalt gjør. I Storbritannia er nylig den generelle momssatsen midlertidig senket med 2,5 prosentpoeng, og flere land vurderer avgiftsendringer som del av finanspolitiske tiltakspakker. Prognosen vår er altså basert på at dette ikke blir gjort i Norge, men vi illustrerer i en egen boks på neste side virkningene av en endring i momssatsene sammen med en del andre mulige finanspolitiske stimulerings tiltak.

2.13. Lavere oljepris reduserer de store overskuddene i utenriksøkonomien

Foreløpige tall fra KNR viser et overskudd på handelen med utlandet på nesten 110 milliarder kroner i årets 3. kvartal. Det er henholdsvis 10 og 20 milliarder kroner lavere enn i årets to første kvartaler, men 30 milliarder kroner mer enn i 3. kvartal 2007. Volumet på oljeeksporten fortsetter å falle, mens eksport av gass øker. Gjennomsnittsprisene på olje og gass var svært høye også i 3. kvartal. Det bidro sterkt til å holde overskuddet oppe. En positiv utvikling i bytteforholdet for tradisjonelle varer og for tjenester dro i samme retning. Rente- og stønadsbalansen ligger an til et overskudd på over seks milliarder kroner, slik at overskuddet på driftsbalansen blir 117 milliarder kroner i 3. kvartal.

Den gunstig utviklingen i årets tre første kvartaler – som har gitt et handelsoverskudd som er lik overskuddet for hele fjoråret – vil vedvare også i 4. kvartal. Riktignok vil overskuddet bli kraftig redusert, i hovedsak som følge av det store oljeprisfallet, men fra et meget høyt nivå. For første gang vil årsoverskuddet overskride 400 milliarder kroner. Det ventes å nå 468 milliarder kroner for 2008, en økning på nesten 29 prosent i forhold til 2007. Vi venter at rente- og stønadsbalansen for året som helhet blir negativ, og vil bringe overskuddet på driftsbalansen ned mot 440 milliarder kroner. Overskuddet utgjør om lag 17 prosent av BNP.

I 2009 vil konjunkturedgangen i internasjonal økonomi redusere Norges eksportoverskudd i betydelig grad. Ettersom eksportverdien av olje- og gass utgjør nær halvparten av den samlede norske eksporten i løpende priser, vil handelsoverskuddet bli kraftig redusert hvis oljeprisen holder seg nær dagens nivå gjennom 2009, noe vi antar. I tillegg antar vi en markant svekkelse i bytteforholdet for tradisjonelle varer, slik at handelsoverskuddet ventes å bli redusert med drøyt 150 milliarder kroner. Vårt anslag innebærer at overskuddet på handelsbalansen blir 316 milliarder kroner i 2009. Vi må imidlertid ikke lenger tilbake enn 2005 for å finne et handelsoverskudd i samme størrelsesorden.

Vi legger til grunn en gradvis styrking av utenriksøkonomien i første rekke som følge av økte oljepriser gjennom 2010 og 2011, men bedret bytteforhold for andre varer vil også bidra. Handelsoverskuddet blir da på over 450 milliarder i 2011. Vi ser for oss at konjunktursituasjonen blir verre for utlandet enn for Norge gjennom hele prognoseperioden. Det vil kunne svekke netto rente- og utbyttebetaling fra utlandet. Vi antar at rente- og stønadsbalansen viser underskudd hvert år, slik at overskuddet på driftsbalansen overfor utlandet blir mellom 10 og 30 milliarder kroner lavere enn handelsoverskuddet.

Virkninger av alternative finanspolitiske tiltak

Prognoser viser at OECD-landene står foran en betydelig konjunkturedgang – kanskje den sterkeste siden 1930-tallet. Internasjonal foreslås derfor både ekspansiv penge- og finanspolitikk. Landene vil vinne på å koordinere sine beslutninger. Effektene av en stimulans blir større når alle land gjør det samtidig enn om noen land forsøker å gjennomføre ensidige tiltak. I EU foreslås nå en finanspolitisk stimulans tilsvarende om lag 1,5 prosent av EUs BNP. I prognosene vi legger fram i denne konjunkturrapporten, har vi innarbeidet en tilsvarende finanspolitisk stimulans i Norge gjennom 2009 og 2010. Finanspolitiske tiltak kan utformes på ulike måter og makroøkonomiske effekter avhenger av hvordan tiltakene utformes. Vi skal her vise virkningene på norsk økonomi av ulike finanspolitiske tiltak for å illustrere hva utformingen av tiltakene betyr for ulike målvariable for politikken.

Vi ser på ekspansive finanspolitiske tiltak i Norge som initialt tilsvarer 1 prosentpoeng av BNP i Fastlands-Norge i 2009, noe som tilsvarer 19 mrd. 2009-kroner. Tiltakene er reelt videreført i 2010 og 2011 uten endringer. Tiltakene er ikke motvirket eller finansiert ved en senere skatteskjerpelse eller kutt i utgiftene. Før eller senere vil myndighetene reversere en slik politikk. Det analyserer vi ikke her da det kun er et kort- og mellomlangsigte perspektiv som er i fokus. Hvis man studerer et tiltak og snur fortegnet på et annet for å finansiere førstnevnte, vil man ved hjelp av beregningene, lett kunne lage seg balanserte budsjettpakker.

Vi har analysert følgende tiltak:

- økt kjøp av varer og tjenester fra privat sektor til offentlig konsumformål
- økt offentlig sysselsetting til produksjon av konsum i offentlig forvaltning
- økt kjøp av produkter til investeringer i offentlig forvaltning
- redusert arbeidsgiveravgift til Folketrygden
- redusert sats for generell merverdiavgift
- redusert sats for skatt på alminnelig inntekt for husholdninger

Analysene er utført på SSBs KVARTS-modell som har siste endelige nasjonalregnskap som basis i likhet med KNR. Det innebærer at nasjonalregnskapstall presenteres i 2006-priser. For å oversette eksempelvis økte investeringsutgifter fra løpende 2009 kroner til modellens 2006-priser, bruker vi prognosebanens deflatorer for omregning. Investeringsøkningen på 19 mrd. kroner i 2009 priser, blir da 16 mrd. kroner i 2006-priser.

Det er større usikkerhet enn tidligere om sammenhengen mellom inflasjon, rente og pressindikatorer. I det ene settet av beregninger har vi derfor sett bort fra slike sammenhenger, mens vi i det andre settet benytter de historisk bestemte relasjonene.

Tiltakene er iverksatt i en periode hvor ledigheten er relativt høy etter norske forhold. KVARTS-modellen vil i en slik situasjon vise sterkere realøkonomiske, og svakere nominelle, effekter sammenliknet med en bane hvor ledigheten er lav slik den har vært i 2008.

Det første utgiftsalternativet øker offentlig forvaltnings kjøp av varer og tjenester til konsumformål. Det kan for eksempel være oppussing av offentlige bygg eller kjøp av konsulent-tjenester til kompetansetiltak. Tiltaket øker offentlig konsum direkte og produksjonen i næringslivet, men ikke verdiskapningen i offentlig forvaltning. Økt verdiskapning krever økt sysselsetting. Det gir litt strammere arbeidsmarked og litt høyere lønnsom som slår ut i litt høyere kostnader og priser.

Økt sysselsetting gir økt inntekt i husholdningssektoren og det stimulerer konsumet. Høyere kostnader svekker konkurranseevnen og øker importandeler og svekker eksporten. Men så lenge rente og valutakurs er uendret (tabell 1), vil de negative effektene av økte kostnader omtrent bli motvirket av positive konsummultiplikatorer, slik at effekten på BNP Fastlands-Norge er om lag stabil. Eksporten eksklusive olje og gass faller med noen tiendedeler, mens importen øker omtrent tilsvarende veksten i etterspørselen. Dersom renten endres og valutakursen justerer seg (tabell 2), blir pengemarkedsrenten om lag et kvart prosentpoeng høyere enn ellers og kronekursen styrker seg med om lag en tiendedels prosent. Da blir effekten på KPI-JAE omtrent null, og effekten på arbeidsledigheten litt redusert. Antall sysselsatte personer i næringslivet øker med 12 000 i dette tilfellet. Vi kan merke oss at mens den initiale utgiftsøkningen er på 19 mrd. kroner i 2009, svekkes den offentlige budsjettbalansen med om lag 15 mrd. kroner det første året. Det skyldes at økt aktivitet øker skatteinntektene og reduserer noen stønader og da særlig ledighetstrygden. Inflasjonen og ikke minst økt lønn gjør at svekkelsen øker litt over tid. Her bidrar særlig indekseringen av grunnbeløpet i Folketrygden. I tilfellet med endring i valutakursen vil oljeinntektene i kroner også endres og påvirke budsjettbalansen. Vi omtaler ikke tiltaket med økte investeringer nærmere da effektene er omtrent like tiltaket med økt varekjøp til konsumformål.

Hvis tiltaket innebærer økt sysselsetting i offentlig forvaltning, blir virkningene mye større. Vi ser først på effektene når renta og valutakursen er uendret i forhold til referansebanen, se tabell 1. Økt sysselsetting øker bruttoproduktet i offentlig sektor direkte og dette er en del av BNP Fastlands-Norge. Den effekten hadde vi ikke når vi kjøper varer fra privat sektor til konsumformål. Økte inntekter i husholdningene øker husholdningenes etterspørsel over tid og det forsterker effekten på BNP. Ledigheten synker kraftig og det øker lønninger og priser. Økte skatter som følger av økt inntekt og forbruk reduserer det initiale budsjettunderskuddet. 9 mrd. kroner netto kommer tilbake til det offentlige budsjettet av de initiale 19 mrd. kronene i utgiftsøkning. Ledigheten reduseres langt mindre enn den økte sysselsettingen som følge av økt tilbud av arbeidskraft. Dette øker både som følge av et strammere arbeidsmarked og økt reallønn. KPI-JAE øker gradvis og ganske mye samtidig som ledigheten faller. Dermed må styringsrentene måtte økes med om lag ett prosentpoeng dersom man vil nøytralisere de ekspansive effektene (tabell 2). Det styrker kronekursen. Strammere pengepolitikk fører til svakere eksport, økte importandeler og mindre etterspørsel fra husholdningene. Dette fører til at BNP-effekten avtar kraftig over tid og produksjonen i næringslivet blir redusert hele tiden i motsetning til ved uendret rente og valutakurs hvor næringslivets produksjon øker. Når veksten og etterspørselen blir lavere, vil det bli mindre skatteinntekter som følge av tiltaket. Da vil kostnadsøkningene tilta i styrke og budsjettbalansen svekkes en god del, mens renteøkningen fører til økt sparerate i husholdningene.

La oss så gå over til å se på skattelettelser. Skattelettelser bidrar på ulike vis til å redusere prisveksten. I seg selv øker dette realrentene, noe som har en relativt sterk kontraktiv virkning i KVARTS. Når så de ekspansive virkningene gjennom økte realinntekter er små, får skattelettelser beskjedne effekter på realøkonomien. Det er grunn til å tro at økte realrenter generelt og på sikt virker kontraktivt, men kanskje ikke når det skyldes en engangsendring i skattesatsene. I så fall undervurderer KVARTS de ekspansive effektene av reduserte skatter.

Tabell 1. Finanspolitiske tiltak som gir økte utgifter initialt. Uendret rente og valutakurs

	Varer til konsum			Sysselsetting			Investeringer		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
BNP Fastl.-Norge	0,7	0,7	0,8	1,1	1,2	1,3	0,6	0,7	0,8
Ledighet (prosentpoeng)	-0,3	-0,2	-0,3	-1,0	-0,9	-0,9	-0,2	-0,2	-0,2
Sysselsatte	0,4	0,4	0,4	1,5	1,6	1,6	0,3	0,4	0,4
KPI-JAE	0,1	0,1	0,2	0,5	0,5	0,8	0,1	0,1	0,1
Lønn	0,4	0,4	0,6	1,3	1,4	2,0	0,3	0,3	0,5
Budsjettbalanse (milliarder kr)	-13	-14	-14	-10	-11	-13	-14	-14	-15

Tabell 2. Finanspolitiske tiltak som gir økte utgifter initialt. Modellbestemt rente og valutakurs

	Varer til konsum			Sysselsetting			Investeringer		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
BNP Fastl.-Norge	0,7	0,6	0,5	0,8	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6
Ledighet (prosentpoeng)	-0,2	-0,2	-0,2	-1,0	-0,8	-0,8	-0,2	-0,2	-0,2
Sysselsatte	0,4	0,4	0,4	1,5	1,5	1,4	0,3	0,3	0,3
KPI-JAE	0,0	-0,0	-0,1	0,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,0	-0,1
Lønn	0,2	0,2	0,2	1,4	0,9	0,9	0,2	0,2	0,3
Budsjettbalanse (milliarder kr)	-15	-17	-20	-18	-26	-31	-15	-17	-19
Rente (prosentpoeng)	0,2	0,2	0,3	0,8	0,6	0,9	0,1	0,1	0,2

Personeksattelettelser øker husholdningenes inntekter og etterspørsel. Etterspørselsøkningen er beskeden på kort sikt slik at effektene på realøkonomien kommer gradvis og er små første året, men tiltar gradvis (tabell 3). Selv etter fire år har spareraten i husholdningene økt med over et halvt prosentpoeng. Lavere skattesatser reduserer lønnsveksten og dermed prisene. Det motvirker effekten av økt etterspørsel på prisene. Ledigheten endres lite fordi lavere skatt øker arbeidstilbudet. Slik sett bidrar ikke skattelette så mye til redusert ledighet til tross for at sysselsettingen øker over tid. Budsjettsvekkelsen avtar over tid dels fordi lavere lønn reduserer offentlige utgifter til lønn og trygde og dels fordi økt aktivitet bidrar til økt skatteinnang. Effekten av skattelette når renten og valutakursen også justeres er ikke mye endret i forhold til beregningen med uendret rente og valutakurs, men BNP øker nå litt mer over tid (tabell 4). Det samme gjør sysselsettingen, mens ledigheten er omtrent den samme siden arbeidstilbudet nå øker litt til.

Lavere moms tilsvarende et initialt skift i skattenivået fra momssystemet på 19 mrd. kroner i 2009 innebærer en satsendring som gir en nedgang i konsumprisene på 1,1 prosent isolert sett. Lavere priser fører til lavere lønninger som så gir enda lavere konsumpriser også regnet eksklusive avgiftsendringen målt ved KPI-JAE. Denne nedgangen tenker vi oss påvirker rentesettingen (tabell 4), mens selve nedgangen i KPI som skyldes avgiftsnedgangen ikke påvirker rentesettingen i tråd med forskriften for pengepolitikken. Lavere priser gir økt realdisponibel inntekt. Igjen er det slik at en inntektsøkning for husholdningene i stor grad vil bli spart og først gradvis bli brukt til konsum og boliginvesteringer. Derfor er førsteårseffekten av en momsnedgang på BNP beskeden slik tilfellet også er med en nedgang i direkte skatter. Men effekten tiltar noe over tid. Høy kortsiktig sparetilbøyelighet hos konsumentene bidrar til svake sysselsettingseffekter. Selv etter tre år er spareraten i husholdningene noe høyere enn i referansebanen. Reallønna øker noe slik at virkningen

Tabell 3. Finanspolitiske tiltak som gir lavere skatter initialt. Uendret rente og valutakurs

	Personeksattelette			Moms			Arbeidsgiveravgift		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
BNP Fastl.-Norge	0,1	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Ledighet (prosentpoeng)	0,0	0,1	0,1	-0,0	-0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Sysselsatte	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
KPI-JAE	-0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,3	-0,5	-0,2	-0,4	-0,5
Lønn	-0,2	-0,3	-0,3	-0,5	-0,8	-0,8	0,0	0,1	0,2
Budsjettbalanse (milliarder kr)	-17	-16	-15	-15	-13	-13	-11	-11	-12

Tabell 4. Finanspolitiske tiltak som gir lavere skatter initialt. Modellbestemt rente og valutakurs

	Personeksattelette			Moms			Arbeidsgiveravgift		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
BNP Fastl.-Norge	0,1	0,3	0,4	0,0	0,2	0,3	0,0	0,1	0,2
Ledighet (prosentpoeng)	0,0	0,1	0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Sysselsatte	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3
KPI-JAE	-0,0	-0,0	-0,0	-0,2	-0,3	-0,5	-0,1	-0,3	-0,4
Lønn	-0,2	-0,2	-0,2	-0,6	-0,8	-0,7	0,1	0,1	0,3
Budsjettbalanse (milliarder kr)	-17	-15	-14	-15	-10	-10	-11	-9	-10
Rente (prosentpoeng)	-0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4	-0,1	-0,2	-0,1

på ledigheten blir neglisjerbar ettersom arbeidstilbudet øker om lag i takt med sysselsettingen. I simuleringen med rente-effekter og valutakurseffekter vil lavere KPI-JAE føre til lavere renter som stimulerer aktiviteten, og særlig husholdningenes etterspørsel, mens krona er om lag uendret fordi prisnivået målt ved samlet KPI blir lavere når momsen synker selv om renta også blir lavere. Samlet import følger i hovedsak endringer i innenlandsk etterspørsel. Budsjettbalansen svekkes initialt omtrent som i de andre skiftene, men svekkelsen avtar over tid etter hvert som aktiviteten øker gjennom økt konsum som bidrar til økte skatteinntekter.

Til slutt vises virkninger av lavere arbeidsgiveravgift. Budsjettvirkningen blir noe lavere enn ved de andre skiftene fordi også offentlig sektor betaler arbeidsgiveravgift. Man kan derfor argumentere for at det var netto arbeidsgiveravgift betalt av privat sektor som skulle ha vært 19 mrd. kroner lavere initialt og ikke bruttotallet. I så fall kunne man skalere opp effektene i tabellen med en faktor på om lag 1,3. Effekten kommer nå i form av lavere lønnskostnad og lavere priser. Det øker reallønna på kort sikt og husholdningenes etterspørsel. Det gir også økt eksport og lavere importandeler. Over tid vil lønningene øke fordi økt lønnsomhet i bedriftene øker rommet for lønnsøkninger. På virkelig lang sikt vil det meste av lavere arbeidsgiveravgift komme lønnstakerne til gode i form av økt lønn. Når lønnskostnadene synker relativt til andre faktorpriser får vi på kort og mellomlang sikt en substitusjon over til mer bruk av arbeidskraft. Derfor øker sysselsettingen mer enn BNP. Effektene av tiltaket med rente- og valutakurseffekter er små, men bidrar til å forsterke de ekspansive effektene av tiltaket noe.

Modellsimuleringene viser at tiltak på utgiftssiden gjennomgående har større realøkonomiske virkninger enn tiltak på skattesiden. Reduserte skatter og avgifter gir imidlertid størst effekter på prisene og kan gi lavere renter.

Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2006- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	881 764	934 732	226 219	231 763	234 532	237 175	239 463	240 396	240 279	238 754
Konsum i husholdninger	846 775	898 292	217 456	222 782	225 405	228 006	230 272	231 134	230 852	229 372
Varekonsum	439 448	472 644	113 664	118 380	119 338	121 188	121 672	121 240	121 147	119 200
Tjenestekonsum	377 890	393 166	96 556	96 532	97 970	98 916	99 588	99 860	100 415	100 813
Husholdningenes kjøp i utlandet	53 642	57 847	13 586	14 097	14 339	14 259	15 523	16 392	15 658	15 405
Utlendingers kjøp i Norge	-24 205	-25 365	-6 351	-6 227	-6 242	-6 357	-6 511	-6 359	-6 368	-6 045
Konsum i ideelle organisasjoner	34 989	36 440	8 763	8 981	9 127	9 169	9 191	9 262	9 427	9 382
Konsum i offentlig forvaltning	412 957	427 109	104 264	104 855	106 160	107 753	108 306	109 160	110 121	110 953
Konsum i statsforvaltningen	216 550	220 794	54 514	54 713	54 993	55 440	55 640	56 234	56 787	56 739
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	187 753	190 923	47 219	47 284	47 554	47 967	48 115	49 018	49 590	49 598
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	28 797	29 870	7 295	7 430	7 439	7 474	7 525	7 216	7 197	7 141
Konsum i kommuneforvaltningen	196 407	206 316	49 750	50 142	51 167	52 312	52 666	52 926	53 333	54 214
Bruttoinvestering i fast realkapital	424 178	459 610	110 940	107 908	112 231	117 817	121 933	118 826	119 742	119 860
Utvinning og rørtransport	95 477	100 726	24 665	23 196	24 976	26 278	26 177	26 304	25 795	26 541
Tjenester tilknyttet utvinning	3 316	938	2 098	119	540	233	45	89	57	-53
Utenriks sjøfart	16 960	20 767	2 836	4 563	4 565	7 919	3 686	6 400	6 162	5 737
Fastlands-Norge	308 425	337 180	81 341	80 029	82 150	83 387	92 024	86 032	87 728	87 635
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	246 969	270 862	64 570	65 032	66 272	68 536	71 232	70 072	70 642	68 924
Næringer	156 565	175 663	41 209	40 989	42 237	44 506	47 843	47 390	48 539	47 578
Industri og bergverk	24 417	30 584	6 754	6 183	6 979	7 945	9 445	8 555	9 423	9 341
Annen vareproduksjon	26 468	29 198	6 511	6 666	7 522	7 877	7 090	8 055	8 427	8 157
Tjenester	105 680	115 881	27 943	28 139	27 736	28 685	31 308	30 779	30 689	30 079
Boliger (husholdninger)	90 404	95 199	23 361	24 043	24 035	24 029	23 389	22 682	22 103	21 346
Offentlig forvaltning	61 456	66 318	16 771	14 997	15 878	14 851	20 792	15 960	17 086	18 711
Lagerendring og statistiske avvik	50 975	36 585	10 839	3 896	9 061	5 278	9 885	11 349	10 259	14 415
Bruttoinvestering i alt	475 153	496 196	121 778	111 804	121 292	123 095	131 818	130 176	130 001	134 275
Innenlandsk sluttanvendelse	1 769 874	1 858 038	452 261	448 422	461 984	468 023	479 587	479 731	480 401	483 982
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 603 146	1 699 022	411 824	416 647	422 842	428 314	439 793	435 588	438 129	437 343
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	474 413	493 427	121 035	119 852	122 038	122 603	129 098	125 120	127 207	129 665
Eksport i alt	1 002 467	1 027 757	252 936	257 131	251 073	257 910	261 129	260 788	260 014	254 749
Tradisjonelle varer	271 479	295 052	69 155	71 973	71 812	74 092	76 820	77 842	78 043	78 313
Råolje og naturgass	498 355	485 321	122 204	125 514	117 820	122 621	119 501	121 152	118 937	114 071
Skip, plattformer og fly	12 669	11 920	4 050	2 460	3 801	3 286	2 372	1 862	2 876	3 273
Tjenester	219 964	235 465	57 527	57 183	57 640	57 911	62 436	59 932	60 157	59 092
Samlet sluttanvendelse	2 772 341	2 885 795	705 197	705 553	713 057	725 932	740 716	740 519	740 415	738 732
Import i alt	612 768	658 538	159 001	157 432	161 300	165 385	174 168	172 935	172 286	174 693
Tradisjonelle varer	407 294	434 511	107 229	106 665	107 360	108 454	111 968	113 764	112 374	113 867
Råolje og naturgass	2 200	5 397	1 032	882	2 123	743	1 645	539	711	599
Skip, plattformer og fly	14 764	19 847	1 983	2 826	3 308	5 974	7 739	6 589	6 697	6 918
Tjenester	188 510	198 784	48 756	47 059	48 509	50 213	52 815	52 043	52 505	53 308
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 159 573	2 227 256	546 197	548 121	551 757	560 548	566 548	567 584	568 128	564 039
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 580 665	1 676 943	404 405	408 972	416 457	423 907	427 457	426 837	429 091	430 114
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	578 908	550 313	141 791	139 148	135 300	136 641	139 091	140 747	139 038	133 925
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 342 387	1 421 656	345 165	346 386	353 374	358 777	362 891	363 912	365 818	368 349
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 047 734	1 117 656	270 916	271 578	277 582	282 272	286 045	285 954	287 932	289 451
Industri og bergverk	195 733	206 270	50 672	51 108	50 840	51 830	52 512	52 308	54 040	53 838
Annen vareproduksjon	162 707	174 376	40 390	42 505	43 541	44 686	43 994	44 064	44 670	44 942
Tjenester inkl. boligjenester	689 294	737 010	179 853	177 964	183 200	185 755	189 538	189 582	189 221	190 671
Offentlig forvaltning	294 653	304 000	74 249	74 808	75 792	76 506	76 846	77 959	77 885	78 898
Produktavgifter og -subsidiar	238 278	255 287	59 241	62 586	63 083	65 130	64 566	62 924	63 273	61 765

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.4. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2006-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	4,8	6,0	1,4	2,5	1,2	1,1	1,0	0,4	0,0	-0,6
Konsum i husholdninger	5,0	6,1	1,5	2,4	1,2	1,2	1,0	0,4	-0,1	-0,6
Varekonsum	5,0	7,6	0,9	4,1	0,8	1,6	0,4	-0,4	-0,1	-1,6
Tjenestekonsum	3,9	4,0	2,0	0,0	1,5	1,0	0,7	0,3	0,6	0,4
Husholdningenes kjøp i utlandet	12,5	7,8	4,1	3,8	1,7	-0,6	8,9	5,6	-4,5	-1,6
Utlendingers kjøp i Norge	4,5	4,8	3,7	-1,9	0,2	1,8	2,4	-2,3	0,2	-5,1
Konsum i ideelle organisasjoner	0,0	4,1	0,0	2,5	1,6	0,5	0,2	0,8	1,8	-0,5
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	3,4	0,5	0,6	1,2	1,5	0,5	0,8	0,9	0,8
Konsum i statsforvaltningen	1,1	2,0	0,4	0,4	0,5	0,8	0,4	1,1	1,0	-0,1
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	2,0	1,7	0,3	0,1	0,6	0,9	0,3	1,9	1,2	0,0
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-4,2	3,7	1,2	1,8	0,1	0,5	0,7	-4,1	-0,3	-0,8
Konsum i kommuneforvaltningen	2,7	5,0	0,6	0,8	2,0	2,2	0,7	0,5	0,8	1,7
Bruttoinvestering i fast realkapital	11,7	8,4	4,6	-2,7	4,0	5,0	3,5	-2,5	0,8	0,1
Utvinning og rørtransport	4,3	5,5	1,0	-6,0	7,7	5,2	-0,4	0,5	-1,9	2,9
Tjenester tilknyttet utvinning	-418,3	-71,7	91,2	-94,3	353,0	-56,9	-80,5	96,6	-35,8	-193,0
Utenriks sjøfart	24,4	22,4	-40,8	60,9	0,0	73,5	-53,5	73,6	-3,7	-6,9
Fastlands-Norge	11,9	9,3	7,4	-1,6	2,7	1,5	10,4	-6,5	2,0	-0,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	12,0	9,7	3,8	0,7	1,9	3,4	3,9	-1,6	0,8	-2,4
Næringer	17,1	12,2	3,8	-0,5	3,0	5,4	7,5	-0,9	2,4	-2,0
Industri og bergverk	7,1	25,3	4,8	-8,5	12,9	13,8	18,9	-9,4	10,1	-0,9
Annen vareproduksjon	11,9	10,3	-5,5	2,4	12,8	4,7	-10,0	13,6	4,6	-3,2
Tjenester	21,0	9,7	6,0	0,7	-1,4	3,4	9,1	-1,7	-0,3	-2,0
Boliger (husholdninger)	4,1	5,3	3,7	2,9	0,0	0,0	-2,7	-3,0	-2,6	-3,4
Offentlig forvaltning	11,6	7,9	24,1	-10,6	5,9	-6,5	40,0	-23,2	7,1	9,5
Lagerendring og statistiske avvik	2,1	-28,2	-21,9	-64,1	132,6	-41,8	87,3	14,8	-9,6	40,5
Bruttoinvestering i alt	10,6	4,4	1,6	-8,2	8,5	1,5	7,1	-1,2	-0,1	3,3
Innenlandsk sluttanvendelse	5,6	5,0	1,3	-0,8	3,0	1,3	2,5	0,0	0,1	0,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	5,3	6,0	2,3	1,2	1,5	1,3	2,7	-1,0	0,6	-0,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,0	4,0	3,2	-1,0	1,8	0,5	5,3	-3,1	1,7	1,9
Eksport i alt	0,0	2,5	0,9	1,7	-2,4	2,7	1,2	-0,1	-0,3	-2,0
Tradisjonelle varer	6,2	8,7	2,3	4,1	-0,2	3,2	3,7	1,3	0,3	0,3
Råolje og naturgass	-6,5	-2,6	-2,2	2,7	-6,1	4,1	-2,5	1,4	-1,8	-4,1
Skip, plattformer og fly	9,8	-5,9	16,4	-39,3	54,5	-13,6	-27,8	-21,5	54,5	13,8
Tjenester	6,4	7,0	5,2	-0,6	0,8	0,5	7,8	-4,0	0,4	-1,8
Samlet sluttanvendelse	3,6	4,1	1,1	0,1	1,1	1,8	2,0	0,0	0,0	-0,2
Import i alt	8,4	7,5	4,0	-1,0	2,5	2,5	5,3	-0,7	-0,4	1,4
Tradisjonelle varer	11,5	6,7	5,9	-0,5	0,7	1,0	3,2	1,6	-1,2	1,3
Råolje og naturgass	-51,0	145,3	292,8	-14,5	140,7	-65,0	121,3	-67,2	32,0	-15,8
Skip, plattformer og fly	17,0	34,4	-47,6	42,5	17,0	80,6	29,6	-14,9	1,6	3,3
Tjenester	3,2	5,4	2,2	-3,5	3,1	3,5	5,2	-1,5	0,9	1,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2,3	3,1	0,3	0,4	0,7	1,6	1,1	0,2	0,1	-0,7
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	4,9	6,1	1,7	1,1	1,8	1,8	0,8	-0,1	0,5	0,2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-5,3	-4,9	-3,4	-1,9	-2,8	1,0	1,8	1,2	-1,2	-3,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	4,3	5,9	2,8	0,4	2,0	1,5	1,1	0,3	0,5	0,7
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	5,3	6,7	3,4	0,2	2,2	1,7	1,3	0,0	0,7	0,5
Industri og bergverk	3,1	5,4	3,4	0,9	-0,5	1,9	1,3	-0,4	3,3	-0,4
Annen vareproduksjon	-2,1	7,2	1,3	5,2	2,4	2,6	-1,5	0,2	1,4	0,6
Tjenester inkl. boligjenester	7,5	6,9	3,9	-1,1	2,9	1,4	2,0	0,0	-0,2	0,8
Offentlig forvaltning	1,0	3,2	0,5	0,8	1,3	0,9	0,4	1,4	-0,1	1,3
Produktavgifter og -subsidier	8,1	7,1	-4,1	5,6	0,8	3,2	-0,9	-2,5	0,6	-2,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2006=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	100,7	100,2	99,2	99,4	99,6	101,2	102,2	102,8	104,5
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	104,7	101,7	103,4	104,3	104,8	106,2	107,8	109,5	111,6
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	105,4	102,8	103,2	105,3	105,8	107,1	108,3	110,1	111,4
Fastlands-Norge	100,0	105,1	102,3	103,3	104,5	105,4	106,7	108,5	109,1	110,3
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	103,0	101,5	101,8	102,7	104,0	102,9	105,3	106,6	110,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	102,6	101,0	101,1	101,6	102,1	103,6	104,8	105,8	107,4
Eksport i alt	100,0	101,4	100,6	97,5	100,4	98,1	109,6	113,3	120,6	119,3
Tradisjonelle varer	100,0	102,5	100,6	102,7	104,6	100,9	101,8	100,0	103,2	110,6
Samlet sluttanvendelse	100,0	102,4	101,2	100,3	101,9	101,9	105,3	108,1	111,5	113,5
Import i alt	100,0	103,1	103,7	103,7	104,4	102,6	102,0	104,3	105,6	108,2
Tradisjonelle varer	100,0	103,7	104,3	104,3	105,3	103,1	102,3	104,9	106,7	108,9
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	102,2	100,4	99,3	101,2	101,7	106,3	109,3	113,4	115,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	102,8	101,3	101,9	102,5	102,4	104,0	105,1	105,7	107,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2006	2007	06.4	07.1	07.2	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,9	0,7	0,6	-1,0	0,2	0,2	1,6	0,9	0,6	1,6
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	4,7	1,2	1,7	0,9	0,5	1,3	1,5	1,6	1,9
Bruttoinvestering i fast kapital	3,9	5,4	2,5	0,4	2,0	0,5	1,2	1,2	1,6	1,2
Fastlands-Norge	3,9	5,1	2,3	0,9	1,2	0,9	1,2	1,7	0,6	1,1
Innenlandsk sluttanvendelse	3,1	3,0	0,2	0,4	0,9	1,2	-1,0	2,3	1,2	3,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	3,0	2,6	1,0	0,1	0,6	0,4	1,5	1,2	0,9	1,6
Eksport i alt	15,4	1,4	1,5	-3,1	2,9	-2,3	11,7	3,4	6,5	-1,1
Tradisjonelle varer	11,4	2,5	-4,1	2,2	1,8	-3,5	0,9	-1,8	3,2	7,2
Samlet sluttanvendelse	7,3	2,4	0,7	-0,9	1,6	0,0	3,3	2,7	3,2	1,7
Import i alt	3,1	3,1	3,1	0,1	0,6	-1,7	-0,6	2,3	1,2	2,5
Tradisjonelle varer	4,0	3,7	4,0	-0,1	1,0	-2,1	-0,7	2,5	1,7	2,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	8,5	2,2	0,0	-1,2	1,9	0,5	4,6	2,8	3,7	1,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,9	2,8	0,7	0,7	0,6	-0,2	1,6	1,0	0,6	2,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.14. Temabokser i Konjunkturtendensene. 2004-2008

ØA 4/2008

- Virkninger av økte investeringer i offentlig infrastruktur, 11

ØA 3/2008

- Virkninger av økte energipriser, 23

ØA 1/2008

- Hvilken rentebane vil gi 2,5 prosent inflasjon?, 14.
- Realøkonomiske effekter av et kraftig børsfall, 21.
- Kraftmarkedet framover, 24.
- Verdensmarkedspriser på matvarer og prisutviklingen for matvarer i Norge, 25.
- Direkte og indirekte importandeler, 31.

ØA 6/2007

- Virkninger på norsk økonomi av et kraftigere internasjonalt tilbakeslag, 22-23.

ØA 4/2007

- Uro i internasjonale finansmarkeder, 9.
- Betydningen av renta i boligmarkedet, 15.

ØA 3/2007

- Virkninger av å "følge" handlingsregelen, 11.
- Virkninger av økt arbeidsinnvandring, 20-21.

ØA 1/2007

- Betydningen av internasjonale priser for norsk økonomi, 21.
- Kraftmarkedet framover, 22.
- Direkte og indirekte importandeler, 29.

ØA 6/2006

- Valutakursen med Norges Banks rentebane og SSBs modeller, 11.
- Betydningen av nedgangen i ledighet for lønnsvekst og inflasjon, 19.

ØA 1/2006

- Alternativ lønnsvekstberegning, 20.
- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 22.
- Konjunkturtrekk i norsk økonomi i de siste 25 årene, 28-29.
- Direkte og indirekte importandeler, 30.

ØA 6/2005

- Virkninger av høyere rente, 11.
- Sykefravær og lønnsinntekter, 19.
- Lønnsvekst i lys av industribedriftens lønnsomhet, 20.

ØA 4/2005

- Hva skjer dersom handlingsregelen ikke følges?, 11.
- Forklaringsfaktorene bak valutakursutviklingen de senere år, 13.

ØA 3/2005

- Virkningen av en sterkere krone, 14.

ØA 1/2005

- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 21.
- Noen viktige drivkrefter bak konjunkturutviklingen 2000-2008, 22-23.

ØA 6/2004

- Virkningen av økte oljeinvesteringer i 2005-2007, 13.
- Husholdningenes formuesplassering, 14.
- Nye EU-land: Statistikk om arbeidsinnvandring, 18.
- Redusert sykefravær, 20.
- Fortsatt internasjonal oppgang – en alternativ prognosebane, 22-23.

ØA 4/2004

- Norges Banks utfordring, 13.
- Virkninger av en "normalisering" av pengemarkedsrentene, 23.
- På vei mot inflasjonsmålet – også i modellarbeidet, 24-25

ØA 3/2004

- En oljesmurt alternativbane, 22-24.

ØA 1/2004

- Kraftmarkedet i 2003 og utsiktene framover, 24.

Reviderte nasjonalregnskapstall for 2006 og 2007: Hovedbildet av norsk økonomi er uforandret

**Ingunn Sagelvmo og
Ole Magnus Jakobsen**

Endelige nasjonalregnskapstall for 2006 og reviderte foreløpige tall for 2007 endret ikke på hovedbildet av utviklingen i norsk økonomi i disse årene. De reviderte nasjonalregnskapstallene bekrefter at 2007 hadde den sterkeste veksten i fastlandsøkonomien siden 1971 og økningen var hele 6,1 prosent.

De endelige tallene for 2006 viste at BNP for Fastlands-Norge økte med 4,9 prosent fra året før, som er 0,1 prosentpoeng høyere enn de tidligere publiserte tallene. Fra 2006 til 2007 viser reviderte foreløpige tall at BNP for Fastlands-Norge økte med 6,1 prosent mot 6,2 prosent i tidligere anslag.

For BNP totalt er revisjonene for 2006 og 2007 henholdsvis ned 0,2 og 0,6 prosentpoeng til 2,3 og 3,1 prosent. For 2007 skyldes revisjonene dels endringen av basisår, dvs. at fastpristall nå baserer seg på priser fra 2006, mot 2005 ved tidligere publiseringer, og dels innarbeiding av ny informasjon fra foreløpige strukturstatistikker. De nye statistikkildene for 2007 har kun gitt marginale endringer av utviklingen i næringstallene. Det er skifte av basisår fra 2005 til 2006 som har medført at BNP totalt er nedjustert med 0,6 prosentpoeng. På grunn av den sterke prisøkningen på olje og gass fra 2005 til 2006, ble oljevirkomhetens andel av totaløkonomien relativt kraftig oppjustert i forhold til året før. Konsekvensene av dette er at selv om nedgangen i olje- og gassproduksjonen er tilnærmet uendret for 2007 sammenlignet med tidligere anslag, forklarer denne vektendringen det aller meste av BNP-revisjonen.

Komponentene i bruttoproduktet til Utvinning av råolje og gass i 2006 er revidert slik at bruttoproduktet er justert fra -5,2 i til en nedgang på -6,5 prosent. For 2007 er bruttoproduktet kun endret med 0,1 prosentpoeng og viser nå en nedgang på 6,1.

Veksten i Fastlands-Norge var bredt basert i både 2006 og 2007, men spesielt tjenesteproduksjonen hadde kraftig vekst. Varehandel har blitt revidert opp i 2006 og bidrar med 11 prosent til oppjusteringen. Forklaringen finner man igjen i en generell revisjon av etterspørselsveksten, som man kan se i revisjonene av både varekonsum (+0,9 prosentpoeng), produktinnsats (+2,6 prosentpoeng) og bruttoinvesteringer (+4,4

prosentpoeng). Selv om verditallene for industrien er tilnærmet uforandret for 2006 i forhold til tidligere publiserte tall, ble industrien nedjustert fra en vekst i bruttoproduktet på 6,9 prosent til en vekst på 3,1 prosent. Dette har sammenheng både med at prisutvikling på produktinnsatsen var lavere enn tidligere publisert og at prisen på produksjonen var høyere.

For 2007 er det relativt små revisjoner av vekstratene for de enkelte næringer, men foreløpige strukturstatistikk indikerer en viss oppjustering av industri og noen tjenesteytende næringer, og nedjustering av andre næringer. Samlet sett er BNP for fastlands-Norge tilnærmet uendret. For industrien er det særlig metallindustrien som er blitt revidert opp. Totalt for industrien er veksten oppjustert med 1,0 prosentpoeng fra 4,3 prosent til 5,3 prosent. Forretningsmessig tjenesteyting er revidert opp med 1,0 prosentpoeng, mens veksten i finansiell tjenesteyting og post og telekommunikasjon er nedjustert fra de tidligere publiserte tallene.

Nedjustering av offentlig forvaltning i 2006

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning er nedjustert med 1,2 prosentpoeng for 2006 i forhold til tidligere publiserte tall. Størst er revisjonen av statlig forvaltning hvor både sivilforvaltning og forsvaret er nedjustert. For forsvaret er det tilgang på ny informasjon som har ført til revisjonen. For sivilforvaltningen er endringen en kombinasjon av at prisene på produktinnsatsen er lavere enn tidligere anslått, men også at produksjonsvolumet er noe nedjustert. Til endelig regnskap blir

Ingunn Sagelvmo er seniorrådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap (ingunn.sagelvmo@ssb.no)

Ole Magnus Jakobsen er rådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap (ole.jakobsen@ssb.no)

Revisjonssyklus årlig nasjonalregnskap

Årlig nasjonalregnskapstall blir første gang presentert ca. 50 dager etter årets utløp. Deretter blir de revidert 21 og 47 uker etter årets utløp. Endelig nasjonalregnskap publiseres 23 måneder etter årets utløp. Revisjonen som omtales for 2006 er endringene som har skjedd mellom det foreløpige årsregnskapet som ble publisert for 1 år siden og endelig årsregnskap, mens revisjonene for 2007 viser endringene fra foreløpig regnskap som ble publisert i mai i år. De endelige tallene for 2007 vil bli publisert i november 2009.

Tabell 1. **Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig volumending i prosent. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2006 og 2007**

	2006			2007		
	Revidert	Tidligere	Revisjon i prosentpoeng	Revidert	Tidligere	Revisjon i prosentpoeng
Vekt i Bruttonasjonalprodukt (BNP)	2,3	2,5	-0,2	3,1	3,7	-0,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	4,9	4,8	0,1	6,1	6,2	-0,1
Oljevirkosomhet og utenriks sjøart	-5,3	-4,1	-1,2	-4,9	-4,6	-0,3
Bruttoprodukt Fastlands-Norge	4,3	4,8	-0,5	5,9	6,1	-0,2
Industri og bergverk	3,1	7,1	-4,0	5,4	4,7	0,7
Annen vareproduksjon	-2,1	-0,7	-1,4	7,2	9,3	-2,1
Tjenester inkl. boligjenester	7,5	6,5	1,0	6,9	7,0	-0,1
Offentlig forvaltning	1,0	2,2	-1,2	3,2	3,3	-0,1
Innenlands sluttanvendelse						
Konsum i husholdninger	5,0	4,6	0,4	6,1	6,4	-0,3
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	2,9	-1,0	3,4	3,6	-0,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	11,7	7,3	4,4	8,4	9,3	-0,9
Bruttoinvestering i Fastlands-Norge	11,9	7,6	4,3	9,3	9,4	-0,1
Eksport i alt	0,0	0,4	-0,4	2,5	2,8	-0,3
Import i alt	8,4	8,1	0,3	7,5	8,7	-1,2
Vekst i sysselsetting og produktivitet						
Sysselsatte personer	3,6	3,4	0,2	4,1	4,0	0,1
Utførte timeverk	3,1	2,6	0,5	4,4	4,2	0,2
Lønn pr normalårsverk	4,8	4,9	-0,1	5,6	5,6	0,0
Bruttoprodukt per utførte timeverk	-0,9	0,0	-0,9	-1,2	-0,6	-0,6
Prisvekst						
BNP prisdeflator	8,5	8,4	0,1	2,2	1,6	0,6
Prisdeflator for BNP Fastlands-Norge	3,9	3,6	0,3	2,8	2,4	0,4
Prisdeflator for konsum i husholdningene	1,8	2,1	-0,3	0,6	0,6	0,0
Vekst i inntektsfall, løpende verdier						
Driftsresultat	13,8	13,9	-0,1	-2,3	-2,8	0,5
Bruttonasjonalinntekt(BNI)	10,3	10,1	0,2	6,1	6,0	0,1
Disponibel inntekt for Norge	10,8	10,5	0,3	6,0	5,6	0,4
Disponibel inntekt for husholdninger mv	-4,7	-4,6	-0,1	6,7	7,1	-0,4
Sparing i Norge	21,1	19,1	2,0	3,3	1,5	1,8
Sparing i Offentlig forvaltning	35,8	35,1	0,7	1,8	0,5	1,3
Sparing i husholdninger mv	-99,0	-99,3	0,3	329,0	.. ¹	.. ¹
Husholdningenes sparate i prosent	0,1	0,1	0,0	0,4	-0,4	1,0

¹ Sparingen i det foreløpige anslaget for 2007 var negativt derfor er det ikke beregnet vekstrate i tabellen da dette ikke gir mening.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

fastpristall for individuell tjenesteproduksjon beregnet ved å benytte direkte volumobservasjoner. For staten gjelder dette hovedsakelig sykehustjenestene. Summen av endringene medførte altså at bruttoproduktet ble revidert ned fra en vekst på 2,1 til 0,4 prosent.

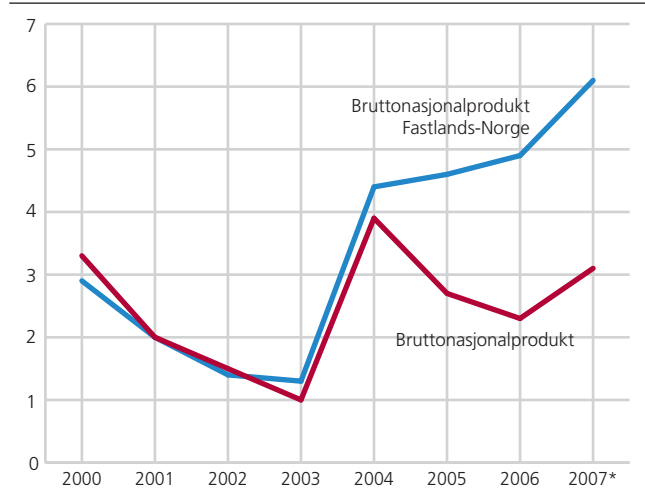
Også bruttoproduktet i kommunene ble nedjustert, og her kan revisjonen hovedsakelig knyttes til at den beregnede rentemarginen var lavere enn først beregnet, samtidig som prisene på produktinnsatsen ble kraftig nedjustert, en nedjustering på nærmere 3 prosentpoeng. For 2007 er det kun mindre endringer for offentlig forvaltning.

Konsumet i offentlig forvaltning er revidert ned for begge årene til hhv 1,9 og 3,4. Nedjusteringen for 2006 er på 1,0 prosentpoeng og henger sammen revisjonene som er omtalt over.

Hva er normale revisjoner av BNP?

Revisjonene av 2006 og 2007 er for de fleste makroøkonomiske hovedstørrelsene om lag av samme størrelsesorden som ved tidligere revisjoner. Analyser (Mæhle 1990) (Evensen 2004) har vist at det er mindre revisjoner mellom siste foreløpige tall og endelige årsregnskapstall, og noe større revisjoner mellom foreløpige anslag. I gjennomsnitt revideres BNP med 0,2

Figur 1. Volumvekstrater for BNP, 2000-2007. Prosent endring fra foregående år. Totalt og Fastlands-Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

prosentpoeng og BNP fastlands-Norge med 0,1 prosentpoeng mellom foreløpige og endelige regnskapstall. For foreløpige regnskapstall er revisjonene i gjennomsnitt 0,5 prosentpoeng for BNP og 0,2 prosentpoeng for BNP fastlands-Norge.

Liten revisjon av husholdningenes konsum

I følge de nye tallene økte husholdningenes konsum med 5,0 prosent i 2006 og med 6,1 prosent i 2007.

Dette er en oppjustering på 0,4 prosentpoeng for 2006 mens veksten er nedjustert med 0,3 prosentpoeng for 2007. For 2006 er det varekonsumet som er revidert opp mens tjenestekonsumet er revidert noe ned. Veksten i konsumet for 2007 er den sterkeste siden midten av 1990-tallet. Det var spesielt kjøp av biler samt foto og IT utstyr som hadde sterk vekst, men også kjøp av klær og sko og fritidsutstyr bidro til den kraftige veksten.

Oppjustering av investeringene i 2006

Bruttoinvesteringer i fast realkapital er oppjustert med 15 milliarder kroner til en volumvekst på 11,7 prosent i 2006. Det er 4,4 prosentpoeng høyere vekst enn tidligere antatt. Lagerendringene er imidlertid justert ned slik at bruttoinvesteringene samlet sett bare er justert opp med rundt 5 milliarder, noe som tilsvarer revisjon i vekstraten på ett prosentpoeng. Av investeringene i fast kapital er over halvparten knyttet til oppjustering av tallene for forretningsmessig tjenesteyting, der særlig eiendomsdrift/-utvikling drar investeringene opp. Ellers er også investeringene i tjenester i tilknytning til olje og gassutvinning og finansiell tjenesteyting revidert opp med henholdsvis 3 milliarder og 4,5 milliarder.

I 2007 er investeringene i industrien oppjustert med 3,3 prosentpoeng til en vekst på 25,8 prosent. Dette er den kraftigste veksten i investeringene som er observert siden 1995. Det var store investeringer i oljeraffinering, metallindustri, maskiner og utstyr. Særlig stor etter-

Årsaker til revisjoner av nasjonalregnskapet

I forhold til det foreløpige årsregnskapet, bygger det endelige årsregnskapet på et mer fullstendig og detaljert statistikkgrunnlag. De viktigste kildene i det endelige årsregnskapet er de ulike strukturstatistikkene som blant annet inneholder informasjon om produksjonsinntektene fordelt på ulike varer og tjenester. Strukturstatistikken inneholder også informasjon om utgifter til varer og tjenester, og om investeringsutgifter fordelt på art. I tillegg benyttes annen statistikk fra SSB som for eksempel forbruksundersøkelsen, varehandelsstatistikk med omsetning fordelt på vare osv. Også tall fra Totalkalkylen for jordbruket og lønnsomhetsundersøkelsen for fiskerinæringen benyttes til endelig regnskap. For nærmere dokumentasjon av de enkelte statistikker se «Om statistikken» på Statistisk sentralbyrås hjemmesider, under hver statistikk. <http://www.ssb.no>.

Til sammenligning vil informasjonen i de foreløpige regnskapene basere seg på ulike korttidsindikatorer som produksjonsindeksen for industrien og ulike omsetningsindekser for tjenester. Mange av korttidsindikatorerne er såkalte volumindikatorer. Prisinformasjonen i de ulike regnskapsversjonene er relativ lik. Til de foreløpige regnskapene har vi ingen informasjon om bruken av varer og tjenester i produksjonen og forutsetter derfor at strukturen i det siste endelige regnskap fortsatt gjelder. Så snart et nytt endelig regnskap er klart, vil dette inngå som nytt grunnlag/basisår for utviklingen av de foreløpige tallene. Nytt basisår innarbeides i november hvert år og vil i seg selv medføre revisjoner av de foreløpige tallene. Fra foreløpige til endelige tall kan man oppleve til dels betydelige revisjoner av detaljer i regnskapene, mens det makroøkonomiske hovedbilde i mindre grad revideres.

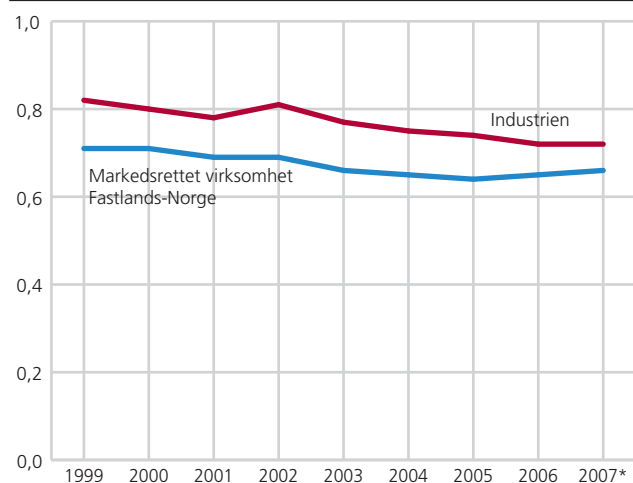
spørsel fra verftsindustrien gav vekst i investeringene i transportmiddelindustri, metallvarer og maskinindustrien. Veksten i oljeinvesteringene er uforandret i forhold til tidligere anslag. Alt i alt viser de reviderte tallene at veksten i bruttoinvesteringene i fast realkapital er tilnærmet uendret for 2007 sammenlignet med tidligere anslag.

Økt driftsresultat i industri

Samlet driftsresultat for Norge er uforandret for 2006 og svakt oppjustert for 2007. Det samme gjelder for driftsresultatet for Fastlands-Norge. For begge årene er det derimot en kraftig oppjustering av driftsresultatet i industrien. Driftsresultatet er over 4 milliarder høyere i 2006 og over 7 milliarder høyere i 2007 enn tidligere anslag. Dette har gitt en vekst i driftsresultatet i industrien på hhv. 22,1 og 10,0 prosent. Siden 2000 har driftsresultatet for industrien nesten doblet seg i verdi.

Lønnskostnadene totalt er revidert noe opp for begge årene. Det samme gjelder lønnskostnadene i industrien. Imidlertid er ikke lønnskostnadene for industrien justert opp i samme grad som driftsresultatet noe som medfører at lønnskostnadenes andel av faktorinntekt (summen av driftsresultat og lønnskostnader) holder seg på samme lave nivå i både 2006 og 2007 som tidligere beregnet. Fra 2005 til 2006 falt lønnskostnadsandelen, mens den var tilnærmet konstant mellom 2006 og 2007.

Figur 2. Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt 1999-2007

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Derimot er lønnskostnadenes andel av faktorinntekten for markedsrettet virksomhet i fastlands-Norge økende. Til tross for en viss økning i lønnskostnadenes andel av faktorinntekten, er andelen fremdeles langt under nivået som er observert på slutten av 1990-tallet.

Antall sysselsatte personer er revidert opp med hhv. 0,2 og 0,1 prosentpoeng i de to årene og økte med hhv. 3,6 og 4,1. Dette er den kraftigste økningen i sysselsetting som er registrert i nasjonalregnskapet etter 1970. Over 100 000 flere personer var sysselsatte i 2007 enn i 2006.

Høy sparing for Norge i 2006 og 2007

Nasjonalinntekten for Norge var i 2006 på 1896 milliarder kroner. Dette er en oppjustering på 9,2 milliarder kroner i forhold foreløpig regnskap for 2006, og skyldes hovedsakelig at Norge fikk et høyere bidrag fra formuesinntektene fra utlandet enn tidligere antatt. Formuesinntektene er oppjustert med 7 milliarder kroner siden forrige publisering i juni 2008. Disponibel inntekt for Norge i 2006 var på 1876 milliarder kroner som er en oppjustering på 4,7 milliarder kroner sammenlignet med tidligere publiserte foreløpige tall. Sparingen i Norge for 2006 var på 582 milliarder kroner, som er over 8 milliarder kroner høyere enn beregnet i det foreløpig regnskapet.

De reviderte foreløpige tallene for 2007 viser en vekst i nasjonalinntekten på nærmere 6 prosent fra året før. Det er en oppjustering på 15 milliarder i forhold til tidligere publiserte tall. Også andre komponenter er noe endret og medfører at sparingen totalt er oppjustert med 19 milliarder kroner og nå beregnet til 601 milliarder kroner.

Disponibel realinntekt fra 2005 til 2006 vokste med 7,4 prosent. Fra 2006 til 2007 gikk disponible realinntekt opp med 3,2 prosent.

Lav sparing i husholdingene i 2006 og 2007

Disponibel inntekt for husholdingene i 2006 gikk ned med 4,6 prosent sammenlignet med året før, og utgjorde 861 milliarder kroner, om lag som tidligere anslått. Nedgangen i disponible inntekt fra 2005 til 2006 skyldes formuesutgifter, som økte med 10 milliarder kroner, og redusert aksjeutbytte. Spesielt gikk aksjeutbytte i 2006 kraftig ned, og skyldes skattemessige tilpassinger. Utbytte som overstiger avkastningen av risikofri kapitalplassering ble fra 1.1.2006 skattelagt på lik linje med alminnelig inntekt. Sparingen for husholdningene var i 2006 på 918 millioner som er en liten oppjustering fra det foreløpige regnskapet. Spareraten, som viser sparingens andel av disponible inntekt, var på 0,1 prosent i tråd med tidligere anslag.

Formuesutgiftene økte kraftig i 2007 og gikk opp med vel 30 milliarder kroner. Bakgrunnen for denne utviklingen var husholdningenes økte beholdning av rentebærende gjeld og gjentatte renteøkninger. I forbindelse med økt rente gikk inntektene fra rentebærende fordringer opp med vel 16 milliarder kroner.

Sparingen i 2007 er i de reviderte tallene anslått til 3994 milliarder kroner, og spareringen til 0,4 prosent. Dette er en oppjustering av de tidligere spareanslagene på 7,3 milliarder kroner, og har hovedsakelig sammenheng med sparing i pensjonsfond som ble oppjustert med 7 milliarder kroner fra den tidligere publiseringen. Den disponible inntekten er noe nedjustert, og det samme er konsumanslaget.

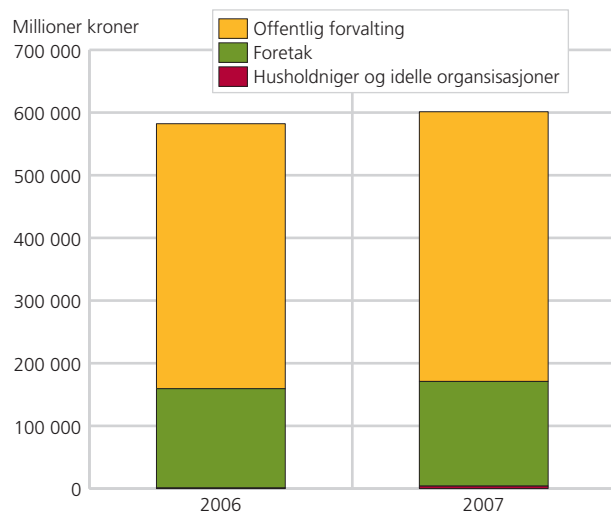
Husholdningenes disponible realinntekt utenom aksjeutbytte, som viser inntekten korrigert for prisstigningen på varer og tjenester som anvendes innenlands, økte med 6,2 prosent fra 2005 til 2006 og med 5,9 prosent fra 2006 til 2007.

Mer detaljer om husholdningenes inntekter og utgifter, se www.ssb.no/emner/09/01/knri

Fremdeles høy sparing i offentlig forvaltning

Sparingen i offentlig forvaltning for 2006 var 423 milliarder kroner og utgjorde 73 prosent av total sparing i Norge. Dette er en vekst på 0,5 prosent fra 2005. I 2007 var sparingen fremdeles høy og anslått til 430 milliarder kroner som tilsvarte en vekst på 1,6 prosent. De høye nivåene på sparingen henger sammen med veksten i norsk økonomi som bidro til et høyt nivå på skatteinngangen. De store bidragene til offentlig forvaltning er inntektene fra merverdiavgiften, skatt på inntekt og formue og petroleumsskattene. I tillegg har offentlig forvaltning høye formuesinntekter og inntekter fra produkt- og næringsbeskattning. For 2006 økte disse inntektene med vel 134 milliarder kroner fra 2005, og i 2007 gikk inntektene ytterligere opp med 30 milliarder kroner.

Figur 3. **Sparing fordelt på hovedsektor for 2006 og 2007.**
Millioner kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I forhold til tidligere publiserte anslag er det liten endring på de reviderte tallene for 2006. For 2007 medfører imidlertid de nye beregningene en oppjustering av den offentlige sparingen med 7,6 milliarder kroner. Dette skyldes hovedsakelig en oppjustering av petroleumsskattene på vel 6 milliarder kroner.

Økte nettofinansinvesteringer i foretakene

2006-tallene viser at sparingen i foretaksektoren var på 151 milliarder kroner. Dette er en oppjustering i forhold til de foreløpige tallene publisert i juni 2008 på 17 milliarder. Foretaksektoren økte sparingen med 9 milliarder kroner fra 2006 til 2007. Nettofinansinvesteringer i 2006 var på 28 milliarder kroner som er en oppjustering på vel 13 milliarder fra det foreløpige anslaget. For 2007 er nettofinansinvesteringene foreløpig anslått til 26 milliarder kroner, som er 25 milliarder høyere enn tidligere anslått.

Referanser

Evensen, Trude Nygård (2004): Er foreløpig nasjonalregnskapstall pålitelige?, *Økonomiske analyser* 6/2004, Statistisk sentralbyrå.

Mæhle, Nils Øyvind (1990): Kvaliteten på foreløpig nasjonalregnskapsstatistikk, *Økonomiske analyser* 7/1990, Statistisk sentralbyrå.

Forskning og utvikling i næringslivet – politiske intensjoner og valg av virkemidler

**Brita Bye, Taran Fæhn og
Tom-Reiel Heggedal**

Offentlig virkemiddelbruk for å øke den økonomiske veksten krever detaljert, tallfestet kjennskap til hvordan aktiviteter i bedriftene påvirker produktiviteten i og utenfor bedriftene selv. Denne analysen plasserer næringslivets forskning og utvikling (FoU) og offentlige virkemidler innenfor en makroøkonomisk modellramme som kan fange opp mange direkte og indirekte effekter på økonomisk vekst og velferd. Vi finner at politikk som lykkes i å stimulere eksporten i bedrifter som produserer høyteknologi, kan være fornuftig. Det gir samfunnsøkonomisk gevinst at deres FoU-investeringer øker. Samtidig fremmes kunnskapsflyten fra utlandet av økt handel. Dessuten vil eksport av høyteknologi erstatte tradisjonell industrieksport, som kaster relativt lite av seg i dagens system. Direkte FoU-støtte, som SkatteFUNN, er nesten like effektivt som mer direkte støtte til eksportrettet virksomhet. Det kan derfor være et godt virkemiddel i lys av at få eksportrettede virkemidler er tillatt.

1. Innledning

Forskning og utvikling (FoU) er en vesentlig drivkraft bak teknologisk endring. FoU-virksomhet skaper nye ideer som gir økt forståelse av eksisterende prosesser i samfunnet eller bringer helt nye prosesser på banen. Dette materialiseres i form av nye og bedre produksjonsteknologier, nye varer og tjenester eller forbedret kvalitet på eksisterende varer og tjenester. Investeringer i FoU i næringslivet er motivert av utsiktene til teknologiske forbedringer og dermed økt produktivitet og bedre resultater i bedriftene. Ny kunnskap som blir til i én FoU-bedrift kan over tid bli spredd også til andre aktiviteter i samfunnet. Det gir tilleggseffekter på den økonomiske veksten som bedriften selv ikke tar innover seg i sine beslutninger om å investere i FoU.

På grunnlag av denne type positive, eksterne effekter av FoU har myndighetene satt seg relativt ambisiøse mål for forskningspolitikken. I St. meld. nr. 20 (2004-2005): «Vilje til forskning» legger man opp til at forskningsinnsatsen i Norge skal økes til tre prosent av BNP innen 2010. Av dette skal to tredjedeler foregå i næringslivet. For å oppnå målsettingen kreves det en aktiv FoU-politikk. I 2006 utgjorde samlet forskningsinnsats 1,5 prosent av BNP (NIFU STEP, 2008), hvorav næringslivets del var 0,7 prosentpoeng. FoU-intensiteten i Norge er lav, både i forhold til OECD-gjennomsnittet på 2,3 prosent av BNP og i forhold til våre naboland Sverige, Finland og Danmark, hvor tallene lå på henholdsvis 3,9 prosent, 3,5 prosent og 2,5 prosent i 2005. Sammenlignet med disse nabolandene, hvor

næringslivet sto for omtrent sytti prosent av forskningsinnsatsen, er det særlig næringslivets forskningsinnsats som er liten i Norge. Imidlertid har våre naboland en helt annen næringsstruktur enn Norge. Store deler av norsk næringsliv er naturressursbasert, der FoU-andelen tradisjonelt er mindre enn i ferdigvareindustrier. Dersom en justerer for forskjeller i næringsstruktur mellom land, er FoU-intensiteten i Norge, Danmark og Finland nokså like og høyere enn OECD-gjennomsnittet (Statistisk sentralbyrå, 2008, side 41).

I denne artikkelen analyserer vi ulike måter å stimulere næringslivets FoU-virksomhet på. I praksis vil ulike markedsforhold og eksisterende offentlige inngrep spille med FoU-virkemidlene og være avgjørende for effektene på økonomisk vekst og velferd. Derfor er det viktig å analysere hvor ressursene til økt FoU kommer fra og hvilke områder av økonomien som blir stimulert. Av denne grunn benytter vi en makroøkonomisk likevektsmodell for norsk økonomi hvor FoU-virksomheten er satt i en ramme som gjenspeiler mange faktiske trekk ved økonomien. En mer detaljert beskrivelse av analysene og modellverktøyet finnes i Bye, Fæhn og Heggedal (2007) og Bye, Fæhn og Grünfeld (2008).

2. FoU, produktivitet og teknologisk utvikling

Det er bred faglig enighet om at FoU medfører kunnskapsspredning. For eksempel vil FoU-bedrifter kunne dra nytte av den kunnskapen som er akkumulert fra tidligere FoU-virksomhet.¹ Slike overføringer skaper nytte som den enkelte FoU-aktør ikke tar innover seg i investeringsbeslutningene sine (Romer, 1990). Dette innebærer at den samfunnsøkonomiske avkastningen av ressursene som settes inn i FoU-virksomhet vil kunne være høyere enn den privatøkonomiske avkastningen. I

Brita Bye er forsker ved Gruppe for økonomisk vekst og miljø (bby@ssb.no)

Taran Fæhn er forsker ved Gruppe for økonomisk vekst og miljø (tfn@ssb.no)

Tom-Reiel Heggedal er stipendiat ved Gruppe for økonomisk vekst og miljø (tom@ssb.no)

¹ I den økonomiske litteraturen kalles dette ofte *standing-on-shoulders-effekten*.

slike tilfeller kan myndighetene gjennom politikktiltak påvirke omfanget av FoU og bidra til at den privatøkonomiske avkastningen øker og blir mer i samsvar med den samfunnsøkonomiske avkastningen. Patentering, som skal sørge for en viss beskyttelse av idéene som utvikles, vil samtidig begrense konkurransen og dermed bidra til for lav produksjon av FoU.

Det er også trekk ved FoU-virksomhet som kan virke i motsatt retning. I konkurransen om å komme med innovasjoner først, kan flere bedrifter forske på samme type idé samtidig. Dette kan føre til mer FoU-innsats enn det som er samfunnsøkonomisk lønnsomt på enkelte områder (Jones og Williams, 1998). En annen effekt som kan føre til for mye FoU, er at innovatører ikke tar hensyn til at nye idéer ofte fortrenger eksisterende innovasjoner. Nye produkter som er marginalt bedre enn eksisterende kan ta over hele markedet, og dermed vil den eksisterende innovasjonens verdi i markedet være tapt (Aghion og Howitt, 1992).²

De makroøkonomiske effektene av FoU-virksomhet er sammensatte og vanskelige å få et empirisk godt grep om. Griliches (1995) oppsummerer ti empiriske studier og konkluderer med at spillovereffekter fra FoU er til stede, og at den samfunnsøkonomiske marginale avkastningen av FoU er signifikant høyere enn den privatøkonomiske. Estimaten for den samfunnsøkonomiske avkastningen ligger i området 10-160 prosent, mens estimaten for den privatøkonomiske avkastningen er i området 9-56 prosent.³ Makroøkonomiske tilnærminger i Jones og Williams (1998, 2000) antyder at den samfunnsøkonomiske avkastningen av FoU er mellom to og en halv og fire ganger høyere enn den privatøkonomiske.

For små, åpne land er det rimelig å anta at mye av produktivitetsveksten drives av teknologiske fremskritt som gjøres i andre land, slik blant annet Coe og Helpman (1995) og Keller (2004) bekrefter. Mange empiriske arbeider har vist at for små, åpne land er import viktig for å få til slike kunnskapsoverføringer (se for eksempel Coe og Helpman (1995) og Griffith mfl. (2004), samt Grünfeld (2002) for en norsk studie). De to sistnevnte studiene legger i tillegg vekt på landets egen FoU-aktivitet som avgjørende for å kunne utnytte den akkumulerte kunnskapen som finnes utenfor landegrensene. Egen FoU øker bedriftenes såkalte absorpsjonskapasitet (Cohen og Levinthal, 1989). I de senere årene er også eksportens betydning blitt belyst, se for eksempel Alvarez og Lopez (2006) og Bernard og Jensen (2004). Resultatene fra disse analysene tyder på at absorpsjonen fra utlandet stimuleres kraftig ved at innenlandske bedrifter retter seg mot utenlandske markeder. Det er også påvist produktivitetsoverføringer til andre innenlandske bedrifter (leverandører, kunder eller konkurrenter). Absorpsjon er nok et argument for

offentlig finansiering av FoU-virksomhet, samtidig som det taler for å stimulere til økt internasjonal handel.

3. Makroøkonomiske effekter av å stimulere produktivitetsveksten

I praktisk politikk benyttes mange typer virkemidler samtidig for å stimulere til økt produktivitet gjennom FoU. Rett virkemiddelbruk krever kvantitativ kjennskap til hvordan FoU påvirker produktiviteten både i og utenfor bedriftene selv. Særlig kan samspillseffektene med øvrige markeder og politikkinngrep være vanskelig å overskue.

I denne analysen rendyrker vi noen støtteformer i form av indirekte virkemidler som subsidieordninger⁴, og setter politikken inn i en større empirisk sammenheng, for å kunne fange opp samspillseffekter. Boks 1 gir en nærmere beskrivelse av modellen. Modelleringen av teknologisk endring tar utgangspunkt i vekstmodellen i Romer (1990), som forklarer FoU i næringslivet som profittmotivert. Forskningsresultatene gir grunnlag for nye høyteknologiske produkter. Innenlands oppnår bedriftene som produserer høyteknologi en viss markedsrett i sine nisjer, men i motsetning til i Romer (1990) ser vi på et lite og åpent land som også leverer produkter til utlandet til gitte markedspriser. I tillegg til den privatøkonomiske avkastningen av FoU, har kunnskapsutviklingen eksterne effekter, både for annen FoU-virksomhet nå og i fremtiden, og i andre deler av økonomien hvor avkastningen av investeringer i høyteknologi øker. For et lite land som Norge vil mye av den makroøkonomiske veksten likevel bli drevet av produktivitetsutviklingen i utlandet. Nyten norske bedrifter får av den globale veksten vil i noe grad være avhengig av norske forhold, slik som bedriftenes konkurranseflater mot utlandet og mengden av innenlandsk FoU.

FoU-støtte

En form for FoU-støtte er direkte subsidiering av selve FoU-virksomheten. Den mest generelle norske ordningen er skattefradragordningen for næringslivets FoU-kostnader gjennom SkatteFUNN. I 2006 finansierte ordningen 1,1 mrd kroner av næringslivets forskningsinnsats, i følge årsmeldingen for SkatteFUNN (Norges forskningsråd, 2007). Andre støtteordninger, for eksempel gjennom Forskningsrådet eller næringsrettede forskningstilskudd gjennom statsbudsjettet, sprer ikke midlene ut til alle typer FoU, men fordeler gitte budsjetter til noen prosjekter eller næringer.

I vår analyse har vi sett på en generell subsidie som støtter alle private FoU-bedrifter likt i forhold til deres FoU-produksjon.⁵ I første omgang ser vi bort fra eventuelle absorpsjonseffekter av politikken. Med en 5 prosents subsidie hvert år, får vi en gradvis økning i den private FoU-virksomheten. Opptrappingen skyldes at FoU i dag gir produktivitetseffekter for frem-

² Aghion og Howitt (1992) benevner dette *creative destruction*.

³ Klette mfl. (2000) finner empirisk støtte for at subsidier til FoU øker avkastningen av FoU i bedriftene.

⁴ Vi ser ikke på direkte støtteordninger (for eksempel NFR-baserte).

⁵ Dette er et mer generelt virkemiddel enn SkatteFUNN-ordningen.

Boks 1: Hovedtrekk ved FoU-modellen

FoU-modellen vi benytter er en dynamisk vekstmodell basert på Romer (1990) med optimerende produsenter og husholdninger. Modellen gir en forholdsvis detaljert beskrivelse av skattesystemet og produksjons- og konsumstrukturer i norsk økonomi. Den spesifiserer 15 ordinære ferdigvareprodusenter og én teknologiprodusent som produserer FoU og høyteknologiske kapitalvarer. Modellen beskriver en liten åpen økonomi, og internasjonale priser og nominelt rentenivå er bestemt på verdensmarkedet. Økonomien må overholde en intertemporal budsjettbetingelse spesifisert ved et krav om at utenlandsgjelden ikke skal eksplodere. Modellen gir en relativt rik representasjon av hvordan myndighetenes økonomiske virkemidler, spesielt indirekte skatter og subsidier, påvirker atferden i privat sektor. Modellen er kalibrert til nasjonalregnskapssammenhengene for 2002.

Teknologinæringen produserer nye kapitalvarianter basert på næringens egen FoU. FoU-produksjonen materialiseres i form av nye patenter, og hvert nytt patent gir opphav til en ny variant av teknologikapitalen. Bortsett fra at de produserer ulike varianter, er bedriftene like. Produktiviteten i næringen øker som følge av at akkumulert kunnskap fra patentene gir et positivt, men avtakende produktivetsbidrag til samtidig og fremtidig FoU-virksomhet, som i Romer (1990) og Jones (1995). Teknologikapitalen bidrar til økt produktivitet i de andre næringene (ferdigvareprodusentene) som investerer i denne kapitalen, og jo flere varianter som finnes, jo mer produktiv blir denne teknologikapitalen (såkalte *love-of-variety*-effekter). Det er altså eksterne effekter av FoU på både FoU-bedriftenes og ferdigvarebedriftenes produktivitet. I tillegg avhenger næringenes kapasitet til å absorbere teknologisk kunnskap fra utlandet av hvor teknologiintensive de er. Dette gir en ytterligere effektivitetsgevinst av FoU for resten av økonomien. Absorpsjonen av produktivetsvekst over landegrensen er i tillegg avhengig av næringenes eksport- og importandeler, siden internasjonal handel er viktige kanaler for kunnskapsoverføring.

Avkastningen på samlet produksjon av å tilføre teknologinæringen ressurser i FoU-modellen er om lag to og en halv gang så stor som avkastningen ressursene gir i andre

næringer i økonomien. Jones og Williams (1998) finner at den samfunnsøkonomiske avkastningen av å drive FoU-virksomhet kan være opp til fire ganger så høy som annen virksomhet. Anslagene i FoU-modellen er derfor moderate.

I alle næringene fordeler bedriftene produksjonen mellom eksport- og hjemmemarkedet på grunnlag av de relative prisene som oppnås og når det tas hensyn til tilpasningskostnader når sammensetningen av leveransene endres. På eksportmarkedet forutsettes alle norske bedrifter å stå overfor en eksogent gitt verdensmarkedspris. På hjemmemarkedet bestemmes tilpasningen av likevekt i de enkelte varemarkedene. Det er antatt fri konkurranse i alle de innenlandske markedene, med unntak av det innenlandske markedet for høyteknologiske kapitalvarianter, hvor hver variantprodusent oppnår en viss profit i monopolistisk konkurranse med andre varianter. I hjemmemarkedene kan importvarer erstatte norske produkter dersom de blir relativt billigere, men kun delvis, siden opprinnelsen betyr noe for etterspørselen (såkalte Armington-preferanser).

For en liten åpen økonomi kommer mesteparten av produktivetsutviklingen som skyldes teknologisk utvikling fra utlandet. Kun en liten andel av produktivetsutviklingen stammer fra innenlandsk teknologiutvikling som følge av innenlandsk FoU, jfr. Coe og Helpman (1995) og Keller (2004). Når dagens FoU-politikk legges til grunn, antas det at om lag 90 prosent av produktivetsutviklingen på lang sikt vil være absorbert fra utlandet, mens 10 prosent vil følge av innenlandsk, FoU-basert innovasjon.

Den representative konsumenten er antatt å maksimere nåverdien av nytten av konsumgoder over en uendelig horisont. Bedriftene maksimerer nåverdien av kontantstrømmen etter skatt til eierne. I tråd med den dominerende praksis innenfor denne litteraturen, forutsetter vi at forventningene om framtidige priser og inntekt er perfekte i den forstand at de faller sammen med den utviklingen som modellen genererer. De substituerbare produksjonsfaktorene består av arbeidskraft, tradisjonell realkapital, FoU-baserte kapitalvarianter og ulike typer vareinnsats.

tidige FoU-prosjekter. Dermed vil subsidier sette i gang vekstprosesser. Veksten når et høyt og stabilt nivå etter ca. 70 år. I denne perioden kommer næringslivets FoU som andel av BNP opp i rundt tre prosent. Målsettingen til myndighetene om minst to prosent av BNP til FoU i næringslivet nås om lag tretti år tidligere.

Vi måler effektene av FoU-støtte i forhold til en referansebane.⁶ Den første kolonnen i tabell 1 rapporterer resultatene på lang sikt, i 2070. FoU-aktiviteten har da økt med 39,5 prosent i forhold til referansebanen. FoU materialiserer seg i utvikling av nye teknologiske løsninger. Antallet bedrifter i teknologisektoren reflekterer hvor bredt spekter av produksjonsteknologier som tilbys på hjemmemarkedet. Når spekteret øker, stimule-

res produktiviteten i ferdigvarebedriftene som investerer i disse teknologiene. Dette reflekteres i at prisen per effektivitetsenhet av teknologikapitalen faller langt kraftigere enn prisen målt i fysiske enheter, 9,3 mot 0,9 prosent. Produksjonen av teknologibasert kapital øker med 15,3 prosent på lang sikt.

Økningen i FoU-virksomheten og teknologibaserte leveranser bidrar til en langsiktig økning i BNP på 1,6 prosent. Den årlige veksten til BNP øker også, med 0,06 prosentpoeng, på grunn av vekstprosessene som FoU fører til. Næringssammensetningen blir sterkt påvirket. I tabellen er fallet i aktiviteten og eksporten i prosessindustrien (produksjon av kjemiske råvarer, metaller og treforedling) rapportert. I nesten alle andre næringer enn teknologinæringen faller konkurranseevnen og aktiviteten. Dette skyldes at økt etterspørsel etter produksjonsressursene fra teknologinæringen fortrenger øvrig

⁶ De gjennomsnittlige vekstratene for de eksogene variablene er hentet fra Perspektivmeldingen, St. meld. nr. 8 (2004). For en nærmere beskrivelse av vekstbanen og antakelsene, se også Bye mfl. (2006).

Tabell 1. Effekter av FoU-støtte, prosentvis endring i forhold til referansebanen, lang sikt

	Ingen endringer i absorpsjon	Med endringer i absorpsjon
Teknologinæringen		
Antall bedrifter (og varianter)	20,8	13,5
FoU	39,5	18,7
Produksjon av høyteknologi	15,3	6,9
- for eksport	16,5	6,4
- for hjemmemarkedet	12,0	8,5
- per bedrift/variant for hjemmemarked	-7,3	-4,4
Pris på høyteknologi per fysisk enhet	-0,9	0,4
Pris på høyteknologi per effektiv enhet	-9,3	-5,5
Prosessindustrien		
Produksjon	-1,7	3,0
Eksport	-1,9	3,1
BNP	1,6	1,7
Vekstraten til BNP*	0,06	0,04
Vekstraten til absorbert produktivitet (gj.snitt)*	-	0,03
Velferd**	0,3	0,8
Lønnsnivå	1,3	2,5
FoU/BNP***	2,8	3,3

* Prosentpoeng endring i årlig vekstrate

** Neddiskontert nytte av konsum

*** Andel i politikkscenariet

aktivitet gjennom stigende faktorpriser. Lønningene øker med 1,3 prosent.

For økonomien som helhet er denne strukturendringen gunstig. Dette kan vi se ved å studere virkningen på velferden, dvs. nåverdien av befolkningens nytte. Nyten kommer gjennom konsumet av varer og tjenester og speiler det nivået på konsumet som økonomien gir rom for, gitt ressurstilgangen og inntektene fra denne. Målet reflekterer ikke om fordelingseffektene av FoU-subsidien er ønskelige, bare om ressursene gir mer total velferd. Og det gjør de; velferden øker med 0,3 prosent. Først og fremst skyldes det at den FoU-baserte virksomheten i enkeltbedrifter har eksterne virkninger for produktiviteten også i andre bedrifter, både i og utenfor teknologisektoren. Uten tilstrekkelige subsidier gjøres det derfor for lite FoU. Ved hjelp av den numeriske likevektsmodellen får vi også identifisert andre, mer indirekte årsaker til at økonomien blir mer effektiv med økt FoU-støtte. Et viktig effektivitetsbidrag kommer ved at landets eksport blir mindre basert på tradisjonell industri bl.a. fordi produksjonen i den kraftkrevende prosessindustrien faller. Den kraftkrevende prosessindustrien er støttet av en rekke politikktiltak som skal sikre at den forblir konkurransedyktig. Selv om det finnes politiske begrunnelser for å favorisere den tradisjonelle industrien, er dette med på å hemme en effektiv utnyttelse av landets ressurser.

FoU-støtten har også noen negative samfunnsøkonomiske effekter, selv om disse ikke er sterke nok til å snu velferdskonklusjonen. En endring som er ugunstig,

isolert sett, er at nye teknologivarianter til en viss grad fortrenger allerede eksisterende løsninger. I modellen reflekteres det ved at *hver enkelt* teknologibedrift produserer mindre for hjemmemarkedet. Dette er ugunstig, fordi bedrifter som har markedsrett i utgangspunktet setter mindre ressurser inn i produksjonen enn det er vilje til å betale for i markedet. De tar heller noe av betalingsviljen ut i profitt. Når de som følge av FoU-subsidiene produserer enda mindre, forsterkes denne ineffektiviteten. En annen virkning av støtten er at den økte investeringen i FoU fortrenger finansinvesteringene og med det også summen av investeringene i økonomien. Dette har et negativt effektivitetsbidrag. Skatt på investeringer innebærer at det generelt spares for lite. Når den totale sparingen faller, forverres dette bildet.

Det finnes tilsvarende numeriske studier av FoU-politikk for andre land. Da finner man typisk langt større effekter både på velferd og økonomisk vekst. Årsakene kan i noen grad ligge i forskjellige skatte- og næringsstøtteordninger i ulike land. En hovedforklaring er likevel at tidligere analyser har lagt ensidig vekt på innenlandsk nyskaping som hovedkilden til produktivitetsvekst. Dette kan være rimelig for store land, slik som i studiene av USA i Jones and Williams (2000), Alvarez-Palaez og Groth (2005) og Steger (2005).

Diao mfl. (1999) tar, i en modellstudie av Japan, hensyn til at mye av produktivitetsveksten i små, åpne land drives utenfra, men bare når det gjelder FoU-sektorens produktivitetsvekst. For øvrige næringer lar de fortsatt produktivitetsveksten bestemmes av den innenlandske FoU-virksomheten. Med disse modellforutsetningene får de langt sterkere effekter av FoU-støtte enn vi får, både på FoU-virksomheten, veksten og velferden.

Et viktig bidrag fra Diao mfl. (1999) er at de tar innover seg at et land kan påvirke hvor mye de får ut av kunnskapsveksten som skjer i utlandet. Konkret antar de at størrelsen på kapitalimporten til Japan, og fra hvilke land den kommer, er bestemmende for hvor mye FoU-sektoren får ut av teknologitilveksten utenfor landet. Basert på studiene omtalt i avsnitt 2 om hva som påvirker et lands læring fra utlandet, har vi modellert den enkelte nærings absorpsjon av utenlandsk produktivitetsutvikling som avhengig av bedriftenes brutto handel og absorpsjonskapasitet; se for øvrig modellomtalen i boks 1. Når slike mekanismer også tas hensyn til, finner vi at FoU-subsidien ikke stimulerer FoU på langt nær like sterkt; sammenlign andre med første kolonne i tabell 1. Dette bidrar til lavere vekstrate i økonomien som helhet, til tross for at den absorberte veksten utenfra går opp. Likevel blir effekten på samfunnsøkonomisk effektivitet målt ved endringen i velferd mer enn doblett. Årsaken er at den FoU som kommer til, selv om den er lavere enn i tilfellet uten absorpsjon, gir en sterk stimulans til andre næringer. Dette skjer gjennom at særlig de mest konkurranseutsatte og teknologibaserte næringene øker sin kapasitet til å absorbere utenlandske vekstimpulser. Det etterspørselspresset som følger

Tabell 2. Effekter av kommersialiseringsstøtte og investeringsstøtte, prosentvis endring i forhold til tilfellet med FoU-støtte, lang sikt

	Kommersialiseringsstøtte ift. FoU-støtte	Investeringsstøtte støtte ift. FoU-støtte
Teknologinæringen		
FoU	-13,9	-24,6
Produksjon av høyteknologi	-4,1	-11,1
- for eksport	-3,7	-12,5
- for hjemmemarkedet	-5,1	-7,0
- per bedrift/variant for hjemmemarked	4,5	9,6
Prosessindustrien		
Produksjon	0,4	1,6
Eksport	0,5	1,8
BNP	-0,6	-1,3
Vekstraten til BNP*	-0,03	-0,05
Velferd**	0,0	-0,3
Lønnsnivå	-0,4	-1,0

* Prosentpoeng endring i årlig vekstrate

** Neddiskontert nytte av konsum

på økonomiens ressurser er med på å presse aktivitetene ned i teknologinæringen. Skjerping av konkurransen om ressurser reflekteres i at økningen i lønningene nesten doubles når det tas hensyn til absorpsjonseffekter.

Kommersialiseringsstøtte

Ved å støtte kommersialiseringen av høyteknologisk kapital, vil myndighetene indirekte øke incentivene til å drive FoU. I tillegg vil støtte som øker salget av høyteknologisk kapital redusere det samfunnsøkonomiske tapet som følger av monopolmakten i markedene for slik kapital. En rekke av de tiltakene som i dag eksisterer for å støtte kommersialisering og etablering er organisert av Innovasjon Norge. Tiltakene består i hovedsak av direkte tilskudd, garanti for driftskreditt og lån.

I vår rendyrking av slike virkemidler, har vi undersøkt effekten av å rette subsidier mot bedriftenes markedsrettede produksjon av høyteknologisk kapital, snarere enn mot FoU-virksomheten. For å gjøre subsidien sammenlignbar med FoU-støtten, har vi dimensjonert støttesatsen slik at det totale, neddiskonterte støttebeløpet blir det samme. De langsiktige effektene målt i forhold til FoU-støtte- alternativet er rapportert i tabell 2. Absorpsjonseffekter er holdt utenfor i denne sammenligningen. Vi finner at dette tiltaket gir lavere produksjon av høyteknologi enn FoU-støtten. Mer av leveransene kommer i form av produksjon basert på allerede eksisterende teknologiløsninger, ved at produksjonen innad i bedriftene øker. Effekten på FoU-innsatsen og nyetableringene reduseres med 13,9 prosent. Vekstraten i økonomien blir 0,03 prosentpoeng lavere enn med FoU-subsidier. Når færre ressurser går til den innovative delen av økonomien, får vi mindre press på faktorpriser og kostnader i øvrige næringer. Alt i alt går imidlertid BNP ned sett i forhold til tilfellet med FoU-støtte. Likevel finner vi at velferdseffekten opprett-

Tabell 3. Effekter av eksportstøtte, prosentvise endringer i forhold til generell kommersialiseringsstøtte, lang sikt. Tilfellet med absorpsjon fra utlandet

	Eksportstøtte ift. generell kommersialiseringsstøtte
Teknologinæringen	
FoU	4,8
Produksjon av høyteknologi	2,9
- for eksport	3,4
- for hjemmemarkedet	1,0
- per bedrift/variant for hjemmemarked	-1,7
Prosessindustrien	
Produksjon	-0,2
Eksport	-0,2
BNP	0,5
Vekstraten til BNP*	0,01
Vekstraten til absorbert produktivitet (gj.snitt)*	0,01
Velferd**	0,3
Lønnsnivå	0,6

* Prosentpoeng endring i årlig vekstrate

** Neddiskontert nytte av konsum

holdes. Selv om produktivetsgevinstene av økt FoU blir mindre, vil altså andre endringer trekke i motsatt retning. Ressursutnyttelsen bedres isolert sett av at hver enkelt teknologibedrift leverer mer til sine innenlandske markedsnisjer, siden de har monopolmakt. Et annet bidrag til økt effektivitet kommer ved at sparingen, som i utgangspunktet er for lav pga. skatt på investeringer, øker.

Vi har også undersøkt konsekvensene av å rette kommersialiseringsstøtten bare mot eksportproduksjonen. Dette kan vi tenke oss er særlig attraktivt dersom eksport bidrar til at teknologinæringen får mer utbytte av den globale produktivetsutviklingen. Når vi tar hensyn til slike absorpsjonseffekter finner vi at velferden øker med 0,3 prosent sett i forhold til å gi generell kommersialiseringsstøtte til både hjemme- og eksportleveransene; se tabell 3. Men denne økningen skyldes i liten grad at økt eksport av høyteknologi virker gunstig for landets absorpsjon av globale teknologifremskritt. Eksporten i andre næringer blir nemlig i stor grad fortrenget, særlig i næringer hvor absorpsjonspotensialet er stort, som prosessindustrien. Forklaringen ligger snarere i at for bedrifter i et lite land er hjemmemarkedene begrensede, mens eksporten kan økes uten å påvirke verdensmarkedsprisene. Ved å vri subsidiene mer mot eksport av høyteknologiske produkter, vil man samtidig få stimulert FoU-innsatsen i denne næringen. Dette vet vi har gunstige velferdseffekter, både på bedrifters produktivitet direkte, og indirekte ved at de settes bedre i stand til å utnytte kunnskapsspredning over landegrensen. I tillegg kommer at å rette kommersialiseringsstøtten mot eksport av høyteknologi trekker ressurser vekk fra den næringsstøttede tradisjonelle industrieksporten. Dette bidrar til en bedre samfunnsøkonomisk ressursutnyttelse.

Investeringsstøtte

Ved å støtte investeringer i høyteknologi, vil nye teknologier tas i bruk og gi produktivitetsgevinster. Samtidig vil det øke lønnsomheten av å drive frem nye idéer. En slik støtte ligner tradisjonelle skattekreditter til investeringer. I den grad investeringene stimulerer til teknologiutvikling, slik investeringer i høyteknologi gjør i vår modell, vil det bidra til vekst og velferd. I de senere årene har bruken av denne typen virkemidler særlig blitt benyttet til å fremme overgang til nye, mer miljø- eller klimavennlige energiteknologier for eksempel gjennom tiltak som har blitt organisert av Enova. Myndighetenes investeringsstøtte kan også bli betydelig i forbindelse med renseanlegg til gasskraftverkene på Mongstad og Kårstø.

Vi har sett på effektene av å subsidiere innenlandske investeringer i teknologikapital. Dette øker innenlandske bedrifters investeringer i slik kapital. Analysene våre viser at et slikt tiltak gir vesentlig lavere effektivitetsgevinster for samfunnet enn de øvrige tiltakene vi har sett på. Velferden faller med 0,3 prosent i forhold til tilfellet med FoU-subsidie, jf. tabell 2, og har altså ingen effekt på velferden. Absorpsjonseffekter er ikke tatt hensyn til i denne sammenligningen. En viktig årsak til det svake velferdsresultatet er at tiltaket vrir ressurser vekk fra eksport av høyteknologi. Eksporten ligger 12,5 prosent lavere enn ved FoU-subsidiering. Som vi har sett over, kommer gevinstene ved tiltak først og fremst i de tilfellene hvor vi lykkes i å stimulere eksporten av slike teknologiprodukter. Det innenlandske markedet for høyteknologier er lite i forhold til eksportmarkedet. Dermed øker ikke produksjonen like mye med subsidieinsentiver rettet mot det innenlandske markedet som eksporttiltak gjør, og FoU blir mindre stimulert. I dette alternativet med investeringsstøtte faller FoU-virk-somheten med hele 24,6 prosent i forhold til når FoU støttes. Eksportproduksjonen vil i større grad foregå i den relativt ineffektive, eksportrettede, tradisjonelle industriproduksjonen, noe som svekker velferdspotensialet av investeringsstøtten ytterligere.

4. Konklusjoner

Våre analyser viser at det er gunstig for økonomien at det offentlige stimulerer innenlandsk FoU og produktivitetsvekst også når vi inkluderer betydningen av absorpsjonskapasitet og internasjonal handel for teknologisk endring. Effektene blir imidlertid svake sett i forhold til lignende analyser fra andre land. Det skyldes at vi i motsetning til andre analyser forutsetter at vekstraten i den norske økonomien i all hovedsak følger den teknologiske utviklingen i utlandet.

I de fleste tilfeller går virkningene av politikken på velferd hånd i hånd med hvor sterkt den økonomiske veksten blir stimulert. Det reflekterer at vekstprosessene i økonomien gjennom FoU og kunnskapsabsorpsjon fra utlandet ikke blir tilstrekkelig stimulert i de private markedene. Det har vært høy aktivitet gjennom mange tiår innenfor den empiriske forskningen på hvordan, hvor og hvor sterkt ulike former for markedssvikt virker.

Likevel spriker resultatene betydelig. Vi har holdt oss til moderate antakelser og også testet betydningen av å legge alternative anslag til grunn.

Ett av studiens viktigste bidrag er å peke på hvordan indirekte virkninger og samspill med andre markeder og politikktiltak kan påvirke vekst- og velferdsresultatene. Veksten som følge av stimulert FoU og absorpsjon koster ressurser, og for velferdsresultatene er det er ikke likegyldig hvor disse ressursene trekkes fra. Her finner vi interessante forskjeller mellom de virkemidlene vi har belyst.

Når ressurser til vekstfremming skaffes ved å svekke effektiviteten i andre deler av økonomien, vil velferdseffektene reduseres. Blant annet blir velferdspotensialet signifikant lavere når økte investeringer i FoU og kunnskap reduserer totalsparingen i økonomien. Omvendt kan et politikkscenario som gir relativt lav FoU, absorpsjon og vekst likevel være gunstig for samfunnsøkonomien, fordi det bidrar til å bedre effektiviteten på andre måter. Ved siden av at kommersialiseringsstøtte ga høyere sparing enn FoU-støtte, økte det produksjonen i hver teknologibedrift. Det siste er gunstig fordi det typisk er begrenset konkurranse i markedene for høyteknologier. Eksportstøtte var enda mer gunstig for samfunnsøkonomien, og mye av forklaringen lå i en nedtrapping av den tradisjonelt eksportrettede prosessindustrien. Dette er en næring som i dag står for en spesielt dårlig samfunnsøkonomisk ressursutnytting på grunn av ulike avgiftsunntak og andre favoriserende politiske arrangementer.

Klarer vi over tid å få på bena nyskapende eksportnæringer innenfor høyteknologi, blir norsk valutainntjening mindre avhengig av å opprettholde næringsstøtte uten effektivitetsbegrunnelser. Fordelings- og distriktspolitiske hensyn kan imidlertid tale for at en omfordeling av støtteordningene vil måtte strekkes over tid. Våre analyser viser at rangeringen av tiltakene etter samfunnsøkonomisk effektivitet i stor grad sammenfaller med hvor gunstig de virker for eksport av høyteknologi. Dette henger sammen med at hjemmemarkedet er såpass begrenset. Eksporten reagerer sterkere på subsidier. Norge deltar i internasjonale handelsavtaler og er underlagt streng, internasjonal konkurranselov-givning. Til tross for at ulike ordninger opplagt støtter eksportrettet virksomhet i Norge i dag, som i de fleste åpne økonomier, er rommet for nye eksportstimulerende tiltak begrenset. Våre analyser viser imidlertid at direkte, generelle og fullt lovlige FoU-subsidier, slik som skatteFUNN-ordningen, på mange måter tjener som en fullgod erstatning.

Referanser

- Aghion, P. og P. Howitt (1992): A model of growth through creative destruction, *Econometrica* 60(2), 323-351.
- Alvarez-Pelaez, J. M. og C. Groth (2005): Too little or too much R&D?, *European Economic Review*, 49, 437-456.
- Alvarez, R. og R. Lopez (2006): Is Exporting a Source of Productivity Spillovers, Working paper 2006/012, Center for Applied Economics and Policy Research, Indiana.
- Bernard, A. B. og J. B. Jensen (2004): Why some firms export, *The Review of Economics and Statistics*, 86/2, 561-569.
- Bye, B., T.R. Heggedal, T. Fæhn og B. Strøm (2006): A CGE model of induced technological change: A detailed model description, Documents 2006/11, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/10/03/doc_200611/doc_200611.pdf
- Bye, B., T. Fæhn, og T.R. Heggedal, (2007): Welfare and growth impacts of innovation policies in a small, open economy: an applied general equilibrium study, Discussion paper 510, Statistisk sentralbyrå.
- Bye, B., T. Fæhn og A. Grünfeld (2008): Growth policy in a small, open economy: Domestic innovation and learning from abroad, forthcoming as Discussion Paper, Statistisk sentralbyrå.
- Coe, D.T. og E. Helpman (1995): International R&D spillovers, *European Economic Review* 39, 859-887.
- Cohen, W. M. og D. A. Levinthal (1989): Innovation and learning: The two faces of R&D, *Economic Journal* 99 (September), 569-596.
- Diao, X., T. Roe og E. Yeldan (1999): Strategic policies and growth: An applied model of R&D-driven endogenous growth, *Journal of Development Economics* 60, 343-380.
- Griffith R., S. Redding og J. Van Reenen (2004), Mapping the two faces of R&D: productivity growth in a panel of OECD industries, *The Review of Economics and Statistics* 86, 883-895.
- Griliches, Z. (1995): R&D and Productivity: Econometric Results and Measurement Issues, i P. Stoneman (ed.), *Handbook of the Economics of Innovation and Technical Change*, Blackwell, Oxford.
- Grünfeld, L.A. (2002): International R&D spillovers and the effect of absorptive capacity, an empirical study, paper no 630, Norwegian Institute of Foreign Affairs, Oslo, Norway.
- Jones, C. I. (1995): R&D based models of economic growth, *Journal of Political Economy* 103, 759-84.
- Jones, C.I. og Willimas, J.C. (1998). Measuring the social returns to R&D, *Quarterly Journal of Economics* 113, 1119-1135.
- Jones, C. I. og J.C. Williams (2000): Too Much of a Good Thing? The Economics of Investment in R&D, *Journal of Economic Growth* 5, 65-85.
- Keller, W. (2004): International Technology Diffusion, *Journal of Economic Literature* XLII, 752-782.
- Klette, T.J., J. Møen og Z. Griliches (2000): Do subsidies to commercial R&D reduce market failure? Microeconomic evaluation studies, *Research Policy*, 29(4-5), s.471-495.
- NIFU STEP (2008): Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, www.nifustep.no/content/download/31785/149388/version/2/file/Notat+nedlastbart+23+apr+2008.pdf
- Norges forskningsråd (2007): Årsrapport 2007, SkatteFUNN.
- Romer, P. (1990): Endogenous Technological Change, *Journal of Political Economy* 98, 1002-1037.
- Statistisk sentralbyrå (2008): Økonomisk utsyn over året 2007, *Økonomiske analyser* 1/2008.
- Steger, T. M. (2005): Welfare implications of non-scale R&D-based growth models, *Scandinavian Journal of Economics* 107(4), 737-757.
- St. meld. nr. 8 (2004): *Perspektivmeldingen 2004 – utfordringer og valgmuligheter for norsk økonomi*, Finansdepartementet.
- St. meld. nr. 20 (2004-2005): *Vilje til forskning*, Forsknings- og utdanningsdepartementet.

Utviklingen i sysselsetting og lønn etter 1930

Stein Hansen og Tor Skoglund

I 2007 var det mer enn dobbelt så mange sysselsatte i Norge som i 1930, mens sysselsettingen i tjenestene er mer enn firedoblet. Andelen sysselsatte i primærnæringene er redusert fra 41 til 3 prosent i denne perioden. I 2007 arbeidet hver person i gjennomsnitt 40 prosent mindre enn i 1930. De største kriseårene på arbeidsmarkedet var i 1931 og i 1989 hvor sysselsettingen ble redusert med henholdsvis 3,1 og 2,8 prosent.

Innledning

Den første nasjonalregnskapspublikasjonen med detaljerte næringstall for årene 1930-1939 og 1946-1951 ble utgitt i 1952 (Statistisk sentralbyrå 1952). Dette utgjorde en del av doktorgradsarbeidet til SSBs tidligere forskningsdirektør Odd Aukrust som døde i sommer, 92 år gammel. Det norske nasjonalregnskapet har senere gjennomgått flere runder med omfattende revisjoner, blant annet er innholdet i mange næringer endret og det er innført nye definisjoner. En stor hovedrevisjon ble gjennomført på begynnelsen av 1970-tallet og en ny på 1990-tallet. Skoglund (1998) gir en oversikt over hovedrevisjoner og SSBs tidligere arbeid med lange tidsserier i nasjonalregnskapet. Den foreløpig siste revisjonen av nasjonalregnskapet, med tilbakeregninger til 1970, ble publisert i 2006 (Brathaug m.fl. 2006, Skoglund 2006).

SSB gjennomfører nå en revisjon av de gamle nasjonalregnskapstallene slik at disse blir mer sammenliknbare med tall som er beregnet for årene etter 1970. Dette betyr at de gamle tallene må korrigeres for alle definisjonsendringer som er innført i nasjonalregnskapet etter at disse tallene ble publisert. Vi har lagt vekt på å bevare hovedtrekkene fra de gamle tallene når det gjelder endringer over tid, samtidig som tallene skal være innbyrdes konsistente. Det foreligger nå sammenhengende årlige næringstall for utviklingen i sysselsetting og lønn tilbake til 1930. Disse beregningene inkluderer også krigsårene 1940-1945, som ikke var med i de opprinnelige nasjonalregnskapstallene. For disse årene er beregningene ekstra usikre på grunn av svakheter i grunnlagsmaterialet, blant annet var svartebørshandel utbredt og det foregikk ofte en bevisst feilrapportering av informasjon til den tyske okkupasjonsmakten.

Mens de tidligere nasjonalregnskapstallene bare inneholdt tall for «beregnete årsverk» har vi nå beregnet tall for både sysselsatte normalårsverk, sysselsatte personer og utførte timeverk, det vil si alle sysselsettings-

størrelser som inngår i nasjonalregnskapsberegningene i dag. Tallene er fordelt på lønnstakere og selvstendige, og beregnet for vel 40 næringer. Vi har også revidert tallene for lønn og lønnskostnader. Revisjonene fører til at nivå-tallene for næringene vil kunne avvike noe fra gamle tall. I jordbruket er for eksempel sysselsettingen i 1930-årene justert ned om lag 10 prosent når vi sammenlikner nye normalårsverkstall med gamle tall for beregnede årsverk fra Statistisk sentralbyrå (1965). Dette skyldes at antall selvstendige i jordbruket ble revidert betydelig ned ved hovedrevisjonen på 1970-tallet. De beregnede lønnskostnadene i jordbruket er imidlertid høyere enn i gamle tall, fordi både antall lønnstakere og gjennomsnittslønnen er justert opp.

Nedgang i arbeidstid og vekst i lønn

Mens antall sysselsatte personer er fordoblet fra 1930 til i dag, har antall utførte timeverk økt med om lag 25 prosent. I 1930 arbeidet hver sysselsatt person i gjennomsnitt 2 381 timer, mens de sysselsatte i 2007 arbeidet 1 417 timer. Nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid skyldes både omfattende arbeidstidsreformer og økning i bruken av deltid. Normalarbeidstiden per uke har gått ned fra 48 til 37,5 timer samtidig som antall feriedager har økt betydelig. Gjennomsnittlig antall feriedager for lønnstakerne var 9 i 1930 ifølge våre beregninger, mens de fleste grupper i dag har 25 dager. Deltidsomfanget økte spesielt mye på 1970-tallet ved at flere kvinner ble yrkesaktive.

I 1930 var gjennomsnittlig årslønn, slik denne beregnes i nasjonalregnskapet som lønn per normalårsverk, 2 500 kroner. I 2007 var beløpet steget til 400 000 kroner. Dette betyr at reallønnen er mer enn femdoblet i denne perioden, når vi justerer for veksten i konsumprisindeksen. Når vi også tar hensyn til at et normalårsverk inneholder færre arbeidstimer i dag enn for 75 år siden, betyr dette at reallønnen for et timeverk har økt enda mer og er nesten åttedoblet.

Store endringer i næringsstrukturen

Utviklingen de siste 75 årene er kjennetegnet ved omstilling fra primær- og sekundærnæringene til tjenestetende næringer. I 1930 var sysselsettingsandelene henholdsvis 41, 23 og 36 prosent for de tre hovedgruppene. I 1938 var det for første gang like mange syssel-

Stein Hansen er rådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap (sth@ssb.no)

Tor Skoglund er seniorrådgiver ved Seksjon for nasjonalregnskap (tsk@ssb.no)

satte i tjenestenæringene som i primærnæringene, om lag 38 prosent av totalen. Sysselsettingsandelen i primærnæringen har falt videre til 20 prosent i 1960 og til 3 prosent i 2007. Samtidig økte sysselsettingsandelen i tjenestenæringene til 48 prosent i 1960 og 76 prosent i 2007. Noe av veksten i tjenestenæringene etter annen verdenskrig skyldes overføring av barnepass og annet omsorgsarbeid til markedsøkonomien.

Sysselsettingen i jordbruket er redusert med drøyt 350 000 personer siden 1930. På den annen side har sysselsettingen i helse- og sosialtjenester økt fra 32 000 i 1930 til 489 000 i 2007. Sysselsettingen i industrien økte med 185 000 personer fra 1930 og fram til toppåret 1974. Fra 1974 til 2007 ble industrisysselsettingen redusert med om lag 100 000 personer.

Denne perioden inneholder eksempler både på næringer som er lagt ned, og på næringer som har oppstått. Et eksempel på det første er hvalfangsten som sysselsatte om lag 6 000 personer i 1930, som var et toppår for norsk hvalfangst. Hvalfangsten ble gradvis trappet ned utover på 1960-tallet. Oljevirkksomheten dukket opp som en ny næring i Norge på 1970-tallet, og denne næringen sysselsetter i dag 40 000 personer.

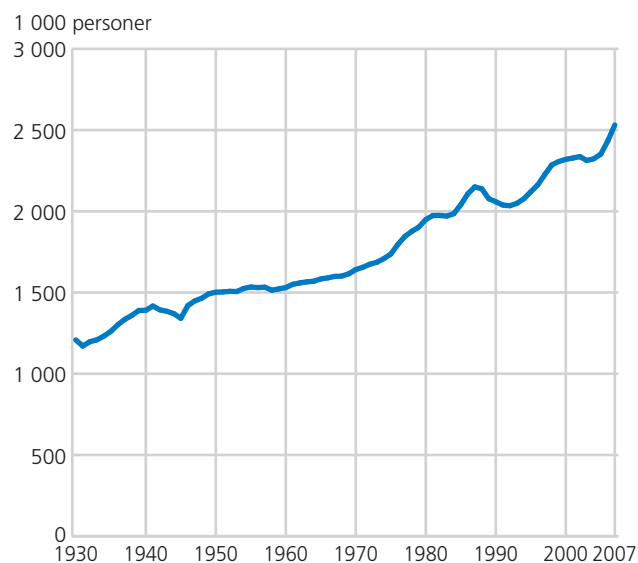
1930-årene: krise og lønnsreduksjon

1931 var det store kriseåret i norsk økonomi på 1930-tallet. Dette året falt sysselsettingen med 3,1 prosent (38 000 personer), og antall utførte timeverk falt med 3,8 prosent. Gjennomsnittlig årslønn var 4,0 prosent lavere enn året før og konsumprisindeksen falt med 5,4 prosent. Bruttonasjonalproduktet ble redusert med 8 prosent ifølge ureviderte nasjonalregnskapstall. Grytten (1995) har beregnet en arbeidsledighetsrate på 10,4 prosent i 1931. Til sammenlikning var ledigheten 6,0 prosent i 1993 som er det høyeste ledighetsnivået ifølge arbeidskraftundersøkelsene (AKU) etter 1972.¹

Krisen på begynnelsen av 1930-tallet skyldes i hovedsak et omfattende tilbakeslag i internasjonal økonomi som startet med et sammenbrudd på børsen i New York i oktober 1929. Mange land ble hardere rammet av denne krisen enn Norge. I USA falt BNP per innbygger med over 30 prosent fra 1929 til 1933 (Maddison 1995).

Industrien ble sterkest berørt av den økonomiske krisen. Antall sysselsatte i norsk industri gikk ned med 16 prosent og utførte timeverk med 23 prosent. 1931 var også et år med omfattende arbeidskonflikter. Nesten 7,6 millioner arbeidsdager gikk tapt på grunn av lockout og streiker. Dette er det høyeste nivået på tapte arbeidsdager siden statistikken over arbeidskonflikter ble etablert i 1922. Det er bare 1924 som har et tilsvarende høyt nivå med vel 5 millioner tapte arbeidsdager (Statistisk sentralbyrå 1995, tabell 9.18). Etter våre beregninger bidro arbeidskonfliktene i 1931, isolert sett,

Figur 1. **Sysselsatte personer. 1930-2007**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

til en nedgang i utførte timeverk på om lag 7 prosent i industrien.

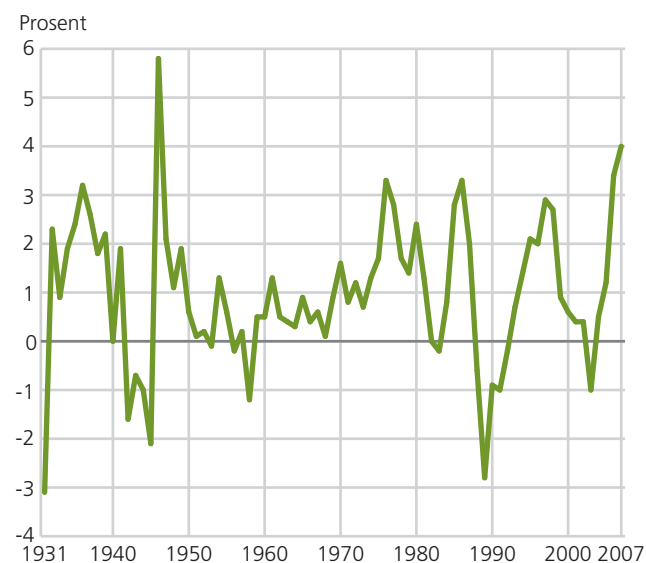
I resten av tiåret tok imidlertid økonomien seg opp igjen, og i 1933 var sysselsettingen på samme nivå som i 1930. Antall sysselsatte økte med 192 000 personer, eller over 2 prosent i gjennomsnitt per år, i perioden 1932-1939. De fleste næringer tok del i denne veksten. Industrisysselsettingen økte med snaut 60 000 personer, og i både bygge- og anleggsvirkksomhet og varehandel økte sysselsettingen med nesten 30 000. Sysselsettingen i jordbruket var relativt stabil i denne perioden og utgjorde om lag en tredel av total sysselsetting. På grunn av sterk økning i tilgangen på arbeidskraft var arbeidsledigheten fortsatt relativt høy, om lag 8 prosent i gjennomsnitt for årene 1932-1939 ifølge Grytten (1995).

1940-1945: sterk regulering av arbeidslivet

5 års okkupasjon hadde store konsekvenser for norsk økonomi og arbeidsmarked. Det var omtrent 50 000 færre sysselsatte i 1945 enn i 1939. Antall utførte timeverk ble enda sterkere redusert på grunn av råstoffmangel, sabotasje og dårlige ernæringsforhold. Det foregikk omfattende overføringer av arbeidskraft mellom næringer, dels basert på frivillighet og dels ved tvungen arbeidsformidling. Noen næringer, som bygge- og anleggsvirkksomhet, ble sterkt prioritert av den tyske okkupasjonsmakten. I de første krigsårene satte tyskernes i gang omfattende bygging av festningsanlegg, flyplasser og brakkebyer samt reparasjon av sprengte bruer og ødelagte veier. Sysselsettingen i bygge- og anleggsvirkksomhet økte fra 85 000 i 1939 til 167 000 i 1941. I 1942 arbeidet 2/3 av de sysselsatte i denne næringen i tyske eller tyskbetonte bygg og anlegg (Statistisk sentralbyrå 1945, s. 221). Mot slutten av krigen vendte mange bygge- og anleggsarbeidere igjen tilbake til primærnæringene og andre næringer. Selv med en

¹ Når en korrigerer for definisjonsforskjeller kan ledigheten ha vært på omtrent samme nivå (Grytten 1995).

Figur 2. Sysselsatte personer. 1931-2007. Årlig endring i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

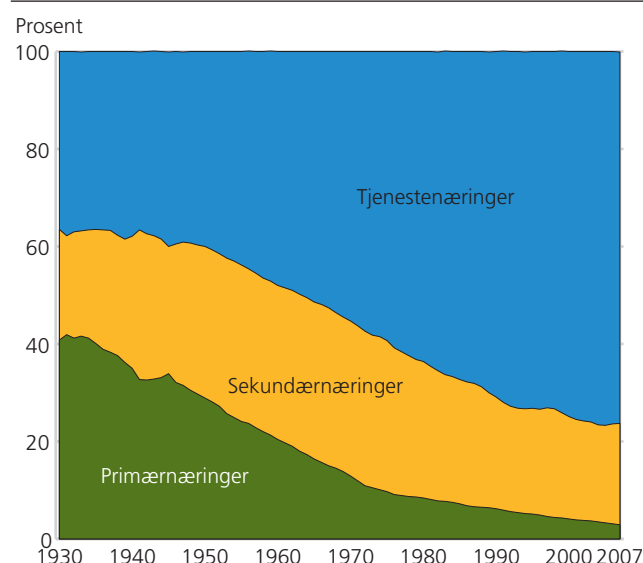
sterk vekst i bygge- og anleggsvirksomhet etter krigen ble ikke sysselsettingsnivået fra 1941 nådd før i 2006.

Den tyske etterspørselen etter arbeidskraft førte til at sysselsettingen totalt økte de to første krigsårene. Samtidig gikk arbeidsledigheten ned. Selv om den registrerte ledighet gjennom krigen var svært lav, var det antakelig en betydelig skjult ledighet. «En må imidlertid ikke glemme at mange ledige av forskjellig grunner har unnlatt å melde seg til arbeidskontorene. Årsaken er vel som oftest at de ikke har ønsket å bli satt til et hvilket som helst arbeid. De maktavendendes dirigering av arbeidskraften ut fra egne krigsbetonte behov og uten hensyn til arbeidssøkerens ønske eller krav har fått folk til mest mulig å unngå den offentlige arbeidsformidling» (Tuveng 1946, s. 99).

Industri- og sysselsettingen var relativt stabil gjennom krigsårene. Sysselsettingen økte i virksomhet som var viktig for den tyske krigsmakten, først og fremst verkstedindustri og trelast- og treindustri. Produksjon til sivil norsk forbruk ble sterkt innskrenket. I næringsmiddelindustri og tekstil- og bekledningsindustri var det derfor nedgang i sysselsettingen.

Fra 1943 ble det satt i verk en omfattende tvangsutskrivning av arbeidskraft ifølge «Lov om alminnelig nasjonal arbeidsinnsats», først og fremst til fordel for jordbruk og skogbruk.² Dette gikk i stor grad ut over handelsfunksjonærer. Antall kontorfunksjonærer økte imidlertid under hele krigen, blant annet krevde kriseadministrasjonen et stort personale. Sysselsettingen i offentlig administrasjon økte med om lag 17 000 personer fra 1939 til 1945, det vil si nær en dobling.

Selv om det i prinsippet var lønnsstopp under krigen, fant det likevel sted lønnsøkninger, blant annet i bygge- og anleggsvirksomhet. «For å lokke arbeidskraft til

Figur 3. Sysselsatte personer fordelt på næringsgrupper¹. 1930-2007

¹ Primærnæringer er jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett. Sekundærnæringer er oljeutvinning, bergverksdrift, industri, bygge- og anleggsvirksomhet og kraft- og vannforsyning. Resten er tjenesteytende næringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bygge- og anleggsstedene betalt tyskerne i 1940 rene fantasilønnninger, langt over det som andre yrker hadde lov til å betale» (Aukrust og Bjerve 1945, s. 79). Dette forplantet seg etter hvert også til andre næringer, først og fremst jordbruk og skogbruk. Vi har beregnet at gjennomsnittlig årslønn (lønn per normalårsverk) økte fra 2 960 kroner i 1939 til 4 260 kroner i 1944, det vil si med 44 prosent. I samme periode var det imidlertid en økning i konsumprisindeksen på 50 prosent, det vil si at reallønnen gikk ned for mange lønnstakergrupper.

1946-2007: vekst og oljeøkonomi

De første årene etter krigen var preget av sterk økonomisk vekst. Stagnasjonen og nedgangen fra krigsårene ble raskt hentet inn igjen. Fra 1945 til 1946 økte sysselsettingen med nesten 80 000 personer eller 5,8 prosent. Halvparten av sysselsettingsveksten fant sted innenfor industrien, blant annet i tekstil- og bekledningsindustri og andre næringer som hadde hatt dårlige vilkår under krigen. Også varehandel og andre tjenesteytende næringer hadde sterk vekst de første etterkrigsårene.

Det har med få unntak vært sysselsettingsvekst hvert år i hele etterkrigsperioden. Det viktigste unntaket var årene 1988 til 1992 da en sterk konjunkturedgang førte til at sysselsettingen ble redusert med 116 000 personer. Ellers har det vært sysselsettingsnedgang av et visst omfang bare i 1958 (-19 000 personer) og 2003 (-24 000 personer).

Sysselsettingsveksten i 2007 var på 4,1 prosent, noen som er svært høyt i et historisk perspektiv. Etter 1930 er det bare den ekstraordinære veksten i det første etterkrigsåret som var høyere.

² Statistisk sentralbyrå (1945), s. 232.

Kilder og metoder for beregningene¹

Krigsårene 1940-1945

For disse årene forelå det ikke sysselsettingstall i nasjonalregnskapet fra tidligere, og beregningene bygger derfor på mer eller mindre usikre indikatorer for de vel 40 næringene som inngår i det historiske beregningsopplegget. Det beste statistikkgrunnlaget fantes for industrien hvor vi har utnyttet årlige tall for antall arbeidere, antall funksjonærer og timeverkstall fra produksjonsstatistikken for industri. Også for bygge- og anleggsvirksomhet var det tilgjengelig produksjonsstatistikk som kunne utnyttes. For mange av næringene har vi måttet lage egne anslag, blant annet basert på informasjon fra Aukrust og Bjerve (1945), Tuveng (1946) og Statistisk sentralbyrå (1945).

Når det gjelder anslag for lønnsutvikling har vi utnyttet lønnsstatistikk som er publisert i Statistisk årbok og andre SSB-publikasjoner, og dessuten har vi for enkelte næringer innarbeidet tall fra Grytten (2007). For funksjonærer samt tjenesteytende næringer finnes det relativt lite publisert lønnsstatistikk.

Årene 1930-1939 og 1946-1969

For disse årene følger sysselsettingstallene i hovedsak samme utvikling som i gamle nasjonalregnskapstall over beregnede årsverk. For årene 1949-1969 finnes gamle nasjonalregnskapstall i Statistisk sentralbyrå (1979, 1981), for tidligere år i Statistisk sentralbyrå (1965). Siden vi mangler informasjon om utviklingen i deltid, har vi forutsatt tilnærmet samme utvikling i sysselsatte personer og antall normalårsverk i mesteparten av perioden. Timeverkstallene bygger på anslag over endringer i normaltimer per uke og feriedager foruten kalendereffekter. Informasjon om lov-pålagte arbeidstidsbestemmelser har vært en viktig kilde.

Utviklingen i lønn per normalårsverk bygger i utgangspunktet på tall som kan avledes fra, men ikke er publisert, i gamle nasjonalregnskapstall. Vi har korrigert tall som har gitt åpenbart urimelige resultater i forhold til lønnsstatistikk publisert av SSB eller i Grytten (2007).

¹ Hansen og Skoglund (2008) inneholder en mer detaljert beskrivelse av beregningene.

Referanser

Aukrust, Odd og Petter Jakob Bjerve (1945): *Hva krigen kostet Norge*. Dreier forlag, Oslo.

Brathaug, Ann Lisbet, Erling Joar Fløttum, Tore Halvorsen, Knut Sørensen og Steinar Todsén (2006): Reviderte nasjonalregnskapstall 1970-2005. Ny føring av banktjenester hever nivået på BNP. *Økonomiske analyser* 6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Grytten, Ola H. (1995): Dagens arbeidsledighet i lys av arbeidsledigheten i 1920- og 1930-årene. *Sosialøkonomien* nr. 6 1995.

Grytten, Ola H. (2007): "Norwegian wages 1726-2006 classified by industry", in Øyvind Eitrheim, Jan T. Klovland and Jan F. Qvigstad (eds.): *Historical Monetary Statistics for Norway – Part II*. Norges Bank Occasional Papers No. 38.

Hansen, Stein og Tor Skoglund (2008): Sysselsetting og lønn i historisk nasjonalregnskap. Beregninger for 1930-1969. Notater 2008/54. Statistisk sentralbyrå.

Maddison, Angus (1995): *Monitoring the World Economy 1820-1992*. Paris, OECD.

Skoglund, Tor (1998): Historisk nasjonalregnskap. *Økonomiske analyser* 8/98.

Skoglund, Tor (2006): Nye beregninger av sysselsetting og lønn i nasjonalregnskapet. *Økonomiske analyser* 6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1945): *Statistisk-økonomisk utsyn over krigsårene*.

Statistisk sentralbyrå (1952): *Nasjonalregnskap 1930-1939 og 1946-1951*. Norges offisielle statistikk XI 109.

Statistisk sentralbyrå (1965): *Nasjonalregnskap 1865-1960*. Norges offisielle statistikk XII 163.

Statistisk sentralbyrå (1979): *Nasjonalregnskap 1962-1978*. Norges offisielle statistikk B 48.

Statistisk sentralbyrå (1981). *Nasjonalregnskap 1949-1962. Revidert utgave*. Norges offisielle statistikk B 239.

Statistisk sentralbyrå (1995): *Historisk statistikk 1994*. Norges offisielle statistikk C 188.

Tuveng, Morten (1946): *Arbeidsløshet og beskjeftigelse i Norge før og under krigen*, Sak og samfunn nr. 13, Chr. Michelsens Institutt for Videnskap og Åndsfrihet, Bergen.

Hvordan varierer timeforbruket av strøm i ulike sektorer?

Torgeir Ericson og Bente Halvorsen

Størrelsen på forventet forbruk i topplasttimer er av stor betydning i planleggingen av kapasitetsbehov for overføring og produksjon i kraftmarkedet. Denne artikkelen beskriver timeforbruket for ulike kundegrupper innen alminnelig forsyning over døgnet, uken og året. Dataene viser at effekttoppene mest sannsynlig opptrer om morgenen på kalde ukedager mellom klokken 8 og 10, for da har både husholdnings- og næringskundene en felles forbrukstopp. Ved å tilby tidsdifferensierte strøm- og nett-tariffer kan toppbelastninger reduseres.

Innledning

I planleggingen og reguleringen av kapasitet i elektrisitetssystemet er det viktig med kunnskap om kortsiktige variasjoner i forbruket av elektrisitet i ulike kundegrupper. Det er først og fremst toppene i totalforbruket som bestemmer kapasitetsbehovet, både i produksjon og overføring av kraft. Det er også viktig med detaljert informasjon om forbruket for å kunne ta gode beslutninger om iverksetting av effektiviseringstiltak i ulike sektorer. Enova og andre energirådgivningskonsulenter har derfor behov for detaljert informasjon om forskjeller i forbruksmønsteret over tid i ulike kundegrupper for å kunne konsentrere innsatsen der tiltakene kaster mest av seg.

Vi vet dessverre relativt lite om variasjonen mellom ulike kundegrupper i kortsiktige variasjoner i elektrisitetsforbruket.¹ Det meste av informasjonen som finnes om forbruket er knyttet til årsforbruk i ulike sektorer. Denne mangelen på informasjon gjør det vanskeligere å lage gode prognoser for kapasitetsbehovet. Mindre usikkerhet rundt slike prognoser kan gjøre at sikkerhetsmarginen ved beregningen av kapasitetsbehovet blir mindre, slik at andelen investeringer som i ettertid viser seg å være unødvendige kan reduseres. Gode og detaljerte prognoser over forbruksutviklingen er også viktig for å vurdere effektiviteten av ulike tiltak, for eksempel om man bør satse på økt kapasitet eller tiltak for å stimulere sluttbrukere til å flytte forbruk fra topplasttimer til andre tider på døgnet.

Hovedformålet med denne artikkelen er å øke kunnskapen om kortsiktige variasjoner i strømforbruket for ulike kundegrupper i alminnelig forsyning ved å beskrive hvordan timeforbruket varierer over døgnet,

Torgeir Ericson er forsker ved Gruppe for klima- og energioekonomi (toe@ssb.no)

Bente Halvorsen er seniorforsker ved Gruppe for klima- og energioekonomi (btl@ssb.no)

uken og året. Alminnelig forsyning er en sammensatt gruppe bestående av fire sektorer; husholdningskunder og næringskunder innen primær-, sekundær-, og tertiærnæringene. Analysene er basert på måledata fra timemålte kunder hos Skagerak Nett i 2006. Datasettet inneholder 3886 bedriftskunder og 3 930 enkeltmålte husholdninger. På bakgrunn av forbrukskurver diskuteres når man kan forvente forbrukstopper og bruk av mulige virkemidler for å unngå kapasitetsproblemer i topplasttimer. En nærmere beskrivelse av data og analysene er gitt i Ericson og Halvorsen (2008).

Forbrukskurver i ulike kundegrupper

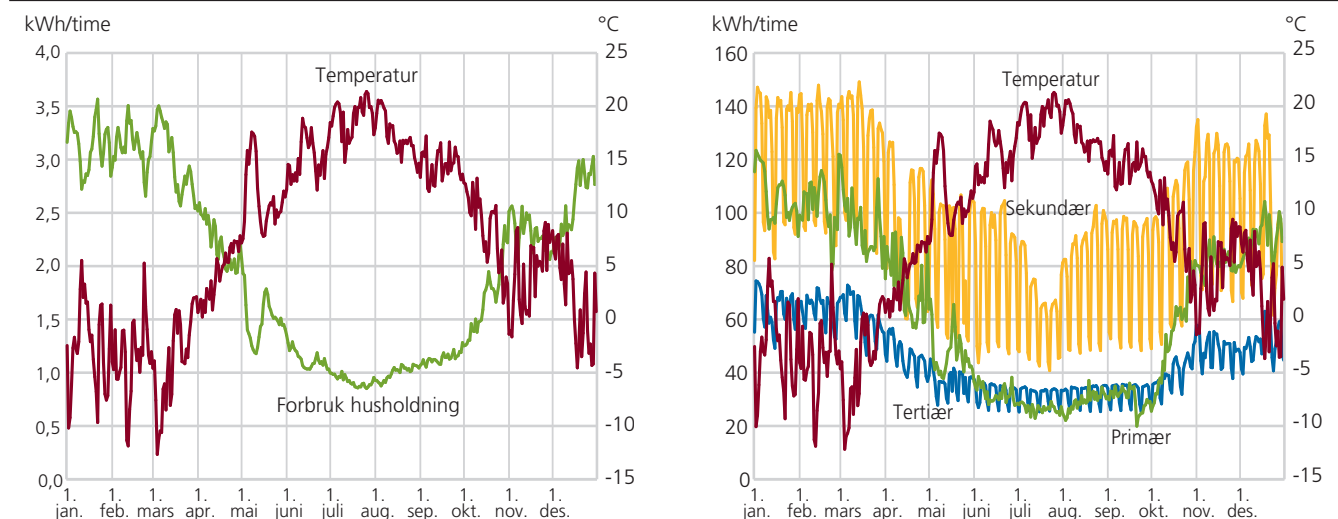
Variasjon i strømforbruket over året

Figur 1 viser hvordan gjennomsnittlig døgnforbruk i ulike kundegrupper og gjennomsnittlig døgntemperatur varierte over året. Vi har delt figuren i to; en for husholdninger og en for næringskunder. Av figuren ser vi at det er stor variasjon i gjennomsnittlig døgnforbruk i husholdningene over året, og at det er en sterk negativ korrelasjon mellom gjennomsnittlig utetemperatur og gjennomsnittlig døgnforbruk (korrelasjonskoeffisient på $-0,97$). For eksempel resulterte den varme perioden i begynnelsen av mai 2006 i en kraftig reduksjon i elektrisitetsforbruket.

For næringskundene ser vi av figuren at gjennomsnittlig døgnforbruk er høyest for bedrifter i sekundærnæringene og lavest i de tjenesteytende næringene, med unntak av midt på sommeren når primærnæringene har lavere forbruk. Vi ser også at forbruket i sekundær- og tertiærnæringene varierer kraftig over uken ved at helgefórbuket er lavt i forhold til ukedagene. Variasjonen i primærnæringene ser ikke ut til å ha slike klare ukesmessige svingninger, men ser snarere ut til å følge temperatursvingningene svært tett. Siden en stor andel av strømforbruket i primærnæringene trolig går til oppvarming av tilholdssted for dyr, er det rimelig at det er en nær sammenheng mellom temperatur og strømforbruk. De andre næringene følger ikke temperatursvingningene så tett, selv om det er klare sesongmessige variasjoner i forbruket.

¹ Vi vet hvordan den totale produksjonen svinger på kort sikt, men vi vet ikke hvilke kundegrupper som bidrar til variasjonene i forbruket.

Figur 1. Gjennomsnittlig døgnforbruk og døgntemperatur over året for husholdnings- og næringskunder. 2006. kWh/time, °C

Kilde: Skagerak Nett, Metrologisk institutt.

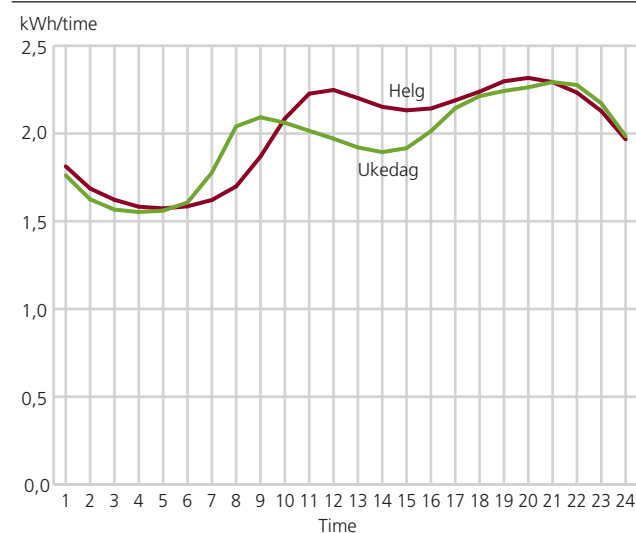
Variasjon i strømforbruket over døgnet

For å få et bedre bilde av forskjellene i forbruksmønstret mellom uke og helg, viser vi i figur 2 forskjellen i gjennomsnittlig timeforbruk over døgnet for husholdningskundene. Husholdningene har to forbrukstopper og bruker mest strøm om morgenen og kvelden. Husholdningene står senere opp i helgene, og reduksjonen i forbruket midt på dagen er lavere i helgene sammenlignet med en gjennomsnittlig ukedag.

Figur 3 viser gjennomsnittlig timeforbruk over døgnet for hele året i henholdsvis ukedager og helgedager for næringskundene.

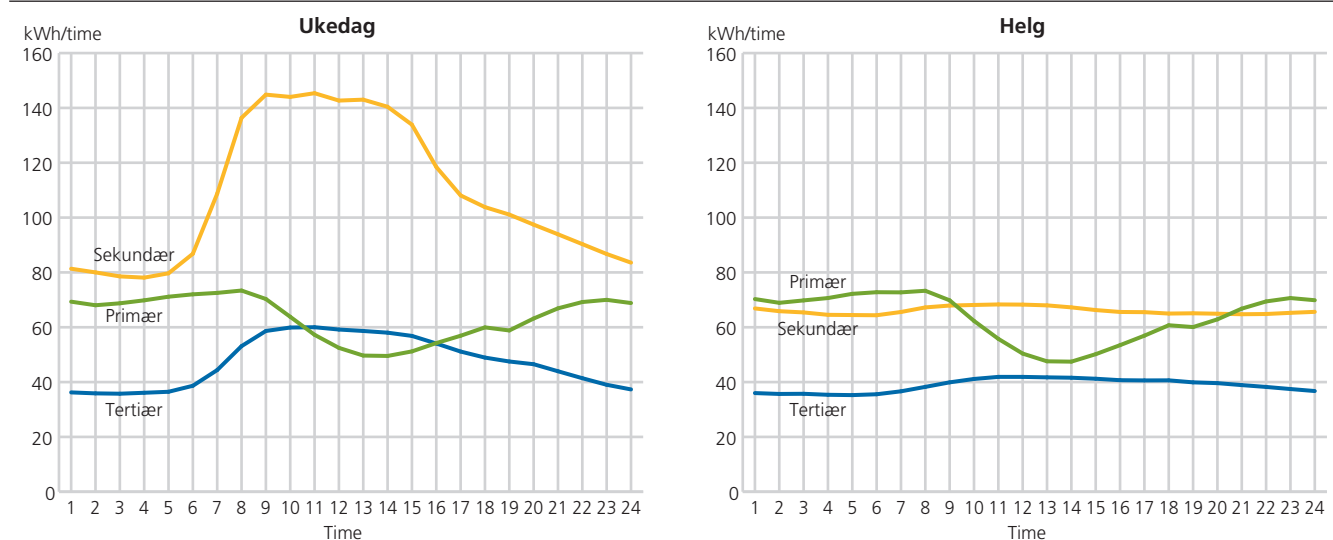
Vi ser av venstre side i figur 3 at i sekundærnæringene starter arbeidsdagen omtrent samtidig som tertiærnæringene, og har en forbrukstopp i time 9. Forbruket i sekundærnæringene er størst og varierer mest målt i kWh per time. Også i denne figuren ser vi at primærnæringene har klart avvikende forbruksmønster fra de andre

Figur 2. Gjennomsnittlig timeforbruk over døgnet i ukedager og helger. kWh/time

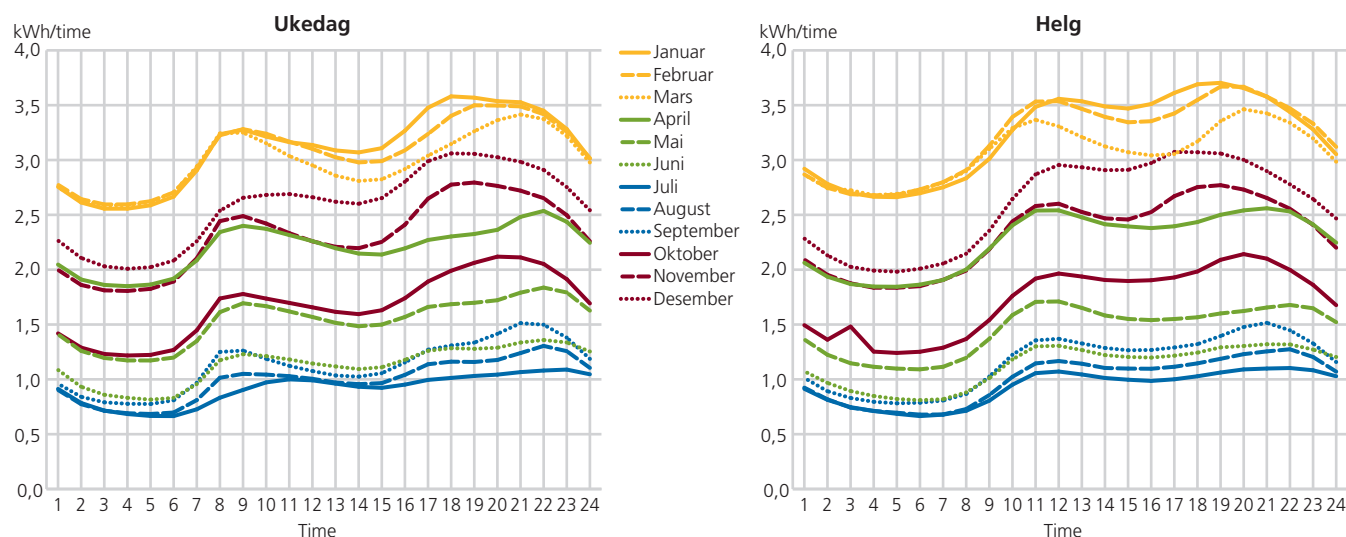
Kilde: Skagerak Nett.

Figur 3. Gjennomsnittlig timeforbruk over døgnet i ukedager og i helgene for kunder i primær-, sekundær- og tertiærnæringene. kWh/time

Kilde: Skagerak Nett.

Figur 4. Gjennomsnittlig timeforbruk for husholdningskunder over døgnet i ukedager og i helgene. kWh/time

Kilde: Skagerak Nett.

sektorene, siden dagsforbruket er lavere enn nattforbruket. Gjennomsnittlig timeforbruk i helgen er ganske flatt både for sekundær- og tjenesteytende næringer, mens primærnæringene har den samme variasjonen over døgnet som i ukedagene.

Variasjon i døgnprofilene over året

Så langt har vi sett på gjennomsnittsförbruket i en time over alle ukedager og helgedager gjennom hele året. Det er imidlertid rimelig å anta at døgnprofilen endres over året, ettersom behovet for oppvarming og belysning endres med sesongene. Det innebærer at belastningen på nettet også vil variere over døgnet og året. Dette er illustrert i figur 4 for husholdningskunder.

Husholdningene har sitt høyeste forbruk på ettermiddag og kveld i alle årets måneder for ukedager og helger. Tidspunktet for morgentoppen ligger stort sett i time 9 over hele året (time 8 og 10 er dog ikke så mye mindre), mens ettermiddagstoppen varierer avhengig av årstiden (fra time 18 i januar til time 23 i juli). Ettermiddagstoppen er noe høyere enn morgentoppen, men ikke mer enn ca 10 prosent høyere i den kaldeste januar måneden. Forbruksnivået er høyere om vinteren enn om sommeren, ettersom behovet for oppvarming er større. Antall timer mellom morgen- og kveldstoppen i forbruket øker utover våren. Det er rimelig å anta at dette har sammenheng med at behovet for belysning og oppvarming reduseres på våren og sommeren. Det er også en tendens til at variasjonen i forbruket er mindre om sommeren enn om våren.

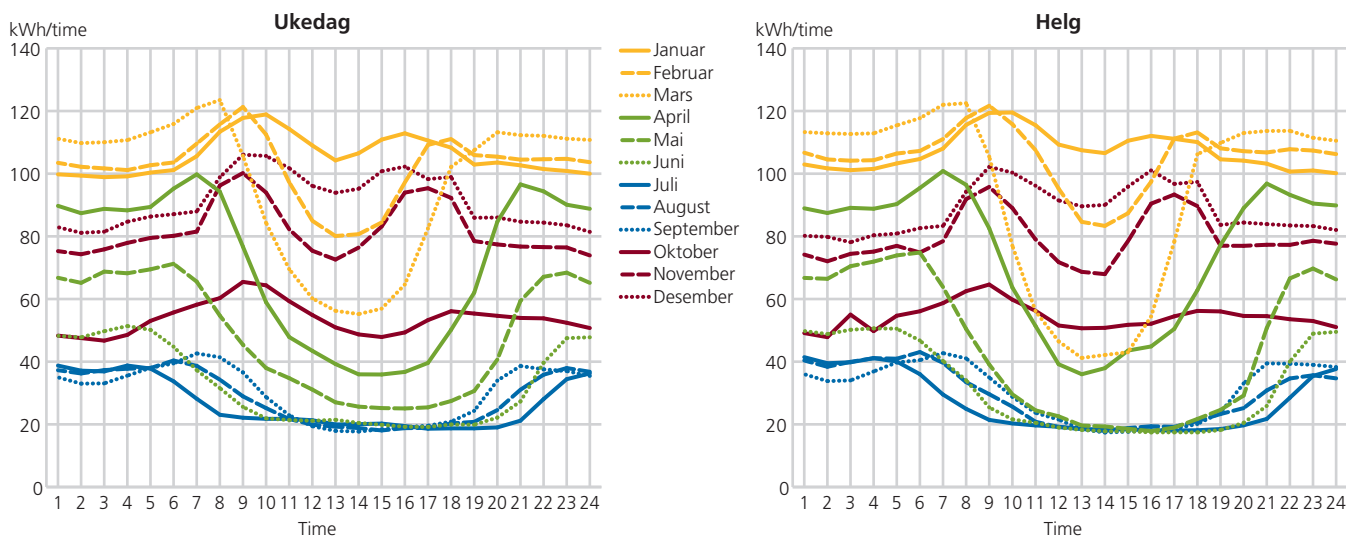
Figurene 5-7 viser hvordan gjennomsnittlig timeforbruk over døgnet i ukedager og helger varierer fra måned til måned for primær-, sekundær- og tertiærnæringene. Figur 5 viser variasjonen i døgnforbruket i primærnæringene. Vi ser at forbruksmønsteret over året varierer mye i denne sektoren. I de kaldeste månedene er nattforbruket høyt, og det er mindre forskjell mellom natt- og dagforbruk etter hvert som vi kommer ut på våren. Da blir forskjellen i forbruk over døgnet

større ettersom temperaturvariasjonen over døgnet øker. Nattforbruket synker også gradvis utover våren ettersom behovet for oppvarming reduseres. Vi ser to forbrukstopper som trolig skyldes morgen- og ettermiddagsstellet av dyr. Dette tyder på at strømforbruk i primærnæringene i stor grad er drevet av stell og oppvarming av areal for husdyrhold. Et interessant trekk er at antall timer mellom morgen- og kveldstoppen øker ut over våren med lengden på dagene og reduksjonen i behovet for oppvarming. På sommeren er nattforbruket og differansen mellom natt og dag lavest, og avstanden mellom morgen- og kveldstoppen lengst. Sammenligner vi forbruksmønsteret i helgene med forbruksmønsteret i ukedagene er det liten forskjell, som forventet, i og med at store deler av forbruket går til oppvarming og at dyrestellet også gjøres i helgene.

Figur 6 viser sekundærnæringenes gjennomsnittlige timeforbruk over døgnet for ukedager og helger i ulike måneder. Forbruket er høyest i de kalde vintermånedene, men variasjonen i forbruket over døgnet ser ut til å følge samme mønsteret hele året. Forbruket er klart lavere på natten, for så å stige raskt når produksjonen starter. Deretter faller forbruket utover kvelden når produksjonen har opphørt. Det er en klar reduksjon i forbruket i juli, under fellesferien, hvor forbruksnivået er lavere enn i de andre varme månedene, men har den samme forbruksprofilen. Sammenligner vi døgnprofilen i ukedagene med døgnprofilen i helgene for sekundærnæringene, ser vi at forbruksmønsteret endrer seg mye og er tilnærmet flatt i helgene. Det indikerer at det foregår lite produksjon i disse næringene i helgen. Forbruksnivået er høyest i de kalde månedene, middels på høsten og våren, og lavest ettersom oppvarmingsbehovet reduseres. Det indikerer at helgeforbruket i stor grad er styrt av behovet for oppvarming og «stand by»-forbruk.

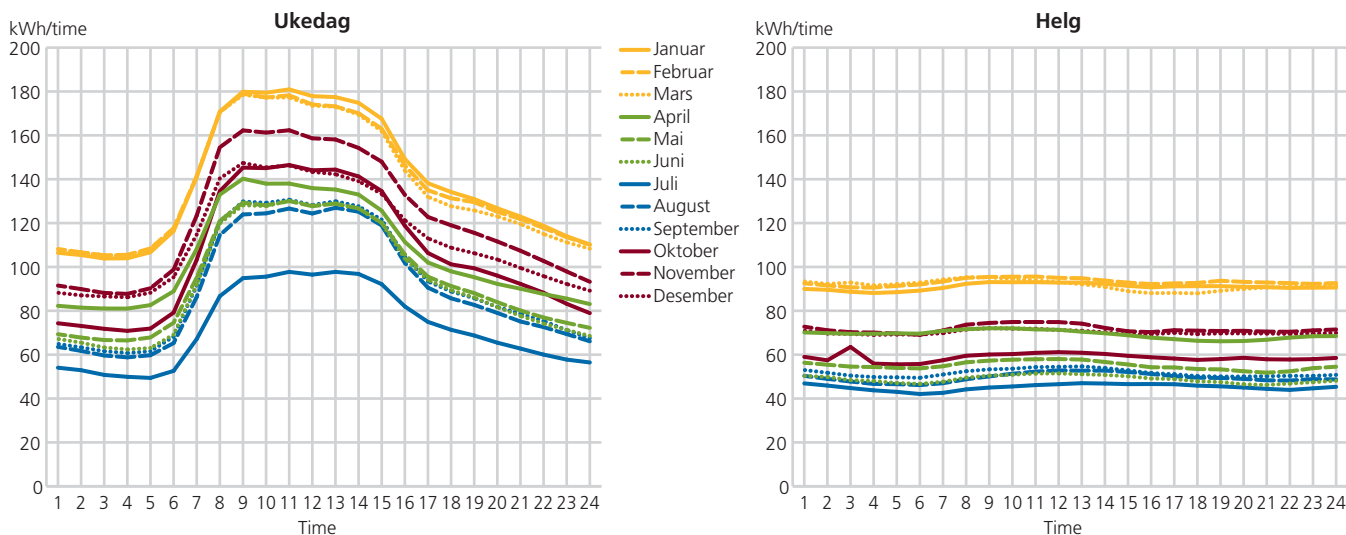
Figur 7 viser gjennomsnittlig timeforbruk for tertiærnæringene for henholdsvis uke- og helgedager fordelt på ulike måneder. Forbruksmønsteret over døgnet på

Figur 5. Gjennomsnittlig timeforbruk for primærnæringene over døgnet i ukedager og i helger. kWh/time

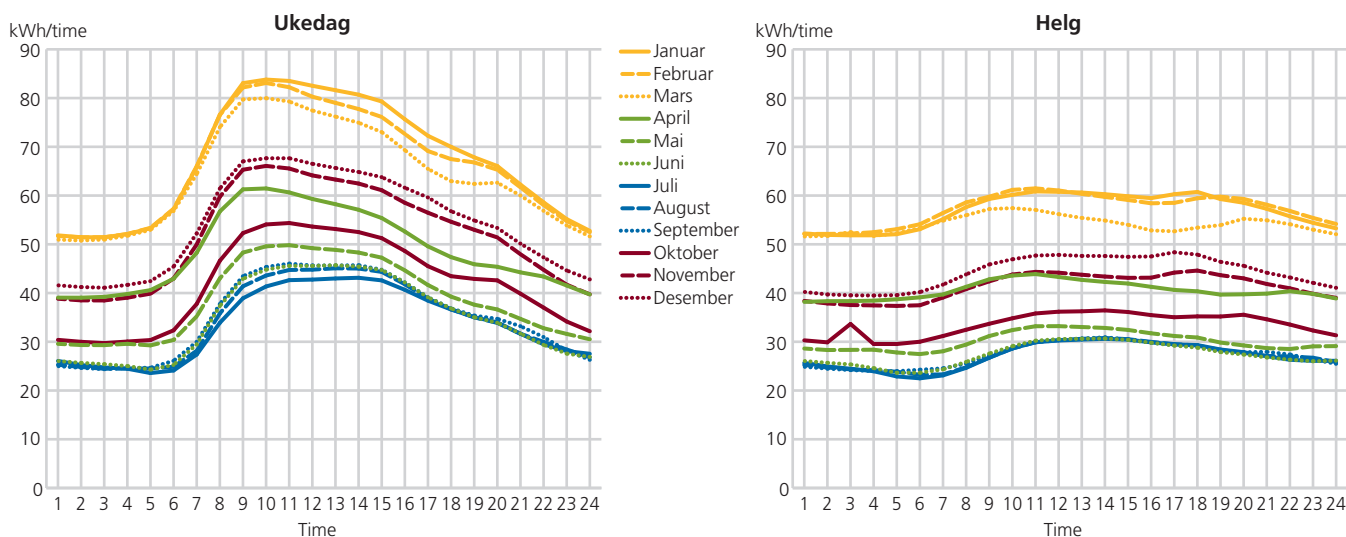
Kilde: Skagerak Nett.

Figur 6. Gjennomsnittlig timeforbruk for sekundærnæringene over døgnet i ukedager og helgene. kWh/time

Kilde: Skagerak Nett.

Figur 7. Gjennomsnittlig timeforbruk for tertiærnæringer over døgnet i ukedager og i helgene. kWh/time

Kilde: Skagerak Nett.

ukedagene har tilnærmet samme form over hele året i de tjenesteytende næringene, men forbruksnivået er høyere i de kalde vintermånedene. I helgene er variasjonen over døgnet langt mindre, og nivået er høyest i de kalde vintermånedene.

Oppsummering og diskusjon

Det løpende timeforbruket (målt i kWh per time) er langt lavere i husholdningene enn hos næringskundene. Temperaturfølsomheten er sterkest hos husholdningene og kundene i primærnæringene, men også for andre næringskunder ser forbruket ut til å avhenge av utetemperatur.

Primærnæringene skiller seg ut på mange måter. De bruker relativt mye strøm om natten, mens forbruket går ned midt på dagen store deler av året. De har ingen klar forskjell i forbruksmønsteret over døgnet mellom ukedager og helger. De store variasjonene i forbruket over døgnet kommer på våren når temperaturvariasjonene er størst. En siste forskjell er at forbruksmønsteret over døgnet endres fra måned til måned i primærnæringene, mens forbruksmønsteret over døgnet ser ut til å være mer stabilt for andre næringskunder.

Sekundær- og tertiærnæringene ser ut til å ha tilsvarende forbruksmønster over døgnet; lavest om natten, for så å stige raskt når virksomheten starter om morgenen. Forbruksvariasjonen over døgnet er størst i sekundærnæringene i gjennomsnitt. De fleste næringskundene har en forbrukstopp i time 9 og 10 (dvs. fra kl 8-10). Forbruket reduseres utover dagen med en relativt markert nedgang rundt time 16 og 17. Husholdningene har to forbrukstopper; en om morgenen og en om kvelden. Tidspunktet for toppen som kommer om morgenen ligger stort sett i time 9 over hele året, mens kveldstopperne varierer avhengig av årstiden.

Betydning for belastningen i nettet av forbruksvariasjoner i den enkelte sektoren vil avhenge både av de gjennomsnittlige variasjonene i forbruket og av andelen kunder med dette forbruksmønsteret. Det betyr at selv om primærnæringene har et høyt gjennomsnittsförbruk og store variasjoner i forbruksmønsteret, vil dette ha begrensede effekter på belastningen i systemet siden primærnæringene er en relativt liten sektor. Forbruksvariasjoner i denne sektoren vil derfor være av mindre betydning for den totale lasten i nettet enn forbruksvariasjoner i større sektorer, som for eksempel husholdninger eller tertiærnæringen. Fordi husholdningene er så mange, har de dermed en ikke ubetydelig påvirkning på totalforbruket selv om de har det laveste forbruksnivået per kunde av alle sektorene.

Alle sektorer, med unntak av primærnæringene, har forbrukstopper på morgenen rundt time 9. Husholdningene har også en forbrukstopp på kvelden, men siden næringskundernes forbruk synker betraktelig før husholdningenes kveldstopper inntreffer, vil eventuelle felles effektopper i totalforbruket mest sannsynlig

opptre på morgenen rundt time 9 og 10 på svært kalde vinterdager. Det høyeste forbruket av elektrisitet observert i Norge var 5. februar 2001. Toppen kom da i time 10 og førte til relativt høye spotpriser flere timer den dagen, noe som indikerer at produksjonen nærmet seg kapasitetsgrensen.

Historisk sett er slike anstrengte situasjoner svært sjeldne, men de kan medføre store belastninger på kraftsystemet når de oppstår. En måte å unngå slike anstrengte situasjoner i fremtiden er å sette inn tiltak for å redusere toppbelastningen ved å redusere eller flytte forbruk rundt morgentoppen. Strømkundernes insentiver til å flytte forbruket over døgnet øker dersom det tilbys tidsdifferensierte priser til sektorer som har mulighet for å flytte strømforbruk, og informere dem om hvordan sparepotensialet teknisk kan oppnås.

Et annet virkemiddel, som er mye brukt i industrien, er effektprising. Mange effekttariffer, spesielt for næringskunder, er utformet slik at den høyeste toppen innenfor en gitt periode (for eksempel ett år eller en måned) belastes med en på forhånd angitt pris per kW. Effektprising gir således sterke insentiver til å redusere de høyeste effektoppene uavhengig av når de måtte inntreffe. Det gir imidlertid få eller ingen insentiver til å redusere effektopper som er høye, men ikke blant de høyeste. Det betyr at de ikke primært gir insentiver til å redusere forbruket når belastningen i systemet er på det høyeste.

Et alternativt virkemiddel, som bl.a. er blitt brukt i noen forsøk i husholdningene, er å få tillatelse til å koble ut varmtvannstanken i de mest prekære timene når belastningen i systemet er på det høyeste. Gitt at man ikke kobler inn alle kundene samtidig, kan forbruket flyttes til mindre anstrengte perioder. Problemet med slike utkoblinger er at det vil kunne skape en ny og høyere forbrukstopp når tankene kobles inn igjen, som i verste fall kan være større enn den forbrukstoppen man i utgangspunktet søkte å unngå (se Ericson, 2007 a og b for en diskusjon).

For å oppsumme, indikerer analysene våre at effektopper i strømforbruket mest sannsynlig vil opptre på morgenen rundt time 9 og 10, når alle sektorer har sine morgentopper i forbruket. Dersom tiltak for å redusere toppbelastningen er ønskelige, bør de konsentrere seg om å redusere eller flytte forbruk vekk fra dette tidspunktet. Tiltak for økte insentiver til slik atferd kan for eksempel være tidsdifferensiert pricing over døgnet og kontrollert utkobling av last (for eksempel utkobling av varmtvannstanker). Det er per dags dato gjort relativt få empiriske undersøkelser av den kortsiktige prisresponsen i Norge, selv om vi har noen analyser av husholdningskundene (se Ericson, 2007 b). Det gjenstår derfor analysearbeid før vi kan få oversikt over potensialet for flytting av last over døgnet i ulike sektorer.

Referanser

Ericson, T. (2007a): Direct load control of residential water heaters, Discussion Papers no. 479, Statistisk sentralbyrå.

Ericson, T. (2007b): Short-term electricity demand response. Doctoral thesis, 2007:53, NTNU

Ericson, T. og B. Halvorsen (2008): *Kortsiktige svingninger i strømforbruket i alminnelig forsyning. Forbrukskurver basert på timesmålte data fra Skagerak Nett*. Rapporter 2008/50, Statistisk sentralbyrå.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter

Jan Lyngstad og Ragni Hege Kit-terød: Samvær og bidrag 2002-2004. Sluttrapport. Rapporter 2008/45. Sidetall 41. ISBN 978-82-537-7463-3 (Trykt versjon). ISBN 978-82-7464-0 (Elektronisk versjon)

På grunnlag av to utvalgsundersøkelser gjennomført av Statistisk sentralbyrå, har vi gjennom en rekke rapporter og artikler analysert situasjonen før og etter barnebidragsreformen høsten 2003. Formålet med denne rapporten er å sammenfatte resultatene fra disse analysene.

Våre undersøkelser tyder på at det var en viss økning i antall rapporterte månedlige samværsdager fra 2002 til 2004, i hvert fall hvis vi legger samværsfedrenes svar til grunn. Vi kan likevel ikke være sikre på at dette er en direkte effekt av reformen. Den observerte endringen kan være videreføring av en mer langsiktig trend, eller et resultat av økt oppmerksomhet om en mer aktiv farsrolle generelt.

Det var flere som oppgav at foreldreansvaret var felles i 2004 enn i 2002, mens det var færre som mente at mor hadde foreldreansvaret alene. Likevel kan vi ikke si sikkert at det var en endring av fordelingen av foreldreansvaret i toårsperioden. Mye tyder på at mange foreldre ikke er helt klar over hva det siktes til når man spør om fordeling av foreldreansvar.

Vi kan heller ikke si med stor sikkerhet at delt bosted for barna var mer vanlig i 2004 enn i 2002, selv om vi observerer en svak økning. Igjen kan det dreie seg om en videreføring av en mer langsiktig trend mot mer bruk av delt bosted enn en direkte effekt av regelendringer.

Hvilke foreldre som kommer best ut økonomisk, avhenger av hvilket inntektsbegrep vi nytter. Dersom vi sammenlikner inntekt etter skatt,

kommer de foreldrene som har barna boende hos seg, best ut. Tar vi hensyn til partenes utgifter i forbindelse med samvær med bidragsbarna og sammenligner barnejus-tert inntekt, kommer disse foreldrene relativt sett dårligere ut. Tar vi også hensyn til inntektene fra andre husholdningsmedlemmer, samt til forsørgelsesforpliktelser ut- over de forpliktelsene partene har for felles barn og sammenligner ekvivalentinntekt, endres bildet igjen. Da kommer de foreldrene som barna bor hos, omtrent like godt ut som de foreldrene som ikke bor sammen med barna sine. Det som er sagt her, gjelder både når vi sammenlikner hele gruppen av foreldre som har barna boende hos seg, med hele gruppen av foreldre som ikke bor sammen med barna, og når vi sammenlikner mødre og fedre i samme bidragspar. Det er bare små og usikre endringer i dette bildet fra 2002 til 2004, og i den grad det er endringer, skyldes det andre forhold enn barnebidraget og bidragsreformen. Det generelle nivået på barnebidraget var i 2004 omtrent på samme nivå som i 2002, eller kanskje noe høyere, når vi tar hensyn til de samtidige endringene i reglene for beskatning av bidraget.

Noen grupper har fått endret barnebidrag. Analysene tyder på at fedre uten samvær betaler høyere barnebidrag i 2004 enn i 2002, mens mødre med lav inntekt mottar høyere bidrag, særlig i de tilfellene hvor far har høy inntekt. Disse endringene i fordelingen av betalt og mottatt barnebidrag etter foreldrenes inntekt, og etter omfanget av samværsforelderens kontakt med barnet/barna, stemmer nokså bra overens med hva vi ventet å finne etter innføringen av de nye beregningsreglene for barnebidrag.

Det kan se ut til at en del av foreldrene har foregrepet reformen og tatt den på forskudd. I de tilfellene hvor barna bodde omtrent like mye

hos hver av foreldrene, tok foreldrene allerede før bidragsreformen hensyn til kostnadene ved samvær når bidraget ble fastsatt, mens andre grupper med mye samvær først begynte å ta hensyn til samværet i bidragsfastsettelsen etter at de nye reglene for beregning av barnebidrag var trådt i kraft.

Andelen som inngår private avtaler om barnebidrag, økte fra tiden før bidragsreformen (2002) til tiden etter (2004). Også dette er i tråd med intensjonene i reformen.

Erling Holmøy og Vibeke Oestreich Nielsen: Utviklingen i offentlig ressursbruk knyttet til helse og omsorgstjenester. En oversikt over relevant faglitteratur. Rapporter 2008/42. Sidetall 56. ISBN 978-82-537-7451-0 (Trykt versjon). ISBN 978-82-537-7452-7 (Elektronisk versjon)

I følge OECD (2007) utgjorde de samlede utgiftene knyttet til produksjon av helse- og omsorgstjenester (HO-tjenester) 9,1 prosent av bruttonasjonalproduktet i Norge i 2005. Hele 83,6 prosent av disse utgiftene var finansiert av det offentlige. HO-utgiftene har i de fleste OECD-land økt til dels raskere enn nasjonalinntekten. Fremover vil en sterk vekst i antall eldre bidra til å forsterke veksten i HO-utgiftene. Da offentlig forvaltning står for det meste av både produksjonen og finansieringen av HO-tjenestene, er det viktig for myndighetene å anslå mer konkret størrelsesordenen på hvordan etterspørselen etter HO-tjenester vil utvikle seg på lang sikt, samt å begrunne de ulike anslagene. Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Finansdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og den har som formål å bidra til dette. Rapporten gir en oversikt over hvordan man har utarbeidet tallfestede fremskrivninger av etterspørselen etter HO-tjenester og offentlige HO-utgifter i andre land.

Den kartlegger rådende oppfatninger om de viktigste drivkreftene, og hvilke konkrete tallanslag som gjøres på usikre variable som blant annet utviklingen i de eldres helsetilstand og standarden på tjenestene.

Den historiske veksten i HO-utgiftene kan i liten grad tilskrives demografiske forhold. Dette vil endres radikalt i tiårene fremover på grunn av den kommende sterke økningen i antall eldre, fordi man i alle land finner en positiv sammenheng mellom alder og bruk av helsetjenester. For eldreomsorg følger en slik aldersprofil nesten per definisjon. Aldringen av befolkningen vil gjøre seg gjeldende i de fleste land. I Norge ligger den an til å bli mer moderat enn i mange andre land, men effekten på offentlige utgifter blir relativt kraftig i Norge, gitt dagens fordeling av finansieringsansvaret mellom offentlig forvaltning og privat sektor.

Den markerte aldersprofilen for bruken av HO-tjenester reflekterer bl.a. den alders- og kjønns spesifikke helsetilstanden blant de eldre. Det er imidlertid ikke opplagt at slike aldersprofiler vil holde seg uendret når man ser flere tiår fremover. Utviklingen i de eldres helsetilstand er derfor en annen viktig drivkraft bak den fremtidige HO-etterspørselen. Usikkerheten om denne aksentueringen av at dødeligheten blant de eldre har falt i mange år, en tendens som forventes å fortsette. Dødelighet og helsetilstand henger åpenbart sammen, men sammenhengene er kompliserte og uavklarte. Denne rapporten refererer de ulike hypotesene som er satt frem i litteraturen, og peker på de som har fått størst gjennomslag hos dem som i en fremskrivningssituasjon tvinges til å velge man tror mest på. Den mest utbredte antakelsen synes å være at de eldre får flere år som relativt "friske" når de lever lenger, men bedringen i den aldersspesifikke helsetilstanden er ikke stor nok til å hindre økning i den samlede gjennomsnittlige individuelle HO-etterspørselen over hele livet.

En tredje potensielt viktig drivkraft vil være utviklingen i standarden på de ulike HO-tjenestene. I stor grad vil denne bestemmes av ressursinnsatsen per bruker av tjenestene og av hvilke tjenester som tilbys. I tidligere langsiktige fremskrivninger av norsk økonomi har man typisk forutsatt at standarden på tjenestene holdes uendret, målt med timeverk per tjenestebruker/behandling. Dette bør ikke tolkes som en prognose, men mer som et beregningsteknisk utgangspunkt; hva vil det koste å beholde den standarden vi allerede har? Denne tilnærmingen avviker imidlertid fra internasjonal hovedpraksis i tilsvarende fremskrivninger. De fleste av disse forutsetter at helseutgiftene vil vokse minst like raskt som BNP per innbygger. I en del studier antas veksten å bli enda raskere med henvisninger til historiske trender og til studier som indikerer at helsetjenester synes å være et såkalt luksusgode (inntektselastisitet større enn én).

En fjerde drivkraft er produktivtetsvekst, som per definisjon betyr mindre ressursbruk per produsert enhet. For næringer som opererer i private markeder er effekten på samlet ressursbruk ikke opplagt, fordi produktivtetsvekst kan gi økt produksjon gjennom virkninger på relative priser og forbrukernes realinntekt. Produktivtetsøkning i produksjonen av HO-tjenester som i stor grad skattefinansieres av det offentlige, kan imidlertid slå annerledes ut enn den vil i markedsrettede næringer. I produksjonen av helsetjenester er det en vanlig oppfatning at produktivtetsveksten har vært meget rask som følges av utvikling av nye medisiner, behandlingsmetoder, diagnostikk etc. Det er også vanlig å anta at denne utviklingen vil fortsette. Men med et stort innslag av offentlig finansiering har dette slått ut i sterk vekst i antall behandlinger og helserelevante produkter. Mange av disse er meget kostbare. Produktivtetsvekst fremheves derfor av mange forskere som hovedårsaken til den raske veksten i helseutgiftene.

I omsorgssektoren er det derimot grunn til å tro at potensialet for produktivtetsvekst er meget begrenset. Når konkurransen på arbeidsmarkedet samtidig fører til at lønningene i sektoren må øke i takt med lønnsveksten i andre sektorer, der produktivtetsveksten er langt høyere, vil den relative prisen per produsert enhet øke. I vanlige markeder vil forbrukernes valg sørge for god balanse mellom betalingsvillighet og marginale produksjonskostnader, og dette ville normalt dempet etterspørselsveksten. Denne selvreguleringen av etterspørsel og ressursbruk forsvinner når prismekanismen i stor grad erstattes skattefinansiering. Det er imidlertid viktige grunner til at markedsmekanismen i stor grad er satt til side i de fleste lands organisering av produksjon og finansiering av HO-tjenester.

Rapporten sammenligner internasjonale fremskrivninger av HO-etterspørselen med tilsvarende norske fremskrivninger. Disse har hovedsakelig basert seg på modellen MAKKO som dekomponerer veksten i sysselsettingsbehovet i spesialisthelsetjenesten og eldreomsorg i bidrag fra endringer i henholdsvis dekningsgrad (antall brukere som andel av befolkningen i en gitt aldersgruppe), standard (timeverk per bruker), varighet (lengde på omsorgsopphold), og endringer i antall kvinner og menn innenfor hver enkelt aldersgruppe. I lys av den internasjonale fremskrivningspraksisen peker rapporten på sterke sider ved norske fremskrivninger, og på mulige forbedringer.

Roger Bjørnstad og Inger Holm:
Makroøkonomiske konsekvenser av redusert arbeidstid for skift- og turnusarbeidere. Rapporter 2008/39. Sidetall 33. ISBN 978-82-537-7439-8 (Trykt versjon). ISBN 978-82-537-7440-4 (Elektronisk versjon)

Ekspertutvalget for vurdering av arbeidstidsordninger knyttet til skift- og turnusarbeid (skift/turnusutvalget) har bedt Statistisk sentralbyrå om å analysere de

makroøkonomiske konsekvensene av både utvalgets og arbeidstakerorganisasjonenes forslag til arbeidstidsreform. I denne rapporten presenteres beregningene. Beregningene er også presentert som et vedlegg til skift/turnusutvalgets innstilling, NOU 2008:17.

Utvalgets forslag til arbeidstidsreform innebærer at 51 200 årsverk blir berørt av reformen, og at arbeidstiden for disse reduseres med 0,64 time per uke i gjennomsnitt fra og med 2010. Resultatene preges av at dette utgjør en svært liten andel av den samlede arbeidsinnsatsen i Norge. Forslaget innebærer at den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden for heltidsstillinger kun reduseres med 0,04 prosent i økonomien som helhet.

Selv om utslagene er små i makroøkonomien, innebar forslaget likevel større virkninger for næringer og for de offentlige finansene. Således avhenger resultatene av om det gis lønnskompensasjon til de som berøres av reformen og av om de økte offentlige utgiftene dekkes inn gjennom andre finanspolitiske tiltak. Derfor presenterer vi tre alternative beregninger av utvalgets forslag. I hovedberegningen gis det full lønnskompensasjon det samme året som reformen gjennomføres og den offentlige timeverksbruken holdes på samme nivå som i referansebanen. Det innebærer økt offentlig sysselsetting målt i antall personer. I en annen beregning gis det ingen lønnskompensasjon, og en tredje analyserer virkningene av reformen dersom det gis full lønnskompensasjon samtidig som offentlig sysselsetting i antall personer holdes på samme nivå som i referansebanen. Denne tredje beregningen innebærer redusert offentlig timeverksbruk og tjenesteproduksjon. Arbeidstakerorganisasjonenes forslag til reform analyseres under forutsetning om full lønnskompensasjon og uendret offentlig timeverksbruk, men vi vurderer reformen med og uten smitteeffekter til andre grupper.

Den reduserte arbeidstiden innebærer noe økt sysselsetting for å kompensere for bortfallet av

arbeidsinnsats per sysselsatt. Det reduserer arbeidsledigheten og bidrar samtidig til en høyere lønnsvekst. De økte lønnskostnadene for næringslivet, samt noe økt arbeidstilbud, moderer utslaget på ledigheten. Et høyere lønnsnivå reduserer norske bedrifters internasjonale konkurranseevne og svekker offentlige budsjetter. Utslaget blir større dersom det gis lønnskompensasjon og dersom timeverksbruken i offentlig sektor opprettholdes. Arbeidstakerorganisasjonenes forslag til reform er av større omfang enn utvalgets forslag, slik at virkningene av denne er noe mer merkbare.

I 2050 innebærer utvalgets forslag til reform, med full lønnskompensasjon og uendret offentlig timeverksbruk, at ledighetsraten er 0,005 prosentpoeng lavere enn i referansebanen. Realtimelønnen er på samme tid 0,01 prosent høyere. Overskuddet i offentlig forvaltning reduseres med 194 millioner 2004-kroner det samme året som reformen gjennomføres. Dette utgjør 0,009 prosent av BNP, og overskuddet holder seg stabilt rundt 0,01 prosent lavere enn i referansebanen gjennom hele beregningsperioden fram til 2050.

Discussion Papers

Ådne Cappelen, Arvid Raknerud and Marina Rybalka: The effects of R&D tax credits on patenting and innovations. DP no. 565, 2008. Sidetall 30.

Norwegian business spending on R&D is low by OECD standards. To stimulate business R&D, in 2002 the Norwegian government introduced a tax-based incentive, SkatteFUNN. We analyze the effects of SkatteFUNN on the likelihood of innovating and patenting. Using a rich database for Norwegian firms, we find that projects receiving tax credits result in the development of new production processes and to some extent the development of new products for the firm. Firms that collaborate with other firms are more likely to be successful in their innovation activities. However, the scheme does not ap-

pear to contribute to innovations in the form of new products for the market or patenting.

Trude Lappegård: Family Policies and Fertility: Parents' Parental Leave Use, Childcare Availability, the Introduction of Childcare Cash Benefit and Continued Childbearing in Norway. DP np. 564, 2008. Sidetall 24.

We address the relationship between family policies and fertility in Norway, including three somewhat different policies: parental leave, formal childcare, and the childcare cash benefit. Norwegian family policy has been considered dualistic, giving priority to both dual-earner support and general family support. Our data are administrative register data covering the period 1995–2002. The analysis shows that policies that promote father involvement in childcare and gender equality are positively associated with timing of second births, while policies giving more general family support are positively associated with timing of third births. The so-called “double-tracked” family policy seems to apply to different couples in a positive matter. An important insight of this paper is that both policies designed to improve reconciliation of work and family, and policies designed to improve childcare choices for parents, are indeed popular; however, in terms of fertility outcomes, there is wide heterogeneity in how they respond to the policies.

Chiara Pronzato: Why Educated Mothers don't make Educated Children? A Statistical Study in the Intergenerational Transmission of Schooling. DP no. 563, 2008. Sidetall 24.

More educated parents are observed to have better educated children. From a policy point of view, however, it is important to distinguish between causation and selection. Researchers trying to control for unobserved ability have found conflicting results: in most cases, they have found a strong positive paternal effect but a negligible maternal effect. In this paper, I evalu-

ate the impact on the robustness of the estimates of the characteristics of the samples commonly used in this strand of research: samples of small size, with low variability in parental education, not randomly selected from the population. The part of the educational distribution involved in any identification strategy seems to be a key aspect to take into account to reconcile previous results from the literature.

Documents

Tonje Køber, Nina Arnesen, Matz Ivan Faldmo, Jenny Linderud, Peder Næs, Grete Olsen, Bente Thomasen, Harald Utne and Li-Chun Zhang: Statistics Norway's Business Process Model. Documents 2008/17. Sidetall 27.

Notater

Roger Bjørnstad, Roger Hammerland og Inger Holm: En modell for arbeidstiden. 6-timersdagen kommer i 2050. Notater 2008/62. Sidetall 29.

Den gjennomsnittlige arbeidstiden har blitt redusert betydelig siden midten av forrige århundre. Den tariffestede normalarbeidstiden har gått ned fra 46 timer per uke i 1962 til 37,5 timer etter 1987. Antall feriedager har i tillegg økt med 10. Dessuten er det færre selvstendig næringsdrivende med lange arbeidsdager og flere kvinner med deltidsstillinger som har kommet i jobb. I dette notatet er det estimert en modell for tariffestet normalarbeidstid, som sammen med modeller for avtalt arbeidstid, overtid og deltidsomfang, samt anslag for enkelte andre størrelser, har gjort oss i stand til å beregne gjennomsnittlig arbeidstid fram til 2060. Som følge av betydelig inntektsvekst vil det trolig bli ønske om enda mer fritid i framtiden. Aldringen i befolkningen innebærer imidlertid at forsørgerbyrden blant de som er i jobb blir større. Det kan begrense mulighetene for arbeidstidsforkortelser. Beregningene viser likevel at den sterke veksten i forsørgerevnen kan bringe den tariffestede normalarbeidstiden ned til 30 timer per uke omtrent i 2050. Det

tilsvarer 6 timer per arbeidsdag. Når en tar hensyn til redusert deltidsomfang og økt overtidsarbeid, reduseres den gjennomsnittlige arbeidstiden per uke fra 31,2 timer i 2007 til 27,1 timer i 2060 ifølge beregningene. Det er en klart lavere reduksjon enn nedgangen i normalarbeidstiden.

Simen Pedersen: Kommunenes økonomiske atferd 2001-2007. Notater 2008/60. Sidetall 105.

Norske kommuner produserer nasjonale velferdstjenester innenfor ulike sektorer, som administrasjon, utdanning, barnehager, helsestell, sosiale tjenester, pleie og omsorg, kultur og infrastruktur. Variasjoner i pengebruken per innbygger innenfor disse sektorene skyldes at kommunene har forskjellige inntekter og bundne kostnader (utgiftsbehov) og at de prioriterer pengebruken ulikt. I dette arbeidet benyttes en simultan mikroøkonometrisk modell kalt KOMMODE. Til forskjell fra partielle modeller tar KOMMODE hensyn til sammenhenger som må gjelde på tvers av sektorene. Dvs. at bibetingelsen om at utgiftene pluss netto driftsresultat er lik inntektene er gjeldende. Med bakgrunn i budsjettbetingelsen kommunene står ovenfor er ressursbruken i de forskjellige sektorene gjensidig avhengige av hverandre.

Kommunene møter lovpålagte oppgaver og minstestandarder i tjenesteproduksjonen. I en utvidet forstand vil dette omhandle alle minstestandarder og normer samfunnet pålegger kommunene. Kostnaden forbundet med dette produksjonsnivået kalles bundne kostnader. Etter at bundne kostnader i alle sektorer er dekket, sitter kommunene igjen med frie midler til rådighet. Disse frie midlene omtales som frie disponible inntekter og er et uttrykk for kommunenes økonomiske handlefrihet. Andelen av de frie disponible inntektene som brukes til de ulike sektorene kalles marginale budsjettandeler.

Dette notatet presenterer modellestimater for årene 2001-2007. Med modellestimater menes effekter

av variabler som påvirker bundne kostnader samt marginale budsjettandeler tilknyttet ulike sektorer. Resultatene fra analysen viser at modellen er forholdsvis stabil over tid. Dette kommer til uttrykk i stabilitet i modellestimatene.

Dinh Quang Pham: Nye US Census-baserte metoder for ukedag-effekter for norske data. Notater 2008/58. Sidetall 41.

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser kan fås ved henvendelse til Aud Walseth,

Statistisk sentralbyrå, telefon: 21 09 47 57, telefax: 21 09 00 40, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 6/2007:

Konjunkturtendensene, 3-10.

Ann Lisbet Brathaug, Ingunn Sagelvmo og Ole Magnus Jakobsen: Reviderte nasjonalregnskapstall for 2005 og 2006: Små revisjoner i BNP-vekst, 27-30.

Dennis Fredriksen, Kyrre Stensnes og Nils Martin Stølen: Pensjonsreformen: Virkninger på arbeidstilbud, finansieringsbyrde og fordeling, 31-38.

John K. Dagsvik, Zhiyang Jia, Tom Kornstad og Thor Olav Thoresen: LOTTE-Arbeid – mikrobasert modell for beregning av arbeidstilbudseffekter av skatteendringer, 39-47.

Knut Einar Rosendahl og Eirik Lund Sagen: Reduserte transportkostnader i gassmarkedet – mulige konsekvenser for Norge, 48- 53.

Ådne Cappelen, Arvid Raknerud og Marina Rybalka: Effekter av SkatteFUNN på foretakenes produktivitet og lønnsomhet, 54-62.

ØA 1/2008:

Økonomisk utsyn over året 2007 3-132.

ØA 2/2008:

Eilev S. Jansen og Dag Kolsrud: Kommunesektorens betydning for makroøkonomien, 3-10.

Vibeke Oestreich Nielsen: Utviklingen i offentlige utgifter til velferdstjenester mot 2060, 11-18.

Erik Fjærli: SkatteFUNN: Tilskuddsordningen for FoU i næringslivet og skattemotiverte tilpasninger i småforetak, 19-24.

Lasse Sigbjørn Stambøl: Skaper høyt kommunalt forbruk flere

arbeidsplasser og økt tilflytting? 25-32.

Lasse Sigbjørn Stambøl: Fordeling og mobilitet av selvstendig næringsdrivende i Norge, 33-44

ØA 3/2008:

Konjunkturtendensene, 3-28.

Helge Brunborg, Inger Texmon og Silje Vatne Pettersen: Nye befolkningsframskrivninger, 29-41.

Bjart Holtsmark: U-land eller i-land – hvor ligger løsningen på klimaproblemet? 42-49.

ØA 4/2008:

Konjunkturtendensene, 3-26.

Helge Brunborg, Dennis Fredriksen, Nils Martin Stølen og Inger Texmon: Levealdersutvikling og delingstall, 27-35.

Dennis Fredriksen, Trude Gunnes og Nils Martin Stølen: Oppdaterte framskrivninger av arbeidsstyrke, pensjonsutgifter og finansieringsbyrde, 36-43.

Erling Holmøy og Vibeke Oestreich Nielsen: Velferdsstatens langsiktige finansieringsbehov, 44-52.

ØA 5/2008:

Marina Rybalka: Hvor viktig er IKT for utvikling i næringslivet: produktivitetsanalyse 3-10.

Knut Ø. Sørensen: Satelittregnskap for forskning og utvikling i nasjonalregnskapet 11-16.

Dag Rønningen: Bruttostrømmer på arbeidsmarkedet 17-23.

Roger Bjørnstad og Roger Hammersland: Makroøkonomiske konsekvenser av redusert arbeidstid, 24-28.

Annegrete Bruvoll og Marit Dalen: Lag på lag i norsk klima- og energipolitikk 29-37.

Economic Survey

From 2004 will Economic Survey no longer be available in its current form. Economic trends for the Norwegian economy will continue to be published electronically, but will no longer have a printed counterpart.

http://www.ssb.no/kt_en/

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret			
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre			
2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.1. Ordre. Ordretilgang og ordreserve i industri ialt	3*
2.2. Ordreserve. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.2. Ordre. Ordretilgang og ordreserve i bygg og anlegg i alt	3*
Arbeidskraft			
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU.	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger	5*
Produksjon			
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 1995=100	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer.	5*
		4.4. Produksjon. Investerings- og konsumvarer.	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer			
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner.	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter	6*	5.2. Årsanslag for investeringer i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for investeringer i oljevirkksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for investeringer i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger.	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg	9*
		5.7. Bygg under arbeid	9*
Forbruk			
6.1. Forbruksindikatorer.	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks.	9*
		6.3. Førstegangsregistrerte nye personbiler	9*
Priser			
7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før.	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring.	11*
7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser.	11*
7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks.	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris råolje, Brent Blend	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked			
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent.	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent.	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs	13*	8.3. Valutakursindekser.	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator	15*
Utenrikshandel			
9.1. Eksport og import av varer. Mill. kroner. Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen.	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets- utnyttning Prosent	Generell be- dømmelse av utsiktene i komende kvartal	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting				Etterspørsel	Kapasitet	Arbeidskraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet						
2005										
3. kvartal	59,0	61,4	52,4	53,4	82	61,0	63	10	6	4
4. kvartal	61,0	62,6	55,1	54,7	82	62,3	60	10	8	4
2006										
1. kvartal	60,7	61,3	57,1	54,8	83	61,1	55	10	11	5
2. kvartal	59,4	60,8	57,4	54,9	83	60,2	50	11	14	6
3. kvartal	59,7	62,1	57,2	55,3	84	61,1	47	12	15	7
4. kvartal	61,6	62,0	57,4	55,0	84	61,5	44	13	16	8
2007										
1. kvartal	61,4	60,8	57,3	54,8	85	61,0	42	14	17	9
2. kvartal	61,5	61,0	57,4	55,4	85	60,4	42	14	18	8
3. kvartal	60,4	60,9	56,5	55,9	85	59,5	43	14	18	8
4. kvartal	57,3	59,6	55,1	55,1	85	57,9	45	13	18	7
2008										
1. kvartal	55,1	58,5	53,4	53,1	84	55,9	48	11	16	6
2. kvartal	53,5	56,0	51,2	50,0	83	52,6	53	9	14	6
3. kvartal	51,4	52,9	49,1	47,3	83	48,4	56	9	12	5

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 2000=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transport- midler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig- bygg	Andre bygg
2004	85,3	88,1	79,5	85,9	95,8	148,9	214,0	146,7	120,5
2005	100,6	99,9	103,0	113,3	93,5	177,2	249,9	177,0	140,3
2006	133,1	123,0	165,7	182,0	120,2	197,5	278,0	185,9	168,8
2007	156,4	147,2	200,3	190,9	161,8	216,8	279,8	173,2	220,6
2006									
4. kvartal	146,1	137,9	184,1	200,5	137,2	212,5	297,8	183,1	189,9
2007									
1. kvartal	153,2	145,9	190,2	203,5	149,1	223,4	289,7	190,5	215,4
2. kvartal	157,8	149,7	195,9	200,3	160,7	222,2	268,8	186,6	227,5
3. kvartal	158,6	148,9	203,2	189,3	167,7	214,4	265,9	168,5	223,7
4. kvartal	155,9	144,1	211,7	170,3	169,6	207,0	294,9	147,2	215,6
2008									
1. kvartal	151,1	137,3	219,6	147,7	166,0	198,5	299,0	124,7	212,1
2. kvartal	146,8	130,8	225,6	128,0	158,6	194,6	297,8	112,3	209,4
3. kvartal	145,1	126,0	229,3	116,2	151,0	198,9	308,9	106,4	210,8

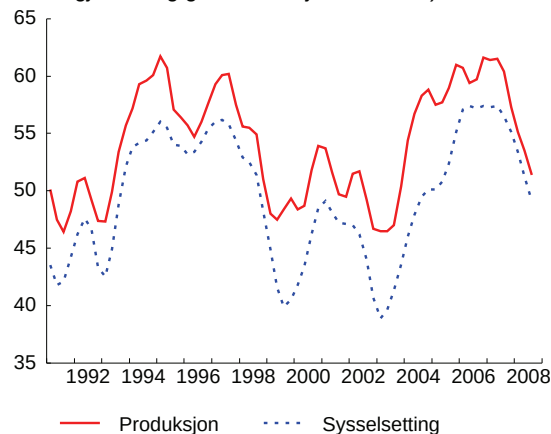
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordresreserve. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 2000=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transport- midler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig- bygg	Andre bygg
2004	77,1	91,6	77,4	63,5	98,8	167,3	315,4	143,4	115,9
2005	100,2	100,4	104,1	101,2	109,4	201,6	353,9	185,5	138,4
2006	148,5	115,4	214,3	175,3	112,0	250,2	420,9	228,2	182,8
2007	211,1	141,9	343,8	271,5	180,2	291,5	462,5	224,6	252,2
2006									
4. kvartal	172,6	125,8	265,8	217,4	119,9	268,0	454,1	235,2	201,2
2007									
1. kvartal	189,1	133,8	298,7	245,6	132,0	279,8	461,6	234,4	222,6
2. kvartal	204,9	140,8	329,5	269,0	157,4	290,6	460,9	231,9	246,4
3. kvartal	219,2	145,7	358,7	283,8	194,8	297,4	461,2	224,4	264,7
4. kvartal	231,2	147,3	388,2	287,5	236,6	298,0	466,4	207,8	275,0
2008									
1. kvartal	240,4	145,4	421,5	280,4	272,6	289,6	461,1	184,5	279,3
2. kvartal	247,2	141,2	462,2	267,1	295,9	275,2	444,5	161,2	275,9
3. kvartal	252,3	136,6	510,7	253,9	305,7	266,8	433,6	141,2	270,5

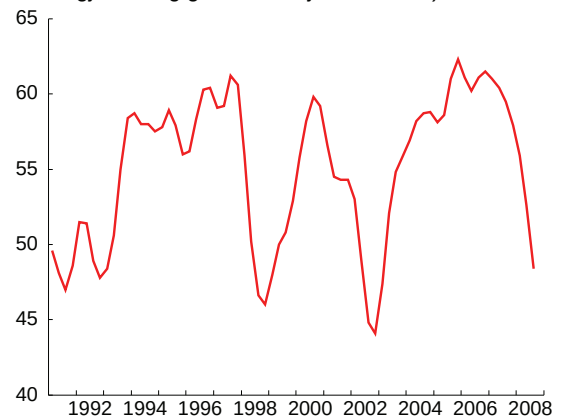
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

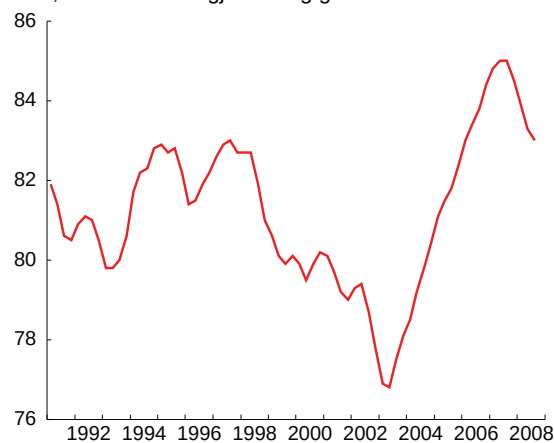
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

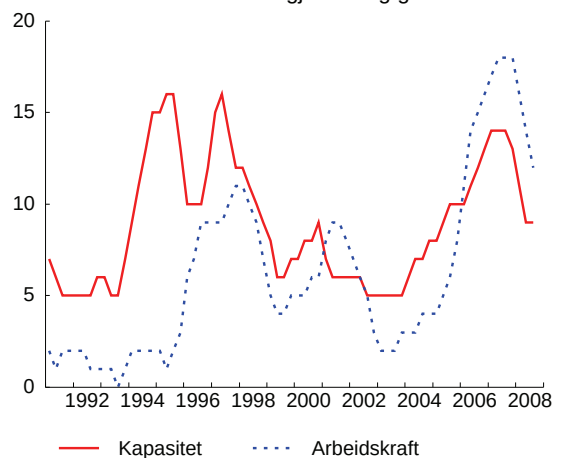
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

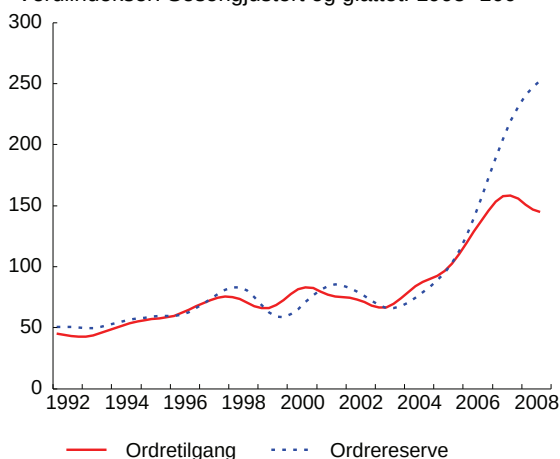
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser produksjonen, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

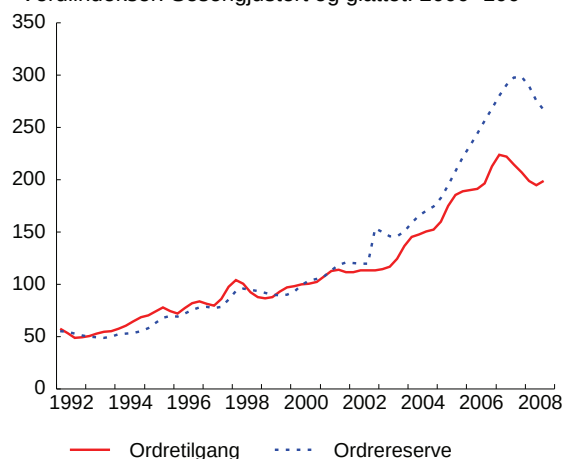
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal). Ordrebasert industri ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal). Bygg og anlegg ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					NAV				Sykefravær- statistikk
	Sysselsatte	Ukeverk	Arbeids- styrken	Arbeids- ledige ²	Arbeids- ledighet. Prosent av arbeids- styrken	Registrerte ledige	Registrerte ledige og personer på tiltak	Tilgang på ledige stillinger	Beholdning av ledige stillinger	Sykefravær- prosent ³
2003	2 269	1 765	2 375	107	4,5	92,6	107,0	16,6	11,1	8,2
2004	2 276	1 761	2 382	106	4,5	91,6	108,5	16,9	10,7	7,1
2005	2 289	1 800	2 400	111	4,6	83,5	96,6	19,8	13,3	6,7
2006	2 362	1 825	2 446	84	3,4	62,7	72,8	27,6	18,9	6,9
2007	2 443	1 870	2 507	63	2,5	46,0	56,1	33,3	24,3	6,9
2007										
Juni	2 432	1 863	2 494	62	2,5	45,9	55,8	33,3	24,9	6,5
Juli	2 440	1 866	2 503	63	2,5	46,9	56,3	34,3	24,9	6,8
August	2 443	1 867	2 506	63	2,5	45,1	54,8	31,2	24,6	6,8
September	2 454	1 881	2 518	64	2,5	43,8	53,7	33,9	25,2	6,8
Oktober	2 470	1 904	2 532	62	2,4	42,6	53,0	44,9	26,8	6,9
November	2 481	1 891	2 544	63	2,5	41,3	51,7	33,8	27,1	6,9
Desember	2 489	1 907	2 552	63	2,5	40,9	51,0	34,4	27,6	6,9
2008										
Januar	2 492	1 903	2 555	63	2,5	40,9	50,8	32,4	26,8	7,4
Februar	2 503	1 927	2 567	64	2,5	40,5	50,7	33,8	27,1	7,4
Mars	2 511	1 931	2 573	62	2,4	40,9	50,5	31,5	26,5	7,4
April	2 514	1 945	2 578	63	2,5	39,4	50,6	35,9	27,4	6,8
Mai	2 515	1 951	2 579	64	2,5	40,4	51,5	24,6	26,7	6,8
Juni	2 512	1 930	2 578	66	2,6	40,3	51,1	29,7	26,1	6,8
Juli	2 514	1 934	2 577	63	2,4	40,4	50,7	31,0	27,6	..
August	2 521	1 932	2 584	63	2,4	41,1	51,6	25,7	26,8	..
September	2 520	1 949	2 585	66	2,5	42,6	53,9	35,3	26,9	..
Oktober	..	..	..	..	..	44,9	56,5	25,7	25,3	..
November	..	..	..	..	..	48,3	59,8	23,4	25,0	..

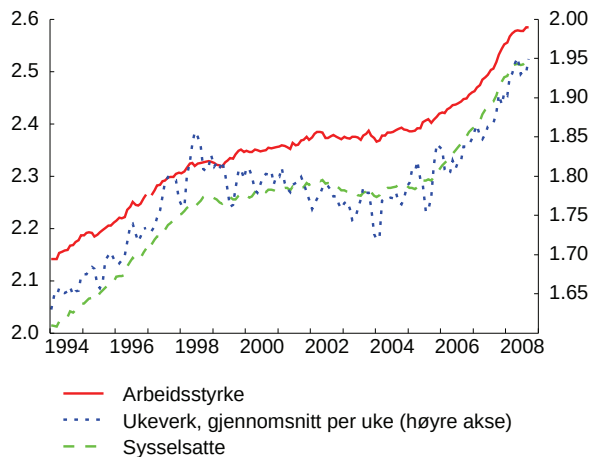
¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal. ² Det skjedde en større omlegging av AKU fra 2006, med brudd i tidsserien som resultat. ³ Egen- og legemeldte sykefraværsværk som prosent av avtalte dagsverk, kvartalstall.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og NAV.

4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 1995=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse			
	Total indeks ¹	Råolje og naturgass	Industri	Kraft- forsyning	Innsats- varer	Investerings- varer	Konsum- varer	Energi- varer
2003	105,8	115,8	96,8	87,2	95,7	99,7	98,8	107,3
2004	108,1	114,5	98,2	87,8	99,1	98,5	99,7	106,2
2005	107,4	110,7	101,3	110,1	101,4	104,9	100,6	105,1
2006	104,7	105,1	105,7	96,3	104,7	115,3	101,2	99,1
2007	104,0	100,0	110,0	110,6	107,7	125,7	102,6	97,2
2007								
April	107,7	107,6	108,9	104,9	107,1	122,6	98,9	102,3
Mai	102,0	96,6	110,3	112,7	107,5	125,8	106,7	94,1
Juni	97,2	89,9	109,1	108,8	105,6	127,2	101,5	88,6
Juli	104,6	99,5	110,2	118,5	107,9	126,8	102,0	96,9
August	106,1	101,1	110,6	124,3	106,9	127,8	104,1	99,3
September	105,9	99,7	111,1	129,7	109,5	128,2	101,8	99,4
Oktober	106,8	102,9	112,0	115,5	110,0	129,7	103,4	100,2
November	104,8	100,9	111,2	109,7	107,7	130,0	103,1	98,4
Desember	102,4	98,4	108,5	107,9	104,7	126,7	100,6	96,3
2008								
Januar	104,3	100,9	112,2	106,9	106,1	134,6	104,8	97,6
Februar	104,8	101,0	113,0	108,9	107,8	136,6	103,2	97,2
Mars	105,6	103,0	110,3	113,0	105,5	131,8	100,1	100,5
April	102,9	96,0	117,0	116,1	113,3	142,5	104,6	94,2
Mai	104,5	99,0	115,9	113,4	114,1	144,2	100,7	97,0
Juni	103,6	97,9	114,3	118,4	110,0	143,4	98,8	96,0
Juli	104,8	99,9	114,3	117,5	109,1	150,1	97,6	98,0
August	99,5	92,8	113,9	109,5	109,1	146,3	97,6	90,7
September	101,3	95,1	114,0	113,3	109,1	146,9	100,4	92,4

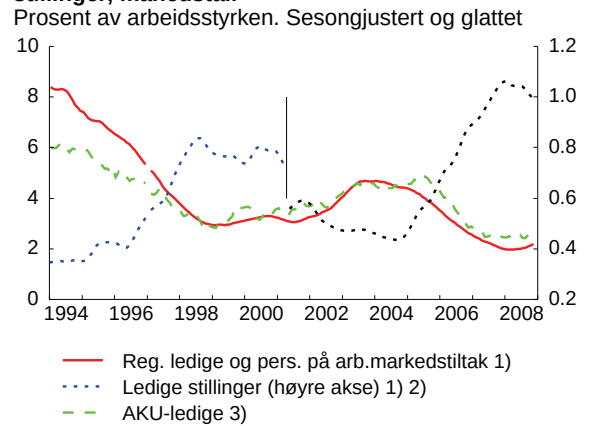
¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

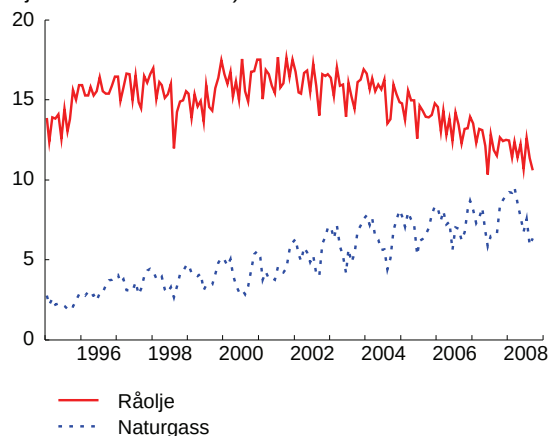
1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99.

2) Brudd i serien fom. mai 2001.

3) Brudd i serien fom. 2006.

Kilde: NAV og Statistisk sentralbyrå.

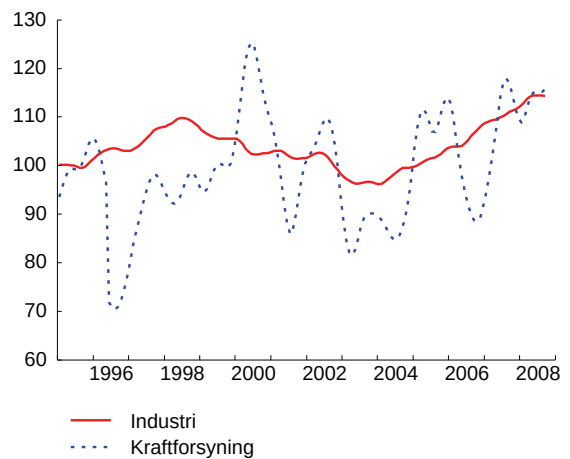
Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm3)
Ujusterte månedstall 1).

1) Brudd i seriene fra og med 2004.

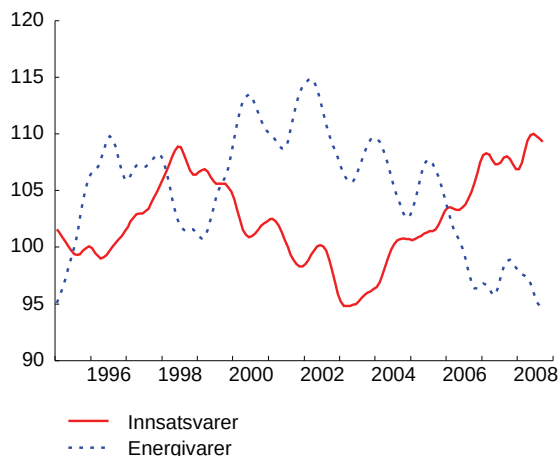
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

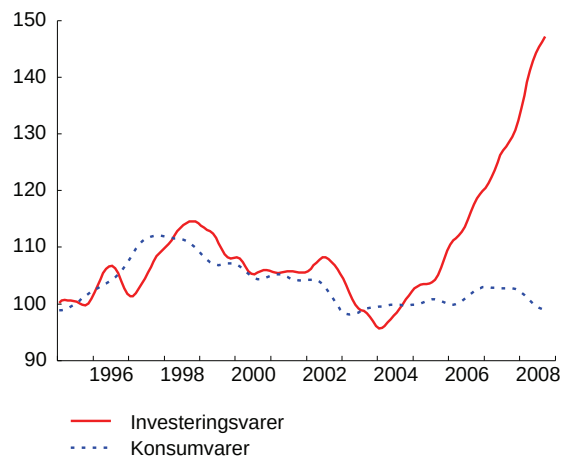
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før.

	Bygge- og anleggsproduksjon. Volum						Omsetning for forretningsmessig tjenesteyting. Verdi		Hotellomsetning. Verdi	
	I alt		Bygg i alt		Anlegg		Nivå	Endring	Nivå	Endring
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring				
2004	111,2	7,4	110,1	6,5	116,0	10,1	118,5	7,5	157,5	4,0
2005	120,5	8,4	121,0	9,9	119,4	3,0	134,3	13,4	170,9	8,5
2006	127,8	6,1	128,7	6,3	125,4	5,0	158,4	17,9	187,9	9,9
2007	135,6	6,1	136,6	6,2	132,6	5,7	186,6	17,8	217,2	15,6
2005										
4. kvartal	128,3	6,7	129,7	8,6	124,0	-0,2	162,5	14,9	151,9	12,0
2006										
1. kvartal	129,6	12,6	132,9	13,2	118,7	10,4	142,9	22,7	168,8	13,6
2. kvartal	126,9	2,2	127,9	2,7	124,0	-0,2	150,0	13,4	183,9	4,5
3. kvartal	119,5	4,6	118,0	5,1	124,9	2,5	146,7	16,5	227,0	9,5
4. kvartal	135,2	5,4	135,8	4,7	133,9	8,0	193,9	19,3	171,8	13,1
2007										
1. kvartal	138,4	6,8	139,9	5,3	133,6	12,6	170,4	19,2	193,7	14,8
2. kvartal	134,9	6,3	135,0	5,6	135,6	9,4	179,6	19,7	214,9	16,8
3. kvartal	127,1	6,4	126,8	7,5	129,2	3,4	177,3	20,9	258,8	14,0
4. kvartal	141,8	4,9	144,7	6,6	131,9	-1,5	218,9	12,9	201,4	17,2
2008										
1. kvartal	136,1	-1,7	137,8	-1,5	130,2	-2,5	188,6	10,7	207,2	7,0
2. kvartal	144,8	7,3	144,8	7,3	145,1	7,0	211,2	17,6	250,4	16,5
3. kvartal	133,9	5,4	133,7	5,4	134,8	4,3	..	..	271,6	5,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk.¹ Mrd. kroner

	Industri			Kraftfor- syning		Oljevirkksomhet (ujustert)					
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.			Utførte	Antatte i alt	Utførte			
								I alt	Leting	Utbygging	Felt i drift
2004	..	17,4	17,5	8,9	..	71,5	4,0	13,7	31,2	6,1	
2005	..	19,6	19,3	8,3	..	88,5	7,5	19,5	34,4	10,0	
2006	..	22,1	21,9	10,6	..	95,7	11,7	21,3	39,0	5,3	
2007	..	26,8	26,4	12,6	..	109,6	17,9	30,8	46,0	3,6	
2006											
4. kvartal	6,8	7,6	6,0	3,6	30,7	26,6	3,4	5,7	11,3	1,0	
2007											
1. kvartal	7,5	4,5	5,7	2,0	26,4	22,6	4,2	5,0	9,6	0,7	
2. kvartal	6,5	6,2	6,3	3,1	31,6	27,3	4,1	7,9	10,7	1,1	
3. kvartal	8,4	7,0	7,1	3,4	33,7	30,1	4,1	8,7	12,7	1,2	
4. kvartal	8,6	9,2	7,3	4,2	32,5	29,6	5,6	9,1	13,0	0,6	
2008											
1. kvartal	9,2	6,5	8,4	2,4	34,6	26,9	4,4	9,1	12,1	0,4	
2. kvartal	9,3	8,3	8,5	4,0	36,8	29,9	5,6	8,6	14,0	0,6	
3. kvartal	9,2	8,1	8,3	3,8	33,4	..	..	..	..	..	
4. kvartal	9,3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra henholdsvis investeringsundersøkelsen forrige og samme kvartal.

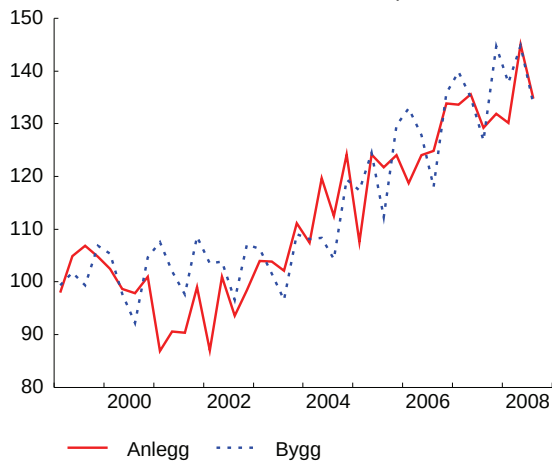
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1), i investeringsåret (t) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirkksomhet			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Årt-1												
2. kvartal	14,4	15,8	20,7	21,7	9,9	9,5	11,3	12,1	65,1	68,3	82,6	116,9
3. kvartal	15,0	16,3	24,0	23,6	8,9	9,2	11,5	12,1	78,2	88,5	119,2	132,8
4. kvartal	18,3	20,6	28,3	25,6	9,9	11,8	13,4	14,8	92,8	100,2	126,7	..
Årt												
1. kvartal	18,4	25,1	32,3	..	11,8	13,7	14,6	..	93,8	104,6	130,6	..
2. kvartal	21,1	25,8	32,8	..	11,6	14,2	15,6	..	102,3	112,9	132,6	..
3. kvartal	21,8	28,3	34,5	..	11,6	14,6	15,6	..	99,6	117,5	128,2	..
4. kvartal	22,9	27,8	34,4	..	11,2	12,9	15,4	..	99,9	112,5	..	..
Årt+1												
1. kvartal	22,8	27,6	..	..	10,6	12,6	..	..	95,8	109,6	..	..

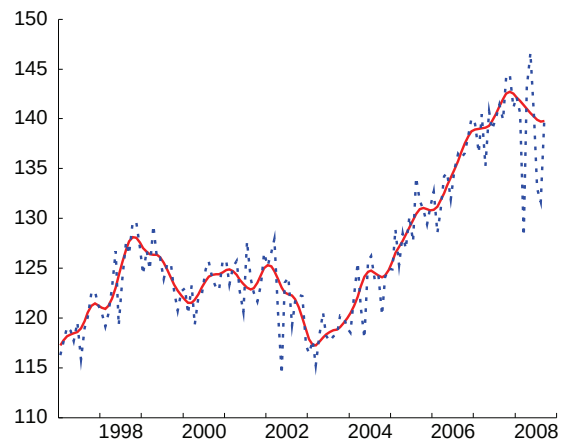
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 2000=100. 1)

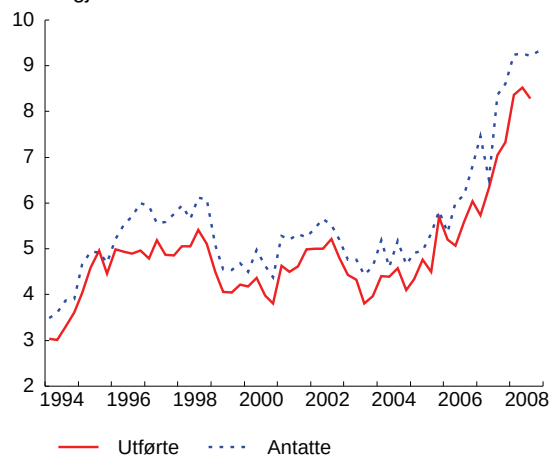
1) Brudd i serien fra 1. kv. 2000.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

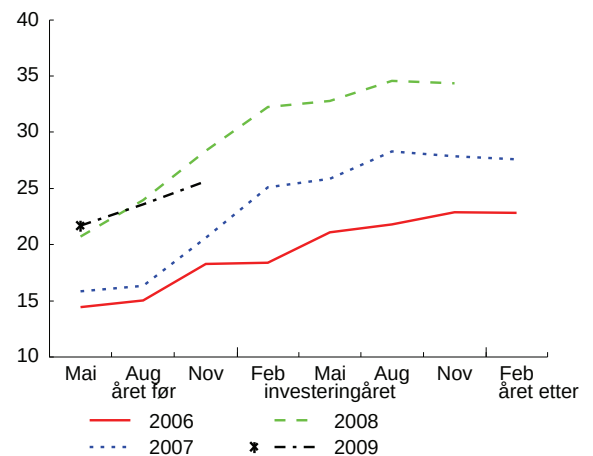
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert

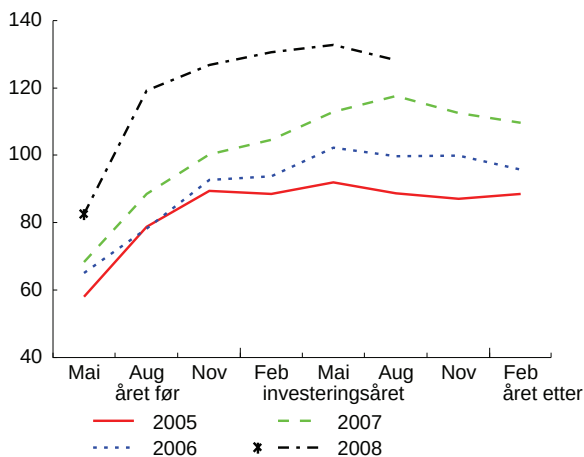
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2006-2009
Milliarder kroner

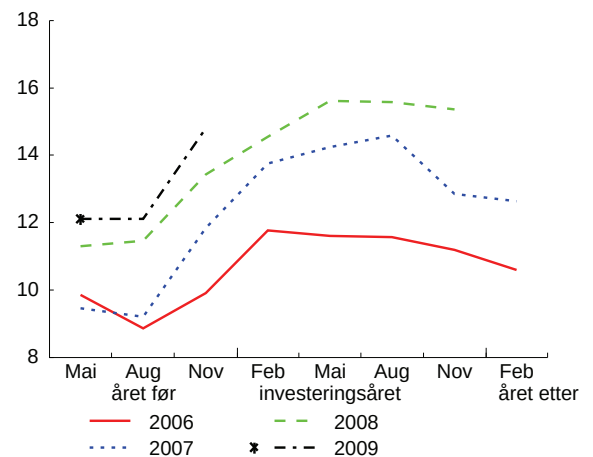
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirkksomhet
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2005-2008
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.4 Investeringer: Kraftforsyning
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2006-2009
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid

	Bygg satt igang					Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden	
	Antall boliger		Bolig bruksareal. 1000 kvm.		Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend	Andre bygg. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent			
2003	23 177	0,9	2 957	-2,9	3 294	3 878	4 284
2004	29 999	29,4	3 543	19,8	3 648	4 344	4 742
2005	31 608	5,4	3 849	8,6	4 046	4 530	4 973
2006	33 314	5,4	4 081	6,0	4 491	4 972	6 043
2007	32 520	-2,4	4 025	-1,4	5 396	5 160	7 179
2007							
April	2 893	-2,5	357	-5,4	414	5 083	6 275
Mai	2 819	-8,5	349	-9,6	421	5 115	6 355
Juni	2 452	-14,0	308	-13,0	427	5 148	6 465
Juli	2 636	-18,7	332	-16,2	434	5 178	6 593
August	2 734	-21,3	333	-17,7	440	5 205	6 722
September	2 832	-22,7	349	-18,5	447	5 224	6 839
Oktober	2 451	-23,5	322	-18,9	452	5 230	6 948
November	2 826	-23,3	329	-18,3	455	5 221	7 057
Desember	2 054	-21,9	278	-17,0	456	5 200	7 186
2008							
Januar	2 219	-20,4	289	-15,7	456	5 172	7 344
Februar	2 230	-17,5	295	-13,8	453	5 146	7 522
Mars	2 458	-13,1	305	-10,8	450	5 123	7 688
April	1 526	-9,7	232	-9,0	447	5 096	7 807
Mai	2 449	-5,8	311	-6,7	444	5 064	7 866
Juni	2 321	-2,7	315	-5,1	442	5 029	7 883
Juli	1 973	-2,3	257	-5,1	440	4 998	7 897
August	2 386	-0,7	311	-5,5	439	4 973	7 940
September	2 470	9,5	289	2,0	440	4 955	8 017

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

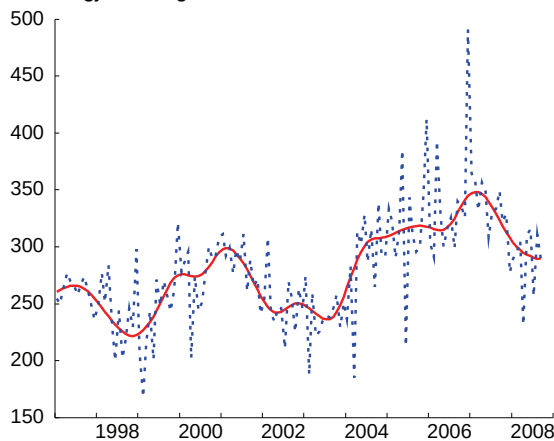
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljormsetningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 biler	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 overnattinger	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
2003	110,7	4,5	127,5	2,2	10,1	-1,7	8 441,7	-4,0
2004	114,5	3,8	131,3	3,3	12,1	19,8	8 707,8	4,0
2005	119,3	3,9	133,7	1,4	11,7	-3,5	8 495,1	-1,8
2006	126,7	6,0	139,5	4,0	11,8	1,5	8 633,1	1,3
2007	136,4	7,8	150,0	7,6	13,7	15,0	8 760,8	1,0
2007								
Juni	140,2	6,0	151,9	7,7	13,5	7,4	712,1	4,1
Juli	137,3	6,2	150,6	7,5	14,0	15,7	735,4	3,8
August	136,4	5,8	150,4	6,2	14,6	15,4	738,0	2,9
September	138,7	4,7	151,8	4,0	12,5	14,0	720,8	1,4
Oktober	138,8	3,5	152,5	1,8	15,6	5,6	748,6	-0,4
November	139,6	1,7	153,0	-0,1	14,4	-6,6	759,2	-2,3
Desember	138,4	0,7	151,9	-1,4	10,7	-18,6	726,8	-4,3
2008								
Januar	137,7	0,7	149,3	-1,9	13,8	-27,2	736,1	-5,9
Februar	139,7	1,2	152,4	-1,8	15,1	-31,3	709,8	-6,9
Mars	139,0	2,0	152,0	-1,8	11,6	-34,3	636,0	-7,2
April	139,2	2,8	151,3	-1,9	14,8	-34,4	709,9	-6,9
Mai	140,6	1,9	151,6	-3,0	12,0	-30,9	776,3	-5,9
Juni	140,1	0,0	150,5	-4,4	11,7	-32,1	710,1	-4,7
Juli	139,2	-1,4	148,3	-8,9	11,2	-33,1	700,1	-3,2
August	140,0	-1,6	148,6	-4,9	10,4	-35,4	632,1	-1,9
September	139,3	-0,3	148,2	-3,7	11,1	-38,9	703,2	-0,7
Oktober	138,1	1,7	146,6	-2,1	10,1	-40,4	..	..
November	..	..	..	..	8,9	-35,7	..	..

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljormsetningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

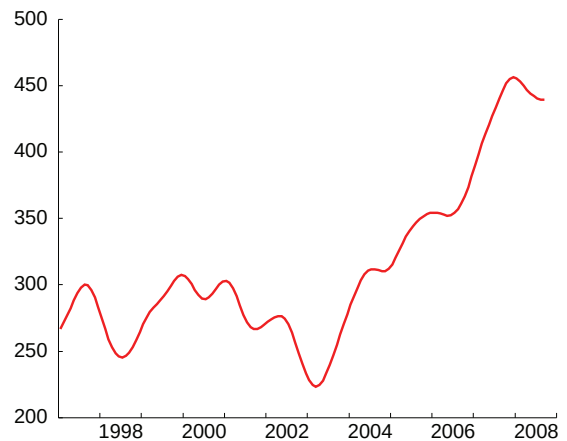
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang. Boliger
Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

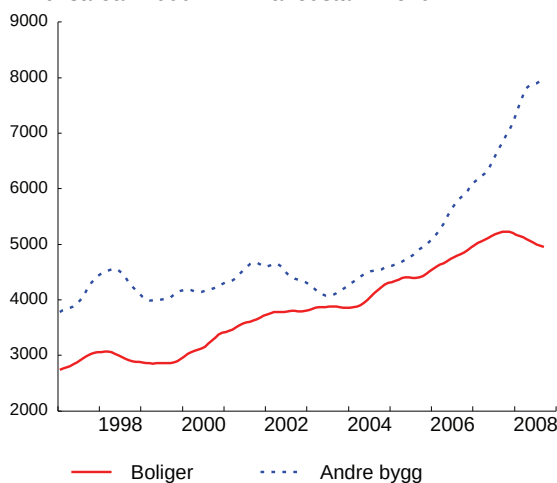
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang. Driftsbygg
Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Trend.

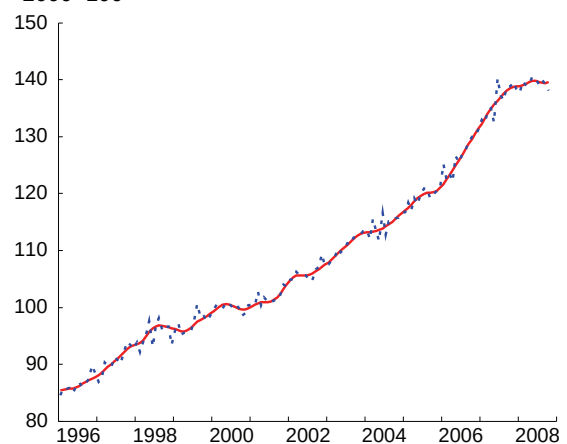
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. 1000 kvm. Månedstall. Trend

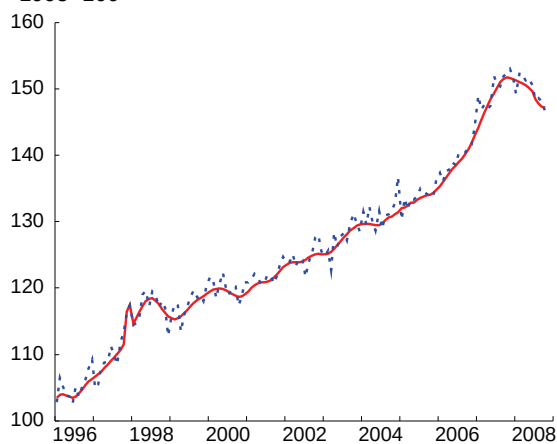
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
2000=100

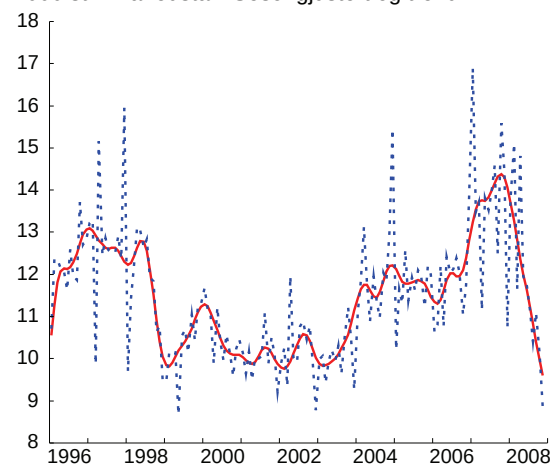
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volum. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks		Konsumprisindeksekskl. energiprodukter		KPI-JAE ¹	Harmonisert konsumprisindeks		Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Endring	Norge Endring	EU12 ² Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
2003	112,8	2,5	110,0	1,0	1,1	1,9	2,1	104,3	6,8	111,6	3,0
2004	113,3	0,4	110,9	0,8	0,3	0,6	2,1	107,7	3,2	114,9	3,0
2005	115,1	1,6	112,4	1,4	1,0	1,5	2,2	111,6	3,6	118,8	3,4
2006	117,7	2,3	113,5	1,0	0,8	2,5	2,2	118,4	6,1	123,3	3,7
2007	118,6	0,8	115,3	1,6	1,4	0,7	2,1	119,6	1,0	132,4	7,4
2007											
Mai	118,3	0,3	115,4	1,5	1,4	0,6	1,9	118,8	1,2	132,1	7,9
Juni	118,2	0,4	115,3	1,4	1,3	0,7	1,9	119,8	1,7	132,4	7,9
Juli	117,9	0,4	115,0	1,5	1,4	0,7	1,8	118,8	-1,0	132,6	7,8
August	117,8	0,4	115,1	2,0	1,8	0,6	1,7	118,0	-3,0	133,2	7,9
September	118,6	-0,3	115,9	1,8	1,6	-0,3	2,1	119,4	-0,6	133,5	8,0
Oktober	118,9	-0,2	116,0	1,7	1,4	-0,3	2,6	121,1	1,2	134,3	7,4
November	120,8	1,5	116,2	1,6	1,5	1,0	3,1	124,9	4,9	136,4	7,6
Desember	121,8	2,8	116,5	1,8	1,8	1,9	3,1	125,8	7,2	136,8	7,6
2008											
Januar	121,3	3,7	115,8	1,9	1,9	2,9	3,2	125,5	8,0	137,4	7,1
Februar	121,9	3,7	116,8	2,1	2,2	3,1	3,3	126,7	8,3	138,0	7,2
Mars	122,0	3,2	117,6	2,2	2,1	2,8	3,6	126,6	8,3	138,4	7,2
April	121,9	3,1	117,9	2,3	2,4	2,7	3,3	127,9	8,3	139,0	6,0
Mai	122,0	3,1	118,0	2,3	2,3	2,8	3,7	128,4	8,1	139,3	5,5
Juni	122,2	3,4	118,0	2,3	2,4	3,0	4,0	131,9	10,1	139,5	5,4
Juli	123,0	4,3	118,2	2,8	2,9	3,9	4,0	133,3	12,2	139,9	5,5
August	123,1	4,5	118,1	2,6	2,8	4,1	3,8	133,9	13,5	140,7	5,6
September	124,9	5,3	119,3	2,9	3,1	4,8	3,6	135,8	13,7	140,7	5,4
Oktober	125,4	5,5	119,6	3,1	3,3	5,1	3,2	133,8	10,5	141,4	5,3

¹ Justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ² Omfatter de 12 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU), der Hellas inngår fra og med 2001.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Eurostat.

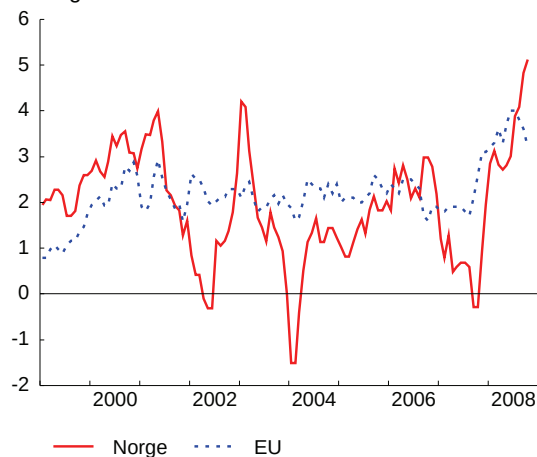
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før der det framgår

	Produsentprisindeks ¹ . Industri		Spotpriser				Eksportprisindeks, treforedlingsprodukter. 2000=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 2000=100	Endring	Elektrisk kraft, systempris. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
2003	99,2	1,8	29,1	204,3	28,9	9 911,9	125,38	21,11
2004	105,4	6,3	24,2	256,9	38,2	10 496,4	121,80	22,52
2005	112,5	6,7	23,5	350,1	54,3	10 667,5	123,71	26,16
2006	121,5	8,0	39,1	415,1	64,8	14 634,7	128,33	32,33
2007	128,3	5,6	22,4	423,8	72,9	12 850,9	136,90	26,64
2007								
Juni	130,4	7,4	19,1	431,1	71,7	12 928,1	137,32	25,37
Juli	129,2	3,9	14,0	450,4	77,7	12 487,3	142,82	25,19
August	128,8	3,6	13,2	419,3	71,6	12 466,6	140,70	27,69
September	128,6	5,1	19,8	440,5	78,0	12 119,4	151,12	25,82
Oktober	128,0	4,2	28,1	448,0	82,8	11 798,0	133,13	24,22
November	131,0	6,9	36,3	503,4	93,0	12 527,9	133,19	24,40
Desember	131,2	7,3	36,9	501,4	91,3	12 529,5	117,95	25,69
2008								
Januar	131,2	7,2	36,4	500,7	92,7	12 537,5	125,54	26,04
Februar	133,7	7,4	30,7	516,0	95,8	13 466,1	131,01	25,52
Mars	134,8	6,6	23,7	537,6	104,6	13 548,0	123,20	26,80
April	136,2	5,7	30,2	552,6	109,5	13 879,6	126,26	25,91
Mai	139,0	6,6	20,3	625,4	122,8	13 452,7	128,77	26,83
Juni	140,0	7,4	32,3	683,2	133,0	13 469,3	131,08	26,48
Juli	141,4	9,4	35,8	656,8	128,5	13 252,8	132,05	28,68
August	140,0	8,7	43,6	607,3	114,2	13 071,7	134,46	28,60
September	140,6	9,3	54,9	561,4	99,2	12 766,9	142,04	28,16
Oktober	137,3	7,3	48,4	462,9	72,1	11 250,6	142,04	26,85
November	..	..	45,1	..	..	..	..	..

¹ I motsetning til den ordinære produsentprisindeksen, kan denne revideres i etterkant. Den helt korrekte betegnelsen på denne statistikken er vareprisindeksen.

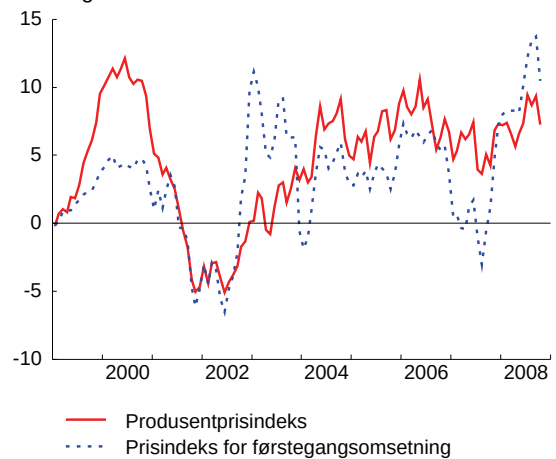
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks Norge og EU
Endring fra samme måned året før. Prosent

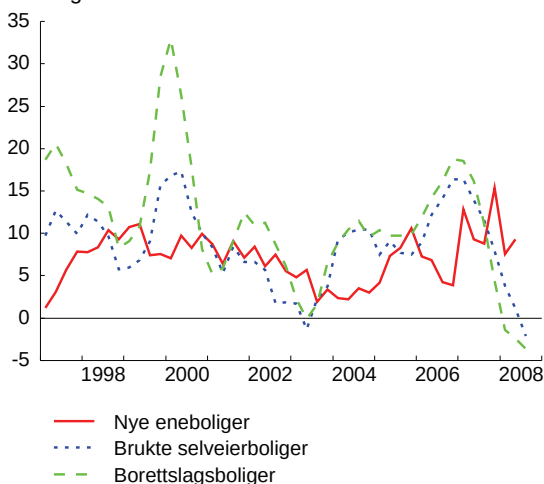
Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og prisindeks for førstegangsomsetning innenlands
Endring fra samme måned året før. Prosent

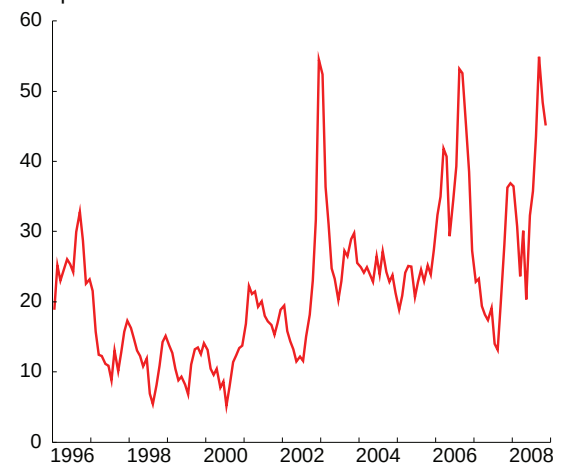
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

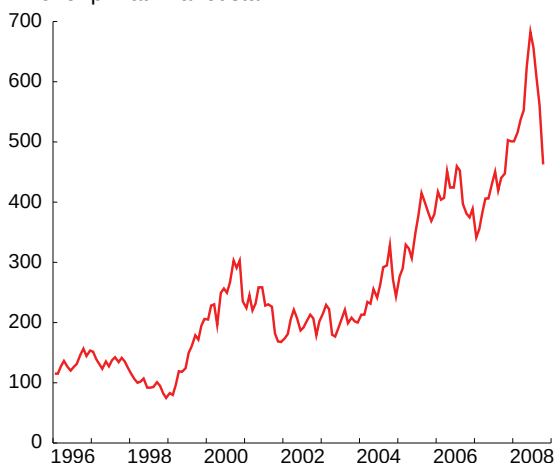
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft, systempris
Øre pr. kWh. Månedstall

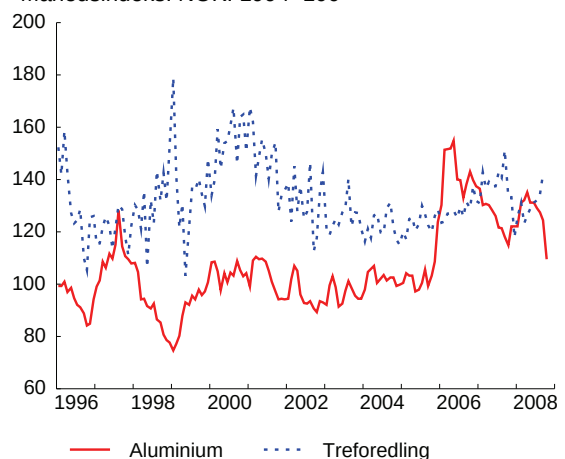
Kilde: Nord Pool.

Fig. 7.5 Spotpris råolje, Brent Blend
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Norges Bank.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportpris for treforedlingsprodukter
Månedsindeks. NOK. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Boligpriser (brukte boliger)					
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Boliger ialt		Selveier		Borettslag	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
2004	124,5	3,7	123,1	2,8	125,8	10,1	124,5	10,1	133,3	10,1
2005	129,2	3,8	132,4	7,6	136,2	8,2	134,4	7,9	146,5	9,9
2006	133,7	3,5	139,7	5,5	154,3	13,3	151,8	12,9	169,0	15,3
2007	137,8	3,1	155,9	11,6	173,2	12,3	170,5	12,3	189,7	12,3
2006										
4. kvartal	134,3	3,1	142,2	3,9	160,3	16,7	157,2	16,4	179,0	18,8
2007										
1. kvartal	135,9	3,3	151,9	12,9	170,6	16,7	167,6	16,4	188,7	18,5
2. kvartal	138,0	3,1	155,0	9,3	176,4	14,1	173,8	13,9	192,8	16,1
3. kvartal	138,5	2,4	152,6	8,8	173,8	11,5	171,0	11,5	190,6	11,1
4. kvartal	138,9	3,4	164,0	15,3	172,0	7,3	169,6	7,9	186,8	4,4
2008										
1. kvartal	141,4	4,0	163,4	7,6	175,6	2,9	174,0	3,8	186,1	-1,4
2. kvartal	145,7	5,6	169,4	9,3	177,5	0,6	175,8	1,2	188,1	-2,4
3. kvartal	148,0	6,9	..	..	169,6	-2,4	167,4	-2,1	183,6	-3,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks. 2000=100

	Månedsførtjeneste ialt ¹					Avtalt lønn ²				
	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tj. yting og eienomsdrift	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tj. yting og eienomsdrift
2006										
3. kvartal	129,6	128,3	129,0	126,0	124,8	128,8	132,2	128,3	127,8	125,4
4. kvartal	131,9	130,3	130,0	128,8	125,9	130,2	133,2	128,7	128,9	126,7
2007										
1. kvartal	134,7	150,0	132,7	131,8	130,5	130,4	134,4	129,8	129,9	127,2
2. kvartal	135,4	136,7	134,6	133,5	130,5	131,6	135,8	130,6	132,1	128,7
3. kvartal	136,5	137,7	135,4	133,7	130,5	136,2	139,9	135,6	134,6	131,5
4. kvartal	139,2	140,3	136,1	135,8	132,6	137,2	140,7	136,3	135,7	132,4
2008										
1. kvartal	143,5	144,4	139,2	139,6	136,8	137,9	142,8	136,5	136,8	133,4
2. kvartal	143,8	144,2	141,9	138,1	137,8	140,3	143,3	138,2	137,4	134,9
3. kvartal	144,1	144,1	142,4	140,8	136,1	143,8	145,5	143,0	141,9	137,4

¹ Månedsførtjeneste omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, provisjon og liknende. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet. ³ Eksklusive virksomheter i offentlig sektor med innrapportering av lønn til Arbeids- og administrasjonsdepartementet for ansatte i staten og til Kommunenes Sentralforbund for ansatte i kommunene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente ¹				Innskudds- rente ²	NOK 3mnd eurorente ³	Effektiv rente på statsobligasjoner ³		
	Bankutlån ialt	Statlige låne- institutter	Forsikrings- selskap	Kredittforetak	Bankinn- skudd ialt		3 år	5 år	10 år
2005	3,92	3,31	4,10	3,47	1,38	2,10	2,90	3,27	3,74
2006	4,26	3,20	4,13	3,60	2,02	2,98	3,74	3,90	4,07
2007	5,66	3,69	5,10	4,79	3,48	4,83	4,79	4,77	4,78
2006									
3. kvartal	4,40	3,20	4,20	3,72	2,21	3,11	3,89	4,01	4,21
4. kvartal	4,70	3,39	4,37	3,90	2,60	3,51	4,09	4,14	4,19
2007									
1. kvartal	5,26	3,38	4,79	4,44	3,12	4,09	4,53	4,50	4,45
2. kvartal	5,58	3,65	5,08	4,74	3,36	4,51	4,97	4,96	4,94
3. kvartal	6,11	3,90	5,42	5,18	3,92	5,04	4,95	4,92	4,94
4. kvartal	6,65	4,26	5,82	5,63	4,39	5,65	4,75	4,72	4,79
2008									
1. kvartal	7,00	4,34	5,85	6,11	4,76	5,80	4,46	4,34	4,40
2. kvartal	7,41	4,53	6,30	6,44	5,05	6,27	5,06	4,83	4,69
3. kvartal	7,81	4,59	6,51	6,86	5,60	6,47	5,01	4,80	4,71

¹ Gjennomsnittlige (veide) rentesatser inkl. provisjoner på utlån til publikum fra banker og andre finansforetak. Kvartalstall er ved utgangen av perioden, årstall er beregnet som gjennomsnitt over året via tall for gjennomsnittet over kvartalet. ² Gjennomsnittlige (veide) rentesatser på innskudd i banker fra publikum i NOK ved utgangen av kvartalet. ³ Gjennomsnitt over perioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente ¹					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
2003	3,99	2,31	1,17	-0,02	3,68	5,04	4,09	3,95	0,98
2004	1,89	2,09	1,58	-0,03	4,58	4,37	4,07	4,24	1,50
2005	2,10	2,17	3,53	0,02	4,70	3,75	3,39	4,28	1,40
2006	2,98	3,06	5,16	0,27	4,80	4,08	3,78	4,79	1,73
2007	4,83	4,25	5,29	0,77	5,95	4,77	4,23	4,62	1,65
2007									
Juni	4,63	4,13	5,33	0,71	5,81	5,19	4,57	5,10	1,70
Juli	4,78	4,20	5,33	0,74	5,97	5,10	4,53	4,99	1,89
August	5,04	4,51	5,48	0,88	6,31	4,91	4,31	4,67	1,66
September	5,32	4,70	5,53	0,96	6,58	4,81	4,23	4,50	1,51
Oktober	5,52	4,65	5,16	0,97	6,21	4,91	4,29	4,50	1,65
November	5,65	4,61	4,98	0,88	6,35	4,76	4,11	4,14	1,52
Desember	5,83	4,80	5,06	1,05	6,38	4,66	4,24	4,09	1,53
2008									
Januar	5,65	4,43	3,90	0,86	5,63	4,52	4,05	3,72	1,42
Februar	5,78	4,31	3,09	0,86	5,68	4,39	3,97	3,73	1,44
Mars	6,02	4,55	2,82	0,94	5,84	4,28	3,79	3,48	1,31
April	6,20	4,74	2,98	0,99	5,85	4,50	4,05	3,66	1,42
Mai	6,33	4,81	2,89	1,00	5,84	4,63	4,20	3,88	1,67
Juni	6,29	4,90	2,95	1,02	5,89	4,94	4,57	4,09	1,76
Juli	6,34	4,92	2,99	0,93	5,80	4,94	4,54	4,03	1,60
August	6,42	4,92	2,98	0,90	5,73	4,69	4,22	3,88	1,46
September	6,65	4,97	3,54	0,95	5,86	4,49	4,11	3,69	1,49
Oktober	6,80	5,13	4,97	1,35	6,12	4,17	3,91	3,73	1,51
November	5,98	4,26	3,24	1,88	4,30	4,18	..	..	..

¹ Midtrente (bortsett fra for Euro).

Kilde: Norges Bank.

8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs

	Valutakurser ¹		Importveid valutakurs (44 land) 1995=100	Industriens effektive valutakurs ² 1990=100	Pengemengdeindikator (M2)		Kredittindikator (K2)		Aksjekurs- indeks totalt. Oslo Børs. ² 1995=100
	NOK/Euro	NOK/USD			Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
2003	8,00	7,08	92,8	99,5	892,3	4,7	1 793,5	7,4	134,3
2004	8,37	6,74	95,6	103,3	936,5	4,7	1 931,6	7,7	203,7
2005	8,01	6,45	91,8	98,8	1 028,2	10,0	2 137,4	10,7	282,9
2006	8,05	6,42	92,5	99,2	1 148,6	11,7	2 438,9	14,1	384,2
2007	8,02	5,86	90,8	97,5	1 336,3	16,5	2 781,3	14,1	478,6
2007									
Juni	8,06	6,01	91,6	98,1	1 327,9	17,7	2 772,6	15,0	497,5
Juli	7,94	5,79	90,1	96,8	1 346,1	17,1	2 801,3	14,0	511,3
August	7,97	5,85	90,4	97,1	1 365,9	15,3	2 834,4	13,1	456,9
September	7,83	5,64	88,5	95,0	1 378,7	13,5	2 857,2	12,8	484,8
Oktober	7,70	5,41	86,9	93,2	1 399,3	12,6	2 876,5	13,3	498,7
November	7,95	5,42	89,1	95,7	1 396,4	12,1	2 928,3	14,1	489,8
Desember	8,01	5,50	89,5	95,9	1 432,1	11,1	2 954,9	14,4	483,3
2008									
Januar	7,96	5,41	88,7	94,9	1 436,3	9,2	2 989,5	14,1	427,7
Februar	7,95	5,39	88,7	95,0	1 444,2	6,6	3 021,2	13,3	416,0
Mars	7,96	5,13	87,7	94,1	1 421,5	3,6	3 046,6	12,3	408,2
April	7,96	5,06	87,3	93,7	1 455,4	1,6	3 079,1	11,5	440,3
Mai	7,87	5,05	86,6	92,8	1 442,8	2,1	3 103,5	10,9	496,4
Juni	7,99	5,14	87,9	94,2	1 436,9	3,8	3 127,3	10,7	482,9
Juli	8,05	5,10	88,3	94,6	1 452,5	7,2	3 154,3	10,8	423,7
August	7,97	5,33	88,4	94,5	1 473,8	11,0	3 177,6	11,6	410,0
September	8,16	5,68	90,7	96,7	1 463,8	13,0	3 214,0	12,4	357,4
Oktober	8,59	6,46	95,9	102,3	1 514,7	12,5	3 248,1	12,9	251,0
November	8,81	6,92	98,2	104,2	..	..	..	..	226,2

¹ Representativ markedskurs (midtkurs). ² Månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.1. Eksport og import av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Eksport					Import
				Metaller	Verksteds- produkter	Herav:			Varer i alt, u/skip, plattf. og råolje
						Treforedlings- produkter	Kjemiske produkter	Fisk og fiske- produkter	
2003	470 485	268 777	201 577	37 918	26 264	10 604	26 693	25 008	276 430
2004	547 430	323 851	224 470	48 722	26 147	11 435	29 995	26 970	317 474
2005	661 239	407 861	253 122	50 611	30 567	11 278	31 812	31 061	349 168
2006	776 532	474 095	302 076	65 857	37 398	11 030	35 429	34 851	403 882
2007	787 040	451 389	335 006	78 501	44 818	10 750	39 883	35 826	455 231
2007									
Mai	62 643	35 459	27 519	6 908	3 445	928	3 063	2 966	37 348
Juni	63 596	33 102	31 253	6 953	4 148	922	3 381	3 080	36 838
Juli	61 457	34 364	28 305	6 709	3 888	929	3 388	3 079	37 966
August	64 162	36 914	27 351	6 444	3 887	904	3 238	2 964	39 429
September	66 856	39 966	25 739	5 926	3 451	863	3 340	2 645	36 013
Oktober	68 155	40 980	27 766	6 229	3 703	854	3 357	2 723	41 201
November	70 232	41 062	28 733	6 210	3 937	873	3 476	3 102	38 061
Desember	76 506	45 465	30 019	6 163	4 437	867	3 365	3 024	38 043
2008									
Januar	74 022	44 158	29 511	6 184	4 028	885	3 767	3 042	39 218
Februar	77 769	48 397	29 973	6 065	4 341	883	3 414	3 030	40 401
Mars	76 914	46 699	28 587	6 005	3 598	859	3 481	2 961	39 471
April	76 810	49 356	29 099	6 148	4 821	864	3 437	2 989	38 485
Mai	82 832	51 273	30 891	6 066	5 488	866	3 663	3 174	39 730
Juni	81 562	54 200	30 294	5 943	4 437	858	3 582	3 045	40 951
Juli	81 203	49 956	32 643	6 149	4 464	834	3 570	2 948	40 183
August	81 506	50 658	31 100	6 257	3 901	872	4 059	3 121	40 369
September	76 023	43 181	31 315	6 032	4 828	913	3 930	3 158	44 223
Oktober	74 347	44 150	30 021	5 609	4 612	868	3 807	3 290	39 334

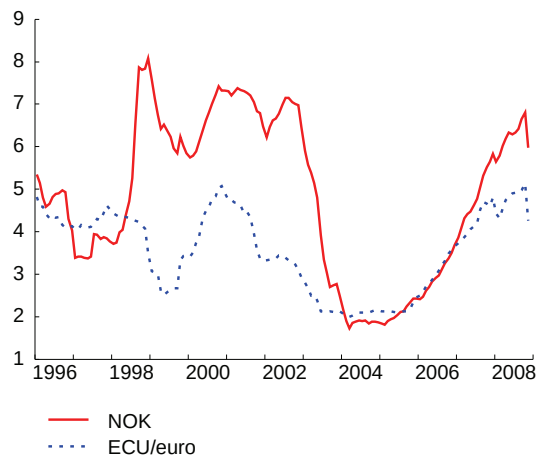
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tj.bal.	Rente- og stønadsbal.	Driftsbal.	Netto kap. overf.	Netto finansinv.	Norske inv. i utlandet	Utenl. inv. i Norge
2004	732 669	496 783	235 886	-14 269	221 617	-1 021	220 589	454 763	267 963
2005	868 353	548 062	320 291	-3 707	316 584	-1 878	314 706	658 813	380 866
2006	1 002 467	612 768	389 699	-17 551	372 148	-919	371 229	1 087 244	795 675
2007	1 042 254	679 026	363 228	-914	362 314	-971	361 343	758 803	576 155
2004									
2. kvartal	177 303	120 587	56 716	-8 159	48 557	-494	48 062	236 292	176 151
3. kvartal	183 091	129 388	53 703	4 436	58 139	-230	57 911	131 520	81 168
4. kvartal	195 063	131 761	63 302	-1 380	61 922	-370	61 552	-34 524	-69 488
2005									
1. kvartal	199 046	121 381	77 665	-2 863	74 802	-513	74 289	184 502	102 152
2. kvartal	211 208	137 973	73 235	-14 762	58 473	-119	58 354	161 011	112 415
3. kvartal	219 775	142 872	76 903	1 236	78 139	-550	77 589	192 602	102 175
4. kvartal	238 324	145 836	92 488	12 682	105 170	-696	104 474	120 698	64 124
2006									
1. kvartal	254 319	139 480	114 839	-36 105	78 734	-68	78 666	304 721	188 505
2. kvartal	244 707	150 054	94 653	-1 470	93 183	-576	92 607	262 583	192 741
3. kvartal	244 756	155 804	88 952	10 046	98 998	-116	98 882	274 899	205 093
4. kvartal	258 685	167 430	91 255	9 978	101 233	-159	101 074	245 041	209 336
2007									
1. kvartal	253 034	159 859	93 175	-10 765	82 410	-160	82 250	300 228	220 395
2. kvartal	251 546	168 195	83 351	-15 729	67 622	-587	67 035	151 523	77 483
3. kvartal	249 981	170 707	79 274	15 636	94 910	-116	94 794	234 513	204 061
4. kvartal	287 693	180 265	107 428	9 944	117 372	-108	117 264	72 539	74 216
2008									
1. kvartal	295 283	172 192	123 091	-21 762	101 329	-320	101 009	44 256	-41 165
2. kvartal	315 789	186 145	129 644	-6 567	123 077	-146	122 931	226 562	122 820
3. kvartal	300 457	190 514	109 943	6 661	116 604	-577	116 027	235 748	122 015

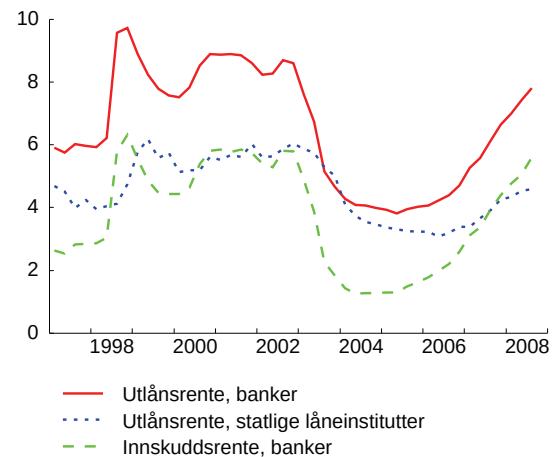
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent

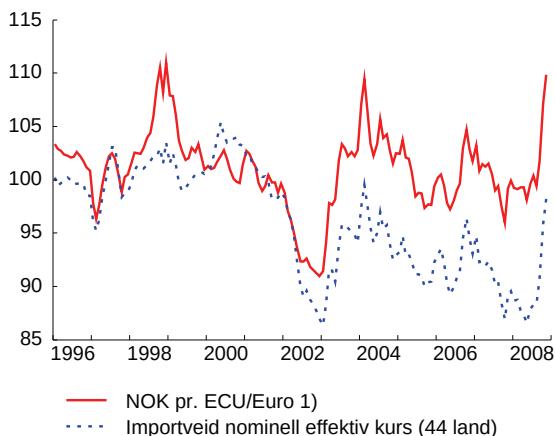
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
I slutten av kvartalet. Prosent

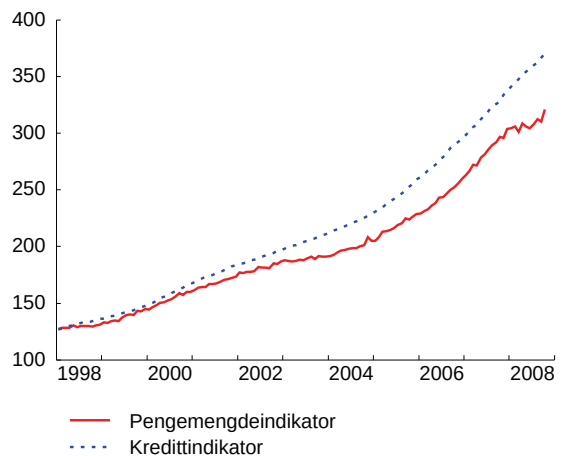
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1991=100. Månedstall

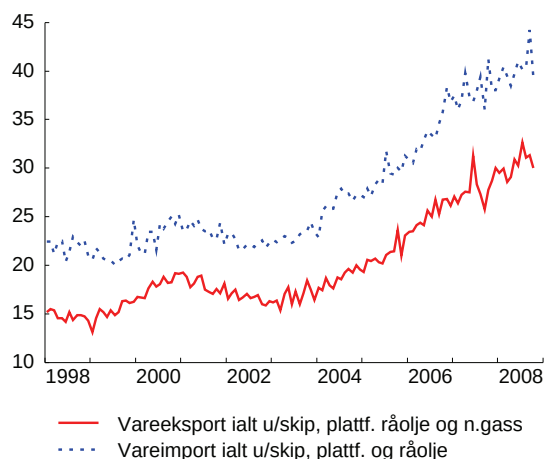
1) Representative markedskurser (midtkurser). Euro fra 1.1 1999
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.4 Penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 1993=100

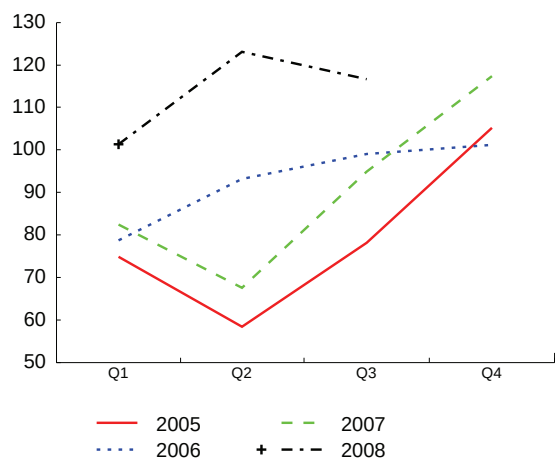
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Milliarder kroner. Sesongjusterte månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Kvartalstall. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	18*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	19*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	20*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	21*
5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner	22*
6. Produksjon. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	23*
7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	24*
8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	25*
9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	26*
10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	27*
11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	28*
12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	29*
13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner	30*
14. Hovedtall for konsum. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	30*
15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	31*
16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	31*
17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner	32*
18. Konsum i husholdninger. Faste 2006-priser. Millioner kroner	33*
19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	34*
20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	35*
21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner	36*
22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2006-priser. Millioner kroner	37*
23. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	38*
24. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	39*
25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	40*
26. Eksport. Faste 2006-priser. Millioner kroner	41*
27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	42*
28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	43*
29. Import. Løpende priser. Millioner kroner	44*
30. Import. Faste 2006-priser. Millioner kroner	45*
31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	46*
32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	47*
33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000.....	48*
34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	49*
35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner.....	50*
36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	51*
37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	52*
38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	53*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	881 764	941 592	234 460	218 814	232 400	239 539	250 839	232 646	248 188	253 272
Konsum i husholdninger	846 775	903 823	225 665	209 505	222 821	230 153	241 344	222 649	237 859	243 097
Varekonsum	439 448	469 976	122 706	107 989	114 166	115 964	131 857	112 666	120 800	119 936
Tjenestekonsum	377 890	402 596	97 565	94 458	100 559	103 953	103 627	100 595	107 239	110 036
Husholdningenes kjøp i utlandet	53 642	57 354	11 184	12 067	15 273	17 910	12 103	14 708	17 485	20 753
Utlendingers kjøp i Norge	-24 205	-26 103	-5 791	-5 009	-7 177	-7 674	-6 243	-5 320	-7 665	-7 628
Konsum i ideelle organisasjoner	34 989	37 769	8 796	9 309	9 579	9 386	9 495	9 996	10 329	10 175
Konsum i offentlig forvaltning	412 957	447 090	106 711	111 575	108 926	110 867	115 723	116 646	123 434	121 474
Konsum i statsforvaltningen	216 550	232 820	55 158	58 340	56 867	58 545	59 068	60 338	63 216	63 650
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	187 753	201 689	47 649	50 567	49 228	50 821	51 073	52 761	55 273	55 813
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	28 797	31 131	7 509	7 773	7 639	7 725	7 995	7 577	7 943	7 837
Konsum i kommuneforvaltningen	196 407	214 270	51 554	53 235	52 059	52 321	56 655	56 308	60 218	57 824
Bruttoinvestering i fast realkapital	424 178	484 569	119 411	108 197	117 477	123 056	135 838	125 000	131 414	132 345
Utvinning og rørtransport	95 477	107 913	26 323	21 770	27 032	29 979	29 132	26 343	29 526	32 259
Tjenester tilknyttet utvinning	3 316	1 011	2 149	125	582	255	49	102	81	-33
Utenriks sjøfart	16 960	21 397	3 358	4 961	4 462	7 896	4 078	6 852	6 128	6 291
Fastlands-Norge	308 425	354 248	87 582	81 341	85 401	84 927	102 579	91 702	95 680	93 828
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	246 969	283 971	68 976	66 603	68 946	69 351	79 071	75 137	77 070	73 500
Næringer	156 565	181 493	44 461	40 639	43 321	44 794	52 739	48 925	51 805	50 447
Industri og bergverk	24 417	31 261	8 453	5 003	6 998	7 963	11 297	7 643	9 701	9 818
Annen vareproduksjon	26 468	30 192	7 549	5 810	7 977	8 056	8 349	7 186	9 360	8 667
Tjenester	105 680	120 041	28 459	29 826	28 346	28 774	33 094	34 096	32 744	31 962
Boliger (husholdninger)	90 404	102 478	24 515	25 965	25 624	24 557	26 332	26 213	25 265	23 054
Offentlig forvaltning	61 456	70 277	18 605	14 738	16 455	15 576	23 508	16 565	18 610	20 328
Lagerendring og statistiske avvik	50 975	40 631	19 411	18 649	4 504	1 164	16 314	16 722	12 735	11 887
Bruttoinvestering i alt	475 153	525 200	138 822	126 846	121 981	124 221	152 152	141 722	144 150	144 233
Innenlandsk sluttanvendelse	1 769 874	1 913 882	479 993	457 235	463 307	474 626	518 714	491 013	515 772	518 978
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 603 146	1 742 930	428 753	411 731	426 726	435 332	469 142	440 994	467 302	468 574
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	474 413	517 367	125 316	126 313	125 381	126 443	139 231	133 211	142 044	141 802
Eksport i alt	1 002 467	1 042 254	256 130	253 034	251 546	249 981	287 693	295 283	315 789	300 457
Tradisjonelle varer	271 479	302 371	72 282	75 905	74 793	70 325	81 348	77 574	82 494	81 705
Råolje og naturgass	498 355	479 948	120 956	117 612	111 415	113 637	137 284	152 835	161 752	147 501
Skip, plattformer og fly	12 669	12 745	4 298	2 564	3 962	3 635	2 584	1 967	2 975	3 409
Tjenester	219 964	247 190	58 594	56 953	61 376	62 384	66 477	62 907	68 568	67 842
Samlet sluttanvendelse	2 772 341	2 956 137	736 123	710 269	714 853	724 607	806 408	786 296	831 561	819 435
Import i alt	612 768	679 026	167 270	159 859	168 195	170 707	180 265	172 192	186 146	190 513
Tradisjonelle varer	407 294	450 703	115 898	111 706	113 018	107 038	118 941	115 761	123 920	118 974
Råolje og naturgass	2 200	5 758	966	832	2 197	788	1 941	716	1 007	898
Skip, plattformer og fly	14 764	19 180	2 053	2 873	3 289	5 837	7 181	6 220	6 117	7 026
Tjenester	188 510	203 385	48 353	44 448	49 691	57 044	52 202	49 495	55 102	63 615
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 159 573	2 277 111	568 853	550 410	546 658	553 900	626 143	614 104	645 415	628 922
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 580 665	1 724 117	426 314	420 234	418 437	421 200	464 247	439 336	458 222	449 721
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	578 908	552 994	142 539	130 177	128 221	132 700	161 896	174 768	187 193	179 201
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 342 387	1 465 456	362 854	359 348	354 780	355 813	395 516	376 225	393 255	385 131
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 047 734	1 144 833	286 461	278 439	277 118	276 872	312 404	293 363	304 204	298 684
Industri og bergverk	195 733	215 407	51 337	55 944	54 382	50 156	54 925	54 361	58 150	52 914
Annen vareproduksjon	162 707	172 753	44 554	44 729	36 899	41 777	49 348	49 862	42 793	50 040
Tjenester inkl. boligjenester	689 294	756 673	190 570	177 766	185 837	184 940	208 131	189 141	203 260	195 730
Offentlig forvaltning	294 653	320 623	76 394	80 909	77 662	78 941	83 112	82 862	89 052	86 446
Produktavgifter og -subsidier	238 278	258 661	63 460	60 886	63 657	65 387	68 731	63 111	64 967	64 591

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	881 764	934 732	232 265	219 265	230 605	238 362	246 500	225 691	238 627	240 734
Konsum i husholdninger	846 775	898 292	223 602	210 113	221 380	229 357	237 442	216 198	229 095	231 512
Varekonsum	439 448	472 644	121 485	109 919	114 763	117 110	130 852	110 801	118 348	116 033
Tjenestekonsum	377 890	393 166	97 152	93 183	98 368	101 317	100 297	96 225	101 189	102 985
Husholdningenes kjøp i utlandet	53 642	57 847	10 729	11 972	15 232	18 356	12 287	14 213	16 697	19 513
Utlendingers kjøp i Norge	-24 205	-25 365	-5 764	-4 962	-6 983	-7 426	-5 994	-5 041	-7 138	-7 018
Konsum i ideelle organisasjoner	34 989	36 440	8 664	9 152	9 225	9 006	9 058	9 492	9 532	9 222
Konsum i offentlig forvaltning	412 957	427 109	105 070	107 916	104 347	105 750	109 097	108 393	112 492	108 831
Konsum i statsforvaltningen	216 550	220 794	54 637	55 662	53 965	55 413	55 753	55 543	57 462	56 917
Konsum i statsforvaltningen, sivil	187 753	190 923	47 253	48 063	46 644	48 079	48 137	48 392	50 146	49 878
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	28 797	29 870	7 384	7 600	7 320	7 334	7 616	7 151	7 316	7 038
Konsum i kommuneforvaltningen	196 407	206 316	50 433	52 253	50 382	50 337	53 343	52 850	55 031	51 915
Bruttoinvestering i fast realkapital	424 178	459 610	116 946	104 044	111 268	116 530	127 769	114 559	119 123	118 716
Utvinning og rørransport	95 477	100 726	25 519	20 733	25 131	27 784	27 078	23 711	25 891	28 189
Tjenester tilknyttet utvinning	3 316	938	2 123	119	540	233	45	89	57	-53
Utenriks sjøfart	16 960	20 767	3 211	4 781	4 214	7 721	4 051	6 578	5 762	5 685
Fastlands-Norge	308 425	337 180	86 093	78 411	81 383	80 792	96 594	84 180	87 413	84 896
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	246 969	270 862	67 788	64 321	65 847	66 201	74 494	69 105	70 649	66 682
Næringer	156 565	175 663	43 691	39 648	41 944	43 520	50 551	45 769	48 455	46 689
Industri og bergverk	24 417	30 584	8 264	4 918	6 845	7 806	11 014	7 294	9 237	9 283
Annen vareproduksjon	26 468	29 198	7 366	5 677	7 712	7 782	8 027	6 797	8 827	8 039
Tjenester	105 680	115 881	28 062	29 053	27 387	27 932	31 510	31 679	30 391	29 368
Boliger (husholdninger)	90 404	95 199	24 096	24 673	23 904	22 680	23 942	23 336	22 194	19 992
Offentlig forvaltning	61 456	66 318	18 305	14 090	15 536	14 591	22 100	15 075	16 764	18 214
Lagerendring og statistiske avvik	50 975	36 585	16 094	16 380	3 543	1 125	15 538	15 845	11 588	9 683
Bruttoinvestering i alt	475 153	496 196	131 239	120 424	114 810	117 655	143 306	130 404	130 711	128 399
Innenlandsk sluttanvendelse	1 769 874	1 858 038	468 574	447 604	449 762	461 767	498 903	464 488	481 830	477 965
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 603 146	1 699 022	423 428	405 592	416 335	424 904	452 191	418 264	438 532	434 462
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	474 413	493 427	123 375	122 006	119 883	120 342	131 197	123 468	129 256	127 046
Eksport i alt	1 002 467	1 027 757	260 407	262 171	250 049	245 876	269 661	264 347	261 106	242 340
Tradisjonelle varer	271 479	295 052	72 976	72 837	70 393	70 547	81 275	76 358	79 060	74 393
Råolje og naturgass	498 355	485 321	125 751	131 516	116 102	114 388	123 315	128 180	116 817	105 878
Skip, plattformer og fly	12 669	11 920	4 050	2 460	3 801	3 286	2 372	1 862	2 876	3 273
Tjenester	219 964	235 465	57 630	55 358	59 753	57 655	62 700	57 947	62 353	58 796
Samlet sluttanvendelse	2 772 341	2 885 795	728 981	709 775	699 812	707 643	768 565	728 834	742 937	720 305
Import i alt	612 768	658 538	160 941	153 853	162 153	166 224	176 308	165 096	177 043	175 380
Tradisjonelle varer	407 294	434 511	111 026	106 880	107 317	104 070	116 244	110 181	116 249	109 065
Råolje og naturgass	2 200	5 397	996	912	2 119	737	1 629	558	708	590
Skip, plattformer og fly	14 764	19 847	1 983	2 826	3 308	5 974	7 739	6 589	6 697	6 918
Tjenester	188 510	198 784	46 935	43 235	49 409	55 444	50 695	47 767	53 390	58 806
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 159 573	2 227 256	569 841	555 922	537 659	541 419	592 257	563 739	565 893	544 926
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 580 665	1 676 943	422 119	412 414	406 043	411 113	447 373	418 089	431 026	417 092
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	578 908	550 313	147 722	143 507	131 616	130 306	144 884	145 650	134 867	127 833
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 342 387	1 421 656	360 290	351 817	343 238	346 837	379 764	357 317	368 002	355 755
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 047 734	1 117 656	285 047	274 059	269 352	272 321	301 924	280 561	287 463	278 944
Industri og bergverk	195 733	206 270	52 001	53 639	50 603	47 930	54 098	52 717	56 071	49 746
Annen vareproduksjon	162 707	174 376	42 933	45 222	38 473	43 952	46 730	45 874	40 698	44 234
Tjenester inkl. boligjenester	689 294	737 010	190 113	175 197	180 276	180 440	201 096	181 971	190 695	184 965
Offentlig forvaltning	294 653	304 000	75 243	77 759	73 886	74 516	77 840	76 756	80 539	76 810
Produktavgifter og -subsidier	238 278	255 287	61 829	60 597	62 805	64 276	67 608	60 772	63 024	61 338

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	4,8	6,0	5,4	6,3	5,8	5,8	6,1	2,9	3,5	1,0
Konsum i husholdninger	5,0	6,1	5,7	6,4	5,9	5,9	6,2	2,9	3,5	0,9
Varekonsum	5,0	7,6	5,6	8,7	7,0	6,9	7,7	0,8	3,1	-0,9
Tjenestekonsum	3,9	4,0	5,3	4,3	4,3	4,4	3,2	3,3	2,9	1,6
Husholdningenes kjøp i utlandet	12,5	7,8	15,4	4,0	7,2	6,8	14,5	18,7	9,6	6,3
Utlendingers kjøp i Norge	4,5	4,8	11,1	8,9	5,0	2,6	4,0	1,6	2,2	-5,5
Konsum i ideelle organisasjoner	-0,0	4,1	-2,7	3,9	3,7	4,4	4,6	3,7	3,3	2,4
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	3,4	1,2	2,1	3,7	4,1	3,8	0,4	7,8	2,9
Konsum i statsforvaltningen	1,1	2,0	0,9	1,3	2,4	2,1	2,0	-0,2	6,5	2,7
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	2,0	1,7	0,9	1,0	2,1	1,9	1,9	0,7	7,5	3,7
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-4,2	3,7	0,4	3,6	4,5	3,7	3,1	-5,9	-0,1	-4,0
Konsum i kommuneforvaltningen	2,7	5,0	1,6	2,9	5,2	6,4	5,8	1,1	9,2	3,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	11,7	8,4	6,3	8,9	4,0	11,3	9,3	10,1	7,1	1,9
Utvinning og rørtransport	4,3	5,5	-1,0	2,1	5,0	8,0	6,1	14,4	3,0	1,5
Tjenester tilknyttet utvinning	..	-71,7	236,0	..	-12,4	-78,8	-97,9	-25,0	-89,4	..
Utenriks sjøfart	24,4	22,4	-39,4	1,1	-7,0	72,0	26,2	37,6	36,7	-26,4
Fastlands-Norge	11,9	9,3	9,9	10,4	4,5	10,1	12,2	7,4	7,4	5,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	12,0	9,7	11,1	9,6	9,0	10,1	9,9	7,4	7,3	0,7
Næringer	17,1	12,2	15,0	10,6	9,6	12,2	15,7	15,4	15,5	7,3
Industri og bergverk	7,1	25,3	-0,6	11,1	26,2	23,9	33,3	48,3	34,9	18,9
Annen vareproduksjon	11,9	10,3	15,4	7,8	10,4	13,5	9,0	19,7	14,5	3,3
Tjenester	21,0	9,7	20,5	11,1	6,0	9,0	12,3	9,0	11,0	5,1
Boliger (husholdninger)	4,1	5,3	4,5	8,1	7,9	6,3	-0,6	-5,4	-7,1	-11,9
Offentlig forvaltning	11,6	7,9	5,6	14,0	-11,2	9,8	20,7	7,0	7,9	24,8
Lagerendring og statistiske avvik	2,1	-28,2	22,1	-22,8	3,3	-89,0	-3,5	-3,3	227,1	760,5
Bruttoinvestering i alt	10,6	4,4	6,5	4,2	3,3	0,4	9,2	8,3	13,8	9,1
Innenlandsk sluttanvendelse	5,6	5,0	4,7	4,7	4,7	4,0	6,5	3,8	7,1	3,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	5,3	6,0	5,2	5,9	5,0	6,2	6,8	3,1	5,3	2,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,0	4,0	1,8	3,3	1,5	4,8	6,3	1,2	7,8	5,6
Eksport i alt	0,0	2,5	1,4	2,3	1,3	2,9	3,6	0,8	4,4	-1,4
Tradisjonelle varer	6,2	8,7	5,9	8,3	5,3	9,6	11,4	4,8	12,3	5,5
Råolje og naturgass	-6,5	-2,6	-6,9	-2,3	-4,3	-2,0	-1,9	-2,5	0,6	-7,4
Skip, plattformer og fly	9,8	-5,9	256,4	-25,1	105,1	-5,6	-41,4	-24,3	-24,3	-0,4
Tjenester	6,4	7,0	9,0	8,3	5,4	5,7	8,8	4,7	4,4	2,0
Samlet sluttanvendelse	3,6	4,1	3,7	3,8	3,5	3,6	5,4	2,7	6,2	1,8
Import i alt	8,4	7,5	8,3	7,5	5,0	7,7	9,5	7,3	9,2	5,5
Tradisjonelle varer	11,5	6,7	14,3	8,5	7,0	6,7	4,7	3,1	8,3	4,8
Råolje og naturgass	-51,0	145,3	-47,0	37,2	642,4	190,5	63,5	-38,8	-66,6	-19,9
Skip, plattformer og fly	17,0	34,4	-46,7	-11,2	-43,1	57,8	290,2	133,2	102,5	15,8
Tjenester	3,2	5,4	2,2	6,0	2,9	5,1	8,0	10,5	8,1	6,1
Bruttonasjonalprodukt ¹	2,3	3,1	3,0	2,6	3,1	2,8	3,9	1,4	5,3	0,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	4,9	6,1	5,4	5,5	6,5	6,3	6,0	1,4	6,2	1,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	-5,3	-4,9	-4,4	-5,0	-6,1	-6,9	-1,9	1,5	2,5	-1,9
Fastlands-Norge(basisverdi)	4,3	5,9	5,4	5,2	6,5	6,5	5,4	1,6	7,2	2,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	5,3	6,7	7,0	6,4	7,3	7,2	5,9	2,4	6,7	2,4
Industri og bergverk	3,1	5,4	5,4	6,2	6,2	5,2	4,0	-1,7	10,8	3,8
Annen vareproduksjon	-2,1	7,2	-5,8	1,2	9,0	10,4	8,8	1,4	5,8	0,6
Tjenester inkl. boligjenester	7,5	6,9	10,5	7,8	7,2	7,0	5,8	3,9	5,8	2,5
Offentlig forvaltning	1,0	3,2	0,0	1,5	3,9	4,0	3,5	-1,3	9,0	3,1
Produktavgifter og -subsidier	8,1	7,1	5,2	7,1	6,6	5,5	9,3	0,3	0,3	-4,6

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger										
og ideelle organisasjoner	1,9	0,7	2,3	1,2	0,7	0,3	0,8	3,3	3,2	4,7
Konsum i husholdninger	1,8	0,6	2,1	1,1	0,6	0,1	0,7	3,3	3,2	4,6
Varekonsum	1,6	-0,6	1,8	0,0	-0,9	-1,1	-0,2	3,5	2,6	4,4
Tjenestekonsum	2,0	2,4	1,8	2,1	2,1	2,5	2,9	3,1	3,7	4,1
Husholdningenes kjøp i utlandet	2,7	-0,9	9,8	3,6	2,5	-3,4	-5,5	2,7	4,4	9,0
Utlendingers kjøp i Norge	2,9	2,9	2,7	2,2	2,8	2,9	3,7	4,5	4,5	5,2
Konsum i ideelle organisasjoner	3,9	3,6	5,1	4,0	4,0	3,4	3,2	3,5	4,4	5,9
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	4,7	5,7	5,2	4,7	4,4	4,4	4,1	5,1	6,5
Konsum i statsforvaltningen	5,1	5,4	5,9	6,1	5,4	5,3	4,9	3,6	4,4	5,8
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	4,9	5,6	5,6	6,3	5,5	5,5	5,2	3,6	4,4	5,9
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	6,9	4,2	8,4	4,9	4,9	3,9	3,2	3,6	4,1	5,7
Konsum i kommuneforvaltningen	4,2	3,9	5,4	4,1	4,0	3,3	3,9	4,6	5,9	7,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,9	5,4	5,9	5,8	6,7	5,3	4,1	4,9	4,5	5,6
Utvinning og rørtransport	3,8	7,1	5,8	8,8	9,3	6,7	4,3	5,8	6,0	6,1
Tjenester tilknyttet utvinning	4,0	7,8	-2,4	5,9	11,8	10,3	6,4	9,4	30,4	-43,2
Utenriks sjøfart	4,2	3,0	9,6	5,3	8,6	1,5	-3,7	0,4	0,4	8,2
Fastlands-Norge	3,9	5,1	5,8	5,0	5,8	5,1	4,4	5,0	4,3	5,1
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	3,9	4,8	5,9	4,8	5,5	4,8	4,3	5,0	4,2	5,2
Næringer	3,0	3,3	5,7	3,5	4,2	3,2	2,5	4,3	3,5	5,0
Industri og bergverk	3,1	2,2	5,5	3,4	3,3	3,0	0,3	3,0	2,7	3,7
Annen vareproduksjon	4,5	3,4	7,0	4,3	4,3	3,9	1,5	3,3	2,5	4,1
Tjenester	2,6	3,6	5,5	3,3	4,4	3,0	3,6	4,8	4,1	5,6
Boliger (husholdninger)	5,4	7,6	6,4	7,0	7,8	7,9	8,1	6,7	6,2	6,5
Offentlig forvaltning	4,0	6,0	5,6	5,9	6,9	6,6	4,7	5,1	4,8	4,6
Lagerendring og statistiske avvik	7,5	11,1	22,3	20,6	85,3	15,4	-12,9	-7,3	-13,6	18,7
Bruttoinvestering i alt	4,3	5,8	9,4	6,9	9,1	8,4	0,4	3,2	3,8	6,4
Innenlandsk sluttanvendelse	3,1	3,0	5,0	3,7	3,8	3,3	1,5	3,5	3,9	5,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	3,0	2,6	3,8	3,0	2,7	2,2	2,5	3,9	4,0	5,3
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,6	4,9	5,6	5,3	5,0	4,6	4,5	4,2	5,1	6,2
Eksport i alt	15,4	1,4	6,0	-3,0	1,0	-1,1	8,5	15,7	20,2	21,9
Tradisjonelle varer	11,4	2,5	8,2	7,8	5,6	-4,0	1,1	-2,5	-1,8	10,2
Råolje og naturgass	24,6	-1,1	6,8	-11,7	-4,6	-2,6	15,7	33,3	44,3	40,2
Skip, plattformer og fly	3,9	6,9	11,6	9,3	7,4	11,9	2,6	1,4	-0,7	-5,8
Tjenester	3,4	5,0	2,5	4,1	6,8	4,7	4,3	5,5	7,1	6,6
Samlet sluttanvendelse	7,3	2,4	5,2	1,2	2,8	1,7	3,9	7,8	9,6	11,1
Import i alt	3,1	3,1	5,9	6,4	6,8	1,8	-1,6	0,4	1,4	5,8
Tradisjonelle varer	4,0	3,7	7,7	6,8	8,5	2,6	-2,0	0,5	1,2	6,1
Råolje og naturgass	16,0	6,7	2,6	-11,0	3,8	1,5	22,8	40,6	37,2	42,3
Skip, plattformer og fly	5,0	-3,4	10,2	-1,7	4,2	-4,5	-10,4	-7,1	-8,1	3,9
Tjenester	1,0	2,3	1,9	6,3	3,0	0,9	-0,0	0,8	2,6	5,1
Bruttonasjonalprodukt ¹	8,5	2,2	4,4	-0,0	1,5	1,3	5,9	10,0	12,2	12,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	3,9	2,8	3,7	3,8	2,6	2,1	2,8	3,1	3,2	5,2
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	23,6	0,5	7,4	-10,4	-2,0	-1,1	15,8	32,3	42,5	37,7
Fastlands-Norge(basisverdi)	4,0	3,1	3,2	4,1	2,6	2,2	3,4	3,1	3,4	5,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	3,6	2,4	2,4	3,5	1,9	1,3	3,0	2,9	2,9	5,3
Industri og bergverk	9,5	4,4	6,5	6,2	6,0	2,7	2,8	-1,1	-3,5	1,6
Annen vareproduksjon	13,9	-0,9	13,8	4,5	-4,6	-6,3	1,8	9,9	9,6	19,0
Tjenester inkl. boligjenester	-0,0	2,7	-1,1	2,4	2,1	2,8	3,2	2,4	3,4	3,2
Offentlig forvaltning	5,3	5,5	6,2	6,1	5,2	5,4	5,2	3,8	5,2	6,2
Produktavgifter og -subsidier	3,1	1,3	6,6	2,2	2,4	1,8	-1,0	3,4	1,7	3,5

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Produksjon i alt.	3 564 500	3 850 354	953 078	932 956	936 128	932 579	1 048 690	1 025 837	1 091 005	1 054 205
Jordbruk og skogbruk	30 856	33 552	6 749	6 762	7 239	11 931	7 620	7 317	7 618	12 309
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	32 934	32 583	9 718	9 374	7 415	6 762	9 032	9 171	7 580	7 584
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	613 246	590 882	151 528	140 804	136 922	141 341	171 815	184 385	196 652	189 848
Utvinning av råolje og naturgass.	572 452	539 290	140 538	128 206	123 806	127 775	159 503	171 120	179 890	172 756
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning. . .	40 794	51 593	10 990	12 599	13 116	13 566	12 312	13 265	16 762	17 092
Bergverksdrift	10 210	12 270	2 982	2 908	2 837	3 060	3 465	2 805	4 058	3 128
Industri	678 714	743 593	182 421	189 928	185 003	174 148	194 514	194 159	209 248	192 699
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	133 085	140 004	36 257	35 365	33 781	33 013	37 846	35 832	35 969	34 889
Tekstil- og bekledningsindustri	6 791	6 680	1 836	1 926	1 724	1 442	1 587	1 590	1 372	1 303
Trelast- og trevareindustri	24 517	28 691	6 771	7 232	7 410	6 570	7 480	6 601	7 399	5 883
Treforedling	18 973	18 658	4 816	4 793	4 689	4 586	4 590	4 443	4 556	4 401
Forlag og grafisk industri	41 536	41 916	10 577	11 187	10 122	9 802	10 805	10 773	10 863	9 891
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	106 019	112 649	26 616	26 438	28 122	27 666	30 423	30 304	33 785	30 025
Kjemiske råvarer.	34 068	36 726	8 974	9 431	8 844	9 018	9 434	9 694	10 855	12 210
Metallindustri	68 745	81 891	19 423	21 775	22 166	18 931	19 020	19 123	20 207	18 854
Verkstedindustri	142 976	161 306	38 771	42 004	39 629	36 797	42 877	44 078	49 114	44 214
Bygging av skip og oljeplattformer.	84 247	96 528	23 393	24 550	23 986	22 310	25 682	26 932	30 084	27 236
Møbelindustri og annen industri	17 757	18 542	4 986	5 227	4 531	4 014	4 770	4 788	5 043	3 792
Kraftforsyning	61 776	58 011	17 164	16 063	11 919	11 532	18 496	21 112	15 251	16 895
Vannforsyning	3 957	4 220	990	1 016	1 043	1 068	1 093	1 110	1 140	1 167
Bygge- og anleggsvirksomhet	238 158	287 867	64 440	71 517	71 189	67 811	77 351	75 491	81 454	76 359
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv. . . .	297 343	331 393	83 254	77 446	81 847	78 895	93 205	83 120	92 084	86 552
Hotell- og restaurantvirksomhet	52 388	58 103	13 669	12 169	14 897	16 339	14 698	13 295	16 171	17 487
Rørtransport	21 273	19 112	5 769	4 796	4 336	4 675	5 306	5 370	5 040	5 208
Utenriks sjøfart	110 314	120 575	28 524	27 583	30 899	30 859	31 234	29 939	33 109	31 801
Transport ellers	167 017	182 995	45 531	42 132	45 075	47 186	48 601	43 908	46 734	49 333
Post og telekommunikasjon	75 109	82 030	20 447	19 769	20 046	20 073	22 142	20 928	20 589	20 925
Finansiell tjenesteyting	118 311	132 187	30 561	31 056	32 312	33 355	35 463	33 581	36 022	36 092
Boligtjenester (husholdninger)	115 155	118 166	29 182	29 010	29 338	29 816	30 002	29 938	30 493	31 005
Forretningsmessig tjenesteyting	379 510	436 588	115 357	99 866	105 134	103 833	127 755	112 820	121 725	112 776
Offentlig administrasjon og forsvar.	141 172	155 285	36 399	38 448	37 640	39 075	40 122	39 906	42 089	42 580
Undervisning	105 545	111 746	28 144	29 216	27 458	25 657	29 414	29 195	31 403	27 309
Helse- og sosialtjenester	208 891	228 626	53 734	55 976	55 945	58 103	58 603	59 588	62 075	63 660
Andre sosiale og personlige tjenester	102 621	110 571	26 516	27 116	27 634	27 062	28 760	28 701	30 469	29 488
Fastlands-Norge	2 819 667	3 119 785	767 258	759 773	763 972	755 705	840 335	806 143	856 203	827 348

Offentlig forvaltning	424 287	460 257	109 597	115 009	112 280	114 120	118 849	119 270	126 115	124 138
Statsforvaltningen	205 059	222 492	52 339	55 640	54 249	56 004	56 599	57 201	59 758	60 026
Sivil forvaltning	176 683	191 926	44 951	48 009	46 744	48 417	48 756	49 733	51 943	52 311
Forsvar	28 376	30 566	7 388	7 631	7 505	7 587	7 843	7 468	7 815	7 715
Kommuneforvaltningen	219 228	237 765	57 258	59 369	58 031	58 115	62 250	62 069	66 357	64 112

Tabell 6. Produksjon. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Produksjon i alt.	3 564 500	3 730 687	947 684	927 747	910 029	902 867	990 044	943 369	967 537	920 065
Jordbruk og skogbruk	30 856	31 148	6 754	6 254	6 638	11 110	7 146	6 525	6 772	11 234
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	32 934	37 052	10 208	9 977	8 481	7 811	10 783	10 934	9 198	8 344
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	613 246	587 416	156 195	153 924	139 746	139 980	153 766	154 572	143 259	138 044
Utvinning av råolje og naturgass	572 452	540 807	145 957	142 023	128 197	127 760	142 827	143 246	130 275	123 968
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	40 794	46 609	10 239	11 901	11 549	12 220	10 939	11 326	12 984	14 077
Bergverksdrift	10 210	11 633	2 896	2 728	2 640	3 001	3 264	2 465	3 356	2 731
Industri	678 714	709 860	179 242	183 614	174 259	166 346	185 641	181 419	191 095	171 235
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	133 085	136 429	36 055	34 750	32 793	32 006	36 879	34 422	33 898	32 020
Tekstil- og bekledningsindustri	6 791	6 634	1 806	1 906	1 728	1 432	1 568	1 550	1 335	1 246
Trelast- og trevareindustri	24 517	25 282	6 641	6 773	6 476	5 644	6 389	5 632	6 279	5 076
Treforedling	18 973	18 057	4 697	4 600	4 528	4 461	4 468	4 312	4 444	4 188
Forlag og grafisk industri	41 536	41 749	10 564	11 158	10 081	9 761	10 750	10 680	10 756	9 776
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	106 019	107 588	27 474	27 227	26 571	26 002	27 788	26 687	28 075	23 472
Kjemiske råvarer	34 068	34 455	8 603	8 882	8 381	8 463	8 729	8 527	9 175	8 583
Metallindustri	68 745	73 335	17 348	18 671	18 421	17 714	18 529	18 482	18 898	17 992
Verkstedindustri	142 976	156 292	38 320	40 867	38 170	35 682	41 573	41 533	46 025	40 814
Bygging av skip og oljeplattformer	84 247	91 954	22 788	23 670	22 721	21 232	24 331	24 976	27 404	24 519
Møbelindustri og annen industri	17 757	18 086	4 944	5 110	4 390	3 949	4 637	4 619	4 805	3 549
Kraftforsyning	61 776	67 728	15 545	18 211	15 141	16 126	18 250	19 438	16 155	15 050
Vannforsyning	3 957	4 150	989	1 001	1 026	1 050	1 073	1 076	1 104	1 129
Bygge- og anleggsvirksomhet	238 158	265 231	62 987	67 702	65 990	62 174	69 365	66 577	70 833	65 501
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	297 343	324 490	83 553	76 977	79 358	77 386	90 769	80 531	86 133	80 984
Hotell- og restaurantvirksomhet	52 388	55 372	13 473	11 816	14 273	15 503	13 780	12 276	14 705	15 814
Rørtransport	21 273	21 327	5 611	5 477	5 051	4 768	6 031	6 283	5 376	4 613
Utenriks sjøfart	110 314	111 315	28 356	26 014	29 936	26 728	28 637	26 209	29 861	26 043
Transport ellers	167 017	176 743	43 748	41 366	43 410	46 337	45 630	41 243	43 284	45 377
Post og telekommunikasjon	75 109	84 702	21 169	20 415	20 582	20 640	23 065	21 982	21 650	22 045
Finansiell tjenesteyting	118 311	130 596	31 046	30 789	31 656	33 366	34 784	32 034	33 550	34 476
Boligtjenester (husholdninger)	115 155	116 537	29 025	28 735	29 054	29 374	29 374	29 080	29 403	29 726
Forretningsmessig tjenesteyting	379 510	415 248	114 154	96 362	100 203	98 331	120 352	103 729	110 210	101 573
Offentlig administrasjon og forsvar	141 172	147 980	35 833	37 040	35 913	37 229	37 797	36 685	38 066	38 013
Undervisning	105 545	108 471	27 686	28 785	26 688	24 903	28 096	27 791	29 175	25 014
Helse- og sosialtjenester	208 891	216 796	52 950	54 023	53 316	54 704	54 753	55 203	56 051	56 173
Andre sosiale og personlige tjenester	102 621	106 893	26 265	26 538	26 668	25 998	27 689	27 316	28 301	26 946
Fastlands-Norge	2 819 667	3 010 628	757 522	742 331	735 295	731 391	801 611	756 305	789 040	751 365

Offentlig forvaltning	424 287	439 123	107 967	111 190	107 426	108 598	111 908	110 831	114 796	110 996
Statsforvaltningen	205 059	210 172	51 849	52 946	51 327	52 739	53 160	52 409	54 017	53 296
Sivil forvaltning	176 683	180 857	44 584	45 487	44 137	45 541	45 693	45 367	46 825	46 376
Forsvar	28 376	29 314	7 265	7 459	7 191	7 198	7 467	7 042	7 192	6 920
Kommuneforvaltningen	219 228	228 951	56 118	58 245	56 099	55 859	58 748	58 422	60 779	57 700

Tabell 7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Produksjon i alt.	5,5	4,7	7,1	4,5	4,8	4,9	4,5	1,7	6,3	1,9
Jordbruk og skogbruk	-0,0	0,9	-4,5	2,2	0,4	-2,3	5,8	4,3	2,0	1,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	6,5	12,5	10,6	14,1	17,7	15,2	5,6	9,6	8,5	6,8
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-2,5	-4,2	-1,9	-3,5	-6,3	-5,7	-1,6	0,4	2,5	-1,4
Utvinning av råolje og naturgass	-3,9	-5,5	-2,9	-5,8	-6,4	-7,9	-2,1	0,9	1,6	-3,0
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	18,2	14,3	10,2	36,9	-4,6	25,2	6,8	-4,8	12,4	15,2
Bergverksdrift	9,7	13,9	32,9	37,3	-6,8	20,3	12,7	-9,7	27,2	-9,0
Industri	9,4	4,6	10,8	4,8	5,5	4,6	3,6	-1,2	9,7	2,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-0,9	2,5	0,4	2,4	2,9	2,5	2,3	-0,9	3,4	0,0
Tekstil- og bekledningsindustri	10,2	-2,3	4,9	4,7	5,2	-5,9	-13,2	-18,7	-22,7	-13,0
Trelast- og trevareindustri	6,5	3,1	10,8	6,0	7,4	3,3	-3,8	-16,8	-3,0	-10,1
Treforedling	-2,3	-4,8	-0,8	-9,9	-0,2	-3,7	-4,9	-6,3	-1,8	-6,1
Forlag og grafisk industri	1,5	0,5	0,7	0,4	0,4	-0,7	1,8	-4,3	6,7	0,2
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	7,6	1,5	6,6	2,3	1,1	1,4	1,1	-2,0	5,7	-9,7
Kjemiske råvarer	3,1	1,1	8,1	3,1	-2,5	2,5	1,5	-4,0	9,5	1,4
Metallindustri	0,7	6,7	4,4	3,5	6,6	10,1	6,8	-1,0	2,6	1,6
Verkstedindustri	20,1	9,3	21,0	8,7	11,1	9,1	8,5	1,6	20,6	14,4
Bygging av skip og oljeplattformer	34,9	9,1	33,2	10,6	12,0	7,4	6,8	5,5	20,6	15,5
Møbelindustri og annen industri	7,3	1,9	20,7	12,1	1,1	1,0	-6,2	-9,6	9,5	-10,1
Kraftforsyning	-5,5	9,6	-14,8	-9,7	11,4	29,3	17,4	6,7	6,7	-6,7
Vannforsyning	0,3	4,9	0,3	1,1	3,7	6,2	8,6	7,5	7,6	7,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,0	11,4	7,3	12,1	11,6	11,7	10,1	-1,7	7,3	5,4
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	14,1	9,1	17,4	11,7	9,7	6,7	8,6	4,6	8,5	4,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	8,8	5,7	11,4	8,6	8,2	4,4	2,3	3,9	3,0	2,0
Rørtransport	2,2	0,3	0,8	-5,2	1,8	-3,1	7,5	14,7	6,4	-3,3
Utenriks sjøfart	-0,2	0,9	4,7	-1,2	3,0	0,7	1,0	0,7	-0,3	-2,6
Transport ellers	6,4	5,8	6,7	7,2	3,3	8,6	4,3	-0,3	-0,3	-2,1
Post og telekommunikasjon	5,5	12,8	13,0	14,3	17,4	11,2	9,0	7,7	5,2	6,8
Finansiell tjenesteyting	5,8	10,4	6,5	8,4	8,8	12,1	12,0	4,0	6,0	3,3
Boligtjenester (husholdninger)	2,5	1,2	2,5	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Forretningsmessig tjenesteyting	12,6	9,4	18,8	9,9	10,8	12,7	5,4	7,6	10,0	3,3
Offentlig administrasjon og forsvar	1,0	4,8	2,5	3,6	5,9	4,4	5,5	-1,0	6,0	2,1
Undervisning	1,1	2,8	-1,1	2,3	3,2	4,3	1,5	-3,5	9,3	0,4
Helse- og sosialtjenester	3,3	3,8	3,5	3,4	4,6	3,8	3,4	2,2	5,1	2,7
Andre sosiale og personlige tjenester	1,8	4,2	0,9	2,7	4,0	4,5	5,4	2,9	6,1	3,6
Fastlands-Norge	7,4	6,8	9,1	6,6	7,3	7,5	5,8	1,9	7,3	2,7

Offentlig forvaltning	1,6	3,5	1,1	2,3	4,0	4,1	3,6	-0,3	6,9	2,2
Statsforvaltningen	1,1	2,5	1,2	1,7	3,1	2,7	2,5	-1,0	5,2	1,1
Sivil forvaltning	1,9	2,4	1,2	1,5	2,9	2,6	2,5	-0,3	6,1	1,8
Forsvar	-3,3	3,3	1,1	3,2	4,0	3,3	2,8	-5,6	0,0	-3,9
Kommuneforvaltningen	2,0	4,4	1,1	2,8	4,8	5,5	4,7	0,3	8,3	3,3

Tabell 8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Produksjon i alt.	6,7	3,2	4,3	1,9	3,1	2,3	5,3	8,1	9,6	10,9
Jordbruk og skogbruk	2,1	7,7	2,0	8,5	8,8	7,3	6,7	3,7	3,1	2,0
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	12,7	-12,1	2,3	0,2	-21,0	-16,7	-12,0	-10,7	-5,7	5,0
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	22,0	0,6	6,4	-9,0	-2,5	-1,2	15,2	30,4	40,1	36,2
Utvinning av råolje og naturgass	23,3	-0,3	6,3	-10,6	-4,1	-2,1	16,0	32,3	43,0	39,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,1	10,7	9,9	14,9	16,1	8,8	4,9	10,6	13,7	9,4
Bergverksdrift	0,4	5,5	2,9	8,2	10,3	1,4	3,1	6,8	12,5	12,3
Industri	7,2	4,8	7,5	5,9	6,7	3,6	3,0	3,5	3,1	7,5
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,8	2,6	3,1	3,3	3,2	2,0	2,1	2,3	3,0	5,6
Tekstil- og bekledningsindustri	2,9	0,7	4,1	2,3	1,0	-0,1	-0,4	1,6	2,9	3,9
Trelast- og trevareindustri	2,9	13,5	4,6	8,4	15,1	16,4	14,8	9,8	3,0	-0,4
Treforedling	2,1	3,3	5,2	4,4	5,2	3,7	0,2	-1,1	-1,0	2,2
Forlag og grafisk industri	3,3	0,4	3,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,7
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	9,3	4,7	1,6	-1,0	3,4	3,4	13,0	16,9	13,7	20,2
Kjemiske råvarer	10,2	6,6	13,4	8,2	7,6	7,2	3,6	7,1	12,1	33,5
Metallindustri	27,8	11,7	44,3	30,8	26,0	2,7	-8,3	-11,3	-11,1	-1,9
Verkstedindustri	3,7	3,2	4,6	3,6	4,3	3,0	1,9	3,3	2,8	5,0
Bygging av skip og oljeplattformer	4,7	5,0	6,5	6,1	6,5	4,8	2,8	4,0	4,0	5,7
Møbelindustri og annen industri	3,3	2,5	4,1	2,6	3,7	1,9	2,0	1,4	1,7	5,1
Kraftforsyning	18,3	-14,3	24,0	-4,3	-18,6	-30,7	-8,2	23,1	19,9	57,0
Vannforsyning	2,5	1,7	2,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,5	8,5	7,5	7,6	8,7	8,9	9,0	7,3	6,6	6,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-3,3	2,1	-5,2	1,7	1,9	1,7	3,1	2,6	3,7	4,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,2	4,9	3,9	4,0	4,9	5,5	5,1	5,2	5,4	4,9
Rørtransport	5,8	-10,4	7,8	-5,8	-15,3	-5,4	-14,4	-2,4	9,2	15,2
Utenriks sjøfart	1,1	8,3	-1,9	4,9	13,0	7,1	8,4	7,7	7,4	5,8
Transport ellers	3,7	3,5	4,9	3,9	4,7	3,5	2,3	4,5	4,0	6,8
Post og telekommunikasjon	-0,8	-3,2	-4,4	-5,2	-5,6	-1,6	-0,6	-1,7	-2,4	-2,4
Finansiell tjenesteyting	1,2	1,2	1,3	-0,0	0,6	0,7	3,6	3,9	5,2	4,7
Boligtjenester (husholdninger)	2,4	1,4	2,3	1,5	1,0	1,5	1,6	2,0	2,7	2,8
Forretningsmessig tjenesteyting	3,7	5,1	4,3	5,5	5,1	5,0	5,0	4,9	5,3	5,1
Offentlig administrasjon og forsvar	5,5	4,9	6,6	5,9	4,9	4,4	4,5	4,8	5,5	6,7
Undervisning	3,5	3,0	4,9	3,3	3,1	2,7	3,0	3,5	4,6	6,0
Helse- og sosialtjenester	4,1	5,5	4,8	5,6	5,4	5,3	5,5	4,2	5,5	6,7
Andre sosiale og personlige tjenester	3,9	3,4	4,9	4,3	3,8	2,8	2,9	2,8	3,9	5,1
Fastlands-Norge	4,1	3,6	4,3	4,2	3,9	2,9	3,5	4,1	4,4	6,6

Offentlig forvaltning	4,4	4,8	5,4	5,3	4,8	4,5	4,6	4,0	5,1	6,4
Statsforvaltningen	5,6	5,9	6,4	6,6	5,7	5,7	5,5	3,9	4,7	6,1
Sivil forvaltning	5,4	6,1	6,1	6,9	5,8	6,0	5,8	3,9	4,7	6,1
Forsvar	6,9	4,3	8,5	5,0	5,0	3,9	3,3	3,7	4,1	5,8
Kommuneforvaltningen	3,2	3,8	4,4	4,2	4,0	3,3	3,9	4,2	5,5	6,8

Tabell 9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttonasjonalprodukt¹	2 159 573	2 277 111	568 853	550 410	546 658	553 900	626 143	614 104	645 415	628 922
Jordbruk og skogbruk	14 127	16 544	3 690	3 563	861	7 659	4 462	3 905	772	7 817
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	14 761	11 581	3 995	4 131	2 521	2 093	2 835	3 067	1 950	2 181
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	529 493	500 013	129 797	117 665	114 968	119 053	148 327	160 552	172 867	165 690
Utvinning av råolje og naturgass	511 322	475 647	124 659	111 922	108 645	112 635	142 445	154 128	164 134	157 380
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	18 171	24 366	5 138	5 742	6 323	6 418	5 883	6 424	8 733	8 309
Bergverksdrift	3 916	4 764	1 145	1 169	1 164	1 130	1 302	1 137	1 724	1 204
Industri	191 817	210 643	50 193	54 775	53 219	49 026	53 623	53 224	56 426	51 710
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	32 800	34 589	8 533	8 717	8 462	8 165	9 244	8 967	8 890	8 291
Tekstil- og bekledningsindustri	2 714	2 594	714	757	673	556	608	603	532	473
Trelast- og trevareindustri	8 075	10 227	2 220	2 394	2 655	2 449	2 730	2 272	2 569	1 992
Treforedling	4 812	4 770	1 220	1 292	1 221	1 204	1 053	935	940	873
Forlag og grafisk industri	17 282	17 010	4 327	4 577	4 107	3 991	4 335	4 276	4 274	3 858
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	21 359	24 089	5 550	6 189	6 601	5 758	5 541	5 083	4 315	4 474
Kjemiske råvarer	8 975	10 414	2 440	2 734	2 435	2 621	2 624	2 682	3 071	4 225
Metallindustri	15 294	18 798	4 205	5 529	5 628	4 069	3 572	3 533	4 011	2 974
Verkstedindustri	50 937	55 474	13 038	14 235	13 430	12 741	15 067	15 752	17 503	15 677
Bygging av skip og oljeplattformer	22 748	26 139	6 191	6 488	6 437	6 068	7 147	7 406	8 525	7 542
Møbelindustri og annen industri	6 821	6 540	1 756	1 863	1 569	1 403	1 704	1 716	1 796	1 331
Kraftforsyning	47 899	43 020	13 465	12 042	8 612	8 140	14 226	16 521	11 504	13 187
Vannforsyning	2 118	2 365	506	540	575	609	640	559	598	636
Bygge- og anleggsvirksomhet	85 920	101 608	23 405	24 993	24 904	23 885	27 826	26 369	28 567	26 855
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	153 385	169 185	42 365	39 558	42 162	40 202	47 263	41 468	46 874	43 393
Hotell- og restaurantvirksomhet	28 522	32 125	7 432	6 660	8 234	9 080	8 151	7 324	9 017	9 628
Rørtransport	19 344	17 063	5 254	4 284	3 849	4 210	4 720	4 741	4 486	4 717
Utenriks sjøfart	30 071	35 918	7 488	8 228	9 404	9 438	8 849	9 476	9 839	8 795
Transport ellers	61 748	66 782	17 677	16 005	16 238	16 454	18 085	15 491	15 535	16 015
Post og telekommunikasjon	32 292	32 003	8 310	7 914	7 851	7 806	8 432	7 597	7 299	7 245
Finansiell tjenesteyting	65 545	73 572	16 948	17 261	17 980	18 573	19 759	18 717	20 098	20 131
Boligtjenester (husholdninger)	81 806	80 887	20 643	20 169	20 050	20 399	20 269	20 072	20 182	20 566
Forretningsmessig tjenesteyting	179 584	207 570	54 419	47 296	49 705	49 076	61 494	54 142	58 292	53 446
Offentlig administrasjon og forsvar	82 187	90 248	21 412	22 899	21 612	22 592	23 145	23 310	24 955	24 964
Undervisning	79 795	84 519	21 327	22 326	20 707	18 951	22 535	21 878	24 198	20 173
Helse- og sosialtjenester	160 497	176 806	41 334	43 055	43 054	45 127	45 569	45 791	48 358	49 732
Andre sosiale og personlige tjenester	56 468	61 234	14 589	14 993	15 330	15 010	15 900	15 653	16 906	16 246
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 580 665	1 724 117	426 314	420 234	418 437	421 200	464 247	439 336	458 222	449 721
Merverdi og investeringsavgift	172 066	188 705	45 608	44 057	45 995	47 523	51 129	46 540	47 459	48 275
Andre produktskatter, netto	66 212	67 819	17 852	16 140	17 133	17 193	17 353	16 551	17 569	16 265
Statistiske avvik	0	2 137	0	688	529	671	248	20	-61	50
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 342 387	1 465 456	362 854	359 348	354 780	355 813	395 516	376 225	393 255	385 131

Offentlig forvaltning	294 653	320 623	76 394	80 909	77 662	78 941	83 112	82 862	89 052	86 446
Statsforvaltningen	130 361	142 796	33 187	36 115	34 449	35 945	36 287	36 751	38 927	38 894
Sivil forvaltning	115 635	126 812	29 327	32 032	30 557	32 036	32 187	32 802	34 695	34 827
Forsvar	14 726	15 984	3 860	4 083	3 892	3 909	4 100	3 949	4 231	4 068
Kommuneforvaltningen	164 292	177 827	43 207	44 794	43 213	42 995	46 825	46 111	50 125	47 552

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Faste 2006-priser. Millioner kroner**

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttonasjonalprodukt¹	2 159 573	2 227 256	569 841	555 922	537 659	541 419	592 257	563 739	565 893	544 926
Jordbruk og skogbruk	14 127	14 797	3 722	3 145	524	6 984	4 144	3 424	682	7 394
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	14 761	16 388	4 490	4 768	3 675	3 219	4 726	5 204	3 974	3 477
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	529 493	500 678	134 895	131 456	118 874	118 727	131 621	132 828	121 868	116 608
Utvinning av råolje og naturgass	511 322	479 919	130 337	126 151	113 730	113 284	126 755	127 787	116 083	110 336
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	18 171	20 759	4 558	5 305	5 144	5 443	4 867	5 041	5 785	6 273
Bergverksdrift	3 916	4 380	1 097	1 018	1 022	1 124	1 216	947	1 256	1 049
Industri	191 817	201 890	50 904	52 621	49 581	46 806	52 882	51 769	54 815	48 697
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	32 800	33 543	8 929	8 567	8 053	7 847	9 076	8 447	8 122	7 661
Tekstil- og bekledningsindustri	2 714	2 652	723	765	690	570	626	621	533	496
Trelast- og trevareindustri	8 075	8 314	2 188	2 232	2 131	1 852	2 100	1 848	2 062	1 659
Treforedling	4 812	4 563	1 190	1 165	1 145	1 126	1 127	1 088	1 121	1 053
Forlag og grafisk industri	17 282	17 339	4 393	4 643	4 186	4 047	4 464	4 435	4 465	4 047
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	21 359	22 031	5 669	5 662	5 491	5 102	5 776	5 531	6 080	4 832
Kjemiske råvarer	8 975	9 054	2 264	2 339	2 202	2 221	2 292	2 239	2 411	2 248
Metallindustri	15 294	17 005	3 856	4 336	4 273	4 102	4 294	4 284	4 379	4 158
Verkstedindustri	50 937	55 635	13 661	14 571	13 594	12 674	14 796	14 774	16 381	14 500
Bygging av skip og oljeplattformer	22 748	24 816	6 130	6 378	6 132	5 752	6 554	6 732	7 419	6 687
Møbelindustri og annen industri	6 821	6 938	1 900	1 964	1 684	1 512	1 778	1 772	1 843	1 354
Kraftforsyning	47 899	52 653	11 998	14 169	11 744	12 558	14 181	15 167	12 545	11 685
Vannforsyning	2 118	2 391	515	539	582	615	654	578	628	672
Bygge- og anleggsvirksomhet	85 920	90 539	22 723	23 139	22 530	21 191	23 678	22 078	23 497	21 679
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	153 385	167 569	43 138	39 793	40 909	39 881	46 986	41 628	44 522	41 768
Hotell- og restaurantvirksomhet	28 522	30 122	7 333	6 422	7 768	8 440	7 492	6 668	7 999	8 602
Rørtransport	19 344	19 378	5 102	4 979	4 588	4 328	5 482	5 713	4 882	4 183
Utenriks sjøfart	30 071	30 257	7 725	7 072	8 153	7 252	7 781	7 108	8 117	7 042
Transport ellers	61 748	65 167	16 240	15 358	15 925	16 939	16 946	15 257	15 918	16 620
Post og telekommunikasjon	32 292	35 950	9 079	8 724	8 713	8 704	9 809	9 286	9 112	9 231
Finansiell tjenesteyting	65 545	72 843	17 456	17 132	17 554	18 801	19 356	17 597	18 184	19 187
Boligtjenester (husholdninger)	81 806	81 130	20 470	20 192	20 277	20 345	20 316	20 128	20 251	20 255
Forretningsmessig tjenesteyting	179 584	193 643	53 865	45 051	46 519	45 327	56 746	48 421	51 152	46 759
Offentlig administrasjon og forsvar	82 187	85 580	21 069	21 887	20 516	21 424	21 754	21 324	22 395	22 169
Undervisning	79 795	81 901	20 960	21 968	20 107	18 334	21 493	20 871	22 461	18 470
Helse- og sosialtjenester	160 497	166 071	40 738	41 315	40 694	41 963	42 099	42 031	43 066	43 266
Andre sosiale og personlige tjenester	56 468	58 643	14 490	14 574	14 598	14 185	15 286	14 938	15 546	14 775
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 580 665	1 676 943	422 119	412 414	406 043	411 113	447 373	418 089	431 026	417 092
Merverdi og investeringsavgift	172 066	183 744	44 630	43 355	44 914	46 334	49 142	43 893	44 793	44 460
Andre produktskatter, netto	66 212	71 543	17 199	17 243	17 891	17 942	18 467	16 879	18 231	16 878
Statistiske avvik	0	-0	0	-0	-0	-0	-0	-0	-0	-0
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 342 387	1 421 656	360 290	351 817	343 238	346 837	379 764	357 317	368 002	355 755

Offentlig forvaltning	294 653	304 000	75 243	77 759	73 886	74 516	77 840	76 756	80 539	76 810
Statsforvaltningen	130 361	133 232	32 986	33 872	32 200	33 373	33 787	33 264	34 727	34 062
Sivil forvaltning	115 635	117 986	29 189	29 900	28 481	29 712	29 892	29 483	30 793	30 383
Forsvar	14 726	15 246	3 797	3 972	3 719	3 661	3 895	3 781	3 933	3 679
Kommuneforvaltningen	164 292	170 769	42 257	43 886	41 686	41 143	44 053	43 492	45 813	42 749

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttonasjonalprodukt¹	2,3	3,1	3,0	2,6	3,1	2,8	3,9	1,4	5,3	0,6
Jordbruk og skogbruk	2,9	4,7	0,5	7,3	78,9	-2,7	11,3	8,8	30,2	5,9
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-3,1	11,0	-0,5	14,5	15,6	9,9	5,3	9,1	8,1	8,0
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-5,8	-5,4	-5,1	-5,2	-6,9	-7,4	-2,4	1,0	2,5	-1,8
Utvinning av råolje og naturgass	-6,5	-6,1	-5,5	-6,4	-7,0	-8,5	-2,7	1,3	2,1	-2,6
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	13,0	14,2	5,3	37,1	-4,8	25,3	6,8	-5,0	12,5	15,2
Bergverksdrift	10,4	11,8	31,4	29,6	-5,1	17,5	10,9	-6,9	22,8	-6,7
Industri	3,0	5,3	4,9	5,8	6,4	5,0	3,9	-1,6	10,6	4,0
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-5,7	2,3	-3,8	2,7	2,6	2,2	1,6	-1,4	0,9	-2,4
Tekstil- og bekledningsindustri	7,6	-2,3	2,5	5,3	5,2	-6,2	-13,4	-18,8	-22,8	-13,0
Trelast- og trevareindustri	4,4	3,0	8,6	5,9	7,3	3,1	-4,0	-17,2	-3,2	-10,4
Treforedling	9,4	-5,2	11,0	-10,3	-0,5	-4,1	-5,2	-6,6	-2,1	-6,5
Forlag og grafisk industri	-0,9	0,3	-1,7	0,3	0,2	-0,9	1,6	-4,5	6,7	-0,0
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	5,0	3,1	6,1	4,3	4,0	2,4	1,9	-2,3	10,7	-5,3
Kjemiske råvarer	-5,8	0,9	-1,1	2,9	-2,8	2,3	1,2	-4,3	9,5	1,2
Metallindustri	-35,0	11,2	-32,6	7,9	11,1	14,8	11,3	-1,2	2,5	1,4
Verkstedindustri	14,0	9,2	14,8	8,7	11,2	8,8	8,3	1,4	20,5	14,4
Bygging av skip og oljeplattformer	18,9	9,1	16,8	10,6	11,9	7,1	6,9	5,5	21,0	16,3
Møbelindustri og annen industri	6,5	1,7	20,0	12,0	0,9	0,8	-6,4	-9,8	9,5	-10,4
Kraftforsyning	-7,7	9,9	-18,3	-10,2	12,0	30,4	18,2	7,0	6,8	-7,0
Vannforsyning	-2,3	12,9	-5,8	-0,9	6,1	20,7	27,0	7,2	7,8	9,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	0,3	5,4	-0,4	6,1	5,6	5,7	4,2	-4,6	4,3	2,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	18,8	9,2	22,2	11,8	9,9	6,6	8,9	4,6	8,8	4,7
Hotell- og restaurantvirksomhet	24,2	5,6	27,2	8,5	8,1	4,4	2,2	3,8	3,0	1,9
Rørtransport	3,2	0,2	1,9	-5,3	1,7	-3,2	7,5	14,7	6,4	-3,4
Utenriks sjøfart	-2,7	0,6	2,2	-1,5	2,7	0,4	0,7	0,5	-0,4	-2,9
Transport ellers	9,0	5,5	9,4	7,0	2,6	8,4	4,3	-0,7	-0,0	-1,9
Post og telekommunikasjon	6,1	11,3	12,6	12,7	15,3	9,9	8,0	6,4	4,6	6,1
Finansiell tjenesteyting	1,5	11,1	2,5	10,4	10,0	13,2	10,9	2,7	3,6	2,1
Boligtjenester (husholdninger)	5,7	-0,8	5,5	-0,6	-1,0	-1,0	-0,8	-0,3	-0,1	-0,4
Forretningsmessig tjenesteyting	1,8	7,8	7,0	8,2	8,6	9,9	5,3	7,5	10,0	3,2
Offentlig administrasjon og forsvar	0,9	4,1	2,7	4,1	6,4	2,9	3,2	-2,6	9,2	3,5
Undervisning	0,1	2,6	-3,7	0,7	2,7	5,2	2,5	-5,0	11,7	0,7
Helse- og sosialtjenester	2,4	3,5	3,0	2,6	4,3	3,7	3,3	1,7	5,8	3,1
Andre sosiale og personlige tjenester	-0,7	3,9	-1,0	2,0	3,9	4,0	5,5	2,5	6,5	4,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	4,9	6,1	5,4	5,5	6,5	6,3	6,0	1,4	6,2	1,5
Merverdi og investeringsavgift	8,3	6,8	4,2	5,4	6,8	4,7	10,1	1,2	-0,3	-4,0
Andre produktskatter, netto	5,4	8,1	5,7	11,7	5,9	7,6	7,4	-2,1	1,9	-5,9
Statistiske avvik	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Fastlands-Norge (basisverdi).	4,3	5,9	5,4	5,2	6,5	6,5	5,4	1,6	7,2	2,6

Offentlig forvaltning	1,0	3,2	0,0	1,5	3,9	4,0	3,5	-1,3	9,0	3,1
Statsforvaltningen	0,4	2,2	0,1	0,8	3,2	2,5	2,4	-1,8	7,8	2,1
Sivil forvaltning	0,8	2,0	0,4	0,6	2,8	2,4	2,4	-1,4	8,1	2,3
Forsvar	-2,7	3,5	-1,8	2,6	6,0	3,1	2,6	-4,8	5,8	0,5
Kommuneforvaltningen	1,5	3,9	-0,0	2,1	4,4	5,2	4,3	-0,9	9,9	3,9

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttonasjonalprodukt¹	8,5	2,2	4,4	-0,0	1,5	1,3	5,9	10,0	12,2	12,8
Jordbruk og skogbruk	-1,6	11,8	-3,4	12,4	44,7	10,1	8,6	0,7	-31,1	-3,6
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	21,0	-29,3	-0,9	-2,9	-44,2	-39,3	-32,6	-32,0	-28,5	-3,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	25,6	-0,1	7,2	-11,3	-3,9	-2,1	17,1	35,0	46,7	41,7
Utvinning av råolje og naturgass	26,2	-0,9	6,9	-12,4	-5,3	-2,8	17,5	35,9	48,0	43,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	10,3	17,4	16,3	26,6	27,3	13,5	7,2	17,7	22,8	12,4
Bergverksdrift	-4,6	8,8	0,1	16,1	19,8	-0,9	2,6	4,5	20,6	14,2
Industri	9,8	4,3	6,6	6,0	5,7	2,8	2,8	-1,2	-4,1	1,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	11,9	3,1	-0,3	2,0	4,2	-0,5	6,6	4,3	4,2	4,0
Tekstil- og bekledningsindustri	3,6	-2,2	2,1	0,8	-4,9	-3,5	-1,6	-1,9	2,3	-2,3
Trelast- og trevareindustri	4,6	23,0	5,2	9,7	24,9	30,9	28,1	14,6	-0,0	-9,2
Treforedling	-1,5	4,5	5,1	7,4	9,1	11,3	-8,9	-22,6	-21,3	-22,4
Forlag og grafisk industri	4,6	-1,9	3,1	-2,3	-2,2	-1,6	-1,4	-2,2	-2,4	-3,3
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	2,6	9,3	0,0	14,4	14,8	10,3	-2,0	-15,9	-41,0	-18,0
Kjemiske råvarer	23,3	15,0	30,9	18,9	12,3	23,8	6,2	2,5	15,2	59,2
Metallindustri	90,2	10,5	127,8	63,0	30,0	-12,5	-23,7	-35,3	-30,5	-27,9
Verkstedindustri	2,9	-0,3	-2,5	-4,5	-3,4	0,2	6,7	9,1	8,2	7,5
Bygging av skip og oljeplattformer	7,2	5,3	6,1	4,2	3,8	5,2	8,0	8,1	9,5	6,9
Møbelindustri og annen industri	1,9	-5,7	-4,5	-10,0	-10,2	-6,3	3,7	2,1	4,5	5,9
Kraftforsyning	22,0	-18,3	30,0	-6,5	-23,8	-37,6	-10,6	28,2	25,1	74,1
Vannforsyning	1,1	-1,1	0,2	-1,5	-1,9	-0,1	-0,5	-3,5	-3,6	-4,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	11,5	12,2	11,7	10,7	11,5	12,5	14,1	10,6	10,0	9,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-8,4	1,0	-12,3	0,2	0,4	0,7	2,4	0,2	2,2	3,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,1	6,6	2,8	4,3	6,3	8,2	7,3	5,9	6,3	4,0
Rørtransport	6,0	-11,9	8,2	-6,9	-17,4	-6,5	-16,4	-3,5	9,5	15,9
Utenriks sjøfart	5,6	18,7	13,8	1,8	48,3	14,6	17,3	14,6	5,1	-4,0
Transport ellers	3,4	2,5	6,2	5,8	3,8	3,4	-1,9	-2,6	-4,3	-0,8
Post og telekommunikasjon	-4,3	-11,0	-12,4	-14,4	-15,7	-7,8	-6,1	-9,8	-11,1	-12,5
Finansiell tjenesteyting	-5,6	1,0	-5,6	-1,4	-0,1	0,2	5,1	5,6	7,9	6,2
Boligtjenester (husholdninger)	4,2	-0,3	3,4	0,7	-0,7	-0,1	-1,1	-0,2	0,8	1,3
Forretningsmessig tjenesteyting	5,3	7,2	5,6	7,5	6,8	7,2	7,3	6,5	6,7	5,6
Offentlig administrasjon og forsvar	7,1	5,5	8,1	7,0	5,1	5,0	4,7	4,5	5,8	6,8
Undervisning	4,3	3,2	5,7	3,4	3,0	3,3	3,0	3,1	4,6	5,7
Helse- og sosialtjenester	5,1	6,5	5,5	6,5	6,2	6,5	6,7	4,5	6,1	6,9
Andre sosiale og personlige tjenester	4,5	4,4	5,3	5,7	4,8	3,9	3,3	1,9	3,6	3,9
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	3,9	2,8	3,7	3,8	2,6	2,1	2,8	3,1	3,2	5,2
Merverdi og investeringsavgift	3,8	2,7	6,0	3,2	3,6	2,3	1,8	4,3	3,5	5,9
Andre produktskatter, netto	3,6	-5,2	10,4	-4,2	-3,4	-3,3	-9,5	4,8	0,6	0,6
Statistiske avvik	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Fastlands-Norge (basisverdi)	4,0	3,1	3,2	4,1	2,6	2,2	3,4	3,1	3,4	5,5

Offentlig forvaltning	5,3	5,5	6,2	6,1	5,2	5,4	5,2	3,8	5,2	6,2
Statsforvaltningen	7,0	7,2	7,7	8,1	6,6	7,2	6,8	3,6	4,8	6,0
Sivil forvaltning	6,8	7,5	7,4	8,4	6,8	7,5	7,2	3,9	5,0	6,3
Forsvar	8,3	4,8	9,8	5,9	5,1	4,8	3,6	1,6	2,8	3,5
Kommuneforvaltningen	4,0	4,1	5,2	4,5	4,2	3,8	4,0	3,9	5,5	6,4

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i alt.	1 294 721	1 388 682	341 172	330 389	341 326	350 405	366 562	349 292	371 622	374 746
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	881 764	941 592	234 460	218 814	232 400	239 539	250 839	232 646	248 188	253 272
Konsum i husholdninger	846 775	903 823	225 665	209 505	222 821	230 153	241 344	222 649	237 859	243 097
Konsum i ideelle organisasjoner	34 989	37 769	8 796	9 309	9 579	9 386	9 495	9 996	10 329	10 175
Konsum i offentlig forvaltning.	412 957	447 090	106 711	111 575	108 926	110 867	115 723	116 646	123 434	121 474
Konsum i statsforvaltningen	216 550	232 820	55 158	58 340	56 867	58 545	59 068	60 338	63 216	63 650
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	111 112	117 398	28 305	29 213	28 773	29 787	29 625	30 208	31 488	31 970
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	105 438	115 422	26 853	29 127	28 094	28 758	29 443	30 130	31 728	31 680
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	28 797	31 131	7 509	7 773	7 639	7 725	7 995	7 577	7 943	7 837
Konsum i kommuneforvaltningen	196 407	214 270	51 554	53 235	52 059	52 321	56 655	56 308	60 218	57 824
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	159 775	173 242	42 054	43 330	42 274	41 837	45 801	45 664	48 771	45 969
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	36 632	41 027	9 500	9 905	9 785	10 484	10 854	10 644	11 448	11 855
Personlig konsum	1 152 651	1 232 233	304 819	291 357	303 447	311 163	326 265	308 518	328 446	331 211
Kollektivt konsum	142 070	156 449	36 353	39 032	37 878	39 242	40 297	40 773	43 176	43 535

Tabell 14. Hovedtall for konsum. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i alt.	1 294 721	1 361 842	337 335	327 181	334 952	344 112	355 597	334 084	351 119	349 566
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	881 764	934 732	232 265	219 265	230 605	238 362	246 500	225 691	238 627	240 734
Konsum i husholdninger	846 775	898 292	223 602	210 113	221 380	229 357	237 442	216 198	229 095	231 512
Konsum i ideelle organisasjoner	34 989	36 440	8 664	9 152	9 225	9 006	9 058	9 492	9 532	9 222
Konsum i offentlig forvaltning.	412 957	427 109	105 070	107 916	104 347	105 750	109 097	108 393	112 492	108 831
Konsum i statsforvaltningen	216 550	220 794	54 637	55 662	53 965	55 413	55 753	55 543	57 462	56 917
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	111 112	110 410	28 162	27 723	27 129	27 755	27 804	27 879	28 561	28 235
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	105 438	110 383	26 475	27 940	26 836	27 659	27 949	27 664	28 900	28 681
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	28 797	29 870	7 384	7 600	7 320	7 334	7 616	7 151	7 316	7 038
Konsum i kommuneforvaltningen	196 407	206 316	50 433	52 253	50 382	50 337	53 343	52 850	55 031	51 915
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	159 775	167 328	41 135	42 689	41 003	40 379	43 257	43 068	44 695	41 406
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	36 632	38 988	9 298	9 564	9 379	9 958	10 087	9 783	10 336	10 509
Personlig konsum	1 152 651	1 212 471	301 562	289 677	298 737	306 496	317 561	296 637	311 883	310 376
Kollektivt konsum	142 070	149 371	35 773	37 504	36 215	37 617	38 036	37 447	39 236	39 190

Tabell 15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i alt.	3,9	5,2	4,1	4,9	5,2	5,3	5,4	2,1	4,8	1,6
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	4,8	6,0	5,4	6,3	5,8	5,8	6,1	2,9	3,5	1,0
Konsum i husholdninger	5,0	6,1	5,7	6,4	5,9	5,9	6,2	2,9	3,5	0,9
Konsum i ideelle organisasjoner	-0,0	4,1	-2,7	3,9	3,7	4,4	4,6	3,7	3,3	2,4
Konsum i offentlig forvaltning.	1,9	3,4	1,2	2,1	3,7	4,1	3,8	0,4	7,8	2,9
Konsum i statsforvaltningen	1,1	2,0	0,9	1,3	2,4	2,1	2,0	-0,2	6,5	2,7
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	1,5	-0,6	0,6	-0,7	0,0	-0,6	-1,3	0,6	5,3	1,7
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	0,7	4,7	1,2	3,4	4,9	4,9	5,6	-1,0	7,7	3,7
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-4,2	3,7	0,4	3,6	4,5	3,7	3,1	-5,9	-0,1	-4,0
Konsum i kommuneforvaltningen	2,7	5,0	1,6	2,9	5,2	6,4	5,8	1,1	9,2	3,1
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	2,5	4,7	0,8	2,8	4,8	6,2	5,2	0,9	9,0	2,5
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	3,8	6,4	4,9	2,9	7,0	7,4	8,5	2,3	10,2	5,5
Personlig konsum	4,1	5,2	4,3	5,1	5,1	5,3	5,3	2,4	4,4	1,3
Kollektivt konsum	1,5	5,1	2,1	3,3	5,4	5,6	6,3	-0,2	8,3	4,2

Tabell 16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i alt.	2,7	2,0	3,3	2,5	2,0	1,5	1,9	3,5	3,9	5,3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,9	0,7	2,3	1,2	0,7	0,3	0,8	3,3	3,2	4,7
Konsum i husholdninger	1,8	0,6	2,1	1,1	0,6	0,1	0,7	3,3	3,2	4,6
Konsum i ideelle organisasjoner	3,9	3,6	5,1	4,0	4,0	3,4	3,2	3,5	4,4	5,9
Konsum i offentlig forvaltning.	4,7	4,7	5,7	5,2	4,7	4,4	4,4	4,1	5,1	6,5
Konsum i statsforvaltningen	5,1	5,4	5,9	6,1	5,4	5,3	4,9	3,6	4,4	5,8
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	4,1	6,3	4,7	6,3	6,3	6,7	6,0	2,8	3,9	5,5
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	6,2	4,6	7,3	6,0	4,5	3,9	3,9	4,5	4,9	6,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	6,9	4,2	8,4	4,9	4,9	3,9	3,2	3,6	4,1	5,7
Konsum i kommuneforvaltningen	4,2	3,9	5,4	4,1	4,0	3,3	3,9	4,6	5,9	7,2
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	5,5	3,5	6,6	3,8	3,7	3,0	3,6	4,5	5,8	7,1
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	-1,0	5,2	-0,1	5,5	5,4	4,6	5,3	5,1	6,2	7,1
Personlig konsum	2,6	1,6	3,1	2,1	1,6	1,2	1,6	3,4	3,7	5,1
Kollektivt konsum	4,2	4,7	5,3	5,9	4,7	4,1	4,3	4,6	5,2	6,5

Tabell 17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger	846 775	903 823	225 665	209 505	222 821	230 153	241 344	222 649	237 859	243 097
Matvarer (IV)	93 249	99 936	24 597	23 094	24 965	25 080	26 798	24 658	26 995	27 308
Alkoholfree drikkevarer (IV)	14 379	15 586	3 693	3 616	3 960	3 932	4 078	3 854	4 277	4 254
Alkoholholdige drikkevarer (IV)	18 162	19 288	5 201	4 107	4 876	4 825	5 480	4 361	5 081	5 179
Tobakk (IV)	15 493	15 977	3 905	3 957	4 106	3 851	4 063	4 132	4 653	4 394
Klær og sko (HV)	44 879	48 905	13 795	10 223	11 985	11 989	14 707	10 166	12 586	12 222
Reparasjon av klær og sko mv. (T)	688	733	176	179	183	185	187	193	198	202
Husleie (T)	119 211	122 667	30 288	30 066	30 450	30 940	31 211	31 045	31 678	32 183
Materialer for reparasjoner i leid bolig (IV)	1 815	1 998	485	387	540	546	525	400	579	565
Tjenester i tilknytning til bolig (T)	12 368	13 167	3 121	3 196	3 261	3 320	3 390	3 423	3 514	3 619
Elektrisitet (IV)	31 059	26 231	9 333	8 309	4 813	4 083	9 026	10 388	5 760	5 832
Brensel og fjernvarme (IV)	3 790	3 910	969	1 028	831	804	1 246	1 197	887	754
Rep. av hush. utstyr og lønnet husarb. (T)	2 392	2 576	613	622	641	652	662	669	692	703
Møbler og hvitevarer (V)	27 958	30 155	8 577	6 891	6 677	7 632	8 955	6 996	6 987	7 616
Div. husholdningsartikler og utstyr (IV, HV, V)	20 561	22 270	5 888	4 843	5 500	5 596	6 330	5 049	5 842	5 859
Legemidler, briller, ortopedisk utstyr (V)	10 177	10 798	2 856	2 399	2 788	2 607	3 004	2 433	2 908	2 700
Helsetjenester (T)	13 319	14 264	3 387	3 505	3 535	3 597	3 628	3 746	3 808	3 863
Kjøp av egne transportmidler (V)	43 720	52 268	10 797	12 693	13 117	13 763	12 695	11 717	13 043	11 354
Reservedeler mv. (HV)	4 498	5 048	1 422	1 135	1 125	1 239	1 550	1 168	1 209	1 271
Bensin og oljer (IV)	26 976	26 330	6 170	5 862	6 984	7 175	6 310	6 174	7 212	7 562
Lokal- og fjerntransport (T)	23 237	24 909	5 995	5 777	6 358	6 478	6 297	6 194	6 893	6 917
Andre tj. tilkn. transport (T)	23 204	25 405	6 427	5 834	6 393	6 314	6 864	6 377	6 990	6 860
Teleutstyr (V)	2 909	3 099	934	698	654	783	963	708	679	770
Post- og teletjenester (T)	22 885	22 477	6 207	5 381	5 518	5 559	6 018	5 745	5 680	5 823
Foto- og IT-utstyr (V)	13 358	14 720	4 139	3 178	3 451	3 671	4 421	3 243	3 552	3 648
Varig fritidsutstyr (V)	16 618	18 298	5 278	3 929	4 230	4 526	5 613	3 978	4 350	4 469
Bøker, fritidsartikler (IV, HV)	33 000	36 653	9 765	7 741	8 833	9 336	10 742	8 001	9 223	9 455
Fritidstjenester (T)	42 466	45 951	10 057	10 399	11 457	13 121	10 974	11 320	11 984	13 444
Utdanning (T)	3 882	4 139	1 052	1 078	991	946	1 124	1 121	1 114	1 025
Hotell- og restauranttjenester (T)	48 346	53 122	12 895	11 211	13 624	14 595	13 692	12 279	14 752	15 663
Personlige varer (IV, HV, V)	16 847	18 505	4 901	3 898	4 731	4 524	5 352	4 042	4 977	4 724
Personlige tjenester (T)	23 963	25 868	6 291	6 151	6 589	6 397	6 731	6 468	7 035	6 934
Forsikring (T)	10 476	10 780	2 656	2 632	2 669	2 734	2 746	2 766	2 868	2 914
Finansielle og juridiske tjenester (T)	31 453	36 536	8 401	8 428	8 891	9 114	10 104	9 248	10 032	9 887
Husholdningenes kjøp i utlandet	53 642	57 354	11 184	12 067	15 273	17 910	12 103	14 708	17 485	20 753
Utlendingers kjøp i Norge	-24 205	-26 103	-5 791	-5 009	-7 177	-7 674	-6 243	-5 320	-7 665	-7 628
Varekonsum ¹	439 448	469 976	122 706	107 989	114 166	115 964	131 857	112 666	120 800	119 936
Tjenestekonsum ¹	377 890	402 596	97 565	94 458	100 559	103 953	103 627	100 595	107 239	110 036
Boligtjenester	131 579	135 834	33 409	33 262	33 711	34 260	34 601	34 468	35 193	35 802
Andre tjenester	246 311	266 762	64 156	61 196	66 847	69 692	69 026	66 127	72 046	74 234

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 18. Konsum i husholdninger. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger	846 775	898 292	223 602	210 113	221 380	229 357	237 442	216 198	229 095	231 512
Matvarer (IV)	93 249	97 477	24 528	22 808	24 375	24 231	26 063	23 583	25 337	25 261
Alkoholfree drikkevarer (IV)	14 379	14 909	3 667	3 527	3 830	3 704	3 848	3 622	3 951	3 873
Alkoholholdige drikkevarer (IV)	18 162	19 138	5 169	4 070	4 843	4 791	5 434	4 240	4 916	4 911
Tobakk (IV)	15 493	15 590	3 892	3 880	4 015	3 755	3 940	3 891	4 371	4 097
Klær og sko (HV)	44 879	51 536	13 457	10 986	12 345	13 127	15 079	11 264	13 373	13 866
Reparasjon av klær og sko mv. (T)	688	705	174	175	176	177	178	179	180	181
Husleie (T)	119 211	120 814	30 113	29 768	30 110	30 426	30 509	30 117	30 464	30 752
Materialer for reparasjoner i leid bolig (IV)	1 815	1 872	479	377	506	508	481	364	519	513
Tjenester i tilknytning til bolig (T)	12 368	12 852	3 102	3 140	3 192	3 244	3 276	3 270	3 339	3 406
Elektrisitet (IV)	31 059	32 105	8 401	10 034	6 631	5 889	9 551	10 156	6 893	5 755
Brensel og fjernvarme (IV)	3 790	3 915	984	1 072	844	812	1 187	1 045	707	595
Rep. av hush. utstyr og lønnet husarb. (T)	2 392	2 452	604	607	611	615	619	622	626	630
Møbler og hvitevarer (V)	27 958	29 491	8 516	6 811	6 508	7 508	8 663	6 810	6 698	7 347
Div. husholdningsartikler og utstyr (IV, HV, V)	20 561	21 926	5 858	4 813	5 427	5 503	6 183	4 833	5 507	5 480
Legemidler, briller, ortopedisk utstyr (V)	10 177	10 643	2 845	2 366	2 746	2 572	2 959	2 358	2 821	2 623
Helsetjenester (T)	13 319	13 771	3 356	3 431	3 443	3 442	3 456	3 495	3 527	3 534
Kjøp av egne transportmidler (V)	43 720	52 077	10 808	12 664	13 047	13 700	12 666	11 521	12 813	11 183
Reservedeler mv. (HV)	4 498	4 953	1 408	1 113	1 107	1 213	1 520	1 129	1 157	1 197
Bensin og oljer (IV)	26 976	25 655	6 424	6 042	6 714	6 880	6 020	5 674	6 293	6 402
Lokal- og fjerntransport (T)	23 237	24 228	5 917	5 642	6 204	6 252	6 130	5 888	6 674	6 370
Andre tj. tilkn. transport (T)	23 204	23 882	6 351	5 637	6 054	5 882	6 309	5 719	6 183	5 915
Teleutstyr (V)	2 909	2 860	803	521	543	719	1 077	947	810	590
Post- og teletjenester (T)	22 885	23 714	6 492	5 644	5 790	5 842	6 438	6 212	6 154	6 319
Foto- og IT-utstyr (V)	13 358	15 681	4 252	3 323	3 628	3 949	4 781	3 627	4 120	4 327
Varig fritidsutstyr (V)	16 618	18 912	5 386	4 029	4 330	4 678	5 874	4 228	4 615	4 864
Bøker, fritidsartikler (IV, HV)	33 000	35 868	9 746	7 641	8 701	9 177	10 350	7 687	8 793	8 761
Fritidstjenester (T)	42 466	44 620	9 882	10 173	11 129	12 776	10 542	10 763	11 188	12 405
Utdanning (T)	3 882	4 049	1 037	1 062	973	924	1 089	1 086	1 075	972
Hotell- og restauranttjenester (T)	48 346	50 909	12 715	10 954	13 128	13 922	12 906	11 410	13 498	14 241
Personlige varer (IV, HV, V)	16 847	18 035	4 861	3 842	4 623	4 393	5 178	3 823	4 655	4 389
Personlige tjenester (T)	23 963	24 625	6 190	6 010	6 270	6 024	6 321	6 041	6 328	6 111
Forsikring (T)	10 476	10 713	2 650	2 623	2 657	2 719	2 713	2 703	2 771	2 790
Finansielle og juridiske tjenester (T)	31 453	35 832	8 570	8 318	8 632	9 072	9 810	8 720	9 182	9 357
Husholdningenes kjøp i utlandet	53 642	57 847	10 729	11 972	15 232	18 356	12 287	14 213	16 697	19 513
Utlendingers kjøp i Norge	-24 205	-25 365	-5 764	-4 962	-6 983	-7 426	-5 994	-5 041	-7 138	-7 018
Varekonsum ¹	439 448	472 644	121 485	109 919	114 763	117 110	130 852	110 801	118 348	116 033
Tjenestekonsum ¹	377 890	393 166	97 152	93 183	98 368	101 317	100 297	96 225	101 189	102 985
Boligtjenester	131 579	133 666	33 214	32 908	33 302	33 670	33 786	33 387	33 804	34 159
Andre tjenester	246 311	259 500	63 937	60 275	65 066	67 647	66 512	62 838	67 385	68 827

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger	5,0	6,1	5,7	6,4	5,9	5,9	6,2	2,9	3,5	0,9
Matvarer (IV)	3,0	4,5	2,6	6,4	3,8	1,8	6,3	3,4	3,9	4,2
Alkoholholdige drikkevarer (IV)	2,3	3,7	1,4	5,8	3,0	1,3	4,9	2,7	3,2	4,6
Alkoholholdige drikkevarer (IV)	3,6	5,4	2,9	12,4	2,9	2,7	5,1	4,2	1,5	2,5
Tobakk (IV)	-0,6	0,6	4,2	-0,6	1,1	0,7	1,2	0,3	8,9	9,1
Klær og sko (HV)	10,1	14,8	14,2	18,2	15,4	14,9	12,0	2,5	8,3	5,6
Reparasjon av klær og sko mv. (T)	6,8	2,5	6,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Husleie (T)	2,7	1,3	2,7	1,3	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1
Materialer for reparasjoner i leid bolig (IV)	0,4	3,1	1,7	8,3	5,3	0,0	0,5	-3,3	2,6	1,0
Tjenester i tilknytning til bolig (T)	0,6	3,9	0,6	2,1	3,4	4,6	5,6	4,1	4,6	5,0
Elektrisitet (IV)	-1,0	3,4	-7,0	-5,6	-1,8	11,8	13,7	1,2	4,0	-2,3
Brensel og fjernvarme (IV)	-1,9	3,3	-5,3	-5,1	-5,7	3,9	20,6	-2,5	-16,2	-26,8
Rep. av hush. utstyr og lønnet husarb. (T)	12,7	2,5	12,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Møbler og hvitevarer (V)	11,2	5,5	12,1	7,8	8,6	5,4	1,7	-0,0	2,9	-2,1
Div. husholdningsartikler og utstyr (IV, HV, V)	3,9	6,6	3,8	8,3	8,0	5,1	5,5	0,4	1,5	-0,4
Legemidler, briller, ortopedisk utstyr (V)	5,1	4,6	4,2	6,9	4,2	3,6	4,0	-0,3	2,7	2,0
Helsetjenester (T)	-5,7	3,4	-5,2	3,8	3,8	3,0	3,0	1,9	2,4	2,7
Kjøp av egne transportmidler (V)	1,7	19,1	4,1	31,4	13,4	16,4	17,2	-9,0	-1,8	-18,4
Reservedeler mv. (HV)	6,6	10,1	6,7	13,1	8,4	11,8	8,0	1,4	4,6	-1,4
Bensin og oljer (IV)	1,2	-4,9	-0,1	-4,1	-3,8	-5,4	-6,3	-6,1	-6,3	-6,9
Lokal- og fjerntransport (T)	4,1	4,3	2,9	4,6	3,4	5,5	3,6	4,4	7,6	1,9
Andre tj. tilkn. transport (T)	7,5	2,9	11,3	6,3	2,7	4,0	-0,7	1,4	2,1	0,6
Teleutstyr (V)	14,4	-1,7	17,0	-26,0	-12,9	-7,7	34,2	81,8	49,2	-18,0
Post- og teletjenester (T)	5,8	3,6	15,9	5,5	9,1	1,8	-0,8	10,1	6,3	8,2
Foto- og IT-utstyr (V)	20,1	17,4	19,4	19,3	20,9	19,0	12,4	9,2	13,6	9,6
Varig fritidsutstyr (V)	17,9	13,8	19,6	16,1	17,8	14,5	9,1	4,9	6,6	4,0
Bøker, fritidsartikler (IV, HV)	4,7	8,7	5,5	8,7	12,1	8,4	6,2	0,6	1,1	-4,5
Fritidstjenester (T)	0,0	5,1	-0,5	3,6	3,4	6,4	6,7	5,8	0,5	-2,9
Utdanning (T)	-10,5	4,3	-8,2	2,2	5,4	4,7	5,1	2,3	10,4	5,2
Hotell- og restauranttjenester (T)	7,6	5,3	10,2	8,5	7,8	4,2	1,5	4,2	2,8	2,3
Personlige varer (IV, HV, V)	5,5	7,1	6,5	7,3	8,2	6,3	6,5	-0,5	0,7	-0,1
Personlige tjenester (T)	3,0	2,8	2,5	2,6	2,9	3,4	2,1	0,5	0,9	1,4
Forsikring (T)	-1,4	2,3	-1,7	1,9	2,2	2,6	2,4	3,0	4,3	2,6
Finansielle og juridiske tjenester (T)	14,9	13,9	17,5	11,9	12,8	16,3	14,5	4,8	6,4	3,1
Husholdningenes kjøp i utlandet	12,5	7,8	15,4	4,0	7,2	6,8	14,5	18,7	9,6	6,3
Utlendingers kjøp i Norge	4,5	4,8	11,1	8,9	5,0	2,6	4,0	1,6	2,2	-5,5
Varekonsum ¹	5,0	7,6	5,6	8,7	7,0	6,9	7,7	0,8	3,1	-0,9
Tjenestekonsum ¹	3,9	4,0	5,3	4,3	4,3	4,4	3,2	3,3	2,9	1,6
Boligtjenester	2,5	1,6	2,5	1,4	1,5	1,7	1,7	1,5	1,5	1,5
Andre tjenester	4,7	5,4	6,8	5,9	5,8	5,8	4,0	4,3	3,6	1,7

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Konsum i husholdninger	1,8	0,6	2,1	1,1	0,6	0,1	0,7	3,3	3,2	4,6
Matvarer (IV)	0,8	2,5	1,4	2,2	2,2	3,2	2,5	3,3	4,0	4,4
Alkoholfree drikkevarer (IV)	2,2	4,5	3,4	3,6	4,9	4,3	5,3	3,8	4,7	3,5
Alkoholholdige drikkevarer (IV)	1,5	0,8	2,0	1,6	1,2	0,3	0,2	1,9	2,7	4,7
Tobakk (IV)	2,6	2,5	2,8	2,6	2,3	2,3	2,8	4,1	4,1	4,6
Klær og sko (HV)	-3,5	-5,1	-4,5	-5,7	-5,1	-4,8	-4,8	-3,0	-3,1	-3,5
Reparasjon av klær og sko mv. (T)	3,6	3,9	4,2	3,4	4,3	4,3	3,7	5,4	5,6	6,8
Husleie (T)	2,4	1,5	2,4	1,7	1,2	1,6	1,7	2,1	2,8	2,9
Materialer for reparasjoner i leid bolig (IV)	2,3	6,7	3,2	3,8	7,1	7,8	7,6	7,0	4,5	2,6
Tjenester i tilknytning til bolig (T)	2,9	2,5	3,2	2,5	2,4	2,0	2,8	2,8	3,0	3,8
Elektrisitet (IV)	22,3	-18,3	29,8	-7,5	-26,5	-34,0	-14,9	23,5	15,1	46,2
Brensel og fjernvarme (IV)	8,2	-0,1	2,5	-3,7	-2,5	-2,3	6,5	19,3	27,2	28,1
Rep. av hush. utstyr og lønnet husarb. (T)	-7,6	5,1	-7,3	4,4	5,1	5,4	5,4	5,0	5,3	5,3
Møbler og hvitevarer (V)	-1,0	2,3	-0,5	1,4	2,2	2,7	2,6	1,5	1,7	2,0
Div. husholdningsartikler og utstyr (IV, HV, V)	0,3	1,6	0,8	0,8	1,8	1,7	1,9	3,8	4,7	5,1
Legemidler, briller, ortopedisk utstyr (V)	-0,5	1,5	0,4	1,1	2,0	1,6	1,1	1,8	1,5	1,5
Helsetjenester (T)	6,2	3,6	5,2	3,2	3,2	4,0	4,0	4,9	5,1	4,6
Kjøp av egne transportmidler (V)	0,7	0,4	0,8	0,4	0,3	0,4	0,3	1,5	1,3	1,1
Reservedeler mv. (HV)	2,7	1,9	2,8	3,0	2,4	1,8	1,0	1,5	2,8	4,1
Bensin og oljer (IV)	7,9	2,6	2,0	0,3	1,7	0,1	9,1	12,2	10,2	13,3
Lokal- og fjerntransport (T)	3,9	2,8	4,8	3,9	3,7	2,4	1,4	2,8	0,8	4,8
Andre tj. tilkn. transport (T)	4,0	6,4	3,7	5,3	6,3	6,3	7,5	7,7	7,1	8,0
Teleutstyr (V)	-2,1	8,4	-0,7	47,3	24,0	16,5	-23,1	-44,2	-30,4	19,8
Post- og teletjenester (T)	-2,7	-5,2	-7,1	-7,8	-8,1	-3,2	-2,2	-3,0	-3,2	-3,1
Foto- og IT-utstyr (V)	-7,5	-6,1	-7,8	-7,2	-6,2	-6,6	-5,0	-6,5	-9,4	-9,3
Varig fritidsutstyr (V)	-5,6	-3,2	-5,8	-4,3	-3,4	-3,2	-2,5	-3,5	-3,5	-5,0
Bøker, fritidsartikler (IV, HV)	1,5	2,2	1,6	2,3	1,2	1,5	3,6	2,7	3,3	6,1
Fritidstjenester (T)	4,3	3,0	5,1	4,1	3,2	2,5	2,3	2,9	4,1	5,5
Utdanning (T)	-1,9	2,2	-1,8	2,5	2,5	2,2	1,7	1,7	1,8	2,9
Hotell- og restauranttjenester (T)	3,3	4,3	4,0	3,4	4,4	4,9	4,6	5,2	5,3	4,9
Personlige varer (IV, HV, V)	0,9	2,6	2,0	2,6	2,8	2,5	2,5	4,2	4,5	4,5
Personlige tjenester (T)	-0,3	5,0	0,5	5,3	5,2	5,0	4,8	4,6	5,8	6,9
Forsikring (T)	1,8	0,6	1,9	0,3	0,7	0,5	1,0	2,0	3,1	3,9
Finansielle og juridiske tjenester (T)	-2,8	2,0	-2,7	0,4	0,9	1,3	5,1	4,7	6,1	5,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	2,7	-0,9	9,8	3,6	2,5	-3,4	-5,5	2,7	4,4	9,0
Utlendingers kjøp i Norge	2,9	2,9	2,7	2,2	2,8	2,9	3,7	4,5	4,5	5,2
Varekonsum ¹	1,6	-0,6	1,8	0,0	-0,9	-1,1	-0,2	3,5	2,6	4,4
Tjenestekonsum ¹	2,0	2,4	1,8	2,1	2,1	2,5	2,9	3,1	3,7	4,1
Boligtjenester	2,4	1,6	2,4	1,7	1,3	1,6	1,8	2,1	2,8	3,0
Andre tjenester	1,7	2,8	1,5	2,3	2,5	2,9	3,4	3,7	4,1	4,7

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	424 178	484 569	119 411	108 197	117 477	123 056	135 838	125 000	131 414	132 345
Bygg og anlegg	211 749	251 172	59 677	59 686	61 397	61 481	68 608	64 379	65 794	62 620
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	45 426	53 732	12 239	11 532	13 509	14 422	14 268	12 371	14 397	15 339
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler . .	31 369	44 344	9 553	7 369	10 659	12 569	13 747	13 355	14 181	15 693
Skip og båter	25 415	26 878	4 977	5 573	5 023	8 160	8 123	8 223	6 967	10 307
Transportmidler	14 922	16 428	4 417	4 041	4 145	3 794	4 447	4 679	4 814	3 596
Maskiner og utstyr	95 297	92 014	28 547	19 995	22 744	22 630	26 645	21 992	25 261	24 790
Jordbruk og skogbruk	6 959	6 988	1 604	1 185	2 141	2 084	1 578	1 234	2 224	2 145
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	1 870	2 218	643	403	535	631	649	1 205	732	682
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	93 496	105 681	27 478	21 225	26 520	29 040	28 896	26 029	29 023	31 644
Utvinning av råolje og naturgass.	90 180	104 670	25 329	21 100	25 938	28 785	28 847	25 927	28 942	31 677
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	3 316	1 011	2 149	125	582	255	49	102	81	-33
Bergverksdrift	712	775	240	131	138	150	356	278	282	291
Industri	23 705	30 486	8 213	4 871	6 860	7 814	10 941	7 365	9 419	9 527
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4 297	4 163	1 318	765	970	1 005	1 422	1 189	1 437	1 398
Tekstil- og bekledningsindustri	213	246	35	45	65	62	74	73	48	19
Trelast- og trevareindustri	937	1 192	237	222	233	392	346	231	399	394
Treforedling	727	934	286	150	301	218	266	112	127	137
Forlag og grafisk industri	1 478	1 136	412	251	313	218	355	315	348	338
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri. . .	4 758	5 097	1 779	1 016	1 160	1 378	1 543	1 239	1 281	1 634
Kjemiske råvarer.	2 518	4 211	913	363	843	1 203	1 801	1 442	2 371	2 288
Metallindustri	1 822	2 775	831	482	545	718	1 030	575	931	974
Verktedindustri	4 799	7 281	1 715	1 138	1 707	1 839	2 598	1 592	1 806	1 741
Bygging av skip og oljeplattformer.	1 194	2 169	357	233	356	450	1 131	370	368	403
Møbelindustri og annen industri	962	1 280	330	206	368	330	376	226	302	200
Kraftforsyning	9 289	11 329	3 100	1 835	2 741	3 006	3 746	2 178	3 564	3 392
Vannforsyning	2 372	2 294	677	465	565	594	670	444	523	667
Bygge- og anleggsvirksomhet	8 350	9 657	2 203	2 386	2 559	2 335	2 376	2 569	2 841	2 448
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	14 107	15 679	4 137	3 750	3 747	3 728	4 454	4 280	4 280	4 029
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 972	2 240	472	454	584	569	633	611	603	646
Rørtransport	5 297	3 243	994	670	1 094	1 194	285	416	584	582
Utenriks sjøfart	16 960	21 397	3 358	4 961	4 462	7 896	4 078	6 852	6 128	6 291
Transport ellers	10 570	15 410	2 436	4 337	3 447	3 414	4 211	4 763	4 345	4 154
Post og telekommunikasjon	5 958	4 506	1 398	1 254	1 073	1 091	1 089	971	850	928
Finansiell tjenesteyting	8 954	9 334	2 253	2 321	2 308	2 338	2 366	2 466	2 444	2 399
Boligtjenester (husholdninger)	90 404	102 478	24 515	25 965	25 624	24 557	26 332	26 213	25 265	23 054
Forretningsmessig tjenesteyting	54 881	62 904	15 335	15 273	14 850	15 183	17 598	18 237	17 595	17 107
Offentlig administrasjon og forsvar.	29 130	31 807	7 608	7 008	7 163	6 520	11 116	7 873	8 387	11 731
Undervisning	11 683	13 809	3 304	2 732	3 408	3 320	4 350	3 321	3 781	3 781
Helse- og sosialtjenester	15 897	18 750	5 826	3 736	4 388	4 651	5 975	4 084	4 829	3 781
Andre sosiale og personlige tjenester	11 612	13 585	3 619	3 235	3 268	2 942	4 140	3 610	3 716	3 067
Fastlands-Norge	308 425	354 248	87 582	81 341	85 401	84 927	102 579	91 702	95 680	93 828

Offentlig forvaltning	61 456	70 277	18 605	14 738	16 455	15 576	23 508	16 565	18 610	20 328
Statsforvaltningen	31 631	34 748	8 736	7 037	7 477	7 349	12 885	7 446	8 210	11 370
Sivil forvaltning	24 347	27 511	7 181	5 993	6 553	6 465	8 500	6 405	7 161	6 785
Forsvar	7 284	7 237	1 555	1 044	924	884	4 385	1 041	1 049	4 585
Kommuneforvaltningen	29 825	35 529	9 869	7 701	8 978	8 227	10 623	9 119	10 400	8 958

Tabell 22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	424 178	459 610	116 946	104 044	111 268	116 530	127 769	114 559	119 123	118 716
Bygg og anlegg	211 749	233 151	58 695	56 717	57 273	56 782	62 379	57 313	57 795	54 303
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	45 426	49 544	11 721	10 908	12 368	13 197	13 071	10 968	12 235	13 181
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	31 369	41 883	9 319	7 077	10 040	11 799	12 966	12 179	12 783	13 850
Skip og båter	25 415	26 665	5 041	5 383	4 844	8 264	8 174	7 915	6 646	9 557
Transportmidler	14 922	17 692	3 983	4 389	4 365	4 153	4 785	4 806	5 061	3 978
Maskiner og utstyr	95 297	90 675	28 189	19 570	22 378	22 334	26 393	21 377	24 604	23 848
Jordbruk og skogbruk	6 959	6 716	1 572	1 154	2 056	1 987	1 518	1 161	2 061	1 952
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	1 870	2 127	620	388	513	607	618	1 143	684	623
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	93 496	98 822	26 743	20 261	24 749	26 951	26 861	23 418	25 423	27 614
Utvinning av råolje og naturgass.	90 180	97 885	24 620	20 142	24 209	26 718	26 816	23 329	25 365	27 667
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	3 316	938	2 123	119	540	233	45	89	57	-53
Bergverksdrift	712	768	233	132	134	151	352	262	272	287
Industri	23 705	29 816	8 031	4 787	6 711	7 656	10 662	7 032	8 965	8 996
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4 297	4 108	1 286	757	953	991	1 406	1 149	1 391	1 324
Tekstil- og bekledningsindustri	213	244	34	45	65	62	73	72	46	19
Trelast- og trevareindustri	937	1 172	232	218	228	387	338	224	383	371
Treforedling	727	899	284	145	290	209	255	106	118	127
Forlag og grafisk industri	1 478	1 116	406	246	307	216	347	306	336	324
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri.	4 758	4 968	1 708	999	1 142	1 350	1 477	1 165	1 186	1 537
Kjemiske råvarer.	2 518	4 085	901	354	819	1 173	1 739	1 355	2 216	2 125
Metallindustri	1 822	2 712	821	471	534	702	1 004	553	896	920
Verktedindustri	4 799	7 130	1 686	1 120	1 674	1 804	2 533	1 531	1 753	1 666
Bygging av skip og oljeplattformer.	1 194	2 128	351	228	345	437	1 119	352	350	383
Møbelindustri og annen industri	962	1 253	323	204	354	324	371	218	290	200
Kraftforsyning	9 289	10 823	3 054	1 764	2 617	2 875	3 567	2 031	3 332	3 113
Vannforsyning	2 372	2 139	665	442	527	549	621	395	459	578
Bygge- og anleggsvirksomhet	8 350	9 532	2 120	2 371	2 525	2 312	2 324	2 462	2 750	2 350
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	14 107	15 184	4 036	3 664	3 630	3 612	4 279	4 004	4 007	3 724
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 972	2 152	462	444	561	549	598	565	560	594
Rørtransport	5 297	2 842	899	591	922	1 066	262	383	526	522
Utenriks sjøfart	16 960	20 767	3 211	4 781	4 214	7 721	4 051	6 578	5 762	5 685
Transport ellers	10 570	15 555	2 690	4 290	3 469	3 611	4 185	4 592	4 243	4 080
Post og telekommunikasjon	5 958	4 408	1 377	1 226	1 048	1 068	1 066	934	818	884
Finansiell tjenesteyting	8 954	9 021	2 156	2 264	2 239	2 266	2 252	2 288	2 265	2 203
Boligtjenester (husholdninger)	90 404	95 199	24 096	24 673	23 904	22 680	23 942	23 336	22 194	19 992
Forretningsmessig tjenesteyting	54 881	59 892	14 975	14 778	14 166	14 440	16 508	16 699	16 027	15 377
Offentlig administrasjon og forsvar.	29 130	30 218	7 469	6 705	6 774	6 122	10 617	7 190	7 583	10 620
Undervisning	11 683	13 057	3 248	2 622	3 238	3 124	4 074	3 057	3 446	3 372
Helse- og sosialtjenester	15 897	17 616	5 748	3 577	4 145	4 367	5 527	3 714	4 344	3 363
Andre sosiale og personlige tjenester	11 612	12 956	3 540	3 132	3 125	2 815	3 883	3 317	3 402	2 787
Fastlands-Norge	308 425	337 180	86 093	78 411	81 383	80 792	96 594	84 180	87 413	84 896

Offentlig forvaltning	61 456	66 318	18 305	14 090	15 536	14 591	22 100	15 075	16 764	18 214
Statsforvaltningen	31 631	32 911	8 597	6 727	7 056	6 887	12 242	6 799	7 402	10 283
Sivil forvaltning	24 347	25 788	7 106	5 711	6 152	6 020	7 905	5 787	6 383	5 964
Forsvar	7 284	7 124	1 491	1 016	904	867	4 337	1 012	1 019	4 319
Kommuneforvaltningen	29 825	33 407	9 708	7 364	8 479	7 705	9 859	8 276	9 362	7 931

Tabell 23. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	11,7	8,4	6,3	8,9	4,0	11,3	9,3	10,1	7,1	1,9
Bygg og anlegg	11,4	10,1	8,8	12,3	10,8	11,7	6,3	1,1	0,9	-4,4
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	-5,2	9,1	-15,2	4,7	6,2	13,3	11,5	0,6	-1,1	-0,1
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler . .	21,0	33,5	15,4	35,3	30,1	29,6	39,1	72,1	27,3	17,4
Skip og båter	60,4	4,9	-14,2	1,3	-48,0	44,0	62,2	47,0	37,2	15,6
Transportmidler	5,0	18,6	1,4	18,9	17,7	17,3	20,1	9,5	15,9	-4,2
Maskiner og utstyr	11,2	-4,8	15,2	-3,9	-2,3	-6,4	-6,4	9,2	9,9	6,8
Jordbruk og skogbruk	0,8	-3,5	-2,2	-5,2	-3,3	-2,7	-3,4	0,5	0,3	-1,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	36,4	13,7	9,1	30,5	-7,2	52,1	-0,4	194,3	33,3	2,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	16,5	5,7	9,9	7,3	7,4	8,6	0,4	15,6	2,7	2,5
Utvinning av råolje og naturgass.	10,9	8,5	3,9	3,8	7,9	12,6	8,9	15,8	4,8	3,6
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	..	-71,7	236,0	..	-12,4	-78,8	-97,9	-25,0	-89,4	..
Bergverksdrift	-20,1	7,8	8,8	123,7	3,1	-48,1	50,9	99,1	103,2	90,9
Industri	8,2	25,8	-0,9	9,5	26,8	27,4	32,8	46,9	33,6	17,5
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	19,5	-4,4	8,5	-8,1	-13,7	-8,5	9,3	51,8	46,0	33,6
Tekstil- og bekledningsindustri	69,7	14,8	-21,7	-7,7	56,1	-30,7	115,5	60,4	-28,8	-68,8
Trelast- og trevareindustri	-9,6	25,1	-31,5	29,5	7,8	19,4	45,6	2,8	67,5	-4,1
Treforedling	-17,4	23,7	-4,8	-0,8	91,0	44,0	-10,2	-26,6	-59,3	-39,3
Forlag og grafisk industri	9,0	-24,5	-2,1	-31,7	12,2	-50,8	-14,3	24,3	9,5	50,0
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri. . .	62,5	4,4	51,6	24,3	3,6	18,1	-13,5	16,6	3,8	13,8
Kjemiske råvarer.	-39,0	62,2	-44,9	-23,0	28,9	124,9	93,0	282,8	170,6	81,2
Metallindustri.	-25,1	48,8	-27,0	63,8	48,9	98,1	22,3	17,3	67,6	30,9
Verkstedindustri	25,5	48,6	20,6	32,1	77,3	36,5	50,2	36,8	4,8	-7,6
Bygging av skip og oljeplattformer.	48,4	78,3	7,0	-0,0	43,8	16,4	219,0	54,0	1,6	-12,4
Møbelindustri og annen industri	18,6	30,2	49,1	3,6	53,9	51,9	15,2	7,2	-17,9	-38,4
Kraftforsyning	3,5	16,5	20,7	15,6	19,5	14,1	16,8	15,1	27,3	8,3
Vannforsyning	10,6	-9,8	13,0	-16,5	-11,2	-6,1	-6,5	-10,5	-12,8	5,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	30,7	14,2	26,8	6,6	19,4	22,1	9,6	3,9	8,9	1,6
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	3,6	7,6	3,9	9,2	8,4	7,3	6,0	9,3	10,4	3,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	-6,3	9,1	-14,2	-3,2	4,1	7,1	29,5	27,2	-0,1	8,2
Rørtransport	-47,9	-46,4	-55,9	-33,7	-39,0	-46,6	-70,8	-35,3	-43,0	-51,1
Utenriks sjøfart	24,4	22,4	-39,4	1,1	-7,0	72,0	26,2	37,6	36,7	-26,4
Transport ellers	10,3	47,2	-1,9	59,1	36,9	36,3	55,6	7,0	22,3	13,0
Post og telekommunikasjon	-20,2	-26,0	-21,4	-28,8	-27,8	-24,0	-22,6	-23,8	-21,9	-17,2
Finansiell tjenesteyting	108,1	0,8	106,0	0,2	-2,4	1,0	4,5	1,1	1,2	-2,8
Boligtjenester (husholdninger)	4,1	5,3	4,5	8,1	7,9	6,3	-0,6	-5,4	-7,1	-11,9
Forretningsmessig tjenesteyting	30,7	9,1	34,4	10,7	5,9	9,6	10,2	13,0	13,1	6,5
Offentlig administrasjon og forsvar.	19,5	3,7	4,3	13,9	-30,7	2,1	42,1	7,2	12,0	73,5
Undervisning	8,8	11,8	-5,7	5,6	0,1	15,0	25,4	16,6	6,4	7,9
Helse- og sosialtjenester	4,0	10,8	9,9	17,7	18,2	21,2	-3,8	3,8	4,8	-23,0
Andre sosiale og personlige tjenester	8,4	11,6	14,9	14,9	16,4	5,9	9,7	5,9	8,8	-1,0
Fastlands-Norge	11,9	9,3	9,9	10,4	4,5	10,1	12,2	7,4	7,4	5,1

Offentlig forvaltning	11,6	7,9	5,6	14,0	-11,2	9,8	20,7	7,0	7,9	24,8
Statsforvaltningen	13,3	4,0	3,8	5,9	-32,1	9,4	42,4	1,1	4,9	49,3
Sivil forvaltning	-0,5	5,9	-4,8	4,3	0,7	6,4	11,2	1,3	3,7	-0,9
Forsvar	108,2	-2,2	78,5	16,3	-78,9	35,5	190,8	-0,4	12,7	398,4
Kommuneforvaltningen	9,8	12,0	7,2	22,5	19,2	10,2	1,6	12,4	10,4	2,9

Tabell 24. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	3,9	5,4	5,9	5,8	6,7	5,3	4,1	4,9	4,5	5,6
Bygg og anlegg	5,7	7,7	6,7	7,0	7,8	7,9	8,2	6,7	6,2	6,5
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	3,4	8,5	6,3	11,0	11,5	7,3	4,5	6,7	7,7	6,5
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler . .	3,8	5,9	5,5	8,0	7,7	5,8	3,4	5,3	4,5	6,4
Skip og båter	4,5	0,8	11,5	1,2	5,8	-3,5	0,6	0,3	1,1	9,2
Transportmidler	2,5	-7,1	10,6	-3,6	-2,1	-4,4	-16,2	5,7	0,2	-1,0
Maskiner og utstyr	0,4	1,5	2,3	2,5	2,4	1,9	-0,3	0,7	1,0	2,6
Jordbruk og skogbruk	3,8	4,1	5,9	3,9	4,9	5,0	1,8	3,6	3,6	4,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	4,7	4,3	9,2	15,5	3,8	2,8	1,2	1,6	2,5	5,3
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	3,9	6,9	5,2	8,5	8,8	6,7	4,7	6,1	6,5	6,4
Utvinning av råolje og naturgass.	3,9	6,9	5,5	8,4	8,7	6,6	4,6	6,1	6,5	6,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning.	4,0	7,8	-2,4	5,9	11,8	10,3	6,4	9,4	30,4	-43,2
Bergverksdrift	2,9	0,9	5,9	1,5	4,4	1,1	-1,9	6,5	0,4	2,0
Industri	3,1	2,2	5,5	3,4	3,3	3,0	0,3	2,9	2,8	3,8
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	3,5	1,3	6,1	2,1	3,0	2,3	-1,3	2,4	1,5	4,1
Tekstil- og bekledningsindustri	2,9	0,8	-17,2	0,8	-0,9	2,6	-1,6	1,1	3,8	0,4
Trelast- og trevareindustri	4,0	1,7	6,3	2,7	2,5	1,7	0,2	1,4	2,6	4,6
Treforedling	3,9	3,9	5,2	4,7	4,4	4,3	3,3	1,6	3,4	3,3
Forlag og grafisk industri	1,0	1,8	3,1	2,6	2,6	1,6	0,5	1,1	1,5	3,2
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri. . .	3,7	2,6	7,5	6,5	2,9	3,9	0,3	4,5	6,4	4,2
Kjemiske råvarer.	3,8	3,1	5,1	3,5	3,8	3,1	2,2	3,6	3,9	5,0
Metallindustri.	3,3	2,3	5,6	3,4	3,2	3,1	1,3	1,8	1,9	3,6
Verkstedindustri	2,6	2,1	4,6	2,6	3,0	2,8	0,8	2,3	1,0	2,5
Bygging av skip og oljeplattformer.	1,7	1,9	4,2	3,0	4,1	3,7	-0,8	3,2	1,7	2,3
Møbelindustri og annen industri	2,8	2,2	5,2	2,8	5,0	3,1	-1,1	2,2	0,0	-1,5
Kraftforsyning	4,6	4,7	6,2	5,2	5,7	5,0	3,5	3,1	2,1	4,2
Vannforsyning	5,6	7,3	7,0	7,3	7,9	8,0	5,8	6,7	6,2	6,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	5,0	1,3	8,4	2,5	2,5	2,0	-1,6	3,6	1,9	3,2
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	1,1	3,3	2,9	3,8	4,2	3,9	1,6	4,5	3,5	4,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	0,3	4,1	1,9	3,6	4,5	3,9	3,7	5,8	3,5	4,9
Rørtransport	1,5	14,1	11,0	20,6	23,7	10,9	-1,7	-4,1	-6,3	-0,4
Utenriks sjøfart	4,2	3,0	9,6	5,3	8,6	1,5	-3,7	0,4	0,4	8,2
Transport ellers	2,3	-0,9	7,2	-5,0	0,0	-8,8	11,1	2,6	3,0	7,7
Post og telekommunikasjon	1,9	2,2	4,1	2,8	2,9	2,4	0,6	1,7	1,5	2,8
Finansiell tjenesteyting	2,6	3,5	6,4	4,5	4,7	4,1	0,5	5,1	4,7	5,6
Boligtjenester (husholdninger)	5,4	7,6	6,4	7,0	7,8	7,9	8,1	6,7	6,2	6,5
Forretningsmessig tjenesteyting	3,4	5,0	5,5	5,0	5,7	5,4	4,1	5,7	4,7	5,8
Offentlig administrasjon og forsvar.	3,8	5,3	5,9	5,5	6,9	6,1	2,8	4,8	4,6	3,7
Undervisning	3,3	5,8	4,9	5,5	6,0	6,3	5,0	4,3	4,3	5,5
Helse- og sosialtjenester	4,2	6,4	5,5	5,9	6,8	6,7	6,7	5,3	5,0	5,6
Andre sosiale og personlige tjenester	3,1	4,9	5,1	4,9	5,5	5,0	4,3	5,4	4,5	5,3
Fastlands-Norge	3,9	5,1	5,8	5,0	5,8	5,1	4,4	5,0	4,3	5,1

Offentlig forvaltning	4,0	6,0	5,6	5,9	6,9	6,6	4,7	5,1	4,8	4,6
Statsforvaltningen	4,3	5,6	6,2	5,6	7,0	6,4	3,6	4,7	4,7	3,6
Sivil forvaltning	4,7	6,7	6,0	6,2	7,0	7,1	6,4	5,5	5,3	5,9
Forsvar	2,8	1,6	7,6	2,0	4,0	1,3	-3,0	0,1	0,7	4,1
Kommuneforvaltningen	3,7	6,4	5,0	6,3	6,8	6,8	6,0	5,4	4,9	5,8

Tabell 25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Eksport i alt	1 002 467	1 042 254	256 130	253 034	251 546	249 981	287 693	295 283	315 789	300 457
Varer	782 503	795 064	197 536	196 081	190 170	187 597	221 216	232 376	247 221	232 615
Råolje og naturgass	498 355	479 948	120 956	117 612	111 415	113 637	137 284	152 835	161 752	147 501
Skip, nybygde	6 619	4 159	1 954	857	1 420	740	1 142	524	1 435	1 102
Skip, eldre	2 817	5 919	1 802	1 271	1 080	2 536	1 032	1 148	1 067	1 701
Oljeplattformer og moduler, nye	758	2 143	214	405	1 346	185	207	285	349	567
Oljeplattformer, eldre	1 530	17	1	4	3	8	2	4	7	28
Oljevirkksomhet, diverse varer	24	1	1	1	0	0	0	0	4	-
Fly og helikoptere	921	506	326	26	113	166	201	6	113	11
Tradisjonelle varer	271 479	302 371	72 282	75 905	74 793	70 325	81 348	77 574	82 494	81 705
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	15 706	16 474	4 541	4 124	3 907	3 911	4 532	4 063	4 100	4 276
Bergverksprodukter	4 063	4 909	1 212	844	791	1 677	1 597	700	885	2 784
Industriprodukter	248 227	277 913	66 125	70 413	69 467	63 655	74 378	71 762	76 361	72 406
Nærings- og nytelsesmidler	24 456	25 137	7 868	6 972	5 167	4 899	8 099	6 443	5 419	5 441
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 396	2 536	679	698	624	575	639	579	628	574
Trevarer	2 848	2 849	791	818	731	646	654	680	659	557
Treforedlingsprodukter	11 068	10 827	2 797	2 817	2 734	2 684	2 592	2 654	2 654	2 662
Grafiske produkter	406	404	126	107	87	98	112	102	88	103
Raffinerte oljeprodukter	29 034	28 369	5 958	5 923	6 916	6 592	8 938	8 541	8 864	9 008
Kjemiske råvarer mv.	22 534	21 433	5 847	5 741	5 078	5 173	5 441	6 284	6 337	7 411
Kjemiske og mineralske produkter	16 818	22 254	4 881	5 744	5 576	5 124	5 810	5 655	5 749	4 954
Metaller	65 400	78 711	18 919	21 210	21 394	18 162	17 945	18 531	19 531	17 814
Verkstedprodukter	68 499	80 497	16 845	19 057	19 985	18 672	22 783	21 098	25 239	22 789
Andre industriprodukter	4 768	4 896	1 413	1 326	1 175	1 030	1 365	1 195	1 193	1 093
Elektrisk kraft	3 483	3 075	403	524	628	1 082	841	1 049	1 148	2 239
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	242 445	274 002	66 323	69 982	67 877	63 733	72 410	69 033	73 630	72 697
Tjenester	219 964	247 190	58 594	56 953	61 376	62 384	66 477	62 907	68 568	67 842
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	83 449	91 545	21 574	21 027	23 280	23 474	23 764	22 847	25 049	24 202
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	420	406	106	107	97	96	106	111	97	94
Oljeboringstjenester mv.	14 829	20 652	3 935	4 031	4 420	5 357	6 844	4 950	5 719	6 696
Rørtransport	12 999	10 984	3 607	2 687	2 426	2 813	3 058	3 053	3 032	3 368
Reisetrafikk	24 205	26 103	5 791	5 009	7 177	7 674	6 243	5 320	7 665	7 628
Andre tjenester	84 062	97 500	23 581	24 092	23 976	22 970	26 462	26 626	27 006	25 854
Samferdsel	14 026	17 448	4 049	3 957	3 245	4 670	5 576	5 152	4 213	5 748
Finans- og forretningstjenester	52 869	56 653	13 898	13 657	14 697	14 166	14 133	14 582	15 704	15 510
Tjenester ellers	17 167	23 399	5 634	6 478	6 034	4 134	6 753	6 892	7 089	4 596

Tabell 26. Eksport. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Eksport i alt	1 002 467	1 027 757	260 407	262 171	250 049	245 876	269 661	264 347	261 106	242 340
Varer	782 503	792 293	202 777	206 813	190 297	188 221	206 962	206 400	198 754	183 544
Råolje og naturgass	498 355	485 321	125 751	131 516	116 102	114 388	123 315	128 180	116 817	105 878
Skip, nybygde	6 619	3 973	1 898	823	1 349	708	1 093	492	1 323	995
Skip, eldre	2 817	5 374	1 641	1 219	1 067	2 223	865	1 096	1 102	1 728
Oljeplattformer og moduler, nye	758	2 029	208	389	1 269	176	196	264	317	510
Oljeplattformer, eldre	1 530	17	1	4	3	8	2	4	7	28
Oljevirkksomhet, diverse varer	24	1	1	1	0	0	0	0	3	-
Fly og helikoptere	921	526	301	25	113	172	216	6	123	12
Tradisjonelle varer	271 479	295 052	72 976	72 837	70 393	70 547	81 275	76 358	79 060	74 393
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	15 706	19 302	5 076	4 471	4 537	4 605	5 689	4 800	4 834	4 746
Bergverksprodukter	4 063	4 917	1 181	849	772	1 723	1 573	702	843	1 937
Industriprodukter	248 227	264 868	66 276	66 598	63 748	61 518	73 004	69 471	71 784	65 702
Nærings- og nytelsesmidler	24 456	25 693	8 054	6 929	5 129	5 018	8 617	6 960	5 705	5 434
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 396	2 681	635	716	695	608	662	619	669	567
Trevarer	2 848	2 657	741	801	671	566	619	685	660	578
Treforedlingsprodukter	11 068	10 513	2 697	2 682	2 646	2 624	2 561	2 607	2 644	2 554
Grafiske produkter	406	391	113	101	87	97	106	95	90	96
Raffinerte oljeprodukter	29 034	27 536	6 752	6 852	6 564	6 302	7 818	7 133	6 174	5 962
Kjemiske råvarer mv.	22 534	20 072	5 505	5 332	4 850	4 865	5 025	5 445	5 430	5 224
Kjemiske og mineralske produkter	16 818	20 812	4 764	5 457	5 182	4 784	5 389	5 403	5 474	4 577
Metaller	65 400	69 758	16 642	17 823	17 287	16 949	17 699	18 145	18 478	17 353
Verkstedprodukter	68 499	79 861	18 998	18 599	19 458	18 645	23 159	21 204	25 264	22 314
Andre industriprodukter	4 768	4 894	1 374	1 306	1 179	1 060	1 349	1 176	1 197	1 043
Elektrisk kraft	3 483	5 965	442	919	1 336	2 701	1 009	1 385	1 598	2 008
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	242 445	267 516	66 223	65 985	63 829	64 245	73 457	69 225	72 886	68 431
Tjenester	219 964	235 465	57 630	55 358	59 753	57 655	62 700	57 947	62 353	58 796
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	83 449	84 206	21 450	19 679	22 646	20 219	21 663	19 826	22 589	19 701
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	420	385	103	103	91	91	100	103	88	85
Oljeboringstjenester mv.	14 829	18 541	3 645	3 800	3 875	4 808	6 058	4 206	4 393	5 485
Rørtransport	12 999	13 222	3 454	3 374	3 141	2 913	3 794	3 977	3 383	2 782
Reisetrafikk	24 205	25 365	5 764	4 962	6 983	7 426	5 994	5 041	7 138	7 018
Andre tjenester	84 062	93 745	23 215	23 440	23 017	22 197	25 091	24 794	24 761	23 725
Samferdsel	14 026	17 047	3 831	3 858	3 189	4 712	5 287	4 770	4 031	5 473
Finans- og forretningstjenester	52 869	54 210	13 801	13 236	14 060	13 530	13 385	13 495	14 289	14 089
Tjenester ellers	17 167	22 488	5 583	6 346	5 768	3 955	6 420	6 529	6 441	4 163

Tabell 27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Eksport i alt	0,0	2,5	1,4	2,3	1,3	2,9	3,6	0,8	4,4	-1,4
Varer	-1,9	1,3	-0,8	0,8	0,1	2,0	2,1	-0,2	4,4	-2,5
Råolje og naturgass	-6,5	-2,6	-6,9	-2,3	-4,3	-2,0	-1,9	-2,5	0,6	-7,4
Skip, nybygde	131,8	-40,0	206,7	-45,0	50,4	-69,6	-42,4	-40,3	-1,9	40,5
Skip, eldre	-33,3	90,8	475,1	77,9	171,4	..	-47,3	-10,1	3,3	-22,3
Oljeplattformer og moduler, nye	-24,8	167,7	178,9	101,9	542,1	9,8	-6,0	-32,1	-75,0	190,7
Oljeplattformer, eldre	-50,4	-98,9	-96,4	-99,5	-75,0	-98,7	100,0	0,0	133,3	250,0
Oljevirkksomhet, diverse varer	-75,3	-96,1	-97,0	-92,9	..	..	..	..	..	..
Fly og helikoptere	206,0	-42,9	195,1	51,6	-67,2	-33,6	-28,4	-73,9	9,1	-93,2
Tradisjonelle varer	6,2	8,7	5,9	8,3	5,3	9,6	11,4	4,8	12,3	5,5
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5,4	22,9	13,3	25,8	28,2	30,2	12,1	7,4	6,6	3,1
Bergverksprodukter	16,2	21,0	41,5	9,0	-0,9	30,1	33,1	-17,3	9,2	12,4
Industriprodukter	6,9	6,7	6,9	8,3	2,9	5,2	10,2	4,3	12,6	6,8
Nærings- og nytelsesmidler	-1,8	5,1	-0,2	5,9	4,2	1,6	7,0	0,5	11,2	8,3
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,9	11,9	2,9	14,7	15,9	13,3	4,2	-13,5	-3,7	-6,7
Trevarer	5,3	-6,7	6,0	8,4	-6,0	-13,5	-16,5	-14,5	-1,6	2,2
Treforedlingsprodukter	-3,4	-5,0	-7,8	-8,0	-3,5	-3,3	-5,1	-2,8	-0,1	-2,7
Grafiske produkter	-25,6	-3,7	-10,7	1,7	-8,7	-1,3	-6,3	-6,1	3,5	-1,2
Raffinerte oljeprodukter	18,0	-5,2	-6,5	-7,2	-19,6	-6,5	15,8	4,1	-5,9	-5,4
Kjemiske råvarer mv.	4,6	-10,9	7,9	-4,2	-18,2	-12,1	-8,7	2,1	12,0	7,4
Kjemiske og mineralske produkter	7,2	23,7	13,6	34,4	28,3	21,0	13,1	-1,0	5,6	-4,3
Metaller	-0,8	6,7	6,3	7,3	2,7	10,7	6,4	1,8	6,9	2,4
Verkstedprodukter	16,4	16,6	16,0	18,1	15,7	10,1	21,9	14,0	29,8	19,7
Andre industriprodukter	8,6	2,6	11,8	9,8	4,6	-1,6	-1,8	-10,0	1,5	-1,6
Elektrisk kraft	-43,0	71,3	-76,7	-37,5	130,7	172,5	128,4	50,7	19,6	-25,7
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	5,0	10,3	7,4	10,2	8,7	11,5	10,9	4,9	14,2	6,5
Tjenester	6,4	7,0	9,0	8,3	5,4	5,7	8,8	4,7	4,4	2,0
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	-2,5	0,9	2,3	-1,2	3,0	0,7	1,0	0,7	-0,3	-2,6
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	7,5	-8,2	5,1	-8,7	-11,0	-10,5	-2,7	0,2	-3,8	-7,1
Oljeboringstjenester mv.	12,1	25,0	-24,6	12,3	-15,2	48,8	66,2	10,7	13,4	14,1
Rørtransport	2,6	1,7	0,5	-5,7	4,3	-1,4	9,8	17,9	7,7	-4,5
Reisetrafikk	4,5	4,8	11,1	8,9	5,0	2,6	4,0	1,6	2,2	-5,5
Andre tjenester	17,9	11,5	27,2	19,7	13,2	6,0	8,1	5,8	7,6	6,9
Samferdsel	-1,7	21,5	1,8	29,3	-0,8	17,9	38,0	23,6	26,4	16,1
Finans- og forretningstjenester	25,4	2,5	24,1	2,3	8,7	2,6	-3,0	2,0	1,6	4,1
Tjenester ellers	14,9	31,0	64,4	73,4	37,9	5,7	15,0	2,9	11,7	5,3

Tabell 28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Eksport i alt	15,4	1,4	6,0	-3,0	1,0	-1,1	8,5	15,7	20,2	21,9
Varer	19,3	0,3	7,2	-4,9	-0,6	-2,9	9,7	18,7	24,5	27,2
Råolje og naturgass	24,6	-1,1	6,8	-11,7	-4,6	-2,6	15,7	33,3	44,3	40,2
Skip, nybygde	4,4	4,7	6,9	6,7	7,4	4,7	1,4	2,4	3,0	6,0
Skip, eldre	4,6	10,1	22,9	24,7	5,8	69,1	8,6	0,4	-4,3	-13,7
Oljeplattformer og moduler, nye	4,4	5,6	6,6	6,7	6,9	5,3	2,9	3,6	3,9	5,4
Oljeplattformer, eldre	3,8	0,0	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Oljevirkksomhet, diverse varer	4,3	6,0	11,6	8,3	..	..	..	..	..	..
Fly og helikoptere	1,0	-3,8	9,4	0,9	5,6	-0,8	-13,9	-11,5	-8,3	-2,6
Tradisjonelle varer.	11,4	2,5	8,2	7,8	5,6	-4,0	1,1	-2,5	-1,8	10,2
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske.	17,8	-14,6	2,9	0,8	-26,0	-20,8	-11,0	-8,2	-1,5	6,1
Bergverksprodukter	-11,2	-0,2	-9,1	1,4	3,3	-2,0	-1,0	0,3	2,4	47,6
Industriprodukter	11,0	4,9	8,5	8,9	9,1	0,1	2,1	-2,3	-2,4	6,5
Nærings- og nytelsesmidler.	5,9	-2,2	-2,1	2,7	-0,9	-6,8	-3,8	-8,0	-5,7	2,6
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,2	-5,4	7,8	0,4	-3,5	-8,2	-9,7	-4,1	4,5	7,0
Trevarer	4,2	7,2	12,3	5,5	12,7	14,7	-1,1	-2,7	-8,4	-15,6
Treforedlingsprodukter	1,6	3,0	6,0	5,8	5,6	3,0	-2,4	-3,1	-2,9	1,9
Grafiske produkter	0,2	3,3	21,6	4,1	10,8	6,8	-5,1	1,5	-2,2	6,4
Raffinerte oljeprodukter.	17,1	3,0	-2,8	-10,6	-2,1	-1,4	29,6	38,5	36,3	44,5
Kjemiske råvarer mv.	8,6	6,8	13,8	9,4	8,2	7,5	1,9	7,2	11,5	33,4
Kjemiske og mineralske produkter	1,3	6,9	1,4	5,5	9,1	8,6	5,2	-0,6	-2,4	1,1
Metaller.	30,5	12,8	49,7	36,4	30,6	2,3	-10,8	-14,2	-14,6	-4,2
Verkstedprodukter	1,8	0,8	-9,9	-2,9	-0,4	-4,1	10,9	-2,9	-2,7	2,0
Andre industriprodukter.	3,5	0,0	8,1	0,4	3,8	-2,1	-1,6	0,1	0,0	7,9
Elektrisk kraft	65,4	-48,4	39,8	-37,6	-47,6	-67,3	-8,6	32,8	52,8	178,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter.	10,8	2,4	9,2	9,7	6,7	-4,2	-1,6	-6,0	-5,0	7,1
Tjenester.	3,4	5,0	2,5	4,1	6,8	4,7	4,3	5,5	7,1	6,6
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	0,7	8,7	-2,6	5,0	13,8	7,3	9,1	7,9	7,9	5,8
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	4,2	5,3	6,2	6,6	6,8	5,2	2,8	3,6	3,9	5,4
Oljeboringstjenester mv.	6,0	11,4	10,8	15,3	16,5	8,9	4,6	10,9	14,1	9,6
Rørtransport	6,0	-16,9	9,3	-10,3	-24,4	-9,1	-22,8	-3,6	16,0	25,4
Reisetrafikk.	2,9	2,9	2,7	2,2	2,8	2,9	3,7	4,5	4,5	5,2
Andre tjenester.	5,5	4,0	5,2	4,1	4,2	4,1	3,8	4,5	4,7	5,3
Samferdsel.	5,1	2,4	7,0	2,6	2,6	4,0	-0,2	5,3	2,7	6,0
Finans- og forretningstjenester	3,3	4,5	3,8	4,5	4,4	4,3	4,9	4,7	5,1	5,1
Tjenester ellers	13,0	4,1	9,7	4,2	4,3	4,3	4,2	3,4	5,2	5,6

Tabell 29. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Import i alt	612 768	679 026	167 270	159 859	168 195	170 707	180 265	172 192	186 146	190 513
Varer	424 258	475 641	118 917	115 411	118 504	113 663	128 063	122 697	131 044	126 898
Råolje og naturgass	2 200	5 758	966	832	2 197	788	1 941	716	1 007	898
Skip, nybygde og eldre	11 913	14 001	1 475	2 115	2 331	4 571	4 984	4 363	3 926	5 614
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 036	1 314	63	106	131	137	940	215	1 102	192
Oljevirkosomhet, diverse varer	1 381	2 380	505	463	559	880	478	587	403	369
Fly og helikoptere	434	1 485	10	189	268	249	779	1 055	686	851
Tradisjonelle varer	407 294	450 703	115 898	111 706	113 018	107 038	118 941	115 761	123 920	118 974
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	10 048	11 591	2 703	2 848	3 080	2 374	3 289	3 274	3 536	2 681
Bergverksprodukter	4 868	5 466	1 290	1 536	1 403	1 247	1 280	1 541	1 562	1 798
Industriprodukter	388 644	432 349	110 462	106 814	108 297	103 400	113 838	110 638	118 573	114 300
Nærings- og nytelsesmidler	20 256	23 750	5 789	5 240	5 935	6 106	6 469	5 568	6 597	7 142
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	21 775	23 277	5 279	6 202	4 810	6 666	5 599	6 506	5 005	7 254
Trevarer	8 806	11 276	2 434	2 642	2 873	2 750	3 011	2 585	2 956	2 487
Treforedlingsprodukter	7 015	7 522	1 927	1 913	1 817	1 784	2 008	1 877	1 922	1 850
Grafiske produkter	3 974	4 062	1 135	1 012	888	1 048	1 114	1 000	1 009	1 052
Raffinerte oljeprodukter	25 905	19 296	6 235	4 208	4 364	4 928	5 796	7 027	8 728	9 367
Kjemiske råvarer mv.	16 200	16 974	3 993	4 477	4 307	3 961	4 229	4 451	4 977	4 868
Kjemiske og mineralske produkter	39 764	44 345	11 069	11 064	11 273	10 554	11 454	11 031	11 846	11 821
Metaller	46 302	58 855	14 376	16 243	16 192	12 966	13 454	13 820	13 686	13 095
Verkstedsprodukter	156 316	176 410	45 220	43 133	44 230	41 580	47 467	45 529	49 881	45 307
Andre industriprodukter	15 000	17 001	4 644	4 075	3 880	4 018	5 028	4 259	4 291	4 168
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	27 331	29 581	8 362	6 605	7 728	7 039	8 209	6 985	7 675	5 889
Elektrisk kraft	3 734	1 297	1 442	508	238	17	534	308	249	195
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	381 389	431 407	109 662	107 498	108 654	102 110	113 145	108 734	115 192	109 607
Tjenester	188 510	203 385	48 353	44 448	49 691	57 044	52 202	49 495	55 102	63 615
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	41 864	44 251	11 316	10 468	10 845	11 499	11 439	9 682	10 211	10 896
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	9 852	12 137	3 517	2 403	2 183	3 268	4 283	3 196	2 904	4 289
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	2 719	3 368	978	662	603	909	1 194	886	806	1 198
Reisetrafikk	75 002	80 192	15 638	16 872	21 355	25 042	16 923	20 565	24 447	29 017
Andre tjenester	59 073	63 437	16 904	14 043	14 705	16 326	18 363	15 166	16 734	18 215
Samferdsel	3 686	3 406	1 138	788	759	942	917	985	897	1 077
Finans- og forretningstjenester	40 583	42 460	11 078	9 341	9 766	11 040	12 313	10 064	11 113	12 562
Tjenester ellers	14 804	17 571	4 688	3 914	4 180	4 344	5 133	4 117	4 724	4 576

Tabell 30. Import. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Import i alt	612 768	658 538	160 941	153 853	162 153	166 224	176 308	165 096	177 043	175 380
Varer	424 258	459 755	114 006	110 618	112 744	110 781	125 612	117 329	123 654	116 573
Råolje og naturgass	2 200	5 397	996	912	2 119	737	1 629	558	708	590
Skip, nybygde og eldre	11 913	14 631	1 420	2 095	2 379	4 738	5 419	4 673	4 368	5 494
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 036	1 414	61	106	134	143	1 032	236	1 215	186
Oljevirksomhet, diverse varer	1 381	2 258	493	445	527	835	452	544	366	332
Fly og helikoptere	434	1 543	9	180	268	258	837	1 136	748	905
Tradisjonelle varer	407 294	434 511	111 026	106 880	107 317	104 070	116 244	110 181	116 249	109 065
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	10 048	11 177	2 646	2 698	2 933	2 322	3 224	2 997	3 180	2 348
Bergverksprodukter	4 868	5 157	1 166	1 407	1 260	1 205	1 285	1 158	1 120	1 152
Industriprodukter	388 644	416 164	105 721	101 884	102 621	100 502	111 157	105 656	111 585	105 404
Nærings- og nytelsesmidler	20 256	22 656	5 488	4 978	5 606	5 870	6 202	5 068	6 002	6 204
Tekstiler, beklenningsvarer og skotøy	21 775	23 191	4 952	6 176	5 003	6 544	5 468	6 345	5 138	6 620
Trevarer	8 806	10 174	2 320	2 409	2 628	2 486	2 651	2 269	2 649	2 221
Treforedlingsprodukter	7 015	7 337	1 878	1 864	1 776	1 750	1 947	1 794	1 839	1 773
Grafiske produkter	3 974	3 998	1 116	970	852	1 048	1 128	964	1 043	1 060
Raffinerte oljeprodukter	25 905	19 115	6 716	4 798	4 394	4 795	5 128	5 671	5 707	5 971
Kjemiske råvarer mv.	16 200	16 334	3 849	4 347	4 051	3 823	4 113	4 074	4 441	4 044
Kjemiske og mineralske produkter	39 764	44 135	10 690	10 853	11 162	10 655	11 465	10 961	11 726	11 368
Metaller	46 302	48 498	11 916	13 083	12 257	10 946	12 212	12 898	12 479	11 927
Verktøysprodukter	156 316	174 473	44 189	41 876	43 415	41 416	47 766	44 542	48 873	44 259
Andre industriprodukter	15 000	16 749	4 501	3 988	3 862	4 046	4 853	4 154	4 051	4 091
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	27 331	29 504	8 105	6 542	7 615	7 123	8 224	6 915	7 638	5 866
Elektrisk kraft	3 734	2 013	1 494	891	503	41	578	369	365	160
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	381 389	415 396	104 311	102 082	102 923	99 275	111 116	104 511	110 543	103 094
Tjenester	188 510	198 784	46 935	43 235	49 409	55 444	50 695	47 767	53 390	58 806
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	41 864	42 244	10 761	9 872	11 361	10 143	10 868	9 946	11 332	9 883
Oljevirksomhet, diverse tjenester	9 852	11 512	3 435	2 307	2 058	3 101	4 046	2 963	2 635	3 860
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	2 719	3 192	952	634	568	861	1 129	818	730	1 078
Reisetrafikk	75 002	80 882	15 002	16 739	21 297	25 666	17 180	19 873	23 346	27 282
Andre tjenester	59 073	60 954	16 786	13 682	14 126	15 673	17 473	14 167	15 347	16 703
Samferdsel	3 686	3 440	1 136	794	767	953	925	1 001	916	1 092
Finans- og forretningstjenester	40 583	40 568	11 026	9 052	9 336	10 533	11 646	9 280	10 070	11 382
Tjenester ellers	14 804	16 946	4 623	3 836	4 022	4 187	4 901	3 886	4 361	4 229

Tabell 31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Import i alt	8,4	7,5	8,3	7,5	5,0	7,7	9,5	7,3	9,2	5,5
Varer	11,0	8,4	11,1	8,1	6,0	9,0	10,2	6,1	9,7	5,2
Råolje og naturgass	-51,0	145,3	-47,0	37,2	642,4	190,5	63,5	-38,8	-66,6	-19,9
Skip, nybygde og eldre	54,9	22,8	-48,1	2,0	-56,0	56,4	281,7	123,0	83,6	16,0
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	-14,0	36,5	23,2	-87,1	113,1	61,2	..	122,5	809,8	30,6
Oljevirkomhet, diverse varer	-60,2	63,5	-37,9	92,7	129,0	95,6	-8,5	22,4	-30,6	-60,2
Fly og helikoptere	130,5	255,5	-92,5	148,3	139,8	7,2	..	530,9	179,1	250,8
Tradisjonelle varer	11,5	6,7	14,3	8,5	7,0	6,7	4,7	3,1	8,3	4,8
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5,0	11,2	4,3	2,6	9,7	10,7	21,9	11,1	8,4	1,1
Bergverksprodukter	16,0	5,9	-1,4	31,8	-11,9	0,0	10,3	-17,7	-11,1	-4,4
Industriprodukter	11,1	7,1	13,6	7,9	8,1	7,4	5,1	3,7	8,7	4,9
Nærings- og nytelsesmidler	3,5	11,8	2,6	10,8	10,7	12,7	13,0	1,8	7,1	5,7
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	5,6	6,5	3,6	5,8	4,5	5,6	10,4	2,7	2,7	1,2
Trevarer	8,8	15,5	10,1	14,9	16,6	16,4	14,3	-5,8	0,8	-10,6
Treforedlingsprodukter	1,0	4,6	1,8	4,8	3,6	6,5	3,7	-3,8	3,5	1,3
Grafiske produkter	12,9	0,6	7,7	0,5	-6,7	7,0	1,1	-0,7	22,5	1,1
Raffinerte oljeprodukter	24,8	-26,2	35,7	-28,6	-31,6	-20,8	-23,6	18,2	29,9	24,5
Kjemiske råvarer mv.	11,3	0,8	2,2	6,4	-6,3	-3,1	6,9	-6,3	9,6	5,8
Kjemiske og mineralske produkter	8,9	11,0	13,1	14,5	12,7	10,0	7,2	1,0	5,1	6,7
Metaller	-2,3	4,7	2,3	5,4	6,9	4,2	2,5	-1,4	1,8	9,0
Verkstedprodukter	14,9	11,6	15,9	13,4	14,6	11,0	8,1	6,4	12,6	6,9
Andre industriprodukter	6,1	11,7	9,2	11,2	12,1	16,7	7,8	4,2	4,9	1,1
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	21,7	8,0	34,0	8,4	13,3	10,1	1,5	5,7	0,3	-17,6
Elektrisk kraft	228,6	-46,1	526,8	154,5	-59,7	-93,6	-61,3	-58,5	-27,5	289,9
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	10,8	8,9	13,3	11,3	9,7	8,5	6,5	2,4	7,4	3,8
Tjenester	3,2	5,4	2,2	6,0	2,9	5,1	8,0	10,5	8,1	6,1
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	2,5	0,9	7,5	-1,2	3,0	0,7	1,0	0,7	-0,3	-2,6
Oljevirkomhet, diverse tjenester	31,9	16,8	92,7	47,6	-0,1	11,0	17,8	28,4	28,0	24,5
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	30,2	17,4	91,2	49,0	-0,4	11,6	18,6	29,0	28,5	25,2
Reisetrafikk	8,4	7,8	3,9	4,0	7,2	6,8	14,5	18,7	9,6	6,3
Andre tjenester	-6,4	3,2	-12,7	7,5	-2,5	4,0	4,1	3,5	8,6	6,6
Samferdsel	-34,2	-6,7	-37,3	11,4	-22,3	12,2	-18,6	26,0	19,4	14,6
Finans- og forretningstjenester	1,3	-0,0	-11,3	1,1	-5,8	-1,4	5,6	2,5	7,9	8,1
Tjenester ellers	-15,6	14,5	-7,9	25,6	12,1	18,4	6,0	1,3	8,4	1,0

Tabell 32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Import i alt	3,1	3,1	5,9	6,4	6,8	1,8	-1,6	0,4	1,4	5,8
Varer	4,1	3,5	7,7	6,4	8,4	2,3	-2,3	0,2	0,8	6,1
Råolje og naturgass	16,0	6,7	2,6	-11,0	3,8	1,5	22,8	40,6	37,2	42,3
Skip, nybygde og eldre	5,8	-4,3	11,8	-4,2	2,8	-6,3	-11,5	-7,5	-8,3	5,9
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	0,9	-7,1	2,3	-0,1	4,2	-5,6	-11,5	-8,8	-7,5	7,3
Oljevirksomhet, diverse varer	3,1	5,4	4,4	7,3	7,5	5,8	3,4	3,6	3,9	5,4
Fly og helikoptere	0,7	-3,8	11,7	-1,1	3,5	-2,8	-15,7	-11,5	-8,3	-2,6
Tradisjonelle varer	4,0	3,7	7,7	6,8	8,5	2,6	-2,0	0,5	1,2	6,1
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-0,1	3,7	2,2	6,2	6,4	2,5	-0,2	3,5	5,9	11,7
Bergverksprodukter	-3,2	6,0	2,8	10,1	21,8	2,8	-10,0	21,9	25,3	50,8
Industriprodukter	4,0	3,9	7,9	7,2	8,6	2,8	-2,0	-0,1	0,7	5,4
Nærings- og nytelsesmidler	8,5	4,8	12,7	8,4	10,2	3,4	-1,1	4,4	3,8	10,7
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	1,4	0,4	5,7	0,8	5,4	-0,0	-3,9	2,1	1,3	7,6
Trevarer	2,3	10,8	7,9	11,1	11,9	12,5	8,2	3,9	2,1	1,2
Treforedlingsprodukter	1,2	2,5	6,5	4,4	4,0	1,4	0,5	2,0	2,2	2,3
Grafiske produkter	-5,6	1,6	-1,2	3,1	7,7	-0,0	-2,8	-0,5	-7,2	-0,8
Raffinerte oljeprodukter	15,1	0,9	0,3	-11,3	-5,0	-1,5	21,7	41,3	54,0	52,6
Kjemiske råvarer mv.	6,0	3,9	11,0	5,6	9,0	2,0	-0,9	6,1	5,4	16,2
Kjemiske og mineralske produkter	0,1	0,5	3,6	1,8	3,8	0,3	-3,5	-1,3	0,0	5,0
Metaller	19,2	21,4	41,9	42,0	45,6	16,6	-8,7	-13,7	-17,0	-7,3
Verkstedprodukter	1,4	1,1	4,4	3,3	3,5	1,3	-2,9	-0,8	0,2	2,0
Andre industriprodukter	2,3	1,5	3,4	2,4	3,1	0,7	0,4	0,3	5,4	2,6
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	-4,8	0,3	-3,3	2,3	3,5	-0,5	-3,2	0,0	-1,0	1,6
Elektrisk kraft	31,7	-35,6	16,2	-42,5	-47,5	-67,6	-4,3	46,2	44,3	194,2
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	3,3	3,9	8,1	7,7	9,4	2,9	-3,1	-1,2	-1,3	3,4
Tjenester	1,0	2,3	1,9	6,3	3,0	0,9	-0,0	0,8	2,6	5,1
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-7,1	4,8	-13,4	13,8	1,8	4,9	0,1	-8,2	-5,6	-2,8
Oljevirksomhet, diverse tjenester	3,6	5,4	4,9	7,2	7,5	5,8	3,4	3,6	3,9	5,4
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	5,6	5,5	7,5	7,9	8,3	5,8	2,9	3,7	4,0	5,3
Reisetrafikk	2,7	-0,9	9,7	3,6	2,5	-3,4	-5,5	2,7	4,4	9,0
Andre tjenester	4,7	4,1	5,4	4,0	4,0	3,9	4,4	4,3	4,7	4,7
Samferdsel	1,5	-1,0	0,9	-1,6	-1,1	-0,2	-1,0	-0,8	-1,0	-0,2
Finans- og forretningstjenester	3,1	4,7	4,0	4,4	4,4	4,5	5,2	5,1	5,5	5,3
Tjenester ellers	10,2	3,7	11,5	4,4	4,1	3,4	3,3	3,8	4,2	4,3

Tabell 33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
I alt	2 437,2	2 537,9	2 457,2	2 487,2	2 536,2	2 557,2	2 569,9	2 589,0	2 627,1	2 641,1
Jordbruk og skogbruk	62,0	60,4	61,5	59,3	60,1	61,6	60,8	58,5	58,9	60,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	14,2	14,1	14,8	13,5	14,2	13,4	15,1	13,8	14,6	13,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	35,9	38,7	37,1	36,5	37,3	40,8	40,1	39,1	39,6	43,6
Utvinning av råolje og naturgass	20,7	21,7	22,4	20,9	21,1	21,6	23,1	22,3	22,4	23,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	15,1	17,0	14,7	15,7	16,2	19,2	17,0	16,8	17,2	20,3
Bergverksdrift	4,3	4,4	4,4	4,2	4,3	4,6	4,5	4,3	4,7	4,7
Industri	277,2	290,9	280,5	285,8	289,4	291,5	296,6	295,5	299,5	300,5
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	49,3	51,7	49,7	50,5	50,9	52,4	52,9	51,4	52,0	52,9
Tekstil- og bekledningsindustri	5,6	5,6	5,5	5,7	5,8	5,5	5,4	5,4	5,3	5,3
Trelast- og trevareindustri	15,7	16,2	15,9	16,0	16,1	16,2	16,4	16,2	15,9	16,1
Treforedling	6,8	6,4	6,6	6,4	6,6	6,3	6,4	6,0	6,1	5,7
Forlag og grafisk industri	28,5	29,4	28,4	30,0	29,6	28,5	29,5	29,4	29,0	28,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	23,1	24,5	22,9	24,2	24,5	24,4	24,8	25,3	25,8	25,7
Kjemiske råvarer	9,1	10,0	8,8	9,8	10,0	10,4	9,7	9,5	10,2	9,9
Metallindustri	12,7	13,0	12,5	12,7	13,2	13,2	12,9	12,5	13,7	13,5
Verkstedindustri	77,5	83,6	79,6	81,0	82,9	84,1	86,3	87,3	89,0	90,0
Bygging av skip og oljeplattformer	36,5	37,8	38,3	36,7	37,1	37,8	39,7	39,4	39,7	40,5
Møbelindustri og annen industri	12,4	12,7	12,4	12,9	12,8	12,7	12,6	13,1	13,0	12,8
Kraftforsyning	11,6	11,5	11,6	11,4	11,7	11,6	11,5	11,2	11,5	11,5
Vannforsyning	1,7	1,7	1,5	1,7	1,5	1,8	1,6	1,8	1,6	1,9
Bygge- og anleggsvirksomhet	168,7	185,5	171,1	178,2	185,0	189,7	188,8	188,4	192,8	197,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	350,8	363,5	350,4	353,7	364,5	367,7	367,7	369,6	378,5	379,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	74,6	76,8	72,8	75,0	78,0	77,8	76,1	78,3	80,4	78,8
Rørtransport	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5
Utenriks sjøfart	47,1	50,5	47,2	50,7	50,7	50,2	50,6	53,4	53,4	52,5
Transport ellers	113,7	115,8	114,0	113,3	115,4	116,6	118,0	118,2	118,4	121,1
Post og telekommunikasjon	34,7	36,2	34,8	35,5	35,3	35,4	38,5	37,8	36,6	35,8
Finansiell tjenesteyting	46,6	47,7	47,1	46,7	47,4	48,3	48,1	47,9	48,8	49,7
Boligtjenester (husholdninger)	1,3	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4
Forretningsmessig tjenesteyting	279,3	302,4	283,8	295,7	305,1	303,8	304,9	319,9	329,5	326,9
Offentlig administrasjon og forsvar	150,5	155,9	153,1	155,4	154,6	156,0	157,7	158,7	156,3	157,7
Undervisning	182,0	184,7	183,7	184,6	184,9	182,6	186,7	186,8	187,6	185,4
Helse- og sosialtjenester	477,2	489,1	482,8	479,6	487,7	494,7	494,1	496,1	504,8	508,7
Andre sosiale og personlige tjenester	103,4	106,3	103,1	104,4	107,1	107,1	106,5	107,9	107,8	109,7
Fastlands-Norge	2 353,7	2 448,1	2 372,4	2 399,4	2 447,7	2 465,6	2 478,6	2 496,0	2 533,6	2 544,5

Offentlig forvaltning	721,7	738,4	727,3	730,3	735,4	741,2	746,4	750,1	754,8	758,5
Statsforvaltningen	261,0	264,4	262,4	262,9	262,9	264,7	267,2	267,6	266,6	265,5
Sivil forvaltning	234,3	237,3	235,8	235,7	235,6	237,6	240,2	240,9	240,4	239,5
Forsvar	26,7	27,1	26,6	27,2	27,3	27,0	27,1	26,7	26,2	26,0
Kommuneforvaltningen	460,7	474,0	464,9	467,5	472,5	476,5	479,1	482,5	488,2	493,0

Tabell 34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
I alt	3,6	4,1	4,1	3,7	4,1	4,1	4,6	4,1	3,6	3,3
Jordbruk og skogbruk	-2,8	-2,5	-3,9	-3,7	-3,2	-1,9	-1,2	-1,3	-2,0	-1,4
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	0,3	-0,8	4,1	-0,8	-4,0	-0,5	2,1	2,2	2,6	3,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	5,4	7,8	5,8	7,5	7,2	8,4	8,0	6,9	6,2	6,8
Utvinning av råolje og naturgass	4,1	4,5	8,7	7,3	4,8	2,9	3,3	6,9	6,2	7,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	7,3	12,4	1,7	7,7	10,6	15,5	15,2	6,9	6,1	6,0
Bergverksdrift	6,4	2,9	7,2	4,0	1,0	4,7	1,9	3,6	9,8	2,6
Industri	5,1	4,9	6,1	4,5	4,9	4,6	5,8	3,4	3,5	3,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-0,3	4,9	-0,5	3,8	3,8	5,4	6,4	1,6	2,1	1,0
Tekstil- og bekledningsindustri	1,9	0,7	4,4	5,5	2,5	-3,4	-1,4	-5,7	-8,6	-4,2
Trelast- og trevareindustri	3,2	3,1	3,8	4,7	3,2	1,7	3,1	0,9	-1,5	-0,2
Treforedling	-7,8	-6,5	-8,8	-11,7	-4,3	-6,9	-2,8	-5,8	-7,2	-9,2
Forlag og grafisk industri	0,3	3,1	1,7	3,9	3,0	1,6	3,9	-1,8	-2,3	-1,4
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	3,9	5,8	2,9	4,1	5,1	5,6	8,5	4,6	5,2	5,4
Kjemiske råvarer	3,1	10,1	4,0	7,4	11,6	10,9	10,4	-3,6	1,8	-5,1
Metallindustri	4,9	2,1	5,7	-0,9	2,0	3,8	3,7	-1,1	4,5	2,4
Verkstedindustri	9,0	7,9	11,1	6,9	8,1	8,2	8,3	7,8	7,4	7,0
Bygging av skip og oljeplattformer	17,4	3,7	18,4	5,6	4,4	1,2	3,8	7,5	7,0	7,1
Møbelindustri og annen industri	-1,2	2,8	1,3	4,8	2,0	3,0	1,5	1,9	1,8	0,1
Kraftforsyning	-0,2	-0,7	0,3	0,4	-0,2	-1,4	-1,5	-2,3	-1,9	-0,5
Vannforsyning	-0,6	-0,1	-3,3	-3,8	-3,0	-0,2	7,2	5,4	7,0	4,9
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,3	9,9	9,6	9,3	9,9	10,2	10,3	5,7	4,2	3,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	0,4	3,6	0,6	2,5	3,5	3,5	4,9	4,5	3,8	3,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,6	2,9	3,4	2,1	2,2	2,9	4,6	4,4	3,0	1,2
Rørtransport	-14,6	4,8	-13,9	5,0	0,6	-1,1	14,9	9,6	5,4	-1,9
Utenriks sjøfart	2,8	7,3	2,8	7,3	7,4	7,3	7,2	5,2	5,3	4,6
Transport ellers	1,3	1,9	0,8	0,8	1,6	1,5	3,6	4,3	2,7	3,8
Post og telekommunikasjon	-7,7	4,2	-8,8	0,5	1,1	4,5	10,6	6,3	3,6	1,2
Finansiell tjenesteyting	0,5	2,3	0,1	1,7	2,6	2,7	2,1	2,4	2,9	2,7
Boligtjenester (husholdninger)	3,9	1,1	5,0	0,3	0,8	2,3	0,9	-3,6	-0,4	2,8
Forretningsmessig tjenesteyting	11,8	8,3	12,1	8,3	9,0	8,4	7,4	8,2	8,0	7,6
Offentlig administrasjon og forsvar	1,3	3,6	3,6	4,9	4,0	2,7	3,0	2,1	1,1	1,1
Undervisning	0,9	1,5	1,1	1,5	0,9	1,9	1,7	1,2	1,4	1,5
Helse- og sosialtjenester	4,5	2,5	5,3	2,3	2,8	2,5	2,3	3,4	3,5	2,8
Andre sosiale og personlige tjenester	1,1	2,8	0,7	2,6	3,4	2,0	3,3	3,3	0,6	2,4
Fastlands-Norge	3,6	4,0	4,2	3,6	4,0	3,9	4,5	4,0	3,5	3,2

Offentlig forvaltning	2,4	2,3	2,9	2,0	2,1	2,5	2,6	2,7	2,6	2,3
Statsforvaltningen	1,4	1,3	1,5	0,9	0,9	1,7	1,8	1,8	1,4	0,3
Sivil forvaltning	2,2	1,3	2,1	0,8	0,8	1,6	1,9	2,2	2,0	0,8
Forsvar	-4,6	1,7	-3,8	1,2	1,3	2,6	1,7	-1,9	-4,0	-3,8
Kommuneforvaltningen	2,9	2,9	3,7	2,7	2,7	3,0	3,1	3,2	3,3	3,5

Tabell 35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
I alt	3 445,6	3 597,2	902,3	940,4	883,6	828,6	944,6	928,0	978,2	864,6
Jordbruk og skogbruk	120,2	116,7	29,9	29,3	29,2	29,2	29,0	28,9	28,6	28,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	29,0	28,9	7,8	7,4	7,2	6,4	8,0	7,1	7,9	6,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	60,2	64,7	16,2	16,3	15,3	15,8	17,4	16,4	17,4	17,0
Utvinning av råolje og naturgass	34,8	36,3	9,7	9,2	8,6	8,4	10,0	9,3	9,8	9,1
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	25,4	28,5	6,5	7,1	6,6	7,3	7,5	7,0	7,6	7,9
Bergverksdrift	7,3	7,7	2,0	1,9	1,9	1,9	2,1	1,9	2,2	1,9
Industri	437,1	461,1	116,1	120,9	113,0	103,9	123,4	117,9	126,0	109,0
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	74,5	78,3	19,8	20,5	18,9	17,8	21,1	19,6	20,9	18,3
Tekstil- og bekledningsindustri	7,6	7,7	2,0	2,1	2,0	1,7	1,9	1,9	1,9	1,6
Trelast- og trevareindustri	24,6	25,5	6,5	6,8	6,2	5,8	6,8	6,4	6,6	5,8
Treforedling	10,9	10,2	2,7	2,7	2,6	2,2	2,7	2,4	2,6	2,0
Forlag og grafisk industri	41,3	42,9	10,8	11,6	10,7	9,3	11,3	10,8	11,2	9,3
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	36,6	38,8	9,5	10,1	9,7	8,7	10,3	10,1	10,9	9,3
Kjemiske råvarer	14,9	16,4	3,8	4,3	4,1	3,8	4,2	3,9	4,4	3,6
Metallindustri	20,3	20,8	5,3	5,4	5,2	4,7	5,5	5,1	5,8	4,8
Verkstedindustri	127,2	138,2	34,2	35,7	33,7	31,5	37,3	36,3	38,9	34,2
Bygging av skip og oljeplattformer	61,0	63,7	16,7	16,7	15,2	14,4	17,5	16,8	17,7	15,7
Møbelindustri og annen industri	18,2	18,7	4,8	5,0	4,6	4,2	4,8	4,8	5,1	4,3
Kraftforsyning	18,8	18,7	4,9	5,0	4,6	4,2	4,9	4,5	5,0	4,3
Vannforsyning	2,5	2,5	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	270,3	298,6	72,4	76,6	73,7	68,1	80,2	76,1	83,1	71,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	472,9	491,3	121,6	127,9	121,0	114,7	127,8	126,3	134,8	119,9
Hotell- og restaurantvirksomhet	94,9	98,1	23,3	25,0	24,7	23,9	24,5	25,7	26,1	24,3
Rørtransport	0,9	1,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2
Utenriks sjøfart	90,8	97,5	23,3	25,6	24,2	22,8	24,9	26,2	26,4	23,9
Transport ellers	186,9	190,6	48,5	49,0	46,8	44,7	50,2	49,3	50,6	47,0
Post og telekommunikasjon	48,7	51,2	12,7	13,3	12,2	11,5	14,2	13,4	13,6	11,8
Finansiell tjenesteyting	72,8	74,5	19,3	19,6	18,0	17,2	19,7	18,7	20,2	18,0
Boligtjenester (husholdninger)	1,7	1,7	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Forretningsmessig tjenesteyting	398,7	430,3	104,1	114,4	105,4	99,1	111,5	115,7	123,8	108,4
Offentlig administrasjon og forsvar	231,7	240,0	62,0	64,1	57,9	54,4	63,6	61,0	63,5	55,7
Undervisning	241,4	245,6	66,0	68,6	61,0	48,9	67,1	63,9	68,3	48,8
Helse- og sosialtjenester	523,9	537,2	135,9	137,5	132,1	128,8	138,7	138,1	141,7	132,8
Andre sosiale og personlige tjenester	135,0	139,1	34,9	36,8	34,3	32,0	36,0	35,5	37,6	33,2
Fastlands-Norge	3 293,7	3 434,0	862,5	898,3	843,8	789,8	902,0	885,2	934,0	823,5

Offentlig forvaltning	887,5	908,4	233,9	240,5	222,5	205,6	239,7	234,0	242,5	210,1
Statsforvaltningen	379,4	384,6	98,9	101,1	93,7	89,0	100,8	97,9	101,3	90,2
Sivil forvaltning	332,0	336,4	86,5	88,2	81,9	78,1	88,2	86,0	89,0	79,5
Forsvar	47,4	48,2	12,4	13,0	11,8	10,9	12,6	11,9	12,3	10,6
Kommuneforvaltningen	508,2	523,8	135,0	139,3	128,9	116,6	139,0	136,2	141,2	120,0
Markedsrettet virksomhet	2 477,5	2 606,7	648,0	678,0	640,3	604,5	684,0	672,9	713,4	635,7
Ikke markedsrettet virksomhet	968,1	990,4	254,3	262,4	243,3	224,1	260,6	255,1	264,8	228,9

Tabell 36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
I alt	3,1	4,4	2,9	2,7	5,9	4,4	4,7	-1,3	10,7	4,4
Jordbruk og skogbruk	-3,1	-2,9	-4,1	-3,4	-2,9	-2,6	-2,7	-1,1	-2,2	-1,8
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	5,1	-0,1	7,7	-0,8	-2,2	0,3	2,2	-3,5	9,3	4,6
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	2,4	7,6	2,3	6,1	9,0	8,1	7,5	0,5	14,0	8,0
Utvinning av råolje og naturgass	0,2	4,2	4,2	5,9	6,1	2,6	2,4	1,3	13,1	8,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	5,6	12,3	-0,5	6,4	12,9	15,2	15,0	-0,4	15,2	7,5
Bergverksdrift	4,1	5,7	6,0	5,4	5,4	9,4	3,2	-0,2	19,2	3,8
Industri	5,1	5,5	5,6	3,5	7,3	5,1	6,3	-2,4	11,5	4,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	0,3	5,0	-0,0	2,6	5,8	5,3	6,5	-4,5	10,4	2,7
Tekstil- og bekledningsindustri	5,8	1,0	7,8	4,6	4,5	-3,6	-2,0	-12,3	-2,3	-3,6
Trelast- og trevareindustri	3,0	3,7	3,2	3,8	5,8	1,7	3,4	-6,2	6,4	1,0
Treforedling	-9,4	-5,9	-10,9	-12,3	-2,4	-6,2	-2,2	-9,0	-2,6	-8,2
Forlag og grafisk industri	1,0	3,9	1,9	3,3	5,4	2,1	4,4	-7,1	4,7	0,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	2,9	5,9	1,8	2,6	6,6	5,7	8,6	-0,7	12,5	6,9
Kjemiske råvarer	2,1	10,1	2,4	6,1	13,2	11,0	10,4	-8,2	8,4	-3,9
Metallindustri	5,7	2,4	6,0	-2,1	3,9	4,4	4,1	-5,9	10,8	3,4
Verktedindustri	8,2	8,6	9,4	5,8	10,8	9,0	9,1	1,6	15,7	8,8
Bygging av skip og oljeplattformer	17,7	4,5	17,7	4,7	7,0	1,9	4,4	0,6	15,9	9,1
Møbelindustri og annen industri	-4,0	3,0	-1,3	3,3	4,1	3,1	1,6	-3,7	9,4	1,7
Kraftforsyning	-0,2	-0,4	-0,3	-1,3	2,1	-1,1	-1,0	-8,4	7,7	1,9
Vannforsyning	-0,5	-0,1	-3,4	-4,4	-0,7	-0,7	6,1	-0,9	16,0	6,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,3	10,5	9,0	8,3	12,5	10,6	10,8	-0,7	12,7	5,6
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	-0,0	3,9	-0,4	1,5	5,3	3,9	5,0	-1,2	11,5	4,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,8	3,4	4,5	2,0	3,3	2,8	5,4	2,8	5,8	1,7
Rørtransport	-15,3	5,0	-14,4	3,0	3,5	-1,9	14,3	2,0	13,1	-1,7
Utenriks sjøfart	5,3	7,3	5,2	6,5	8,9	7,2	6,7	2,4	9,1	4,9
Transport ellers	0,9	2,0	0,3	0,2	3,0	1,3	3,5	0,6	8,3	5,1
Post og telekommunikasjon	-9,2	5,1	-10,4	-0,7	3,8	5,7	11,7	1,0	11,3	2,7
Finansiell tjenesteyting	0,2	2,4	-0,7	0,1	4,7	3,0	2,0	-4,4	12,0	4,6
Boligtjenester (husholdninger)	1,7	2,0	1,3	0,0	4,0	3,5	1,0	-9,8	6,5	3,6
Forretningsmessig tjenesteyting	11,2	7,9	10,4	6,2	10,8	7,8	7,1	1,1	17,5	9,4
Offentlig administrasjon og forsvar	1,1	3,6	3,0	3,3	6,1	2,4	2,7	-4,9	9,7	2,5
Undervisning	1,3	1,7	-3,0	-0,3	2,0	4,5	1,6	-6,8	11,9	-0,1
Helse- og sosialtjenester	2,4	2,5	3,1	1,4	4,1	2,7	2,1	0,4	7,3	3,0
Andre sosiale og personlige tjenester	0,4	3,1	-0,3	1,5	5,7	2,2	3,1	-3,6	9,4	4,0
Fastlands-Norge	3,1	4,3	2,9	2,5	5,8	4,2	4,6	-1,5	10,7	4,3

Offentlig forvaltning	1,1	2,4	0,1	0,7	3,2	3,2	2,5	-2,7	9,0	2,2
Statsforvaltningen	0,8	1,4	0,3	-0,4	2,3	1,9	1,9	-3,2	8,1	1,3
Sivil forvaltning	1,5	1,3	0,9	-0,4	2,2	1,8	1,9	-2,5	8,6	1,8
Forsvar	-3,5	1,7	-3,4	-0,3	3,4	2,4	1,5	-8,5	4,6	-2,2
Kommuneforvaltningen	1,3	3,1	-0,1	1,5	3,9	4,3	3,0	-2,3	9,5	2,9
Markedsrettet virksomhet	4,0	5,2	4,1	3,5	7,0	4,9	5,6	-0,7	11,4	5,2
Ikke markedsrettet virksomhet	1,1	2,3	0,1	0,7	3,2	3,0	2,5	-2,8	8,8	2,1

Tabell 37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
Lønnskostnader i alt.	886 209	980 864	228 583	238 007	241 390	247 857	253 611	256 922	270 205	272 696
Jordbruk og skogbruk	4 333	4 631	1 073	1 097	1 150	1 188	1 197	1 195	1 235	1 252
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 105	2 320	533	561	572	580	606	628	644	629
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	30 907	35 537	7 935	8 691	8 266	9 560	9 019	9 415	9 238	11 080
Utvinning av råolje og naturgass	19 367	21 671	5 165	5 392	5 087	5 550	5 643	5 666	5 684	6 462
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	11 540	13 867	2 770	3 299	3 180	4 011	3 377	3 749	3 554	4 619
Bergverksdrift	2 044	2 259	531	512	551	608	588	569	650	684
Industri	122 882	136 303	31 747	32 595	33 971	34 264	35 474	36 017	37 438	37 550
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	19 198	20 939	4 980	4 970	5 118	5 336	5 514	5 203	5 592	5 641
Tekstil- og bekledningsindustri	1 679	1 824	410	444	485	452	443	457	480	459
Trelast- og trevareindustri	5 412	5 869	1 389	1 392	1 460	1 496	1 521	1 524	1 539	1 597
Treforedling	3 250	3 235	800	787	849	772	827	781	843	745
Forlag og grafisk industri	12 334	13 407	3 067	3 357	3 427	3 247	3 377	3 418	3 556	3 356
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	11 021	12 259	2 765	2 969	3 061	3 109	3 121	3 316	3 265	3 391
Kjemiske råvarer	4 963	5 650	1 208	1 369	1 440	1 466	1 376	1 372	1 528	1 446
Metallindustri	6 489	7 036	1 599	1 693	1 819	1 764	1 761	1 819	1 981	1 914
Verkstedindustri	35 904	41 287	9 489	9 699	10 230	10 412	10 945	11 483	11 769	12 021
Bygging av skip og oljeplattformer	18 334	20 199	4 955	4 782	4 938	5 036	5 443	5 399	5 710	5 774
Møbelindustri og annen industri	4 298	4 597	1 085	1 134	1 143	1 174	1 146	1 245	1 174	1 206
Kraftforsyning	6 725	7 290	1 672	1 769	1 887	1 818	1 816	1 906	2 040	1 947
Vannforsyning	662	693	156	176	152	192	174	183	188	221
Bygge- og anleggsvirksomhet	61 019	71 683	16 153	16 418	17 531	18 755	18 979	18 364	19 289	20 579
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	111 571	121 776	28 510	28 718	30 072	31 421	31 565	31 567	33 026	34 198
Hotell- og restaurantvirksomhet	18 846	20 368	4 740	4 785	5 140	5 289	5 153	5 193	5 523	5 609
Rørtransport	417	466	103	114	109	117	125	132	121	121
Utenriks sjøfart	15 071	16 550	3 779	4 154	4 155	4 100	4 142	4 453	4 443	4 361
Transport ellers	44 032	48 173	11 179	11 415	11 866	12 465	12 428	12 580	12 629	13 477
Post og telekommunikasjon	14 745	16 225	3 848	3 864	3 939	4 004	4 418	4 335	4 186	4 258
Finansiell tjenesteyting	29 612	32 234	7 655	7 843	7 988	8 199	8 204	8 792	9 132	9 160
Boligtjenester (husholdninger)	421	450	107	107	115	115	113	108	120	126
Forretningsmessig tjenesteyting	114 910	131 291	29 323	31 762	33 085	33 140	33 305	35 925	37 843	37 635
Offentlig administrasjon og forsvar	65 273	71 614	17 025	18 354	16 979	17 898	18 383	18 329	19 888	19 780
Undervisning	72 482	76 391	19 349	20 259	18 735	17 033	20 364	19 704	21 917	18 039
Helse- og sosialtjenester	138 425	152 362	35 628	37 090	37 021	38 946	39 303	39 231	41 861	42 974
Andre sosiale og personlige tjenester	29 727	32 249	7 535	7 724	8 106	8 165	8 254	8 297	8 794	9 013
Fastlands-Norge	839 814	928 311	216 765	225 048	228 859	234 079	240 324	242 923	256 403	257 133

Offentlig forvaltning	257 217	279 235	66 832	70 877	67 344	68 536	72 478	71 928	77 871	75 039
Statsforvaltningen	112 504	123 172	28 566	31 287	29 561	31 019	31 305	31 549	33 667	33 541
Sivil forvaltning	100 596	110 368	25 468	27 997	26 466	27 904	28 001	28 483	30 320	30 375
Forsvar	11 908	12 804	3 098	3 290	3 095	3 114	3 305	3 066	3 347	3 166
Kommuneforvaltningen	144 713	156 064	38 266	39 590	37 784	37 517	41 172	40 379	44 204	41 499

Tabell 38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2006	2007	06:4	07:1	07:2	07:3	07:4	08:1	08:2	08:3
I alt	4,8	5,6	5,7	6,1	5,7	5,5	5,3	5,0	5,6	6,2
Jordbruk og skogbruk	3,8	4,5	3,9	4,8	4,7	4,4	4,1	5,4	5,6	5,5
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	6,1	6,1	6,5	6,2	6,2	6,1	5,7	4,3	3,6	4,3
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	6,2	6,6	7,2	9,7	5,2	6,4	5,2	1,3	5,3	8,5
Utvinning av råolje og naturgass	4,6	7,0	5,3	9,7	5,6	7,0	5,6	-1,7	5,2	8,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	9,5	6,9	10,0	9,8	5,4	6,9	5,8	6,2	5,3	8,7
Bergverksdrift	1,4	9,1	1,8	8,3	9,1	10,2	8,7	6,9	7,9	7,7
Industri	4,9	5,5	5,5	5,6	5,6	5,3	5,4	6,3	6,1	6,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,6	4,1	5,4	4,6	4,3	3,7	3,9	3,1	6,7	5,0
Tekstil- og bekledningsindustri	3,6	4,9	3,7	5,4	5,2	4,7	4,4	4,5	6,6	5,4
Trelast- og trevareindustri	3,7	4,3	4,1	4,3	4,5	4,1	4,4	5,1	5,7	5,2
Treforedling	3,3	6,4	3,5	6,3	6,6	6,2	6,3	5,4	6,9	6,3
Forlag og grafisk industri	2,8	5,4	3,0	5,6	5,4	5,2	5,3	3,2	5,9	4,9
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	4,2	5,2	4,5	5,3	5,2	5,4	5,0	6,8	2,1	4,1
Kjemiske råvarer	5,3	3,4	5,5	3,7	3,1	3,7	3,1	4,0	4,3	4,0
Metallindustri	2,4	6,2	2,5	6,1	6,4	6,0	6,1	8,7	4,2	6,0
Verkstedindustri	5,3	6,3	6,3	6,1	6,3	6,2	6,4	9,1	6,5	7,3
Bygging av skip og oljeplattformer	5,3	5,5	5,6	5,9	5,6	5,4	5,4	4,7	7,8	6,8
Møbelindustri og annen industri	5,8	5,0	6,3	4,9	5,3	5,1	4,9	7,3	1,7	4,1
Kraftforsyning	3,6	8,9	3,6	7,1	8,5	10,0	10,0	10,4	10,3	7,7
Vannforsyning	4,9	4,8	5,8	5,3	5,2	4,7	4,1	4,1	6,1	7,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	4,3	6,3	4,9	6,8	6,5	6,0	5,9	4,9	5,3	5,2
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	5,2	5,7	6,5	6,2	5,6	5,3	5,6	5,1	5,4	5,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,9	4,8	3,7	5,0	5,6	4,6	4,1	3,4	4,4	4,9
Rørtransport	5,0	6,6	6,0	8,8	5,7	6,8	5,3	5,7	4,6	5,3
Utenriks sjøfart	5,4	2,5	5,6	2,5	2,6	2,6	2,4	1,9	1,6	1,7
Transport ellers	5,2	5,9	7,0	6,0	5,7	6,0	5,7	5,6	3,5	4,8
Post og telekommunikasjon	6,4	6,5	8,3	6,8	6,7	6,7	5,7	6,2	3,3	4,9
Finansiell tjenesteyting	7,7	5,9	8,9	6,3	6,3	6,1	4,9	8,8	9,6	8,9
Boligtjenester (husholdninger)	4,7	5,6	5,9	6,4	6,0	5,3	4,9	4,6	5,0	6,8
Forretningsmessig tjenesteyting	4,2	5,1	4,6	5,6	5,4	4,8	4,8	4,8	5,6	5,2
Offentlig administrasjon og forsvar	5,2	5,1	7,0	6,2	5,4	4,7	4,4	4,2	5,9	7,1
Undervisning	3,0	4,2	4,1	4,4	4,2	4,4	4,0	3,9	4,8	6,9
Helse- og sosialtjenester	4,0	5,6	4,9	5,8	5,7	5,6	5,3	4,3	5,7	6,8
Andre sosiale og personlige tjenester	2,9	5,3	3,7	5,3	5,2	5,4	5,3	4,7	5,9	6,3
Fastlands-Norge	4,7	5,6	5,6	6,0	5,7	5,5	5,3	5,2	5,7	6,2

Offentlig forvaltning	4,1	5,1	5,3	5,5	5,2	5,0	4,7	4,1	5,5	6,9
Statsforvaltningen	4,4	5,4	5,3	5,8	5,4	5,3	4,9	4,3	5,8	7,1
Sivil forvaltning	3,7	5,3	4,6	5,7	5,3	5,3	4,9	4,2	5,7	7,0
Forsvar	8,7	5,7	10,5	6,7	5,8	5,4	4,8	4,4	5,7	6,9
Kommuneforvaltningen	3,9	5,0	5,3	5,5	5,1	4,9	4,6	4,0	5,3	7,0

Makroøkonomiske hovedstørrelser 1998-2011

Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	Prognoser			
											2008	2009	2010	2011
Realøkonomi														
Konsum i husholdninger mv.	2,8	3,7	4,2	2,1	3,1	2,8	5,6	4,0	4,8	6,0	1,6	-1,0	2,0	3,3
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,1	1,9	4,6	3,1	1,7	1,5	0,7	1,9	3,4	3,8	4,4	4,4	3,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	13,6	-5,4	-3,5	-1,1	-1,1	0,2	10,2	13,3	11,7	8,4	3,2	-6,7	-3,2	3,5
Utvinning og rørtransport	22,2	-13,0	-22,9	-4,6	-5,4	15,9	10,2	18,8	4,3	5,5	3,7	3,1	0,2	4,9
Fastlands-Norge	9,4	0,2	-1,4	3,9	2,3	-3,6	9,3	12,7	11,9	9,3	2,7	-8,5	-3,9	4,5
Næringer	10,4	-1,0	-0,4	2,5	4,0	-11,6	8,4	19,2	17,1	12,2	8,7	-13,7	-9,8	3,9
Bolig	7,7	3,0	5,6	8,1	-0,7	1,9	16,3	10,8	4,1	5,3	-9,7	-17,3	-12,4	12,2
Offentlig forvaltning	8,5	0,4	-11,2	2,7	1,7	10,4	2,5	1,3	11,6	7,9	4,5	16,9	15,4	0,2
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	4,2	2,9	2,6	3,0	3,0	1,4	5,0	4,6	5,3	6,0	2,3	-1,1	1,5	3,5
Lagerendring ²	0,4	-1,1	1,2	-1,3	0,1	-0,2	1,2	0,4	0,0	-1,5	0,7	0,0	0,0	0,0
Eksport	0,7	2,8	3,2	4,3	-0,3	-0,2	1,1	1,1	0,0	2,5	1,0	0,9	0,6	1,7
Råolje og naturgass	-5,8	0,4	3,8	6,6	2,4	-0,6	-0,5	-5,0	-6,5	-2,6	-2,3	2,1	-0,3	-0,3
Tradisjonelle varer	5,5	2,3	3,3	1,8	0,6	2,9	3,4	5,0	6,2	8,7	6,0	0,3	0,9	3,4
Import	8,8	-1,6	2,0	1,7	1,0	1,4	8,8	8,7	8,4	7,5	5,3	-2,3	2,3	4,3
Tradisjonelle varer	9,3	-1,9	2,5	4,5	3,0	5,2	10,9	8,1	11,5	6,7	4,6	-3,5	1,2	5,3
Bruttonasjonalprodukt	2,7	2,0	3,3	2,0	1,5	1,0	3,9	2,7	2,3	3,1	1,6	0,2	0,7	2,2
Fastlands-Norge	4,1	2,6	2,9	2,0	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	6,1	2,2	-0,4	1,0	2,9
Industri og bergverk	-0,9	0,1	-0,6	-0,5	-0,4	3,0	5,7	4,2	3,1	5,4	2,8	-1,7	-1,4	0,2
Arbeidsmarked														
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	2,5	0,8	-0,7	-0,9	-0,9	-2,1	1,7	1,4	3,1	4,3	3,6	-0,2	0,1	1,1
Sysselsatte personer	2,7	0,9	0,6	0,4	0,4	-1,0	0,5	1,2	3,6	4,1	3,2	0,1	-0,1	1,1
Arbeidstilbud ³	1,7	0,9	0,9	0,5	0,7	-0,4	0,5	1,4	2,4	3,2	3,4	1,2	0,8	1,1
Yrkesandel (nivå) ⁴	73,9	74,2	74,4	74,5	74,6	73,8	73,6	74,0	74,9	76,1	77,4	77,1	76,5	76,2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,2	3,4	3,6	3,9	4,5	4,5	4,6	3,4	2,5	2,6	3,7	4,6	4,6
Priser og lønninger														
Lønn per normalårsverk	6,5	5,4	4,5	5,3	5,4	3,7	4,6	3,8	4,8	5,6	5,9	4,0	4,0	3,7
Konsumprisindeksen (KPI)	2,2	2,3	3,1	3,0	1,3	2,5	0,4	1,6	2,3	0,8	3,9	2,0	1,7	2,1
KPI-JAE ⁵	..	..	..	2,6	2,3	1,1	0,3	1,0	0,8	1,4	2,7	2,5	1,4	1,9
Eksportpris tradisjonelle varer	1,9	-0,5	11,8	-1,8	-9,1	-0,9	8,5	4,1	11,4	2,5	2,4	-3,2	-2,0	3,4
Importpris tradisjonelle varer	0,7	-2,9	6,5	-1,6	-7,2	-0,4	4,0	0,5	4,0	3,7	3,2	-0,1	-2,4	2,1
Boligpris ⁶	9,7	9,4	14,1	7,1	4,0	1,6	10,1	7,9	12,9	12,3	-1,3	-12,6	-0,7	5,6
Inntekter, renter og valuta														
Husholdningenes realdisponible inntekt	5,3	2,4	3,4	-0,3	7,9	4,1	3,5	7,5	-6,5	5,9	0,9	1,4	4,3	2,9
Husholdningenes sparerate (nivå)	5,8	4,7	4,3	3,1	8,4	9,1	7,4	10,2	0,1	0,4	-0,7	3,1	5,4	5,0
Pengemarkedsrente (nivå)	5,8	6,5	6,8	7,2	6,9	4,1	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	3,8	2,8	3,6
Utlånsrente, banker (nivå) ⁷	7,4	8,4	8,0	8,8	8,4	6,5	4,2	3,9	4,3	5,7	7,3	5,4	4,1	4,7
Realrente etter skatt (nivå)	3,1	3,7	2,7	3,3	4,8	2,2	2,5	1,3	0,7	3,3	1,3	1,9	1,2	1,3
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	2,5	-1,2	2,9	-3,1	-8,5	1,3	3,0	-3,9	0,7	-1,8	-0,1	7,3	-3,0	-1,3
NOK per euro (nivå)	8,5	8,3	8,1	8,1	7,5	8,0	8,4	8,0	8,1	8,0	8,2	8,7	8,3	8,1
Utenriksøkonomi														
Driftsbalansen, mrd. kroner	-3,6	69,5	222,4	247,5	192,3	195,9	221,6	316,6	372,1	362,3	440,2	302,9	369,7	432,9
Driftsbalansen i prosent av BNP	-0,3	5,6	15,0	16,1	12,6	12,3	12,7	16,3	17,2	15,9	17,3	12,4	14,4	15,7
Utlandet														
Eksportmarkedsindikator	8,3	6,9	11,7	0,8	2,4	3,5	8,3	6,9	8,9	5,4	3,4	-2,4	0,3	4,0
Konsumpris ECU/euro-området	1,1	1,1	2,1	2,3	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,6	1,7
3 måneders rente ECU/euro (nivå)	4,2	2,9	4,4	4,2	3,3	2,3	2,1	2,2	3,1	4,3	4,6	2,9	2,6	3,4
Råoljepris i kroner (nivå) ⁹	96	142	252	219	197	205	257	351	414	423	528	340	442	502

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP. ³ Summen av ledige ifølge AKU og sysselsetting ekskl. utlendinger i utenriks sjøfart ifølge nasjonalregnskapet.

⁴ Summen av ledige ifølge AKU og sysselsetting ekskl. utlendinger i utenriks sjøfart ifølge nasjonalregnskapet som andel av middelfolkemengden.

⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ⁶ Selveier. ⁷ Gjennomsnitt for året. ⁸ Positivt fortegn innebærer depresiering.

⁹ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon tom. 2. desember er benyttet.